

ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา) สหสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2564

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

IMPACT OF INEQUALITY ON HIGHER EDUCATION ADMISSIONS OF THAI STUDENTS

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Human and Social Development

Inter-Department of Human and Social Development

GRADUATE SCHOOL

Chulalongkorn University

Academic Year 2021

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อ
	ระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย
โดย	นายธนกร วรพิทักษานนท์
สาขาวิชา	พัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ดร.ศยามล เจริญรัตน์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

.....	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์)	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ประธานกรรมการ
.....	
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุ๋นเรื่อน เล็กน้อย)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร.ศยามล เจริญรัตน์)	
.....	กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร.ธนภูมิ อติเวทิน)	

CHULALONGKORN UNIVERSITY

6282008720 : MAJOR HUMAN AND SOCIAL DEVELOPMENT

KEYWORD: Inequality, Impact, Higher Education Admission

Thanakorn Worapitaksanond : IMPACT OF INEQUALITY ON HIGHER EDUCATION ADMISSIONS OF THAI STUDENTS. Advisor: SAYAMOL CHAROENRATANA, Ph.D.

Higher education is Important to human resource development to have access to career opportunities and social mobilities. However, Thai higher education suffers from inequality of opportunities to access higher education admission of student. The propose of this study are 1) to identify the Admission System and the factors of entrance to Higher Education in Thailand; 2) to study inequality in the factors of entrance to higher education of Thai students; and 3) to study the impact of inequality on higher education admission of Thai students. This study is qualitative research include selecting specific samples and in-dept interviews from students and teachers in Bangkok and other provinces with a total of 16 participants, and analyze by Inequality theory in capabilities approach and progressivism of conceptual education design. The result of the research found that the inequality in higher education of Thai students consist of 1) inequality in economic and social capital factors; 2) inequality in educational institutions factors; 3) inequality in higher education admission System factors. Inequality from the three main factors and inequality in social structures have affected the further education of students in two parts consist of 1) The impact of inequality under concepts and phenomenon; found that the inequality effects to opportunities in higher education of Thai students. and 2) The impact of inequality in in depth dimensions; found that the inequality effect to family, health, and sex dimensions include value, dependency, and investment for higher education of Thai students. However, the state has tried to reduce inequality by adjusting the higher education admissions system and Loan Fund system, but Thai students should be plan strategic to pass from qualifying process in higher education admission system.

CHULALONGKORN UNIVERSITY

Field of Study: Human and Social Development Student's Signature

Academic Year: 2021 Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

“ปาเจราจรียา โหนติ คุณุตตรานุสาสกา ปัญญาวุฒิ เกร เตเต ทินโนวาเท นมามิหัง” ครูอาจารย์เป็นผู้ทรงคุณอันประเสริฐยิ่ง เป็นผู้พร่ำสอนศิลปวิทยา ข้าพเจ้าขอนอบน้อมเหล่านั้น ผู้ให้โอวาท ผู้ทำให้ปัญญาเจริญ ข้าพเจ้าขอกราบไหว้ครูอาจารย์เหล่านั้นด้วยความเคารพ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สัมฤทธิ์ผลได้ด้วยคุณูปการของครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้กรุณาใช้เวลาอันมีค่าเพื่อเกื้อกูลให้ศิษย์สามารถบรรลุประสงค์และก้าวหน้าไปอีกขั้นของเส้นทางการศึกษา

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ ดร.ศยามล เจริญรัตน์ ที่ตอบรับและเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้า โดยได้มอบวิธีการทำงาน กลยุทธ์และข้อคำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการประกอบสร้างวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จสมบูรณ์ รวมทั้งเป็นผู้มอบประสบการณ์ในการเป็นนักวิจัยหลายประการ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุ๋นเรื่อน เล็กน้อย ที่ให้เกียรติเป็นประธานในการสอบวิทยานิพนธ์และเป็นทั้งผู้ให้คำปรึกษา เป็นอาจารย์ที่เข้าใจและให้กำลังใจ และเป็นแบบอย่างต่อศิษย์

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรร ปิติตล ที่ให้เกียรติเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบสร้างหัวข้อและโครงร่างของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ด้วยคำชี้แนะที่ทำให้โครงร่างของวิทยานิพนธ์นี้มีทิศทางและมองเห็นปลายทาง

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ธนภูมิ อติเวทิน ที่ให้เกียรติเป็นกรรมการภายนอกในการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และมอบคำอธิบายและข้อคิดเห็นที่ทำให้วิทยานิพนธ์สมบูรณ์ขึ้น

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ อาจารย์ผู้ให้การสัมภาษณ์ทุกท่าน ที่ได้ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์แม้บางท่านจะเป็นกังวลในตำแหน่งหน้าที่กับการมอบข้อมูลภายในแต่ทุกท่านล้วนให้ความร่วมมือและยินดีในการมอบข้อมูลเท่าที่ท่านจะให้ได้ รวมถึงขอขอบคุณนักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคน ที่ล้วนมีส่วนในการส่งเสริมบอกกล่าวถึงประสบการณ์ทางการศึกษา

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ ครอบครัว ที่ให้การสนับสนุนในเส้นทางการศึกษาของข้าพเจ้า ผ่านงบประมาณเครื่องมือ กำลังใจและการสนับสนุนในอีกหลายด้าน

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณ ตัวข้าพเจ้า ที่ต้องการทะยานไปสู่การแสวงหาความรู้ ประสบการณ์ในเส้นทางการศึกษาที่มีส่วนพัฒนาตัวข้าพเจ้าให้ได้เติบโตก้าวไปอีกขั้น และพยายามประกอบสร้างวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จเสร็จสิ้นได้ในที่สุด

ธนกร วรพิทักษานนท์

สารบัญ

	หน้า
.....	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่ 1	1
บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	6
1.3 คำถามวิจัย.....	7
1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	7
1.5 ขอบเขตการวิจัย.....	8
1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	8
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2	10
แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 การจัดการศึกษาและระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของไทย	10
2.1.1 การจัดการศึกษาของไทย	10
2.1.2 ระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของไทย	17

2.2 ทฤษฎีว่าด้วยการจัดการศึกษา	22
2.2.1 ปรัชญาการศึกษา	22
2.2.2 รัฐธรรมนูญและบัญญัติกฎหมายด้านการศึกษา	30
2.2.3 การจัดการศึกษาแนวสมัยใหม่	36
2.2.4 แนวคิดการจัดการศึกษา	40
2.3 ความเหลื่อมล้ำและทฤษฎีว่าด้วยความเหลื่อมล้ำ	42
2.3.1 นิยามของความเหลื่อมล้ำ	42
2.3.2 แนวคิดว่าด้วยความเหลื่อมล้ำ	43
2.3.3 รูปแบบของความเหลื่อมล้ำ	49
2.3.4 สถานการณ์ของความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย	50
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	62
บทที่ 3	69
วิธีการดำเนินการวิจัย	69
3.1 รูปแบบของการวิจัย	69
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	71
3.3 ขั้นตอนในการวิจัย	74
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	74
บทที่ 4	75
ประสบการณ์ในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย	75
4.1 ระบบคัดเลือกเข้าและระบบช่วยเหลือการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา	75
4.1.1 ระบบ TCAS.....	75
4.1.1.1 TCAS61	76
4.1.1.2 TCAS62	77
4.1.1.3 TCAS63	78

4.1.1.4 TCAS64	79
4.1.2 ระบบช่วยเหลือในกองทุนกู้ยืม	82
4.1.3 สรุปรบบคัดเลือกเข้าและระบบช่วยเหลือศึกษาต่ออุดมศึกษา	86
4.2 กรณีศึกษานักเรียน	88
4.2.1 กรณีศึกษานักเรียนในเมือง	88
4.2.2 กรณีศึกษานักเรียนในต่างจังหวัด	108
4.3 กรณีศึกษาอาจารย์แนะแนว	122
4.3.1 กรณีศึกษาอาจารย์โรงเรียนรัฐ	122
4.3.2 กรณีศึกษาอาจารย์โรงเรียนเอกชน	127
4.3.3 สรุปรกรณีศึกษาอาจารย์	132
บทที่ 5	134
ปัจจัยและผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย	134
5.1 ความเหลื่อมล้ำในปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม	134
5.1.1 ทุนทางเศรษฐกิจ	135
5.1.2 ทุนทางสังคม	137
5.1.3 สรุปรความเหลื่อมล้ำในปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม	141
5.2 ความเหลื่อมล้ำในปัจจัยสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐหรือเอกชน	141
5.2.1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอน	142
5.2.2 การแนะแนวกับการศึกษาต่อของนักเรียน	145
5.2.3 การประเมินผลการศึกษา	149
5.2.4 การสนับสนุนหรือช่วยเหลือ	150
5.2.5 สรุปรความเหลื่อมล้ำในปัจจัยสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐหรือเอกชน	151
5.3 ความเหลื่อมล้ำในปัจจัยระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา	151
5.3.1 การต่อรองของกรณีศึกษานักเรียนภายใต้ระบบการคัดเลือก	152

5.3.2 ความเหลื่อมล้ำในองค์ประกอบที่ใช้ยื่นต่อรองกับระบบคัดเลือก	156
5.3.3 สรุปความเหลื่อมล้ำในปัจจุบันระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา	156
5.4 ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย	157
5.4.1 ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำภายใต้แนวคิดและปรากฏการณ์	157
5.4.2 ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำในมิติเชิงลึก	159
5.4.2.1 ผลกระทบในค่านิยมการศึกษาต่ออุดมศึกษากับโอกาสในอนาคต	159
5.4.2.2 ผลกระทบในด้านเศรษฐกิจการลงทุนเพื่ออนาคต	162
5.4.2.3 ผลกระทบในความเหลื่อมล้ำทางเพศ	164
5.4.2.4 ผลกระทบในความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพ	164
5.4.2.5 ผลกระทบในการพึ่งพาทางทุนเพื่อการศึกษา	165
5.4.2.6 ผลกระทบในความเหลื่อมล้ำภายในครอบครัว	165
บทที่ 6	167
สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	167
6.1 สรุปผลการศึกษา	167
6.2 ข้อเสนอแนะ	175
6.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	175
6.2.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	176
บรรณานุกรม	177
ประวัติผู้เขียน	182

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ข้อมูลของกรณีศึกษานักเรียน.....	121
--	-----

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเหลื่อมล้ำเป็นความท้าทายต่อการพัฒนาสังคมที่หลายประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญ ปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาที่องค์กรสหประชาชาติให้ความสำคัญและได้กำหนดทิศทางการพัฒนาของสหประชาชาติใน เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) ในเป้าหมายที่ 10 ว่าด้วยการลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ โดยบรรจุปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นประเด็นสำคัญที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทยซึ่งควรได้รับการแก้ไขให้มีทิศทางที่ลดลง (อุทัย ปริญญาสุทธินันท์, 2563) โดยประเทศไทยในปัจจุบันได้ตระหนักถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ และยอมรับว่าความเหลื่อมล้ำเป็นอุปสรรคสำคัญและเป็นข้อจำกัดต่อการยกระดับศักยภาพของประชาชนและการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ภาครัฐไทยจึงได้สวมรับแบบแผนการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติร่วมกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่สอดคล้องไปกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ.2561 ถึง พ.ศ.2580 เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างมีทิศทางตามแบบแผนจากกรอบการพัฒนาที่ภาครัฐได้วางไว้

แนวนโยบายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ.2561 ถึง พ.ศ.2580 ของรัฐไทยได้บรรจุปัญหาความเหลื่อมล้ำและแนวทางการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำไว้ในยุทธศาสตร์ข้อที่ 4 ว่าด้วยการสร้างโอกาสและความเสมอภาคในสังคม ในข้อย่อยที่ 1 เรื่องการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ เพื่อมุ่งพัฒนาคนและเพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานและสวัสดิการทางสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ซึ่งนอกเหนือจากบริการภาครัฐด้านสาธารณสุขและการพัฒนาชุมชนแล้วในยุทธศาสตร์นี้ได้มีการสนับสนุนบริการภาครัฐในด้านการศึกษา เพื่อมุ่งลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเท่าเทียมเป็นธรรมในสังคมมากขึ้นโดยเฉพาะสำหรับผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยจะสอดคล้องไปกับยุทธศาสตร์ข้อที่ 3 ว่าด้วยการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ในข้อย่อยที่ 3 เรื่องการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมุ่งเน้นประสิทธิภาพการจัดการบริหารการศึกษาทุกช่วงชั้น ทุกระดับ ทุกประเภท และปรับเปลี่ยนบทบาทครูรุ่นใหม่ให้สอดคล้องกับการสร้างระบบ

การศึกษาให้เป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อให้ทุนมนุษย์มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) เพื่อบรรเทาความรุนแรงของปัญหาความเหลื่อมล้ำ

จากกรอบนโยบายการลดความเหลื่อมล้ำของภาครัฐโดยมียุทธศาสตร์และหมวดข้อย่อยที่ว่าด้วยการลดความเหลื่อมล้ำสร้างความเท่าเทียมเป็นธรรมทางการศึกษา เป็นสิ่งแสดงถึงการตระหนักในความสำคัญต่อปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้นมากในสังคมไทยในฐานะประเด็นท้าทายต่อการพัฒนาชาติ ท่ามกลางความเหลื่อมล้ำที่มีหลากหลายมิติ มิติด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจึงเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่ควรให้ความสำคัญ เนื่องด้วยการศึกษาเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่สมาชิกในรัฐชาติอย่างประชาชนควรได้รับและได้เข้าถึงการพัฒนาความรู้ความสามารถอย่างไม่เลือกปฏิบัติจากความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติ เพศหรือศาสนา (สิทธิพร ประวัตีรุ่งเรือง, 2556) โดยนโยบายหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ.2551 มีแนวทางให้จัดการเรียนการสอนการศึกษาในระบบที่ให้ความสำคัญกับ จำนวนชั่วโมงเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งมอบหมายให้แต่ละสถานศึกษาสามารถปรับให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและสภาพผู้เรียนได้ (วา ที นี ยี วิชัย ยา, 2561) และในทางสังคมวิทยาการศึกษาเป็นหนึ่งในสถาบันทางสังคมซึ่งมีส่วนสำคัญในการจัดระเบียบแบบแผนทางสังคมโดยการศึกษา มีบทบาทในการอบรม ชัดเกล้า พัฒนาบุคคลให้มีความรู้ความสามารถทางวิชาชีพและบุคคลสามารถเลื่อนฐานะทางสังคมได้ผ่านการศึกษา การจัดการศึกษาจึงควรให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึงเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพและศักยภาพที่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของตนและครอบครัวได้

การศึกษาจึงถือเป็นสวัสดิการทางสังคมนรูปแบบหนึ่งที่ภาครัฐควรให้การสนับสนุนเพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตจากการพัฒนาความรู้และทักษะที่จะนำไปสู่การแสวงหารายได้ (สุรียานนท์ พลสมิ, 2563) และเลื่อนชั้นทางสังคมทั้งปัจเจกและครอบครัว ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านระบบการศึกษาทั้งระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา อีกทั้งประเด็นทางการศึกษาเป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามวาระขององค์การสหประชาชาติ ในเป้าหมายที่ 4 ว่าด้วยการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและครอบคลุมและส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวทางการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการไทยตั้งแต่ปีพ.ศ.2561 เป็นต้นมาจึงได้วางกรอบแนวทางให้สอดคล้องกับทั้งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อมุ่งพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยก่อนหน้านั้นสังคมไทยได้มีการตรากฎหมายพระราชบัญญัติการศึกษาเพื่อรองรับสิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคบังคับของประชาชนทุกคนให้ได้รับการศึกษาถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาเป็นระยะเวลา 15 ปี ซึ่งอาจยังมีได้ครอบคลุมไปถึงระดับอุดมศึกษาที่จัดเป็นการศึกษานอกภาคบังคับแม้ว่าแนวทางดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการตั้งแต่ปี พ.ศ.2565 เป็นต้นไปจะมุ่งให้เยาวชนในอัตรา 60% ทั้งประเทศให้ได้

เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาก็ตาม ส่งผลให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาอยู่ในลักษณะของการศึกษาทางเลือกที่มีได้อยู่ในการส่งเสริมการศึกษาที่เท่าเทียมของประชาชน

ในการเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาซึ่งสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาปัจเจกและประเทศชาติ เนื่องด้วยการศึกษาระดับอุดมศึกษาสามารถส่งเสริมการเข้าถึงการประกอบอาชีพของปัจเจกที่มั่นคงและรายได้สูงเพื่อให้มีมาตรฐานการครองชีพที่ดีทั้งตนเองและครอบครัวและเป็นกำลังในการพัฒนาชาติให้ยั่งยืนได้ โดยการเข้าศึกษาในอุดมศึกษาเป็นหนึ่งในทางเลือกเปลี่ยนผ่านที่ต้องผ่านการสอบวัดและกระบวนการคัดเลือกตามกำหนดของส่วนกลางภาครัฐที่มีบทบาทโดยตรงกับนโยบาย โดยในแต่ละช่วงเวลามีรูปแบบของกระบวนการสอบวัดและคัดเลือกแตกต่างกันไปตามบริบทของช่วงยุคสมัย เมื่อการจัดการศึกษาและการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาเข้าสู่ยุคที่เชื่อมั่นในระบบผู้เชี่ยวชาญในการออกนโยบายร่วมกับการเกิดคุณค่าในความสามารถของการเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยของปัจเจก ซึ่งกลายเป็นคุณค่าความปรารถนาาร่วมของสังคม (วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2564) ในสังคมไทยจึงให้ความสำคัญกับการสอบคัดเลือกโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถของการสอบเข้ามหาวิทยาลัยของรัฐที่มีชื่อเสียงได้ โดยถือเป็นปลายทางสำคัญของการผ่านการศึกษาในทุกๆช่วงชั้นที่ศึกษามา อีกทั้ง นโยบายแห่งรัฐของผู้เชี่ยวชาญซึ่งอยู่บนมนทัศน์การจัดการศึกษาและการคัดเลือกเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่เป็นการศึกษา นอกเหนือการศึกษาภาคบังคับในแบบมุ่งเน้นผู้เข้าศึกษาที่มีความพร้อมทั้งปัจเจกและครอบครัวเป็นหลัก การทบทวนวรรณกรรมในภาพรวมได้นำเสนอว่า ปัจเจกที่มีความพร้อมในทุนทางเศรษฐกิจอย่างฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ทุนทางสังคมอย่างการศึกษาในสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีคุณภาพ ที่อยู่ในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ต่างๆ รวมถึงมีบริบทแวดล้อมที่เอื้อเพื่อ และโอกาสในการเข้าถึงสถาบันกวดวิชา จะส่งผลให้ปัจเจกหรือนักเรียนสามารถต่อตรงกับโครงสร้างระบบการเข้าสู่อุดมศึกษาและมีโอกาสสูงในการประสบความสำเร็จตามความปรารถนาที่ตั้งไว้ รวมทั้งปัจเจกนักเรียนที่มีความพร้อมจะมีโอกาสเลือกเข้ามหาวิทยาลัยและคณะวิชาตามความต้องการของตลาดและลักษณะของผลตอบแทนที่สูงซึ่งเป็นผลทำให้สายวิชาที่เป็นที่ต้องการของตลาดและเชื่อว่าได้ผลตอบแทนที่สูงนั้นย่อมมีการแข่งขันที่สูงกว่าสายวิชาอื่นๆ ซึ่งปัจเจกหรือนักเรียนที่มีความพร้อมมากกว่าสามารถเข้าถึงได้ไม่ยาก ในขณะที่กลุ่มปัจเจกหรือนักเรียนที่ความพร้อมหรือทุนทางสังคมน้อยกว่าย่อมมีโอกาสน้อยมากในการเข้าถึงสายวิชาอาชีพที่มีผลตอบแทนสูงเพื่อหวังให้เกิดการเลื่อนชั้นทางสังคมของตนเองและครอบครัวในอนาคต ความไม่เท่าเทียมนี้จึงก่อให้เกิดกลายเป็นความเหลื่อมล้ำในสังคมได้

การเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทยในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องผ่านระบบการคัดเลือกกลางบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของไทย ซึ่งจากอดีตมานั้นมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบมาโดยตลอด จากระบบ Entrance ดั้งเดิมที่เริ่มใช้ในปี พ.ศ.2516 จนถึง พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นช่วงก่อนการมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เปลี่ยนสู่ระบบ Entrance ใหม่ใช้ใน ช่วง พ.ศ.2543 – พ.ศ.2547 ภายหลังจากในปีพ.ศ.2548 ได้เปลี่ยนระบบใหม่เป็นระบบ

Admission ซึ่งแบ่งเป็นสองระยะได้แก่ระบบ Admission ระยะแรก มีการใช้ใน ช่วง พ.ศ.2549 – พ.ศ.2552 และระบบ Admission ระยะที่สอง ใช้ในช่วงพ.ศ.2553 – พ.ศ.2560 และเปลี่ยนระบบใหม่อีกครั้งในปีพ.ศ.2561 เป็นระบบ TCAS ซึ่งกำลังใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยสังเกตได้ว่าในระยะสิบกว่าปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2549 – พ.ศ.2564) มีการเปลี่ยนแปลงระบบการสอบและการคัดเลือกเข้าสถาบันอุดมศึกษาถึงสามระบบ โดยแต่ละครั้งมีเหตุและปัจจัยแตกต่างกันและเป็นไปเพื่อมุ่งปรับปรุงระบบให้มีความเสถียรและเท่าเทียม ลดการแสวงหาโอกาสเกินความสมเหตุสมผลของนักเรียนที่มีทุนทางสังคมและเศรษฐกิจมากกว่า โดยระบบ Thai University Center Admission System (TCAS) เป็นระบบปัจจุบันที่กำลังดำเนินอยู่ ระบบ TCAS เป็นระบบที่ปรับเปลี่ยนมาจากระบบ Admission เดิมเพื่อให้เป็นระบบรวมศูนย์ที่การดำเนินการทั้งหมดของการสอบเข้าอุดมศึกษาจะอยู่ในระบบกลาง (พัฒนารักษ์ ฝึกจันทร์, 2562) ขึ้นตรงกับหน่วยงานทางการศึกษาอย่าง ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย(ทปอ.) และ สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ(สทศ.) โดยตรง และระบบ TCAS นี้ เป็นระบบที่นำการ Clearing House มาใช้เพื่อลดการได้ที่นั่งในสถาบันอุดมศึกษาซ้ำซ้อนและเพื่อให้นักเรียนตัดสินใจในแต่ละรอบการคัดเลือกให้ชัดเจน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ซึ่งในการใช้ตั้งแต่ครั้งแรกของระบบ TCAS ได้แสดงข้อจำกัดต่างๆที่ทางหน่วยงานทางการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนแก้ไข และเพิ่มเติมระบบให้สอดคล้องกับข้อจำกัดดังกล่าว เช่น การปรับสัดส่วนคะแนน การปรับจำนวนอันดับคัดเลือก การเพิ่มรอบ Clearing House และปรับเปลี่ยนข้อกำหนดใหม่ เป็นต้น โดยงานศึกษาทางการศึกษาส่วนใหญ่นำเสนอว่า การศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่ต้องผ่านระบบการคัดเลือกกลางของรัฐมีความแตกต่างและเหลื่อมล้ำสูงระหว่างนักเรียนจากโรงเรียนรัฐขนาดใหญ่ในเมืองและนักเรียนจากโรงเรียนรัฐขนาดย่อมตามต่างจังหวัดและชนบท ทั้งคุณภาพการศึกษา การจัดการเรียนการสอน ระบบการช่วยเหลือหรือการแนะแนวสำหรับผู้ที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งมีความแตกต่างและไม่เท่าเทียมกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากสถานการณ์ปัจจุบันของการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาโดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยของรัฐมีความจำเป็นที่นักเรียนจะต้องผ่านการสอบและการคัดเลือกกลางที่กำหนดโดยหน่วยงานทางการศึกษาของรัฐ เนื่องด้วยยุคโลกาภิวัตน์แบบทุนนิยมที่ได้ผลักดันให้ทุกสิ่งอยู่บนพื้นฐานของการแข่งขันไม่เว้นแม้แต่การศึกษาที่เห็นชัดที่สุดคือ ระบบสอบแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัย (นิภาภรณ์ ธรรมสอน และ สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ, 2560) และมโนทัศน์การศึกษาตามแบบพระราชบัญญัติการศึกษาได้บัญญัติว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษาจะมุ่งเน้นสำหรับประชากรที่มีความพร้อมเท่านั้น เพราะเป็นการศึกษาที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับซึ่งต้องถือเป็นภาระโดยตรงของปัจเจกและผู้ปกครอง (ปรัชญา เวสารัชช, 2545) มโนทัศน์ดังกล่าวมองข้ามความแตกต่างในทุนทางเศรษฐกิจและทุนสังคมของปัจเจก รวมทั้งมองข้ามการได้รับการศึกษาที่ต่างกันของปัจเจกจากสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานระกว่างโรงเรียนรัฐขนาดใหญ่ในเมืองกับโรงเรียนรัฐขนาดย่อมในต่างจังหวัด หรือระหว่างโรงเรียนรัฐและโรงเรียนเอกชนซึ่งมีงานศึกษาที่รองรับถึงความเหลื่อมล้ำของ

คุณภาพ การจัดการศึกษาและความต่างของสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อการเข้าอุดมศึกษาของนักเรียน

งานศึกษาซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาและความเหลื่อมล้ำในการเข้าอุดมศึกษา อาทิ การศึกษาในพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงระบบคัดเลือกกลางการเข้าอุดมศึกษาและงานที่เกี่ยวข้องมีทิศทางของงานในการวิเคราะห์ปัญหาในการเข้าอุดมศึกษาของนักเรียนจะมุ่งไปในประเด็นความเหลื่อมล้ำในทุนทางเศรษฐกิจ ความแตกต่างของการได้รับการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาและประเภทชนิดของการสอบวัดผลต่างๆที่เกี่ยวข้องและส่งผลโดยตรงต่อการเข้าอุดมศึกษาในระบบคัดเลือกกลาง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่างานศึกษายังคงมีช่องว่างที่ยังไม่ได้กล่าวถึงไปในระบบแนะแนวและระบบช่วยเหลือของโรงเรียนที่แตกต่างไม่เท่าเทียมกัน เนื่องด้วยงานศึกษาจะไม่กล่าวถึงระบบแนะแนวโดยตรง แม้มีงานศึกษาบางส่วนกล่าวถึงระบบช่วยเหลือแนะแนวแต่งานศึกษานี้ได้มุ่งเน้นที่การแนะแนวนักเรียนที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ เช่น นักเรียนทุพพลภาพ นักเรียนที่บกพร่องในการมองเห็นหรือได้ยินและนักเรียนที่มีปัญหาทางสติปัญญา แต่ไม่ได้มีงานที่มุ่งระบบแนะแนวช่วยเหลือสำหรับนักเรียนปกติทั่วไป ซึ่งถูกมองข้ามและละเลยถึงการเป็นส่วนหนึ่งสำคัญของการเข้าอุดมศึกษาของนักเรียน และอาจเป็นส่วนที่ผลิตสร้างความเหลื่อมล้ำที่ส่งผลต่อความไม่เท่าเทียมในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียน

ภาพตัดแบ่งประเภทของนักเรียนจากงานศึกษาในระบบแนะแนวเป็นส่วนที่ทำให้เห็นถึงการแบ่งประเภทนักเรียนของการศึกษาไทยซึ่งจัดแบ่งเป็นกลุ่มนักเรียนที่มีความผิดปกติทางกายภาพ กับกลุ่มนักเรียนปกติ ซึ่งในกลุ่มนักเรียนปกตินั้นถูกมองเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน และเมื่อกลุ่มก้อนนักเรียนปกตินี้ต้องการเข้าสู่การศึกษาที่สูงขึ้นในระดับอุดมศึกษา นักเรียนทั้งหมดจึงอยู่ภายใต้ระบบกติกาการสอบและการคัดเลือกเดียวกันซึ่งเป็นความเท่าเทียมแต่ยังไม่เป็นธรรมมากพอ เนื่องด้วยกลุ่มนักเรียนปกติที่มีความต้องการและความพร้อมในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษานั้นนั้น มิได้มีจุดตั้งต้นเดียวกัน มิได้มีทุนทางสังคมจากการศึกษาและอยู่ภายใต้สถานศึกษาที่มีการจัดการศึกษาแบบเดียวกัน มิได้อยู่ภายใต้ระบบแนะแนวของสถานศึกษาแบบเดียวกัน รวมทั้ง มิได้มีทุนทางเศรษฐกิจของครอบครัวแบบเดียวกัน เหล่านี้ล้วนเป็นความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นและได้กระทำต่อตัวปัจเจกและสร้างผลกระทบต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนในระยะของการเปลี่ยนผ่านสู่การศึกษาที่สูงขึ้น โดยเฉพาะนักเรียนกลุ่มที่มีความพร้อมในความประสงค์เข้าศึกษาต่อแต่ไม่พร้อมในปัจจัยต่างๆ ทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจของครอบครัวและปัจเจก ปัจจัยทางการศึกษาจากโรงเรียนในผลการเรียน การแนะแนวและการสนับสนุนจากโรงเรียน และ ปัจจัยเชิงโครงสร้างในระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา ทั้งการสอบแบบต่างๆ เกณฑ์การคัดเลือก และการแข่งขันเพื่อเข้าสู่อุดมศึกษา ซึ่งได้บั่นทอนความสามารถของปัจเจกลงมิให้ไปสู่จุดเป้าหมายที่ปรารถนาได้ ความไม่เท่าเทียมและเหลื่อมล้ำเหล่านี้จึงได้สร้างผลกระทบอย่างมากต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียน ซึ่งจะนำไปสู่การผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้

การเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทยซึ่งอยู่ภายใต้ระบบการคัดเลือกเข้าสถาบันอุดมศึกษาจะมีนักเรียนที่ได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียม ทั้งความแตกต่างในพื้นฐานและทุนทางเศรษฐกิจของครอบครัวและปัจเจก ความแตกต่างในทุนทางสังคมจากการได้รับการศึกษาในโรงเรียนที่มีข้อจำกัดในการส่งเสริมผลักดันนักเรียนสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะการแนะแนวเพื่อการเข้าสู่การศึกษาที่สูงขึ้นของนักเรียนในโรงเรียนต่างๆที่แตกต่างและไม่เท่าเทียมกันซึ่งถือเป็นความเหลื่อมล้ำรูปแบบหนึ่งที่สร้างผลกระทบต่อนักเรียนในช่วงเปลี่ยนผ่านจากการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่การเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา และความเหลื่อมล้ำอาจเพิ่มมากขึ้นเมื่อโครงสร้างนโยบายการจัดการศึกษายังกำหนดว่า การศึกษาในระดับที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับต้องพิจารณาความพร้อมและถือเป็นภาระของครอบครัวและปัจเจกผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้การออกแบบระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของรัฐได้กำหนดระบบกติกาที่เท่าเทียมแต่อาจไม่เป็นธรรมต่อปัจเจกนักเรียนบางส่วนที่มีความพร้อมเชิงปัจเจกจากการสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานและมีความต้องการเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่สูงขึ้น แต่มีความไม่พร้อมจากความเหลื่อมล้ำในทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ ที่ไม่เพียงพอสำหรับการต่อรองกับระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา และความเหลื่อมล้ำนั้นได้สร้างผลกระทบต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียน ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและความเหลื่อมล้ำทางสังคมตามมาในที่สุด จึงนำมาสู่การวิจัยเพื่อศึกษาการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาและปัจจัยหลักที่มีส่วนต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของไทย เพื่อศึกษาความเหลื่อมล้ำในปัจจุบันหลักที่มีส่วนต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย และ เพื่อศึกษาผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย ด้วยวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ และวิเคราะห์บนฐานแนวคิดการจัดการศึกษาและแนวคิดความเหลื่อมล้ำ เพื่อให้งานวิจัยนำไปสู่การบรรเทาความเหลื่อมล้ำและสร้างความเท่าเทียมเป็นธรรมทางการศึกษาของสังคมไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

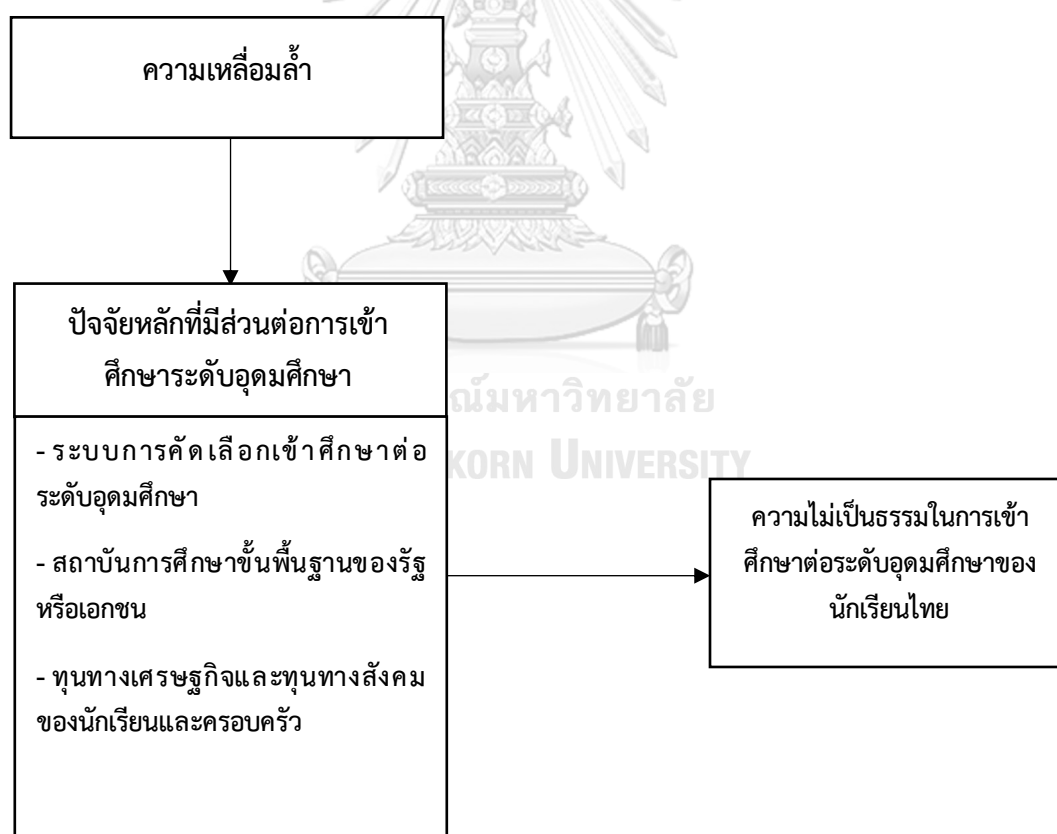
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาและปัจจัยหลักที่มีส่วนต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของไทย
2. เพื่อศึกษาความเหลื่อมล้ำในปัจจุบันหลักที่มีส่วนต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย
3. เพื่อศึกษาผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย

1.3 คำถามวิจัย

1. การคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาและปัจจัยหลักที่มีส่วนต่อการเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาของไทยเป็นอย่างไร
2. ความเหลื่อมล้ำในปัจจัยหลักที่มีส่วนต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทยเป็นอย่างไร
3. ความเหลื่อมล้ำได้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทยอย่างไร

1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.5 ขอบเขตการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตประชากรคือ การศึกษาวิจัยนี้ศึกษาถึงผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย โดยรวบรวมข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องดังนี้

1. นักเรียนไทยที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่าจากสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน ที่มีความพร้อมและมีความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา แต่ไม่สามารถเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาได้จากการไม่ผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา หรือตัดสินใจที่จะปฏิเสธการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาโดยเป็นนักเรียนที่มีลักษณะสอดคล้องและเป็นประโยชน์เชิงบวกกับการศึกษาในประเด็นความเหลื่อมล้ำในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาเพื่อให้เห็นมิติของความเหลื่อมล้ำที่กระทำต่อกรณีศึกษา ที่มีความเป็นตัวแทนจากกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด จำนวน 12 คน

2. อาจารย์หมวดวิชาแนะแนว ในสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐและเอกชน ที่มีความเป็นตัวแทนในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด จำนวน 4 คน

1.5.2 ขอบเขตเชิงเนื้อหาคือ การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาและปัจจัยหลักที่มีส่วนต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของไทย ความเหลื่อมล้ำในปัจจัยหลักที่มีส่วนต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย และผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย ตามแนวคิดการจัดการศึกษา และแนวคิดความเหลื่อมล้ำ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ความเหลื่อมล้ำ หมายถึง ความไม่เท่าเทียม ไม่เสมอภาคกันในการเข้าถึงโครงสร้างทรัพยากร สวัสดิการทางสังคมพื้นฐาน หรือความไม่เท่าเทียมกันระหว่างปัจเจกบุคคล ระหว่างกลุ่ม ความเหลื่อมล้ำมีการจัดหลายรูปแบบ อาทิ ความเหลื่อมล้ำในมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง หรือ ความเหลื่อมล้ำในเศรษฐกิจ โอกาส และอำนาจ ตามสำนักคิดที่แตกต่างกัน

2. การจัดการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ หน่วยงาน กฏหมายและแนวคิด เพื่อจัดการและบริหารการศึกษาของภาครัฐให้แก่นักเรียน นักศึกษาและเยาวชน เพื่อมอบการเรียนรู้ตลอดชีวิต ร่วมกับการลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มความเสมอภาคเท่าเทียมในสังคม

3. การคัดเลือกเข้าอุดมศึกษา หมายถึง ระบบการคัดเลือกการเข้าอุดมศึกษาของไทยที่กำหนดโดยส่วนกลางภาครัฐจากกระทรวง ทบวง กรมและที่เกี่ยวข้องโดยตรง เพื่อคัดเลือกนักเรียนให้เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา เช่น ระบบ Admission ระบบ TCAS เป็นต้น

4. อุดมศึกษา หมายถึง ระดับของการศึกษาที่สูงกว่ามัธยมศึกษาและเตรียมอุดมศึกษาหรือเทียบเท่า และสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ 15 ปี ตามพระราชบัญญัติการศึกษาไทย พ.ศ.2542 ฉบับปรับปรุงล่าสุดพ.ศ.2562 และ สถานศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐที่เข้าร่วมในระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาของไทย

5. การเข้าอุดมศึกษา หมายถึง ความต้องการ ความพึงประสงค์ และการเปลี่ยนผ่านจากระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่าเพื่อศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย

6. การแนะแนว หมายถึง รายวิชา ชั้นเรียน หรือกระบวนการที่จัดขึ้นของบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนเพื่อแนะแนวการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาอย่างมหาวิทยาลัยให้แก่ นักเรียนในสังกัดของโรงเรียน

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รับความรู้ ความเข้าใจในการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาและปัจจัยหลักที่มีส่วนต่อการเข้าศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทย

2. ทำให้ทราบถึงความเหลื่อมล้ำในปัจจัยหลักที่มีส่วนต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย

3. ทำให้ทราบถึงผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการประกอบ การศึกษาและการวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยได้จัดแบ่งประเด็นต่างๆ ดังนี้

- 2.1 การจัดการศึกษาและระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของไทย
- 2.2 ทฤษฎีว่าด้วยการจัดการศึกษา
- 2.3 ความเหลื่อมล้ำและแนวคิดว่าด้วยความเหลื่อมล้ำ
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การจัดการศึกษาและระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของไทย

2.1.1 การจัดการศึกษาของไทย

ประเทศไทยมีประวัติศาสตร์มายาวนาน ทั้งยังมีเอกลักษณ์ทางภาษา วัฒนธรรมการใช้ภาษา และองค์ความรู้ต่างๆมากมายที่ได้รับการถ่ายทอดเรื่อยมา การถ่ายทอดองค์ความรู้ทางภาษาและองค์ ความรู้ต่างๆที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต รวมทั้งองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมในแต่ละ ช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์จะสามารถถ่ายทอดได้ผ่านการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียน ซึ่งในแต่ละยุค สมัยนั้นมีความแตกต่างกัน โดยการศึกษาไทยสมัยโบราณในช่วง พ.ศ. 1781 ถึง พ.ศ. 2411 เริ่มตั้งแต่ ยุคสุโขทัย ยุครุ่งศรีอยุธยา ยุคธนบุรี และยุครัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยได้สำรวจและรวบรวมสาระสำคัญมา ดังนี้

2.1.1.1 ยุคสุโขทัย

ก่อนหน้าการสถาปนากรุงสุโขทัยเป็นราชธานีก่อน พ.ศ. 1781 นั้นการศึกษายังไม่มีรูปแบบ ระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน การจัดการศึกษาเริ่มต้นเป็นรูปธรรมในยุคสุโขทัยหลัง พ.ศ. 1781 โดยการ จัดการศึกษาช่วงนี้จะอยู่ภายใต้การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยมีพ่อขุนรามคำแหง เป็นผู้ริเริ่มให้เกิดการจัดการศึกษาโดยเล็งเห็นความสำคัญ (ธีรศักดิ์ อุปไมยอติชัย, 2557) อีกทั้งพ่อขุน รามคำแหงยังได้ประดิษฐ์ ไลยสือไทย เป็นอักษรโค้งตัวกลม (ลันจี่ หะวานนท์, 2526) จากที่ทรงเห็น

ว่าอักษรมอญและอักษรขอมนั้นไม่เหมาะกับคนไทยเท่าที่ควร การศึกษาในสมัยสุโขทัยนี้จึงเป็นการศึกษาที่เน้นการถ่ายทอดภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาใหม่ (ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย, 2557) ควบคู่ไปกับวิชาสามัญชั้นต้น โดยมีสองหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษา ได้แก่ ฝ่ายพุทธจักรและฝ่ายอาณาจักร

หน่วยงานแรกคือ วัดวาอาราม หรือที่เรียกว่าฝ่ายพุทธจักร เป็นแหล่งในการถ่ายทอดความรู้และจัดการศึกษาแก่บุตรขุนนางและราษฎร ซึ่งใช้พระสงฆ์เป็นผู้สอนหลัก ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาบาลีไปด้วย ซึ่งจะมุ่งเน้นจริยศึกษาเป็นหลักสำคัญ (สมบูรณ์ พรรณภาพ, 2524) โดยกลุ่มบุตรขุนนางจะมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาได้มากกว่าลูกหลานชาวบ้าน เนื่องจากจำนวนของพระที่มีความรู้มีจำกัด อีกทั้งลูกหลานชาวบ้านบางส่วนอยู่ในสถานะลูกวัดซึ่งต้องปฏิบัติภารกิจประจำวันทุกวันโดยไม่มีเวลามากพอในการศึกษา (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันท์, 2561)

หน่วยงานที่สองคือ สำนักราชบัณฑิต หรือที่เรียกว่าฝ่ายอาณาจักร เป็นแหล่งจัดการศึกษาให้แก่เชื้อพระวงศ์และบุตรข้าราชการ โดยมุ่งเน้นการศึกษาให้แก่ผู้ชายเป็นหลักในสายวิชาการทหาร การสู้รบและสายวิชาคัมภีร์ เวชกรรมและไสยศาสตร์ ซึ่งผู้ชายบางส่วนมีโอกาสในการได้รับการศึกษาจากพระสงฆ์จึงทำให้สามารถเข้าใจในภาษาบาลีและภาษาขอมเพื่อนำไปต่อยอดในการศึกษาคัมภีร์อื่นๆได้ ส่วนการจัดการศึกษาให้ผู้หญิงจะเป็นสายวิชาเย็บปักถักร้อย การทอผ้าและการอบรมกิริยามารยาทและการทำอาหารเป็นหลัก (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันท์, 2561)

2.1.1.2 ยุคกรุงศรีอยุธยา

กรุงศรีอยุธยาได้รับสถาปนาเป็นราชธานีเมื่อ พ.ศ.1893 จนถึง พ.ศ.2310 ด้วยระยะเวลาที่ยาวนานและมีการผลัดเปลี่ยนราชวงศ์ถึง 5 ราชวงศ์ทำให้การจัดการศึกษาในช่วงกรุงศรีอยุธยามีความก้าวหน้า โดยการจัดการศึกษาในช่วงต้นของราชธานีอยุธยาจะใช้ วัดและพระสงฆ์ เป็นหลักในการให้การศึกษแก่ประชาชนในศาสตร์วิชาคณิตศาสตร์ ศาสนา และภาษาวรรณคดีโดยเฉพาะวิชาภาษาบาลี เมื่อศึกษาจนอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ผู้ชายจะเข้าพิธีอุปสมบทเป็นภิกษุก่อน จากนั้นจึงลาอุปสมบทเป็น ทิด ซึ่งเป็นคำที่กร่อนมาจากคำว่า บัณฑิต เพื่อเข้าสู่การรับราชการในราชสำนัก เนื่องด้วยเป็นกฎของราชสำนักที่การเข้ารับราชการจะต้องผ่านการอุปสมบทมาก่อน การกำหนดและการจัดระเบียบการศึกษาในอยุธยาเป็นอำนาจตรงของราชสำนักและพระมหากษัตริย์ โดยเริ่มจัดให้มีการศึกษาด้านวิชาการทหารขึ้นเพื่อฝึกระเบียบวินัยและเป็นไพร่กำลังพล (ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย, 2557) ซึ่งจะแยกออกจากการศึกษาแบบพลเรือนที่ทำการศึกษาในวัดอย่างที่กล่าวในข้างต้น

การจัดการศึกษาในช่วงปลายราชธานีอยุธยายังคงใช้วัดเป็นศูนย์กลางสถานศึกษาสำคัญสำหรับจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน โดยระยะช่วยปลายราชธานีนี้มีความรุ่งเรืองของการพัฒนาอัตลักษณ์ทางภาษาไทยเป็นอย่างมาก จากการกำเนิดแบบเรียนฉบับแรกที่เรียกว่า จินตามณี ถือเป็นแบบเรียนทางการเล่มแรกของไทย ซึ่งเป็นแบบเรียนภาษาที่ครอบคลุมการใช้ภาษาไทยในโครงสร้าง

พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ การผันและการใช้ตัวการ์นต์ รวมทั้งโคลงฉันทกาพย์กลอนในกลบทต่างๆ หลายชนิด เพื่อใช้เป็นแบบเรียนสำหรับการศึกษาแก่เจ้านายและประชาชนในสมัยนั้น

เนื่องด้วยในช่วงกรุงศรีอยุธยา มีชนชาติต่างๆ มากมาย เข้ามาเพื่อติดต่อค้าขาย เผยแพร่ศาสนา และตั้งรกรากประกอบอาชีพ (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันท์, 2561) จึงทำให้เกิดการจัดการศึกษา ภาษาต่างประเทศและการสอนศาสนาที่เสรีขึ้น (ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย, 2557) โดยภาษาต่างประเทศที่มีการสอน คือ ภาษาบาลี สันสกฤต ขอม จีน มลายู อังกฤษ และ ฝรั่งเศส โดยมีปัจจัยด้านศาสนาเป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาภาษาต่างประเทศ กล่าวคือ การเรียนการสอนภาษาบาลี สันสกฤต ขอม เพื่อให้สัมพันธ์กับพุทธศาสนาและพิธีกรรมของพราหมณ์ฮินดู การเรียนการสอนภาษามลายูเพื่อให้สัมพันธ์กับศาสนาอิสลาม และการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศส จีน และอังกฤษ เนื่องจากมีการเข้ามาเผยแพรศาสนาโดยมิชชันนารี การเรียนภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสเพื่อให้เท่าทันชาติตะวันตกเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ และพบการสอนภาษาจีนโดยมิชชันนารีอเมริกันซึ่งทำการสอนภาษาจีนให้แก่ชาวจีนในประเทศไทย อันเนื่องจากประเทศไทยในอดีตมีการอพยพเข้ามาของชาวจีน และมีลูกหลานชาวจีนที่เกิดในประเทศไทยจำนวนมาก (เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา, 2550) ซึ่งการศึกษาต่างๆ ในยุคสมัยนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชายที่ได้รับการศึกษาทั้งทางการทหาร ภาษา รวมถึงศาสตร์ต่างๆ ในขณะที่ผู้หญิงซึ่งเป็นส่วนน้อยจะเข้าถึงการศึกษาระบบการบ้านการเรือนในราชสำนักเท่านั้น (ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย, 2557) มีเพียงผู้หญิงที่มีชาติตระกูลจึงจะสามารถเข้าถึงการศึกษารวมได้ (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันท์, 2561)

2.1.1.3 ยุคธนบุรี

ภายหลังการเสวยราชธานีกรุงศรีอยุธยา พ.ศ.2310 ในช่วงกรุงธนบุรีตั้งแต่ พ.ศ.2310 ถึง พ.ศ. 2325 ระยะเวลาเป็นช่วงที่การศึกษาและการจัดการศึกษาไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีคุณภาพ เนื่องจากตัวอยู่ในภาวะสงคราม รวมทั้งประชาชนมุ่งการแสวงหาหนทางทางการประกอบอาชีพและการเลี้ยงชีพ ดำรงชีวิตสำคัญกว่าการศึกษา (ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย, 2557) จึงมิได้สนใจในการศึกษาของบุตรหลาน ด้วยภาวะอดอยากและขาดแคลนทรัพยากรในการดำรงชีวิต (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันท์, 2561) แต่ราชสำนักของกรุงธนบุรียังคงให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยได้วางรากฐานการศึกษาไว้ทั้งในด้านภาษาศาสตร์ การค้าและศาสนา ทั้งยังพยายามเก็บรักษาและรวบรวมตำราเอกสารสำคัญที่ยังหลงเหลืออยู่ และยังคงมีการจัดการศึกษาให้แก่เจ้านายและบุตรหลานข้าราชการ ซึ่งให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมากโดยถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีพ (วุฒิชัย มูลศิลป์, 2529) เช่นในกรณีของ การที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชที่ในขณะนั้นรับราชการในสังกัดสมเด็จพระเจ้าตากสิน ได้ทรงฝากสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยที่เป็นบุตรให้เข้าศึกษาภาษาในสำนักสมเด็จพระวันรัตน์ (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันท์, 2561)

2.1.1.4 ยุครัตนโกสินทร์

ในยุครัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พ.ศ. 2325 ถึง พ.ศ.2352 ยังเป็นช่วงของการฟื้นฟูบ้านเมืองจากสงครามเป็นหลัก การฟื้นฟูและจัดการศึกษาใหม่เริ่มต้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พ.ศ.2352 ถึง พ.ศ.2367 เมื่ออาณาจักรว่างเว้นจากสงครามจึงได้เกิดการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ภาษาและการศึกษาในสังคม โดยเฉพาะความเจริญทางภาษาของวรรณคดีที่ถูกประพันธ์ขึ้นจากรัชกาลที่ 2 และกวีเอกอย่างสุนทรภู่ ที่ได้นิพนธ์ประพันธ์ตำราไว้หลายเล่มเพื่อการศึกษาโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย ลิลิตในภาษาไทย และมีการนิพนธ์หนังสือภษาสอนน้องในแบบคำฉันท์สุภาษิตขึ้นเพื่อเป็นตำราศึกษาให้แก่ผู้หญิง ในช่วงรัชกาลที่ 2 นี้ จะใช้โรงเรียนหลวงในพระบรมมหาราชวัง เป็นสถานที่จัดการศึกษาหลัก โดยจัดการศึกษาประเภทวิชาสามัญ คณิตศาสตร์ โหราศาสตร์ ดาราศาสตร์ ศาสนาและภาษาศาสตร์ให้แก่ผู้เรียน

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ.2367 ถึง พ.ศ.2394 ได้นำวัดวาอารามกลับมาเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาและได้กระจายการศึกษาสู่ประชาชนทั่วไปมากขึ้น กล่าวคือ รัชกาลที่ 3 ทรงให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ทางพุทธศาสนาจึงได้กำหนดให้มีการจัดสอบพระปริยัติธรรม รวมทั้ง ได้รวบรวมนำความรู้วิชาการแพทย์โบราณ การนวด ตำรายา และโคลงฉันท์กาพย์ กลอนต่างๆที่เป็นประโยชน์จารึกไว้ในแผ่นศิลาและติดตั้งไว้โดยรอบพระเบญจกัณฑ์พระเชตุพนวิมลมังคลาราม เพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และจัดการศึกษาในวัดรูปแบบเดียวกันกับช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ให้พระสงฆ์เป็นผู้ให้ความรู้ จึงทำให้การศึกษาในช่วงนี้มุ่งเน้นไปทางภาษาวรรณคดีและศาสนามากกว่าศาสตร์ด้านอื่นๆ และมีวิวัฒนาการจากต่างชาติดอย่าง เครื่องพิมพ์ ซึ่งได้นำเข้ามาพร้อมกับการเคลื่อนย้ายของกลุ่มมิชชันนารีที่มีเครื่องพิมพ์เอกสารและพิมพ์หนังสือสำหรับมาสอนศาสนาแก่ประชาชน เทคโนโลยีในสมัยนี้จึงทำให้การศึกษามีความก้าวหน้ามากขึ้น

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ.2395 ถึง พ.ศ.2413 การจัดการศึกษา ยังคงใช้วัดเป็นหลักและเริ่มมีการจัดการเรียนการสอนตามบ้านเรือนและสถานที่การศึกษาพิเศษเช่น โรงเรียนสอนภาษาของกลุ่มมิชชันนารี ด้วยเป็นยุคสมัยที่มีการเข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์อย่างแพร่หลาย รัชกาลที่ 4 จึงได้เปิดเสรีให้กับการเผยแพร่ศาสนาและได้สั่งซื้อเครื่องพิมพ์จากกลุ่มมิชชันนารีเพื่อนำมาติดตั้งในวัดบวรนิเวศสำหรับพิมพ์หนังสือตำราและพิมพ์เอกสารโต้ตอบกับต่างชาติในขณะนั้น (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันท์, 2561) การจัดการศึกษาในช่วงรัชกาลนี้จึงจะมุ่งเน้นประโยชน์ทางศาสนา การเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นหลัก และวัตถุประสงค์เพื่อการเข้าถึงวิทยาการจากชาติตะวันตกที่นำมิชชันนารีเข้ามาสอนในพระบรมมหาราชวังเพื่อให้เชื้อพระวงศ์ได้รับความรู้ทางวิทยาศาสตร์และภาษาอังกฤษในแบบตะวันตก และนำมิชชันนารีเข้ามาเปิดโรงเรียนสำหรับสอนสามัญชนทั่วไป ซึ่งเชื้อพระวงศ์จะได้รับโอกาสในการศึกษาทั้งภาษาต่างประเทศ วิทยาศาสตร์ ดาราศาสตร์ ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์มากกว่าสามัญชน (เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา,

2550) ในขณะที่ประชาชนจะได้รับการเรียนการสอนวิชาชีพ วิชาสามัญ ธรรมชาตวิทยาและศาสนาเป็นหลัก

การจัดการศึกษาในยุคก่อนการกำเนิกระบบโรงเรียนจะมีสถาบันศาสนาเป็นหลักในการให้การศึกษาและจะมีสถาบันพระมหากษัตริย์และราชสำนักในการกำหนดทิศทางแบบแผนของการจัดการศึกษาของทั้งเจ้านายและประชาชนเพื่อให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ตามบริบทของยุคสมัยที่แตกต่างกัน จนถึงยุคก่อตั้งระบบโรงเรียน ที่ถือเป็น ยุคปฏิรูปการศึกษาไทย ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งได้รับอิทธิพลการจัดการศึกษานี้มาจากตะวันตก

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ.2414 ถึง พ.ศ.2453 แบบแผนการจัดการศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไปด้วยทรงเห็นว่าการศึกษาคำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศจึงได้วางนโยบายการจัดการศึกษาให้ครอบคลุมและกระจายจากตัวเมืองหลักไปสู่หัวเมืองต่างๆให้ได้มากที่สุด และปรับเปลี่ยนจากการศึกษานอกระบบตามอัธยาศัยเช่น การศึกษาในวัดหรือในบ้าน ให้เข้าสู่ระบบรวมศูนย์เป็นการศึกษาในระบบ ผ่านการศึกษาในโรงเรียนหลวงในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งได้จัดตั้งเพื่อให้เกิดการผลิตบุคลากรเข้ารับราชการ เพื่อส่งเสริมความเป็นชาติไทย ทั้งภาษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนา และเพื่อเป็นประโยชน์กับการประกอบอาชีพของราษฎรโดยเฉพาะลูกทาสที่จะเป็นอิสระให้สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ด้วยการได้รับการศึกษา (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันท์, 2561) โรงเรียนหลวงจึงเป็นการศึกษาในระบบแห่งแรกของประเทศไทย พ.ศ. 2414 ซึ่งมีรูปแบบการจัดการศึกษาแตกต่างออกไปจากการศึกษาแบบเดิม โดยมีคนสามัญซึ่งมิใช่พระสงฆ์เป็นผู้ให้การศึกษา มีการกำหนดรายวิชาและระยะเวลาการเรียนการสอนที่ชัดเจนในแต่ละวัน มีการสอนภาษาและวิชาชีพ โดยเฉพาะการฝึกฝนในทักษะจำเป็นต่างๆเพื่อไปสู่การรับราชการของผู้เรียน เมื่อผู้เรียนมีจำนวนมากขึ้นและหลากหลายขึ้นสถานศึกษาจึงได้ขยายออกไปเป็นโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรทั่วไปในช่วง พ.ศ.2427 และเมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตร (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันท์, 2561) และได้ทำการจัดตั้งกระทรวงพระธรรมการขึ้นในปี พ.ศ.2435 เพื่อดูแลจัดการการศึกษาทั้งในกรุงเทพมหานครและหัวเมืองต่างๆ

นอกจากการจัดการศึกษาที่เน้นวิชาสามัญและวิชาชีพแล้ว ในรัชสมัยนี้มุ่งให้ความสำคัญกับการศึกษาภาษาศาสตร์เป็นอย่างมาก ทรงสนับสนุนให้ราษฎรมีการเข้าถึงการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาด้านภาษา มีการระบุให้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเป็นวิชากำหนดให้ศึกษา โดยเกิดจากการตระหนักของรัชกาลที่ 5 ในประเด็นทางการเมืองในการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก เพื่อให้สามารถรอดจากการเป็นเมืองขึ้น สร้างสัมพันธภาพและเป็นที่ยอมรับในสากล ทำให้เชื้อพระวงศ์ ขุนนาง ข้าราชการต้นตัวในการศึกษาและการเรียนภาษาต่างประเทศมากยิ่งขึ้น ระยะเวลาแรกจะมุ่งเน้นภาษาอังกฤษเป็นหลักที่มีการระบุเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2438 ที่รัชกาลที่ 5 สนับสนุนให้ราษฎรเรียนภาษาอังกฤษ และ ต่อมา พ.ศ. 2441 จึงมีการเปิดการสอนภาษาต่างประเทศ ทั้ง ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน ภาษาลาติน ภาษาบาลีสันสกฤต ในโรงเรียนหลวง

และ เปิดให้จัดตั้งโรงเรียนเอกชนสำหรับสอนภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ ภาษาแขก เรียกว่าโรงเรียนวิเศษชะเลยศักดิ์ อยู่ในกำรควบคุมของกระทรวงพระธรรมการหรือกระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน (เมธาวิ ยุทธพงษ์ธาดา, 2550)

กระทรวงพระธรรมการยังคงมีบทบาทหน้าที่จนถึง พ.ศ.2453 โดยในช่วงปีพ.ศ. 2445 ได้ริเริ่มนำแนวคิดการจัดการศึกษามาจากญี่ปุ่นซึ่งถือได้ว่าเป็นการรับอิทธิพลที่เบี่ยงออกจากชาติตะวันตกนำมาจัดทำเป็นโครงการศึกษาซึ่งเทียบได้กับการจัดการศึกษาในแบบปัจจุบัน (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันท์, 2561) และได้จัดแบ่งการศึกษากระแสหลักออกเป็นสองประเภทคือ สามัญศึกษา และวิสามัญศึกษา โดยในสามัญศึกษาจะเรียนความรู้ทั่วไปผ่านการศึกษาดั้งแต่ชั้นประถมศึกษาซึ่งเมื่อจบชั้นนี้จะได้เป็นเพียงพลเมือง ชั้นมัธยมศึกษาจะได้เป็นเสมียนหรือทำการค้าขาย ชั้นอุดมศึกษาจะได้เป็นข้าราชการ โดยใช้เวลาเรียนรวมอยู่ที่ 11 ปี ส่วนประเภทวิสามัญศึกษาเป็นเหมือนสายอาชีพที่ต้องการต่อยอดจากสายสามัญ ประกอบด้วย ประถมวิสามัญศึกษาเพื่อเรียนหัตถกรรม มัธยมวิสามัญศึกษาเพื่อเรียนวิชาช่าง และอุดมศึกษาวิสามัญเพื่อเรียนวิชาชีพชั้นสูงให้สามารถรับราชการได้ (ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย, 2557) อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาในยุคสมัยรัชกาลที่ 5 นี้ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องด้วยการกระจายการดูแลควบคุมตรวจตรามีน้อยกว่าแหล่งสถานการศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งบุคลากรที่ไม่เพียงพอ ประสิทธิภาพของการศึกษาระหว่างเมืองหลวงกับหัวเมืองอื่นไม่เท่าเทียมกันแม้จะใช้ระเบียบมาตรฐานเดียวกันก็ตาม

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้สืบทอดการจัดการศึกษาจากรัชกาลก่อนโดยมุ่งก่อตั้งสถานศึกษาและโรงเรียนหลายแห่งเพิ่มมากขึ้น เช่น โรงเรียนมหาดเล็กหลวงซึ่งคือโรงเรียนวชิราวุธในปัจจุบัน และในปี พ.ศ.2459 ทรงโปรดเกล้าฯให้สถาปนา โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเป็น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถือเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในประเทศไทย ต่อมาในช่วงปลายรัชกาลทรงได้ให้มีการตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2464 ขึ้น เพื่อให้เด็กอายุ 7 ปีบริบูรณ์ได้รับการศึกษาในโรงเรียนและเริ่มมีการเก็บเงินบำรุงการศึกษาหรือเงินศึกษาพลี ซึ่งต่อมายกเลิกในปีพ.ศ. 2473 (ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย, 2557)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงก่อตั้งหอสมุดพระนครและราชบัณฑิตยสภาเพื่อเผยแพร่งานทางวิชาการศาสตร์ต่างๆโดยเฉพาะวรรณคดี ศิลปกรรม ส่วนการจัดการศึกษาได้มีการต่อยอดขยายพระราชบัญญัติประถมศึกษาให้กว้างขึ้น โดยมุ่งให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาและให้มีการเรียนการสอนวิชาชีพ ทั้งยังปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพขึ้น การจัดการศึกษาในช่วงนี้จึงเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนสามารถเข้าถึงมากยิ่งขึ้น เป็นยุคของการกำหนดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อผลิตบุคลากรรับราชการเป็นประโยชน์แก่ประเทศ (ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย, 2557)

การจัดการศึกษาในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 มีวัตถุประสงค์ไม่ต่างจากการจัดการศึกษาในช่วงรัชกาลที่ 5 กล่าวคือ เป็นการจัดการศึกษาที่สัมพันธ์กับประเด็นทางการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งพบว่ามีการจัดตั้งโรงเรียนเอกชนเพิ่มขึ้นหลายแห่ง โดยเป็นโรงเรียนสำหรับสอนภาษาต่างประเทศ การจัดตั้งโรงเรียนนอกระบบนี้จะต้องขอจดทะเบียนจัดตั้งเป็นโรงเรียนเอกชนในความควบคุมของรัฐตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2464 และรัฐไทยได้พยายามส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียนเอกชนเพื่อให้มีสำนึกคิดในการนิยมความเป็นไทย (ศุภการ สิริไพศาล, 2552) โดยให้ครูผู้สอนที่เป็นชาวต่างชาติจะต้องมีการสอบวิชาภาษาไทยและจะต้องจัดการเรียนการสอนภาษาไทยอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมงรวมถึงโรงเรียนสอนศาสนาต่างๆที่มีนักเรียนเป็นชาวต่างชาติด้วย (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2529) ซึ่งทางโรงเรียนเอกชนได้เริ่มจัดการสอนและใช้แบบเรียนเป็นภาษาไทย โดยมีวิชาที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย คือ ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ รวมอยู่ในเนื้อหาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับระเบียบพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2464

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จนถึง พ.ศ.2503 มโนทัศน์ของการจัดการศึกษาได้รับการปรับเปลี่ยนพัฒนาใหม่ตามเป้าหมายของคณะราษฎร ซึ่งให้ความสำคัญและต้องการให้ราษฎรได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่และทั่วถึงเป็นหนึ่งในหกข้อของเป้าหมาย 6 ประการของคณะราษฎร เพื่อมุ่งให้เกิดความเข้าใจในประชาธิปไตยผ่านการได้รับการศึกษาที่ทั่วถึง ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาเพื่อจัดทำแผนการศึกษาชาติใหม่และจัดตั้งสภาการศึกษาขึ้น การจัดการศึกษาในช่วงนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาทั้งสายสามัญและสายวิสามัญหรือสายอาชีวศึกษาอย่างเท่าเทียมทางเพศ เชื้อชาติและศาสนา ตามกำลังทรัพย์และปัญญาที่มี ให้ภาครัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการดูแลการจัดการศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์หรือโรงเรียนเอกชน มีการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นกับตอนปลาย และระดับอุดมศึกษาซึ่งต้องจบการศึกษาในระดับมัธยม 8 มาก่อนโดยมีแผนกอักษรศาสตร์และแผนกวิทยาศาสตร์ โดยให้ภาครัฐจัดทุนสนับสนุนจากกระทรวงพระธรรมการแก่ผู้เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันท์, 2561)

การใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 ได้เริ่มกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่ภาคเอกชนมากยิ่งขึ้นให้มีความสามารถในการจัดตั้งโรงเรียนในทุกๆพื้นที่อำเภอและตำบล โดยแบ่งช่วงชั้นการศึกษาก่อเป็น 5 ระดับ คือ ระดับมูลศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับเตรียมอุดมศึกษา และระดับอุดมศึกษา (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันท์, 2561) ซึ่งการจัดการศึกษายังคงมีบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์อยู่ โดยรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระอานันทมหิดล ทรงเห็นความสำคัญของการแพทย์ จึงได้มีการเพิ่มจำนวนของการจัดการศึกษาด้านการแพทย์มากขึ้นจากการก่อตั้งโรงเรียนแพทย์ในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์เป็นแห่งที่สองต่อจากมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์เพื่อขยายขยายศาสตร์วิชาทางการแพทย์เพิ่มมากขึ้น ต่อมามีการปรับเปลี่ยนกระทรวงพระธรรมการเป็น

กระทรวงศึกษาธิการ ในปี พ.ศ.2484 (ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย, 2557) และภายหลังในปี พ.ศ. 2494 มีการปรับปรุงแผนการศึกษาชาติฉบับใหม่โดยขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 7 ปี แบ่งระดับชั้น การศึกษาออกเป็น 5 ระดับคือ ระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและอาชีวชั้นสูง และระดับอุดมศึกษา รวมทั้งเพิ่มการจัดการศึกษาพิเศษสำหรับผู้ใหญ่ที่ไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษา ในช่วงวัยเรียน (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันท์, 2561) ซึ่งในช่วงของการดำเนินการแผนการศึกษาชาตินี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงให้การสนับสนุนการศึกษามากขึ้นโดยก่อตั้ง มูลนิธิอานันทมหิดลเพื่อคัดเลือกบัณฑิตให้ไปศึกษาต่อในต่างประเทศและทรงโปรดเกล้าฯให้ภาครัฐ จัดกองทุนและจัดการศึกษาแบบให้เปล่าในโรงเรียนสังกัดศึกษาสงเคราะห์และประชาสงเคราะห์หลาย โรงเรียน ให้ได้รับการศึกษาจนจบระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย การจัดการศึกษาในช่วงนี้ถือเป็น ช่วงของการจัดการศึกษาที่มุ่งให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมเสมอภาค และเป็นตัวบทแบบแผนการ จัดแบ่งช่วงชั้นการศึกษาและการศึกษาภาคบังคับมาสู่การจัดการศึกษาในแบบปัจจุบัน

2.1.2 ระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของไทย

ในประเทศไทยได้ริเริ่มการศึกษาระดับอุดมศึกษาในช่วงของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ในโรงเรียนแพทย์ โรงเรียนกฎหมายและโรงเรียนมหาดเล็ก แต่ยังมีใช้สถานศึกษาที่จัดการ การศึกษาขั้นปริญญาบัณฑิตได้ ต่อมา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรง ก่อตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้มีสถานะเป็น มหาวิทยาลัย นามว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยและสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ เป็นทางการแห่งแรกของประเทศไทย

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับปริญญาบัณฑิต และ ระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งอยู่ภายใต้การจัดการของมหาวิทยาลัยและทบวงมหาวิทยาลัยหรือสำนักงาน คณะกรรมการอุดมศึกษา การคัดเลือกนักเรียนเข้าศึกษาอุดมศึกษาในอดีตจึงเป็นบทบาทโดยตรงของ สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง ต่อมา ในปี พ.ศ. 2504 ได้มีการดำเนินการคัดเลือกนักเรียนเข้าสู่ อุดมศึกษาอย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็นความร่วมมือของหลากหลายมหาวิทยาลัย มี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์เป็นสถาบันเริ่มต้น และในปี พ.ศ. 2505 ทางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เข้ามาร่วม จัดการคัดเลือกนักเรียนเข้าอุดมศึกษา ซึ่งจากการทบทวนเอกสารพบว่า พัฒนาการการคัดเลือกกลาง เข้าอุดมศึกษาสามารถแบ่งได้ 2 วิธีใหญ่ วิธีที่หนึ่งคือการแบ่งตามประเภทการสอบ และ วิธีที่สองคือ การแบ่งตามลำดับก่อนและหลังการมีพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 โดยผู้วิจัยจะนำเสนอ พัฒนาการการคัดเลือกกลางเข้าอุดมศึกษาด้วยวิธีแรกเป็นหลัก และนำข้อมูลจากวิธีที่สองเสริมแทรก เข้าไปในข้อมูลจากวิธีแรกเพื่อให้เห็นที่มาและพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

การคัดเลือกกลางเข้าอุดมศึกษาอย่างเป็นทางการเริ่มต้นขึ้นในปีพ.ศ.2516 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันสามารถแบ่งตามประเภทการคัดเลือกได้สามประเภทใหญ่คือ ระบบ Entrance ระบบ Admission และ ระบบ TCAS ดังนี้

2.1.2.1 ระบบ Entrance

ระบบ Entrance แบ่งเป็นสองรูปแบบย่อยคือ ระบบ Entrance ดั้งเดิมและระบบ Entrance ใหม่ โดยระบบ Entrance ดั้งเดิมเริ่มใช้ในปี พ.ศ.2516 จนถึง พ.ศ.2542 ซึ่งเป็นช่วงก่อนการมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยก่อนหน้าการจัดคัดเลือกกลางทางสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งจะทำการคัดเลือกเองและสลับไปมากับการจัดสอบร่วมกัน (นภเรณู สัจจรักษ์ และ ปิยากร หวังมหาพร, 2553) จากนั้นทบวงมหาวิทยาลัยหรือสำนักคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้เข้ามาเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการสอบและการคัดเลือกกลางซึ่งเรียกว่าระบบ Entrance จุดมุ่งหมายของการจัดการคัดเลือกกลางระบบ Entrance เป็นผลมาจากปริมาณจำนวนนักเรียนมีเพิ่มมากขึ้นจากอดีต และการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาในอดีตที่มหาวิทยาลัยเป็นผู้ดำเนินการส่งผลให้นักเรียนและผู้ปกครองต้องใช้เวลาและใช้เงินทองเพื่อสมัครสอบหลายแห่ง อีกทั้งนักเรียนที่ผ่านการคัดเลือกมากกว่าหนึ่งแห่งย่อมได้เลือกและสละสิทธิ์มหาวิทยาลัยที่ไม่ต้องการทำให้มีที่นั่งว่างจำนวนมาก โดยระบบ Entrance ดั้งเดิม จะใช้ระบบคัดออกจากการสอบครั้งเดียวและให้นักเรียนเลือกสถาบันการศึกษาได้ 6 อันดับและเลือกวิชาที่ต้องการสอบซึ่งสอดคล้องกับคณะสาขาวิชาที่ได้กำหนดไว้ โดยคะแนนจากการสอบทั้งหมดจะถูกนำมาใช้พิจารณาการคัดเลือกเข้า

จากนั้นประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ขึ้นด้วยต้องการสนับสนุนความเสมอภาคเท่าเทียมทางการศึกษา กอปรกับปัญหาทางการศึกษาต่างๆที่เกิดขึ้นจากระบบ Entrance ดั้งเดิม จึงได้มีการจัดทำระบบคัดเลือกกลางเป็น Entrance ใหม่ ซึ่งแตกต่างจากระบบเดิมโดยมีการจัดสอบวิชาหลักและวิชาเฉพาะ 2 รอบต่อปี และการคิดสัดส่วนคะแนนจะใช้คะแนนจากการสอบกลางร้อยละ 90 และนำผลการเรียนหรือเกรดเฉลี่ย GPAX จากการสำเร็จการศึกษามัธยมปลายเข้ามารวมในสัดส่วนโดยคิดเป็นร้อยละ 10ของสัดส่วนคะแนนทั้งหมด และภายหลังได้มีการพิจารณาถึงปัญหาและผลกระทบจากข้อด้อยของระบบ Entrance ใหม่ด้วยความการเกิดความสิ้นเปลืองของผู้ปกครอง (วิไลลักษณ์ บุญเคลือบ และคณะ, 2544) และปัญหาการรั่วไหลของการสอนในห้องเรียน สำนักคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงได้ปรับเปลี่ยนระบบการคัดเลือกกลางใหม่เรียกว่าระบบ Admission

2.1.2.2 ระบบ Admission

ระบบ Admission เริ่มต้นในปีพ.ศ. 2548 ซึ่งแบ่งออกได้เป็นสองระยะ ได้แก่ ระบบ Admission ระยะแรก และ ระบบ Admission ระยะที่สอง โดยระบบ Admission ระยะแรก มีการ

ใช้ในช่วง พ.ศ.2549 – พ.ศ.2552 โดยได้ปรับเปลี่ยนสัดส่วนคะแนนของการคัดเลือกใหม่ ซึ่งได้ยึดหลักการให้ผลการเรียนจากมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นส่วนหนึ่งของการคัดเลือก (นภเรณู สัจจรักษ์ และ ปิยากร หวังมหาพร, 2553) โดยได้จัดสอบวิชาหลักและสอบความรู้ความสามารถ ซึ่งมีสถาบันทดสอบการศึกษาแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักในการจัดสอบ ได้แก่การจัดสอบการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน O-Net (Ordinary National Education Test) และการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นสูง A-Net (Advanced National Education Test) สัดส่วนคะแนนทั้งหมดจึงใช้ GPAX ร้อยละ 10 ใช้ GPA จากกลุ่มสาระต่างๆร้อยละ 20 ใช้ O-Net ร้อยละ 35-70 และใช้ A-Net ร้อยละ 0-35 ขึ้นกับการกำหนดเกณฑ์ของแต่ละคณะสาขาวิชา ซึ่งระบบนี้มีข้อดีที่สามารถทำให้นักเรียนและครูผู้สอนให้ความสำคัญกับการศึกษาในชั้นเรียนมากยิ่งขึ้น และการกำหนดการสอบที่ไม่มากเพื่อไม่ให้เกิดการกวดวิชามีบทบาทมากเกินไป แต่ระบบ Admission ระยะเวลาแรกนี้ได้แสดงข้อด้อยของระบบที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในมาตรฐานการศึกษาในแต่ละโรงเรียนซึ่งมีความแตกต่างกัน พื้นฐานของนักเรียนและเกรดคะแนนที่อยู่บนฐานการประเมินไม่เท่ากันย่อมส่งผลต่อการยื่นคะแนนตามสัดส่วนของระบบ Admission ระยะเวลาแรกนี้ จึงได้มีการปรับปรุงระบบ Admission ใหม่ในระยะที่สอง

ระบบ Admission ระยะเวลาที่สองเริ่มต้นใช้ในช่วง พ.ศ.2553 – พ.ศ.2560 มีความแตกต่างไปจากระยะเวลาแรกโดยได้ยกเลิกการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นสูงหรือ A-Net ยกเลิกการใช้ GPA จากกลุ่มสาระต่างๆ และนำการทดสอบรูปแบบใหม่คือ การทดสอบความถนัดทั่วไป GAT (General Aptitude Test) และการทดสอบความถนัดทางวิชาชีพและวิชาการ PAT (Professional Aptitude Test) เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการคิดสัดส่วนคะแนนการคัดเลือกเข้าและเพิ่มสัดส่วนร้อยละของผลการเรียนเฉลี่ยตลอดหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย GPAX เพิ่มมากขึ้น โดยสัดส่วนทั้งหมดประกอบด้วย GPAX ร้อยละ 20 การทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ O-Net ร้อยละ 30 การทดสอบความถนัดทั่วไป GAT ร้อยละ 10-50 และการทดสอบความถนัดทางวิชาชีพและวิชาการ PAT ร้อยละ 0-40 โดยการกำหนดสัดส่วนน้ำหนักของ GAT และ PAT ขึ้นกับคณะสาขาวิชานั้นๆ โดยให้มีการจัดสอบในระบบ Admission 2 ครั้งต่อปี มีเพียง O-Net ที่จัดสอบให้เพียงครั้งเดียว ซึ่งระบบ Admission ระยะเวลาสองนี้ยังคงพบว่ามีปัญหาของความสับสนของสัดส่วนคะแนนที่ใช้ในการคัดเลือก และเนื่องด้วยทำการจัดสอบในระหว่างที่นักเรียนยังไม่จบภาคการศึกษาทำให้การเรียนการสอนในห้องเรียนต้องเร่งรัดเพื่อให้ทันกับกำหนดการสอบต่างๆ อีกทั้ง มีภาวะตึงเครียดของผู้ปกครองและเด็กกับการจัดสอบสองครั้งและความสิ้นเปลืองกับค่าใช้จ่ายในการสอบ ส่งผลให้มีการกวดวิชาเพิ่มสูงมากขึ้นกว่าเดิม อนึ่ง ในพ.ศ.2555 สถาบันทดสอบการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) ได้พยายามจัดการกับปัญหาดังกล่าวโดยเพิ่มการจัดสอบ วิชาสามัญ เพื่อให้มหาวิทยาลัยไม่ต้องจัดสอบเองและให้นำคะแนนส่วนนี้ไปใช้ในรอบการรับตรงซึ่งในช่วง Admission ระยะเวลาสองนี้การรับตรงยังคงเป็นมหาวิทยาลัยที่มีบทบาทดำเนินการจัดการตามแต่ละสถาบัน ทาง สทศ.จึงได้นำการทดสอบวิชาสามัญเพื่อลดการวิ่งสอบของนักเรียน ซึ่งสามารถนำคะแนนจากวิชาสามัญนี้ไปรวมกับการทดสอบวิชาเฉพาะอย่าง ความ

ณั้ดทางการแพทยั ที่ทางกลุ่มสถาบันแพทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย (กสพท.) จัดสอบเองได้ ถึงกระนั้น การแก้ไขนี้ยังไม่สามารถจัดการปัญหาต่างๆในระบบการคัดเลือกกลางได้ (พัฒนรัชชั พักจันทรั, 2562) จึงได้มีการปรับเปลี่ยนระบบครั้งใหม่โดยนำการ Clearing house มาใช้ในระบบคัดเลือกกลางและเปลี่ยนการเรียกชื่อใหม่เป็น TCAS

2.1.2.3 ระบบ TCAS

ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) ได้จัดระบบการคัดเลือกกลางเข้าอุดมศึกษาแบบใหม่ที่เรียกว่า TCAS (Thai University Central Admission System) ขึ้นโดยยึดหลักให้การสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของนักเรียนเสร็จสมบูรณ์แล้วจึงเข้าสู่กระบวนการสอบเข้าอุดมศึกษา และใช้ระบบ Clearing house สำหรับลดปัญหาการสอบติดซ้ำซ้อนและการสละสิทธิ์ต่างๆ โดยบังคับให้นักเรียนตัดสินใจในการเลือกเข้าหรือเลือกที่จะสละสิทธิ์เพื่อไปเข้าสู่อการคัดเลือกในรอบถัดไป เพื่อให้การคัดเลือกเข้าศึกษาในอุดมศึกษาแบบใหม่มีความชัดเจนมากขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) โดยทาง ทปอ. จะเป็นหน่วยงานหลักที่นำมหาวิทยาลัยต่างๆเข้ามาอยู่ในระบบเดียวกันเพื่อให้การรับสมัครและการจัดสอบสอดคล้องกัน โดยมีรอบการคัดเลือกเข้าด้วยกันทั้งหมด 5 รอบ ดังนี้

1.รอบการรับด้วย Portfolio ซึ่งไม่มีการสอบข้อเขียน สำหรับคัดเลือกนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ นักเรียนโควตาและเครือข่าย การคัดเลือกจะพิจารณาจากแฟ้มสะสมผลงาน และอาจมีการกำหนดคะแนนสอบมาตรฐานสากลอย่าง TOEFL IELTS เพิ่มเติม โดยแต่ละมหาวิทยาลัยเป็นผู้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือก

2.รอบการรับแบบโควตาที่มีสอบข้อเขียนและปฏิบัติ สำหรับนักเรียนที่ได้รับโควตาอย่าง โควตาภูมิลำเนา ความสามารถพิเศษหรือนักเรียนในเครือข่ายของมหาวิทยาลัย โดยจะพิจารณาจากผลการเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายร่วมกับผลการสอบข้อเขียนหรือปฏิบัติ และผลการสอบวิชาสามัญ วิชา GAT/PAT และวิชาเฉพาะมาเป็นส่วนหนึ่งของการคัดเลือก ทั้งนี้กำหนดเป็นเกณฑ์สมัครเข้าหรือนำมาคิดในสัดส่วนคะแนนนั้นขึ้นอยู่กับมหาวิทยาลัย คณะสาขาวิชาจะกำหนด

3.รอบการรับตรงร่วมกัน เป็นรอบสำหรับนักเรียนทั่วไป นักเรียนในโครงการ กสพท. และโครงการต่างๆ โดยให้ผู้สมัครสามารถเลือกคณะสาขาวิชาและมหาวิทยาลัยได้ 4 อันดับโดยไม่จัดอันดับ กล่าวคือ ผลการคัดเลือกอาจได้มากกว่า 1 สาขาวิชาหรือมหาวิทยาลัย และนักเรียนมีสิทธิ์เลือกได้ 1 แห่งเท่านั้น เมื่อนักเรียนเลือกเข้าศึกษาในรอบนี้แล้วจะต้องสละสิทธิ์รอบต่อไปคือรอบ Admission หรือนักเรียนจะต้องสละสิทธิ์ผลของรอบรับตรงนี้ก่อนที่จะไปเข้าการคัดเลือกในรอบต่อไป โดยนำผลการสอบจาก GAT/PAT วิชาสามัญ และ O-

Net เป็นหลักและอาจกำหนดเกณฑ์การรับสมัครด้วยผลการเรียนจากมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือมีการทดสอบเพิ่มเติม ซึ่งขึ้นกับมหาวิทยาลัยเป็นผู้กำหนดเกณฑ์ และดำเนินการคัดเลือกผ่านระบบกลางที่ทาง ทปอ. จัดขึ้น

4.รอบการรับแบบ Admission เป็นรอบสำหรับนักเรียนทั่วไปโดยส่วนมากของนักเรียนทั้งประเทศจะเข้าคัดเลือกด้วยรอบนี้ เทียบเคียงได้กับระบบ Admission ระยะที่สอง (พ.ศ.2553 – พ.ศ. 2560) โดย ทปอ. จะเป็นหน่วยงานกลางในการจัดการและกำหนดเกณฑ์คัดเลือกทั้งหมด มีองค์ประกอบสัดส่วนคะแนน 4 อย่างคือ GPAX ร้อยละ 20 O-Net ร้อยละ 30 GAT ร้อยละ 10-50 และ PAT ร้อยละ 0-40 ซึ่งค่าน้ำหนักของคะแนน GAT/PAT จะแตกต่างกันตามคณะสาขาวิชา ซึ่งสาขาวิชาเดียวกันแต่ต่างมหาวิทยาลัยก็จะต้องใช้เกณฑ์การคัดเลือกเดียวกัน นักเรียนสามารถเลือกคณะสาขาวิชาและมหาวิทยาลัยได้ 4 อันดับ โดยจัดอันดับตามความต้องการจากอันดับหนึ่งถึงอันดับสี่ ซึ่งการคัดเลือกจะพิจารณาที่ละอันดับและมีสิทธิ์ได้เพียง 1 สาขาวิชาเท่านั้น แต่นักเรียนยังมีสิทธิ์สละสิทธิ์ไปการคัดเลือกในรอบต่อไปได้

5.รอบการรับตรงอิสระ เป็นรอบสำหรับนักเรียนทั่วไปโดยทางสถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือก สัดส่วนคะแนนและการรับสมัคร รวมทั้งการทดสอบเพิ่มเติมของแต่ละสาขาวิชาด้วยตัวมหาวิทยาลัยเอง และทำการแจ้งผลการคัดเลือกต่อ ทปอ.

ระบบการคัดเลือกแบบ TCAS เสมือนเป็นระบบที่รวมสถาบันอุดมศึกษาต่างๆระบบที่เคยมีก่อนหน้ามาไว้ในส่วนกลางร่วมกัน (พัฒนรัชช์ พักจันทร์, 2562) เพื่อมุ่งลดปัญหาต่างๆที่เคยเกิดขึ้นจากระบบการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาในอดีต ซึ่งระบบ TCAS ในการใช้ครั้งแรกได้พบปัญหาในรอบที่ 3 จากการที่นักเรียนซึ่งได้มากกว่าหนึ่งสาขาวิชาจำนวนมากและทำการสละสิทธิ์เพื่อเลือกหนึ่งแห่งหรือเลือกไปคัดเลือกในรอบต่อไป และเนื่องด้วยไม่มีการเรียกตัวสำรอง ส่งผลให้มีที่นั่งว่างสูงซึ่งเป็นปัญหาอย่างมากต่อนักเรียนและสถาบันอุดมศึกษา ในปี พ.ศ.2562 ทาง ทปอ. จึงพยายามแก้ไขปัญหาด้วยการนำที่ว่างจากรอบที่ 3 ไปเพิ่มจำนวนที่นั่งในรอบที่ 4 แต่การยกยอดนี้ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยเกณฑ์การคัดเลือกและการคิดคะแนนในรอบที่ 3 และรอบที่ 4 มีความแตกต่างกัน อีกทั้งยังไม่สามารถแก้ปัญหามาจากการผ่านการคัดเลือกหลายแห่งของนักเรียนได้ซึ่งเป็นการกันที่นั่งและกันสิทธิ์ของผู้อื่น (พัฒนรัชช์ พักจันทร์, 2562) ทาง ทปอ. จึงต้องเพิ่มรอบการคัดเลือกและ Clearing House รอบที่ 3 เป็น 2 ครั้งและปรับจำนวนอันดับจาก 4 อันดับเป็น 6 อันดับ พิจารณาแบบเรียงอันดับเหมือนรอบ Admission และให้นักเรียนมีสิทธิ์ได้เพียง 1 สาขาวิชาเท่านั้น (สมาคมที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย, 2561)

2.2 ทฤษฎีว่าด้วยการจัดการศึกษา

จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยพบว่าการจัดการศึกษาและแนวคิดจัดการศึกษามี 2 ส่วนสำคัญซึ่งส่งผลต่อแนวทางและแนวคิดการจัดการศึกษาได้แก่ 1.ปรัชญาการศึกษา และ 2.รัฐธรรมนูญและบัญญัติกฎหมายด้านการศึกษา ซึ่งทั้งสองส่วนนี้จะแสดงถึงฐานรากก่อนที่นำไปสู่การจัดการศึกษาแนวสมัยใหม่และแนวคิดการจัดการศึกษาของไทย ดังนี้

2.2.1 ปรัชญาการศึกษา

ปรัชญาว่าด้วยการศึกษาผู้วิจัยพบปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการจัดการศึกษาด้วยกัน 2 ปรัชญาใหญ่ ได้แก่ 1.ปรัชญากระบวนทัศน์ สามารถแบ่งออกได้ 5 กระบวนทัศน์ ซึ่งเป็นการจัดแบ่งการศึกษาไปตามยุคสมัยและกระบวนทัศน์ทางความคิดและการวิพากษ์ของมนุษย์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษา และ 2.ปรัชญาการศึกษา สามารถแบ่งออกได้ทั้งหมด 6 ปรัชญาย่อย ซึ่งเป็นการแบ่งตามจุดมุ่งหมายหลักของการศึกษาและการจัดการศึกษาของแต่ละปรัชญาที่ได้รับอิทธิพลจากฐานรากทางความคิดที่แตกต่างกัน ตามรายละเอียดดังนี้

2.2.1.1 ปรัชญากระบวนทัศน์

1. กระบวนทัศน์ดึกดำบรรพ์ (Primitive Paradigm)

เป็นกระบวนทัศน์ที่ตั้งต้นจากความไม่รู้ของมนุษย์ตั้งแต่อดีตราว 2-3 ล้านปี ซึ่งเป็นยุคที่มนุษย์เชื่อในธรรมชาติและพลังอำนาจเบื้องหลังธรรมชาติหรืออาจเรียกว่าเบื่องบน เนื่องจากมนุษย์เชื่อในพลังที่มองไม่เห็นจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เบื่องบนฟ้า ซึ่งมีมนุษย์บางกลุ่มสถาปนาตั้งตนและกลุ่มให้อยู่ในฐานะที่สามารถติดต่อกับเบื่องบนได้ ส่งผลให้กลุ่มดังกล่าวมีอำนาจในการกำหนดกฎเกณฑ์และถือเป็นอภิสิทธิ์ชนและก้าวเข้าสู่การเป็นผู้นำ (นาวิน พิชญวิศิษฏกุล, 2560) สำหรับการศึกษาในยุคนี้จะไม่มีการจัดการศึกษาเป็นแบบแผน เป็นการศึกษาตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ได้เรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัวในธรรมชาติ และพัฒนาไปสู่การคิดตั้งคำถามและถ่ายทอดระหว่างกันได้ อาทิ การถ่ายทอดความเชื่อในเบื่องบนของธรรมชาติซึ่งมีอำนาจดลบันดาลสุขและทุกข์ให้แก่มนุษย์หรือลงโทษด้วยภัยพิบัติเมื่อทำผิดพลาด โดยได้ส่งต่อความเชื่อนี้ผ่านการถ่ายทอดสู่ลูกหลานไปเรื่อยๆแต่ไม่มีแบบแผนการศึกษาที่ชัดเจน (อารียา ภูระหงษ์ และ กิรติ บุญเจือ, 2559)

2. กระบวนทัศน์ยุคโบราณ (Ancient Paradigm)

เป็นกระบวนทัศน์ที่พัฒนาไปอีกขั้นจากการเชื่อในพลังของธรรมชาติได้พัฒนาความเชื่อที่ว่าธรรมชาติจะมีกฎเกณฑ์ที่ตายตัวของธรรมชาติ ซึ่งการจะเข้าสู่ความสุขได้ก็ต้องปฏิบัติ

ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาตินั้นๆ จึงมุ่งเน้นให้สังคมค่อยตามไปสู่การดำเนินชีวิตและปฏิบัติตนในแนวทางเดียวกัน ตัวอย่างเช่น แนวลัทธิเต๋า ลัทธิขงจื้อ เป็นต้น (นาวิน พิชญวิศิษฏ์กุล, 2560) ในยุคนี้การศึกษายังคงเป็นการศึกษาที่มุ่งการถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรมความเชื่อและแบบแผนปฏิบัติตนซึ่งมีระบบแบบแผนมากขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสนองความต้องการศึกษาของมนุษย์แต่ก็อยู่บนกิเลสและอคติค่อนข้างมาก เนื่องจากเป็นยุคที่ยึดถือและยึดติดในตัวบุคคลซึ่งเป็นเจ้าสำนักของลัทธิต่างๆ โดยเจ้าสำนักแต่ละลัทธิก็ได้ทำหน้าที่ผู้มีอำนาจหลักในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ความเชื่อวัฒนธรรม (อาริยา ภูระหงษ์ และ กীরติ บุญเจือ, 2559)

3. กระบวนทัศน์ยุคกลาง (Medieval Paradigm)

เป็นกระบวนทัศน์ที่เกิดจากการตามคำถามของมนุษย์ซึ่งตั้งคำถามกับแนวทางการดำเนินชีวิตปฏิบัติตนแบบกระบวนทัศน์โบราณซึ่งเน้นแสวงหาความสุขในโลกนี้เป็นหลัก และให้ความสำคัญกับศาสนาอย่างการบูชาเทพเจ้าและสร้างศาสนสถานที่อยู่จำกัดเมื่อเทียบกับการสร้างสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของสังคมเช่นในยุคกรีกโรมัน กระบวนทัศน์ยุคนี้จึงให้ความสำคัญกับโลกหน้าเป็นหลักจึงมุ่งสร้างศาสนสถานขนาดใหญ่ พุ่มเทให้พระเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นิยมบำเพ็ญตนซึ่งเป็นไปเพื่อคาดหวังให้เกิดความสุขในโลกหน้า (นาวิน พิชญวิศิษฏ์กุล, 2560) ในยุคนี้การศึกษาได้ถูกจัดขึ้นเพื่อสนองศาสนาเป็นหลัก โดยจัดการศึกษาเพื่อให้มนุษย์เข้าไปอยู่ในระบบของศาสนาอย่างการสำนึกบาป การกลับใจรวมทั้งเพื่อให้มนุษย์มีความรักในพระเจ้าอย่างสูงสุด (อาริยา ภูระหงษ์ และ กীরติ บุญเจือ, 2559)

4. กระบวนทัศน์ยุค (Modern Paradigm)

เป็นกระบวนทัศน์ที่มนุษย์ตั้งคำถามกับกระบวนทัศน์ยุคกลางที่ดำเนินมาซึ่งมนุษย์ยังประสบปัญหามากมาย ทั้งที่พุ่มเทให้พระเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างเต็มที่ ศาสนาอย่างคริสตจักรจึงอ่อนแอลงพร้อมกับการก้าวเข้ามาของวิทยาศาสตร์ ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงโลกไปอย่างมากโดยได้รับอิทธิพลมาจากปรัชญาแนวปฏิฐานนิยม และเชื่อว่าแนวทางของวิทยาศาสตร์นี้จะช่วยให้มนุษย์รอดพ้นจากการเจ็บป่วยและจัดระเบียบสังคมใหม่ให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรมโดยไม่ต้องทำงานหนักและสามารถมีเวลานอกในการแสวงหาความบันเทิงได้ แต่กระบวนทัศน์นี้ถูกโจมตีอย่างหนักเนื่องด้วยวิทยาศาสตร์ได้พาโลกไปสู่สงครามโลกถึง 2 ครั้ง ที่ทำให้มนุษย์บาดเจ็บพิการและล้มตาย (นาวิน พิชญวิศิษฏ์กุล, 2560) ในช่วงท้ายของยุคกระบวนทัศน์นี้จึงมีนักปรัชญาหลายคนผลิตองค์ความรู้เพื่อลดอำนาจของวิทยาศาสตร์และก่อรวมกลุ่มเพื่อปรับกระบวนทัศน์ใหม่อีกครั้ง เช่น อิมมานูเอล ค้านต์ ที่เสนอว่าควรใช้วิทยาศาสตร์ให้เกิดประโยชน์กับมนุษย์แต่ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของศีลธรรม และควรมุ่งแสวงหาสำนึกร่วมเพื่อการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ที่นำไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่

ในยุคนี้ได้เกิดการปรับการจัดการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดด้วยการเปลี่ยนจากการศึกษาที่ยึดโยงกับศาสนา มาสู่การศึกษาบนฐานคิดแบบวิทยาศาสตร์ จึงเกิดการปรับการศึกษาของมนุษย์รวมทั้งปรับกระบวนการคิดของมนุษย์ให้ไม่แยกห่างจากรัฐและสังคมในแบบอดีตซึ่งมนุษย์อยู่ภายใต้การครอบงำและแยกส่วนออกจากพระเจ้าและสังคม ตามการควบคุมของผู้มีอำนาจชั้นนำ แนวทางการจัดการศึกษาใหม่ในนวยุคจึงมุ่งให้ความสำคัญกับความต้องการเฉพาะของผู้ศึกษามากขึ้น ให้เรียนรู้ในการคิดและแสดงความรู้สึกรวมทั้งเริ่มให้มีแนวคิดการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม แต่กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนี้ให้ปล่อยเป็นไปตามธรรมชาติของผู้เรียนโดยผู้ปกครองและครูอาจารย์ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวแต่อย่างใด (อาริยา ภูระหงษ์ และ กิรติ บุญเจือ, 2559)

5. กระบวนทัศน์หลังนวยุค (Post-Modernism)

เป็นกระบวนทัศน์ที่เกิดจากการตั้งคำถามจากกระบวนทัศน์นวยุคและวิถีแบบวิทยาศาสตร์ซึ่งครอบงำความคิดและทิศทางของสังคมมนุษย์ทั้งหมด ซึ่งส่งผลให้มนุษย์ไม่สามารถควบคุมวิทยาศาสตร์ให้อยู่ในขอบเขตได้ซึ่งนำไปสู่การสูญเสียต่างๆ กระบวนทัศน์หลังนวยุคนี้จึงมุ่งเน้นที่สันติภาพของโลกและความหลากหลายบนโลก การให้มนุษย์เรียนรู้และเคารพศักดิ์ศรีให้คุณค่ากับอัตลักษณ์ความแตกต่างหลากหลายของปัจเจกและกลุ่ม ให้ความสำคัญกับพหุนิยมและพหุวัฒนธรรม รวมทั้งนำองค์ความรู้แบบพหุนิยมไปใช้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาจากผลพวงของกระบวนทัศน์แบบเก่าซึ่งสถาปนากลุ่มผู้มีอำนาจนำกระแสหลักและใช้กลยุทธ์เพื่อบีบขับหรือกดทับให้กลุ่มด้อยโอกาสจ้านกับอัตภาพที่ดำรงอยู่ อาทิการควบคุมครอบงำผ่านการศึกษามาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปกครองของผู้มีอำนาจ (นาวิณ พิษณุวิศิษฐ์กุล, 2560) นักปรัชญาอย่างมิเชล ฟูโกต์จึงวิพากษ์อำนาจนำและการกดทับศักยภาพของมนุษย์จากโครงสร้างอำนาจ จึงสนับสนุนให้หลังนวยุคจะต้องมีความเป็นพหุนิยม ให้คุณค่ากับความแตกต่างหลากหลาย มุ่งให้ความสำคัญกับปัจเจก รวมทั้งผลิตสร้างปัจเจกให้กล้าคิด กล้าฝันและกล้าทำพัฒนาตนเองให้ไปสู่สิ่งที่คาดหวังไว้และยึดถือเป้าหมายร่วมกันคือการสร้างสังคมที่เป็นอารยะ แนวหลังนวยุคจึงจะปฏิเสธการครอบงำทางความคิดด้วยวิธีวิทยาแบบใดแบบหนึ่งและมุ่งให้เกิดการคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของมนุษย์ ให้มนุษย์มีอิสระจากระบบเก่าที่สถาปนาองค์ความรู้และแบบแผนเป็นกระแสหลักและผลิตสร้างวิธีการใหม่ๆ เพื่อให้คนรุ่นใหม่เกิดการยอมรับทั้งการยอมรับความแตกต่างและกล้าที่จะคิดรวมทั้งปลดปล่อยให้กลุ่มสังคมย่อยกระแสรองได้มีวิถีเป็นของตนเอง รวมทั้งให้คุณค่าและเกื้อหนุนกลุ่มที่ถูกละเลยหรือผู้ถูกละเลย (The Uncounted) ให้กลับมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่เพื่อขับเคลื่อนสังคมไปพร้อมกัน

ในยุคนี้การศึกษาและการจัดการศึกษาได้พัฒนาไปสู่การเลิกยึดติดกับองค์ความรู้ใดองค์ความหนึ่งแฉกเช่นในช่วงกระบวนทัศน์นวยุคที่มุ่งยึดติดกับกระบวนวิทยาศาสตร์มาก

เกินไปจนนำไปสู่ความสูญเสียของโลก การศึกษาในยุคนี้จึงมุ่งจัดการให้มนุษย์ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์และวิพากษ์สิ่งต่างๆในแบบอดรื้อเข้าใจและตีความเชิงลึกในสิ่งที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังมากกว่าทำความเข้าใจตามเนื้อหาในเบื้องต้น (นาวิน พิษณุวิศิษฐ์กุล, 2560) รวมทั้งการศึกษาที่ต้องคำนึงถึงผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนั้นในการนำฐานคิดปรัชญาการศึกษาทุกแนวอาทิ จิตนิยม วัตถุนิยม ประสบการณ์นิยม และอื่นๆซึ่งอยู่ในปรัชญาการศึกษาทั้ง 6 แบบมาใช้ในการจัดการศึกษาและการเรียนการสอนจะต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียน ผ่านการบูรณาการความคิดแบบองค์รวมและมีคุณธรรม ซึ่งการศึกษาในกระบวนทัศน์หลังนวยุคได้แตกแขนงไปเป็นแนวคิดเรื่องผู้เรียนเป็นหลัก โดยมุ่งการจัดการเรียนการสอนที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีเสรีภาพในการศึกษา สอดคล้องความแตกต่างหลากหลายของปัจเจกและให้เกิดการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาต่างๆในชีวิตจริงได้ (อารียา ภูระหงษ์ และ กิรติ บุญเจือ, 2559) ผ่านการชี้แนะแนวทางจากบุคลากรทางการศึกษาอย่างครูผู้สอนโดยไม่แยกขาดละทิ้งความข้องเกี่ยวกับตัวผู้เรียนแบบช่วงนวยุค แต่ผู้สอนจะต้องมีบทบาทในการจัดและผลักดันให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ ทั้งต้องบูรณาการศาสตร์ต่างๆมีวิธีการอบรมและการประเมินที่หลากหลาย (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2544) เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่

2.2.1.2 ปรัชญาการศึกษา

ปรัชญาที่ว่าด้วยการศึกษามีความสำคัญต่อการจัดระบบคิดเพื่อนำไปสู่การจัดการศึกษาที่มุ่งหวังให้มนุษย์สามารถคิดทำและแสดงความคิดเห็นบนฐานของความเป็นเหตุเป็นผลซึ่ง วิทย์ วิศท เวทย์ (2555) ได้นิยามปรัชญาการศึกษาว่าเป็นปรัชญามีความสำคัญเพราะถือเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ในลักษณะของภาพกว้างโดยอาจไม่สามารถระบุวิธีการแก้ปัญหาแต่สามารถช่วยทำให้เห็นประเด็นปัญหาได้ชัดเจนขึ้นเพื่อให้สามารถประยุกต์นำไปจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพตามความต้องการของชุมชนและสังคมได้ (วิทย์ วิศทเวทย์, 2555) อีกทั้ง ปรัชญาการศึกษาจะทำให้เห็นถึงภูมิหลังของแนวคิดความรู้ วัตถุประสงค์และทิศทางของจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ซึ่งถือเป็น ปรัชญาที่ประยุกต์มาจากอภิปรัชญาและปรัชญาพื้นฐานเพื่อมาใช้ในการพิจารณาปัญหาทางการศึกษาและสามารถจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าประสงค์ของการศึกษา (พระวิทยา ญาณเวที, 2563) โดยสามารถจำแนกปรัชญาการศึกษาได้ด้วยกัน 6 สายปรัชญา ดังนี้

1. ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม (Essentialism)

ปรัชญาสารัตถนิยมเป็นปรัชญาที่มีอิทธิพลสูงในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาช่วงค.ศ.1930 ซึ่งในทางวิชาการและการศึกษาปรัชญาแนวนี้ได้มุ่งสร้างค่านิยมความมีระเบียบวินัยและความแข็งแกร่งของการอนุรักษ์วัฒนธรรมของสังคม ซึ่งมีรากฐานของปรัชญามาจากลัทธิสองแนวได้แก่ ลัทธิจิตนิยมที่มุ่งในจิตความเป็นนามธรรมและความคิด

ของมนุษย์ และลัทธิสังคมนิยมหรือวัตถุนิยมที่มุ่งในการมีอยู่ การสัมผัสและการมีประสบการณ์ กับวัตถุที่มีความเป็นรูปธรรม ซึ่งมีความแตกต่างกันในภูมิหลังทางความคิดและความเชื่อที่ส่งผลต่อการศึกษา

1.1 ปรัชญาสารัตถนิยมในแนวลัทธิจิตนิยม เป็นปรัชญาที่เชื่อว่าบุคคลเป็นส่วนหนึ่ง และเป็นเครื่องมือของสังคม และเชื่อว่าการจัดการศึกษาจะทำให้ผู้เรียนบรรลุอุดมการณ์ตามต้องการได้ถือเป็นเป้าหมายหลักของการศึกษา โดยปรัชญานี้ให้ความสำคัญที่ต้นแบบการถ่ายทอดการศึกษาหรือบทบาทของครูอาจารย์ซึ่งต้องเป็นแบบอย่างและถ่ายทอดองค์ความรู้ประเภทเนื้อหาประวัติศาสตร์ ค่านิยมชุมชนเป็นหลักเพื่อให้ผู้เรียนซึมซับสังคมของตนด้วยวิธีการถ่ายทอดแบบเดิมที่สืบทอดกันมา

1.2 ปรัชญาสารัตถนิยมในแนวลัทธิสังคมนิยม เป็นปรัชญาที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมคล้ายกับแนวลัทธิจิตนิยม แต่จะให้ความสำคัญกับความเป็นรูปธรรมวัตถุนิยมมากกว่านามธรรม และมุ่งจัดการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการสัมผัสในรูปธรรมของวัตถุและธรรมชาติต่างๆตามรูปแบบแบบแผนที่ได้กำหนดไว้โดยไม่มีอิสระในการศึกษา และผู้เรียนต้องได้รับการถ่ายทอดโดยตรงจากผู้สอนด้วยวิธีการถ่ายทอดรวมไปถึงการสร้างประสบการณ์ตรง อีกทั้งแนวสังคมนิยมนี้เชื่อว่าทุกอย่างสามารถวัดผลและประเมินได้ จึงผลิตสร้างหลักสูตรที่มีการวัดผลการศึกษา เช่นการวัดความจำในเนื้อหาวิชาเพื่อนำไปประเมินการศึกษาของผู้เรียน

2. ปรัชญาการศึกษานิรันดรนิยม (Perennialism)

ปรัชญานิรันดรนิยมกำเนิดขึ้นตั้งแต่กรีกโบราณจากนักปรัชญาคือ อริสโตเติล โดยมีแนวความเชื่อในความคงทนของความรู้ ค่านิยมและวัฒนธรรมถือเป็นอมตะของความคิดซึ่งรับอิทธิพลมาจากปรัชญาฐานวัตถุนิยมและเหตุผลนิยมและนำมาประยุกต์เป็นปรัชญาการศึกษาแพร่หลายในช่วงพัฒนาอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดการแข่งขัน การเอาเปรียบและความไม่เป็นธรรมทางการค้า อีกทั้งมนุษย์ไม่สามารถเข้าใจในวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ที่ดำเนินไปพร้อมกับความล่มสลายของวัฒนธรรม จึงต้องมีการจัดการศึกษาตามฐานปรัชญานี้เพื่อให้สังคมเข้าสู่ความมีระเบียบเรียบร้อย มีเหตุผลไปพร้อมกับการมีคุณธรรมและการฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิม

ปรัชญาการศึกษานิรันดรนิยมจะยึดมั่นในความคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง จะมุ่งสร้างมนุษย์ให้สมบูรณ์ผ่านการพัฒนาสติปัญญาและเหตุผล โดยมีการกำหนดหลักสูตรการจัดการศึกษาแบบคงที่โดยผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆให้มีอิสระทางความคิดแต่ต้องอยู่ในกรอบของการมีเหตุผลและไม่ยอมรับการไร้ซึ่งเหตุผลเป็นที่ตั้งทุกกรณี ผู้ถ่ายทอดวิชาจึงมี

ความสำคัญที่ต้องเข้าใจในเนื้อหาและมีวิธีการสอนให้ผู้เรียนได้เข้าใจผ่านกระบวนการฝึกคิดเชิงเหตุผลและการอภิปรายถกเถียงและสามารถนำไปพัฒนาศักยภาพในตนเองได้ รวมทั้งจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนในฐานะพื้นที่กลางของการแลกเปลี่ยนความรู้และวัดผลประเมินผ่านความสามารถในการคิดเชิงเหตุผล อีกทั้งปรัชญานี้เชื่อว่าผู้เรียนมีคุณสมบัติและศักยภาพในตัวซึ่งผู้เรียนทุกคนจะต้องมีโอกาสเรียนเท่าเทียมกันหมดให้เป็นแบบแผนมาตรฐานเดียวกันของการศึกษา

3. ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism)

ปรัชญาพัฒนาการนิยมกำเนิดในช่วงปีค.ศ.1870 และได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ทางปรัชญามาเป็นระยะโดยนักปรัชญาหลายคน ปรัชญาสายนี้เป็นปรัชญาที่มีพื้นฐานมาจากปรัชญาประชาธิปไตยที่มีต้นกำเนิดในช่วงศตวรรษที่ 17 ปรัชญานี้ได้นำคำว่า พิพัฒนาการนิยม และ พัฒนาการ มาใช้ เพื่อการสื่อถึงอิสรภาพและเสรีภาพในการศึกษาค้นคว้าความรู้ต่างๆ รอบตัวและมุ่งหาประสบการณ์ที่ไม่หยุดนิ่งกับที่ ซึ่งเชื่อมั่นในความไม่หยุดนิ่งของผู้ศึกษาและความรู้รอบตัวที่ต้องเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและการมีประสบการณ์ที่ก้าวหน้าไปพร้อมกับสภาพแวดล้อมและเวลาที่ไม่หยุดนิ่ง ปรัชญาจึงไม่ยอมรับการยึดถือในความคงที่ของสรรพสิ่งแบบแนวปรัชญาสารัตถนิยม ซึ่งทำให้กระบวนการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างการท่องจำเน้นเนื้อหาแต่ขาดการฝึกกระบวนการคิดและบั่นทอนความกล้าในความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ปรัชญานี้ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากแม้ถูกต่อต้านอย่างหนักจากสายปรัชญาสารัตถนิยมแต่ปรัชญาสามารถดำรงมาได้จนเป็นแบบแผนปรัชญาในการจัดการศึกษาที่แพร่หลายไปในหลายพื้นที่ทั้งในสหรัฐอเมริกาและในประเทศไทยเอง

การศึกษาภายใต้ปรัชญาพัฒนาการนิยมได้ประยุกต์มาจากปรัชญาปฏิบัตินิยมเป็นลัทธิปรัชญาหนึ่งแตกแขนงมาจากปรัชญาประชาธิปไตย แนวปรัชญาจึงมุ่งให้การจัดการศึกษาเป็นระบบที่ต้องพัฒนาเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาไม่หยุดนิ่งกับที่และมีพัฒนาการไปพร้อมกับสภาพสังคม เวลาและสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอด จึงไม่ยอมรับกระบวนการศึกษาที่มุ่งให้ยึดมั่นกับความรู้ความจริงชุดหนึ่งที่ตั้งที่ไม่เปลี่ยนแปลงและไม่พัฒนาก้าวหน้า โดยให้ความสำคัญกับพื้นที่การจัดการศึกษาอย่างโรงเรียนซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญของการถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมจากมรดกของสังคมไปสู่ผู้เรียนรุ่นต่อไปและมุ่งให้ผู้เรียนไปสู่ความสุขในอนาคตของชีวิต ซึ่งการจะเข้าถึงความสุขได้จะมาจากการมีประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจในตัวตน สิ่งที่เหมาะสมกับตน รวมทั้งเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นกับทั้งตนเองและสังคม เป้าหมายการศึกษาหลักจึงมุ่งที่การเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและมองเห็นปัญหาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาสติปัญญาของตนควบคู่ไปกับการเรียนรู้ในสิ่งที่ตนถนัดและสนใจและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ แนวทางจัดการศึกษาภายใต้ปรัชญาจึงมุ่งเน้นวิชาที่เสริมสร้างประสบการณ์อย่าง สังคมศึกษา

ภาษา วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ เป็นรายวิชาหลักและมุ่งให้ความสำคัญที่ผู้ศึกษาเป็นหลัก ให้สามารถรับประสบการณ์และความรู้โดยผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะแนวทาง วางแผนการเรียนรู้และสร้างเสริมประสบการณ์ตามความสามารถและความต้องการของผู้เรียนและมีโรงเรียนเป็นพื้นที่กลางให้เรียนรู้เข้าใจสังคมได้เท่านั้น ซึ่งกระบวนการเรียนรู้และเข้าใจในประสบการณ์ขึ้นกับผู้เรียนผู้ศึกษาเป็นหลักสำคัญหรือที่เรียกว่า กระบวนการสอนแบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง บทบาทสำคัญจึงอยู่ที่ผู้เรียนที่จะสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและแก้ปัญหาได้บนฐานของวิทยาศาสตร์

4.ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism)

ปรัชญาการศึกษาแนวปฏิรูปนิยม ในบางตำราจะเรียกว่า ปรัชญาการศึกษาบูรณาการนิยม ถือเป็นแขนงหนึ่งที่แตกมาจากปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม ซึ่งมีรากฐานจากปรัชญาปฏิบัตินิยมเช่นเดียวกัน มีต้นกำเนิดในช่วงปีค.ศ.1930 ซึ่งกำเนิดขึ้นจากปัญหาของสภาพสังคมในสหรัฐอเมริกาในช่วงนั้น ซึ่งมีปัญหาทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ประชากรว่างงานและไม่ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์อีกทั้งมีช่องว่างทางสังคมระหว่างชนชั้นที่สูงขึ้น นักคิดปรัชญานี้จึงต้องการนำปรัชญาเพื่อการแก้ปัญหาของสังคม โดยมุ่งตรงไปที่โรงเรียนเป็นหลักในฐานะเครื่องมือที่สามารถแก้ปัญหาทางสังคมได้

การศึกษาภายใต้ปรัชญาปฏิรูปนิยมนี้จึงมุ่งให้ผู้เรียนได้ตระหนักรู้ถึงความสำคัญของตนเองและสังคม โดยต้องให้เข้าใจในปัญหาของสังคมพร้อมทั้งรับรู้ถึงการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้นในปัญหาของสังคมทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองและการศึกษา ผู้เรียนต้องเชื่อมั่นว่าจะสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับการศึกษาเล่าเรียนจากผู้รู้และโรงเรียนให้สามารถนำไปช่วยแก้ไขปัญหาของสังคมได้ การจัดการศึกษาจึงต้องมุ่งเน้นที่ความต้องการของผู้เรียนไปพร้อมกับการสร้างเสริมให้สังคมไปสู่สภาวะที่ดีขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของความเป็นสมัยใหม่ในอนาคต ในการเรียนการสอนจึงมุ่งเน้นรายวิชาสังคมศึกษาและการตระหนักในภาระหน้าที่บทบาทที่มีต่อสังคมเป็นหลัก โดยให้ความสำคัญไปที่ผู้ถ่ายทอดอย่างครูเป็นสำคัญและคาดหวังให้ครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงผ่านการอบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจในตนเอง ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีและตระหนักในปัญหาสังคมพร้อมทั้งสามารถเรียนรู้ประสบการณ์ของตนเองไปพร้อมกับการแก้ไขปัญหาของสังคมได้ด้วย กระบวนการเรียนการสอนจึงเน้นที่ความสำคัญของโรงเรียนในฐานะพื้นที่ถ่ายทอดความรู้และปัญหาของสังคมได้และให้ทำการประเมินผลทางการศึกษาโดยให้ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมินและวัดผลจากพัฒนาการและทัศนคติที่มีต่อสังคมของผู้เรียน

5.ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม (Existentialism)

ปรัชญาอัตถิภาวนิยมเป็นปรัชญาที่สนใจและเชื่อมั่นในตัวตนของมนุษย์ ต้องการส่งเสริมให้มนุษย์เข้าใจในตนเอง มีเสรีภาพและความรับผิดชอบไปพร้อมกับการสร้างประโยชน์ให้กับสังคมได้ ทั้งด้วยมุมมองทางปรัชญาที่ว่าปรัชญาการศึกษาแบบเดิมนั้นทำลายตัวตนของผู้เรียนและจำกัดเสรีภาพให้อยู่ภายในกรอบที่กำหนดไว้ และการไม่เชื่อมั่นในความคงที่ของความจริง ซึ่งเสนอว่าความจริงเป็นสิ่งไม่นิรันดร์ ไม่จำเป็นที่จะต้องยึดเป็นหลักคองที่ไม่เคลื่อนไหว เพราะความจริงคือสภาพของมนุษย์ที่แตกต่างกัน ดังนั้นเมื่อนำมาแนวปรัชญาประยุกต์กับการศึกษาในปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมนี้จึงมุ่งให้ความสำคัญอย่างมากกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล เน้นความพึงพอใจของผู้เรียนและให้เสรีภาพส่วนตัวของผู้เรียนเป็นหลัก ให้ผู้เรียนสามารถสร้างแนวทางการดำเนินชีวิตผ่านประสบการณ์ในแบบของตนเอง

การศึกษาภายใต้ปรัชญาอัตถิภาวนิยมนี้จึงมุ่งที่ปัจเจกในผู้เรียนให้สามารถรับรู้เข้าใจในความต้องการของตน ให้สามารถพัฒนาตนเองไปตามที่ต้องการได้อย่างเสรี ไปพร้อมกับการมีวินัยในตนเองและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ในการจัดการศึกษาจึงมุ่งให้ความสำคัญภาคในทุกรายวิชา ยึดตามความต้องการและความถนัดของผู้เรียนเป็นหลัก ทั้งส่งเสริมในสายวิชามนุษยศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลปะ วรรณคดีให้มากขึ้น การจัดการเรียนการสอนจึงถือให้ผู้เรียนสำคัญที่สุดในกระบวนการศึกษา โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นการตระหนักรู้และการเรียนรู้เท่านั้นผ่านการมีส่วนร่วมในการศึกษาของทั้งครูและผู้เรียน และให้เสรีภาพต่อผู้เรียนทั้งในห้องเรียนและในโรงเรียน

6. ปรัชญาการศึกษาพุทธปรัชญา (Buddhism)

พุทธปรัชญาได้มุ่งความเชื่อในการหลุดพ้นของมนุษย์ ซึ่งเชื่อว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการหลุดพ้นได้ และเชื่อว่ามนุษย์มีธรรมชาติอยู่ในตัว ซึ่งธรรมชาติดังกล่าวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ด้วยการศึกษา การศึกษาภายใต้พุทธปรัชญานี้จึงมุ่งนำหลักคำสอนทางพุทธศาสนาอาทิไตรสิกขามาเป็นส่วนหนึ่งของการอบรมและมุ่งให้ผู้เรียนมีความประพฤติ ความสุจริตในกาย วาจา ใจ มีคุณธรรมเป็นหลักและเพิ่มพูนด้วยความรู้ทางปัญญา การจัดการศึกษาจึงมุ่งให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง สามารถคิดและทำเป็นเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาทางสังคมและอยู่บนพื้นฐานทางศีลธรรมและคุณธรรมเป็นหลัก ให้ผู้เรียนปราศจากความเห็นแก่ตัวและต้องการให้สังคมมีสันติสุข ดังนั้นกระบวนการเรียนการสอนจึงคาดหวังให้ครูเป็นผู้อบรมคุณธรรมต่อผู้เรียนผ่านพื้นที่ในห้องเรียนและโรงเรียนซึ่งต้องสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นต่อผู้เรียน มีระเบียบเรียบร้อยแต่ไม่ราบเรียบจนผู้เรียนละทิ้งความสนใจจากการเรียนไป อีกทั้งต้องสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ถ่ายทอดความรู้ทางปัญญาไปพร้อมกับคุณธรรมได้อย่างดี

จากการทบทวนองค์ความรู้ทางปรัชญาทั้งสองแบบที่ส่งผลสำคัญต่อการจัดการศึกษานี้ ทั้งสองแนวปรัชญาได้มีบางส่วนที่เชื่อมโยงกัน ซึ่งส่วนสำคัญที่ผู้วิจัยพบคือ ความสอดคล้องในการให้ความสำคัญต่อผู้เรียนเป็นหลักที่เป็นจุดเชื่อมโยงของทั้งสองปรัชญา กล่าวคือ แม้ในปรัชญาการศึกษา 6 ปรัชญานี้จะมีบางปรัชญาที่มีได้มุ่งเน้นผู้เรียนหรือผู้ศึกษาเป็นหลัก แต่ในหลายปรัชญาก็ได้สนับสนุนการมุ่งให้ความสำคัญต่อผู้เรียนเป็นหลักและเป็นปรัชญาที่แพร่หลายและใช้อยู่ในหลายพื้นที่ อาทิ ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม ซึ่งประเทศไทยก็ได้ดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญานี้ ซึ่งพบว่าการสนับสนุนแนวความคิดในการยึดผู้เรียนเป็นหลักสำคัญนั้นในปรัชญากระบวนทัศน์ได้กล่าวถึงไว้เมื่อปรัชญากระบวนทัศน์พัฒนามาสู่กระบวนทัศน์หลังนวยุคนี้ได้นำเสนอถึงการยึดมั่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนั้นการนำปรัชญาการศึกษาแบบต่างๆที่มีรากฐานต่างกันหรือใกล้เคียงกันหรือยึดมั่นในแนวทางใดเป็นพิเศษก็ตาม จะต้องมุ่งให้ความสำคัญต่อผู้ศึกษาหรือผู้เรียนเป็นหลัก สนับสนุนการรับรู้ในตัวตนของปัจเจก การโอบอ้อมผู้ถูกละเลย และการตระหนักรู้ในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ให้การศึกษาสามารถนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตัวปัจเจกผู้ศึกษาได้

2.2.2 รัฐธรรมนูญและบัญญัติกฎหมายด้านการศึกษา

นอกเหนือจากปรัชญาแล้วผู้วิจัยพบว่า รัฐธรรมนูญและบทบัญญัติกฎหมายทางการศึกษามีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของประเทศไทยโดยเฉพาะการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาการทางกฎหมาย การปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติมข้อกฎหมายในแต่ละช่วงเวลา สามารถทำให้เห็นบริบทที่เปลี่ยนแปลงและมุมมองทางกฎหมายที่มีต่อการศึกษาของประชาชน ไปจนถึงการให้อำนาจทางกฎหมายในการบัญญัติพระราชบัญญัติ นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา ที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดการจัดการศึกษาสมัยใหม่ของประเทศไทย

จากการทบทวนพัฒนาการการศึกษาของไทยได้เข้าอยู่ภายใต้การกำกับด้วยรัฐธรรมนูญจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตั้งแต่ พ.ศ.2475 เป็นต้นมา ซึ่งการเริ่มปรับเปลี่ยนและจัดระบบการศึกษาไทยได้เริ่มดำเนินเป็นรูปธรรมในช่วงพ.ศ.2477 แต่บัญญัติทางการศึกษาได้ถูกบัญญัติในรัฐธรรมนูญตั้งแต่ฉบับแรกพ.ศ.2475 ไว้แล้ว โดยวิทยานิพนธ์ของดร.นุชยา ภูมิรัตนไพศาล (2559) ได้รวบรวมบทบัญญัติรัฐธรรมนูญด้านการศึกษาไว้ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกนำมาบางบทบัญญัติบางมาตราที่สำคัญในแต่ละช่วงของรัฐธรรมนูญไทยเพื่อให้เห็นพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของบทบัญญัติการศึกษาไทย ดังนั้น ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับแรก พ.ศ.2475 มีบัญญัติทางการศึกษาได้ระบุว่า

มาตรา 14 ภายในบังคับแห่งบทกฎหมายบุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย
 เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย
 การตั้งสมาคม การอาชีพ

จึงเห็นได้ว่าประเทศไทยเห็นความสำคัญในเสรีภาพทางการศึกษาของบุคคลตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับแรก (คณนุชยา ภูมิรัตนไพศาล, 2559) แต่ยังเป็นการบัญญัติในภาพรวมร่วมกับเสรีภาพอื่น ๆ ที่มีได้ เฉพาะเจาะจงในรายละเอียดของการได้รับการศึกษาของประชาชน เป็นต้นมาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2489 ได้เพิ่มรายละเอียดบางส่วนในมาตรา 14 เรื่องเสรีภาพของการเมือง การตั้งคณะพรรคของประชาชน ซึ่งในเสรีภาพทางการศึกษาของประชาชนยังคงบัญญัติเดิม

การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการทางกฎหมายรัฐธรรมนูญในการศึกษาเริ่มมีบัญญัติชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ.2492 เป็นต้นมา จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2511 ที่บัญญัติเสรีภาพทางการศึกษาควบคู่กับกรณีหน้าที่เข้ารับการศึกษาของประชาชน (คณนุชยา ภูมิรัตนไพศาล, 2559) และมีบัญญัติในหน้าที่การจัดการศึกษาและการควบคุมสถานศึกษาในอำนาจของภาครัฐ ซึ่งรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับนี้ใช้บัญญัติเดียวกันมีบัญญัติทางการศึกษาที่สำคัญ ดังนี้

มาตรา 36 บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการศึกษาอบรม เมื่อการศึกษอบรมนั้นไม่เป็นปฏิกิริยาต่อหน้าที่ของพลเมืองตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาอบรม และไม่ขัดต่อกฎหมายว่าด้วยการจัดสรรสถานศึกษา

สถานศึกษาของรัฐและของเทศบาล ต้องให้ความเสมอภาคแก่บุคคลในการเข้ารับการศึกษาอบรมตามความสามารถของบุคคลนั้นๆ

มาตรา 62 การศึกษาอบรมพึงมีจุดประสงค์ที่จะให้ชนชาวไทยเป็นพลเมืองดี มีร่างกายแข็งแรงและอนามัยสมบูรณ์ มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพ และมีจิตใจเป็นนักประชาธิปไตย

มาตรา 63 รัฐพึงส่งเสริมและบำรุงการศึกษอบรม การจัดระบบการศึกษอบรม เป็นหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะสถานศึกษาทั้งปวงย่อมอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ

การศึกษาชั้นอุดมศึกษา รัฐพึงจัดการให้สถานศึกษาดำเนินกิจการของตนเองได้ภายในขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติ

ซึ่งจะเห็นการให้ความสำคัญต่อทั้งเสรีภาพและการได้รับการศึกษาแบบเสมอภาคของประชาชนซึ่งถือเป็นหน้าที่หลักของภาครัฐในการจัดการศึกษาที่เสมอภาคต่อประชาชน อีกทั้ง มีบัญญัติที่ระบุให้ภาครัฐจัดการศึกษาอย่างเสมอภาคโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียนกับประชาชน (คณนุชยา ภูมิรัตนไพศาล, 2559) และให้ประชาชนสามารถนำประโยชน์จากการศึกษาไปประกอบอาชีพได้ ต่อมา ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับพ.ศ.2517 ได้ปรับเปลี่ยนจากเสรีภาพทางการศึกษาให้การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนต้องได้รับการศึกษาภาคบังคับด้วยการจัดการศึกษาจากภาครัฐ โดยรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.2517 มีบัญญัติทางการศึกษาที่สำคัญ ดังนี้

มาตรา 51 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นมูลฐาน ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ

มาตรา 61 บุคคลมีหน้าที่รับการศึกษาอบรม ภายในเงื่อนไขและวิธีการทางกฎหมาย บัญญัติ

มาตรา 72 รัฐพึงส่งเสริมและบำรุงการศึกษอบรม

การจัดระบบการศึกษอบรมเป็นหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะสถานศึกษาทั้งปวงย่อมอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐการศึกษาอบรมขั้นอุดมศึกษา รัฐพึงจัดการให้สถานศึกษาดำเนินกิจการของตนเองได้ภายในขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติ

สถานศึกษาของรัฐและของท้องถิ่นพึงให้ความเสมอภาคแก่บุคคลในการเข้ารับการศึกษาอบรมตามความเสมอภาคของบุคคลนั้นๆ

มาตรา 73 การศึกษาอบรมภาคบังคับในสถานศึกษาของรัฐ และของท้องถิ่น จะต้องจัดให้โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน รัฐพึงช่วยเหลือผู้ยากไร้ให้ได้รับทุนและปัจจัยต่างๆในการศึกษาอบรมทุกระดับตามสมควร

ภายหลังเมื่อมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ.2521 ได้บัญญัติการจัดการศึกษาของภาครัฐและมีการฝึกอาชีพเพิ่มมาเป็นอีกหนึ่งรูปแบบของการศึกษาที่ภาครัฐต้องจัดให้ประชาชนได้รับการอบรมที่เป็นไปตามความต้องการของประชาชนและของประเทศ อีกทั้ง มีการปรับบทสนใน การศึกษาของผู้ยากไร้โดยจากเดิมที่ในรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.2517 มาตรา 73 ที่มุ่งให้ผู้ยากไร้เข้าถึง การศึกษาทุกระดับ เปลี่ยนมาส่งเสริมการศึกษาด้านอาชีพให้แก่ผู้ยากไร้แทน โดยรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2521 มีบัญญัติทางการศึกษาที่สำคัญดังนี้

มาตรา 60 รัฐพึงส่งเสริมและบำรุงการศึกษอบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการของประเทศการจัดระบบการศึกษอบรมเป็นหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะสถานศึกษาทั้งปวงย่อมอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ

รัฐพึงช่วยเหลือผู้ยากไร้ให้ได้รับทุนและปัจจัยต่างๆในการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพการศึกษอบรมภาคบังคับในสถานศึกษาของรัฐ จะต้องจัดให้โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน และการศึกษอบรมขั้นอุดมศึกษา

จากนั้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ.2534 มีการบัญญัติหน้าที่ส่งเสริมการศึกษาของภาครัฐในการจัดการศึกษาและการฝึกอาชีพให้แก่ประชาชนเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ. 2521 และเพิ่มบัญญัติในการเข้าร่วมการจัดการศึกษาของภาคเอกชน และเพิ่มการช่วยเหลือของรัฐ

จากเดิมที่บัญญัติถึงคนยากไร้เพียงอย่างเดียวโดยเพิ่มคำว่า คนด้อยโอกาส เข้าร่วมในกลุ่มที่ควรต้องได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากภาครัฐ โดยรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.2534 มีบัญญัติทางการศึกษาที่สำคัญดังนี้

มาตรา 66 รัฐพึงส่งเสริมและบำรุงการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการของประเทศ และพึงส่งเสริมให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมทุกระดับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

การจัดระบบการศึกษาอบรมเป็นหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะ สถานศึกษาทั้งปวงย่อมอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ

การศึกษาอบรมภาคบังคับในสถานศึกษาของรัฐ จะต้องจัดให้โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียนและโดยทั่วถึงอย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาอบรมขั้นอุดมศึกษา รัฐพึงจัดให้สถานศึกษาดำเนินกิจการได้โดยอิสระภายในขอบเขตตามที่กฎหมายบัญญัติ

รัฐพึงช่วยเหลือผู้ยากไร้และด้อยโอกาสให้ได้รับทุนและปัจจัยต่างๆในการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพ

ต่อมา ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2538 มีเนื้อหาทางบัญญัติการศึกษาเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.2534 แต่มีการเพิ่มบัญญัติในสิทธิการศึกษาอย่างเสมอกันของประชาชนที่ต้องอยู่ในขอบเขตของบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ โดยมีบัญญัติสำคัญดังนี้

มาตรา 40 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการศึกษาอบรม เมื่อไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองตามรัฐธรรมนูญ และไม่ขัดต่อกฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ และกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษาเสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ต้องไม่ขัดต่อหน้าที่พลเมือง

บัญญัติในการจัดการศึกษาชัดเจนมากขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ.2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่กล่าวถึงการจัดการศึกษาภาคบังคับและสิทธิที่ต้องได้รับการศึกษาตามจำนวนปีการศึกษาที่ภาครัฐกำหนด ซึ่งในรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.2540 กำหนดไว้ที่ ไม่น้อยกว่า 12 ปี อีกทั้ง มีการเพิ่มบัญญัติเรื่องเพศของชายและหญิงในความเท่าเทียมของการได้รับการศึกษาที่เพิ่มเสริมขึ้นซึ่งแตกต่างจากรัฐธรรมนูญหลายฉบับที่ผ่านมา อีกทั้งยังให้อำนาจในการจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติซึ่งนำไปสู่การจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542

ผ่านอำนาจในมาตรา 81 ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.2542 ได้กลายเป็นกฎหมายแม่บทในการจัดทำพระราชบัญญัติฉบับอื่นๆต่อมา ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติมพ.ศ.2545 และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.2553 ซึ่งถือเป็นการปฏิรูปการศึกษาตามลำดับ โดยรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.2540 มีบัญญัติทางการศึกษาที่สำคัญดังนี้

มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

มาตรา 43 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 53 เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่ชอบธรรม

เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ

จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับพ.ศ.2540 ได้เป็นตัวแบบสำคัญในการบัญญัติกฎหมายทางการศึกษาของรัฐธรรมนูญฉบับถัดมา อาทิ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ.2550 มีเนื้อหาบัญญัติการศึกษาและการจัดการศึกษาล้ำคลึงกับรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.2540 ซึ่งมีการปรับบัญญัติคำโดยคำว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานเปลี่ยนเป็นการได้รับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปี (ตุนุชยา ภูมิรัตน์ไพศาล, 2559) และมีรายละเอียดของความเสมอภาคและสิทธิทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ทั้งเพิ่มประเด็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อกลุ่มทางสังคมต่างๆ เพื่อระบุให้ภาครัฐคุ้มครองและส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มดังกล่าว ซึ่งเป็นการเพิ่มเสริมที่ต่างชัดจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน โดยรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.2550 มีบัญญัติสำคัญดังนี้

มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

มาตรา 49 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน

ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรืออยู่ในสภาวะลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น

ซึ่งเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับพ.ศ.2550 มีความก้าวหน้าในประเด็นสิทธิและความเท่าเทียมเสมอภาคในการปฏิบัติต่อกลุ่มทางสังคมต่างๆ ซึ่งปฏิเสธการเลือกปฏิบัติที่นำไปสู่ความไม่เท่าเทียมและมีแนวโน้มว่า การจัดการศึกษาของรัฐต่อกลุ่มสังคมดังกล่าวที่มีการสนับสนุนส่งเสริมมากกว่าทั่วไปไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติ เพราะถือเป็นการหนุนเสริมให้กลุ่มสังคมดังกล่าวที่ถูกเลือกปฏิบัติให้สามารถเลื่อนสู่การได้รับการศึกษาให้เท่าเทียมเสมอภาคกับผู้อื่นในสังคมโดยรวม

จากความก้าวหน้าในสิทธิและความเท่าเทียมทางการศึกษาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับพ.ศ.2550 ได้ปรับเปลี่ยนสู่การปฏิรูปการศึกษาอีกครั้งในการช่วงก่อนการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2560 โดยมีรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวพ.ศ.2557 ซึ่งอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับต่างๆเพื่อบัญญัติให้ทุกคนที่จากเดิมให้เข้ารับการศึกษากำหนดไว้ที่สิบสองปีขยายระยะเป็นสิบห้าปี เป็นการขยายกำหนดการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีจำนวนปีมากที่สุดจากอดีตที่ผ่านมา ถือเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคบังคับที่รัฐจะต้องจัดให้ประชาชนอย่างมีคุณภาพ โดยรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.2560 มีบัญญัติสำคัญดังนี้

มาตรา 27 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล

ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็น
ทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

มาตรา 50 บุคคลมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(4) เข้ารับการศึกษอบรมในการศึกษาภาคบังคับ

มาตรา 45 รัฐมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(3) รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ
รวมทั้งส่งเสริม ให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ
กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษา ดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล
ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อย ต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำ
แผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการ ให้เป็นไปตาม
แผนการศึกษาแห่งชาติด้วย

จากการทบทวนวรรณกรรมจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีบทบัญญัติทาง
การศึกษาซึ่งมีพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงและแก้ไขให้สอดคล้องกับสถานการณ์ บริบท
เวลาและปัญหาทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งแม้การจัดการศึกษาไทยจะเปลี่ยนผ่านมาสู่การ
จัดการภายใต้อำนาจแห่งรัฐธรรมนูญแต่ก็มีความเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด ซึ่งมีทั้งรากฐานจากอดีต
และการพัฒนาจากบริบทแวดล้อมสมัยใหม่ อย่างไรก็ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญเป็นส่วน
สำคัญที่จะแสดงให้เห็นถึงการตระหนักในความสำคัญ สถานการณ์ ปัญหาและแนวทางแก้ไขของ
ปรากฏการณ์การศึกษาไทยได้เป็นอย่างดี ทั้งยังเป็นรากฐานสำคัญของแนวคิดการจัดการศึกษาแนว
สมัยใหม่ และยังสามารถเป็นเครื่องมือในการนำมาพิจารณาสถานการณ์ในปัจจุบันถึงประสิทธิภาพ
ของการจัดการศึกษาไทยได้

2.2.3 การจัดการศึกษาแนวสมัยใหม่

นियามการศึกษาสมัยใหม่ได้ให้ความหมายกว้างไว้ว่า การศึกษาเป็นกระบวนการทางสังคมทั้ง
การอบรมกลุ่มเกลา ฝึกฝนทักษะ ให้บุคคลมีความรู้ความสามารถในการดำรงชีวิตและประกอบ
อาชีพรวมถึงทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในสังคมภาพรวมที่ประกอบไปด้วยหลายปัจเจก
บุคคลการศึกษาจะสามารถกำหนดให้ทิศทางของสังคมไปสู่ความเป็นเอกภาพ เข้มแข็งและมีคุณภาพ
เป้าหมายของการศึกษาจึงไม่จำกัดเฉพาะบุคคลแต่เป็นเป้าหมายของสังคมองค์รวมเพื่อสร้างรากฐาน
และผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพ ซึ่งส่วนหนึ่งสำคัญของการผลิตสร้างกำลังคนที่มีคุณภาพต้องมาจาก
การมีบุคลากรทางการศึกษาอย่างครูอาจารย์ที่มีส่วนในการรับผิดชอบการศึกษาของสังคม (นันทรัตน์

เจริญกุล, 2564) ซึ่งสังคมที่มีการศึกษาที่ดีมีคุณภาพเป็นรากฐานจะถือได้ว่าเป็นสังคมที่มี ทิศทางสังคม ที่เข้มแข็ง (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2542) ดังนั้น กระบวนการที่จะให้มนุษย์สามารถเข้าถึง การศึกษาได้และสามารถผ่านการอบรมสั่งสอนให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพและอยู่ ร่วมกับผู้อื่นในสังคมจึงจะต้องมี การจัดการศึกษา ให้มีระบบ มีกระบวนการ มีการลงทุนและมี เป้าหมายโดยถือเป็นการรับประกันความรับผิดชอบของภาครัฐที่ต้องเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการ จัดการศึกษาที่เหมาะสม (นันทรัตน์ เจริญกุล, 2564) การจัดการศึกษาแนวสมัยใหม่จึงสอดคล้องไปกับ ตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องคือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่นำปรัชญาการศึกษาใน การให้ความสำคัญกับคุณค่าและประโยชน์ของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมีประโยชน์ สูงสุด

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ระบุว่า การจัดการศึกษา มีรูปแบบหลักได้แก่การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

1. การศึกษาในระบบ หมายถึงการศึกษาที่มีเงื่อนไขการศึกษาที่แน่นอน มีแบบแผน และการประเมินผลเป็นเกณฑ์มาตรฐานเดียวกันซึ่งกระทำการศึกษาผ่านสถานศึกษาอย่าง โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ซึ่งสามารถจัดการศึกษาในชั้นเรียนหรือการศึกษาทางไกลได้
2. การศึกษานอกระบบ หมายถึงการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้ ตามความเหมาะสมและบริบทของผู้เรียนและสถานศึกษาที่ดำเนินการจัดการศึกษานอก ระบบ อาทิ โรงเรียนฝึกอบรบหลักสูตร การศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น เพื่อให้การศึกษา สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้เรียนมากที่สุด
3. การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึงการศึกษาที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรู้ตามความ ต้องการ โดยไม่มีกำหนดแบบแผนและมีความยืดหยุ่นสูง ให้ศึกษาจากสื่อแหล่งความรู้ แหล่ง อินเทอร์เน็ต บุคคลหรือประสบการณ์ต่างๆ และให้ใช้เวลาออกการศึกษาไปกับกิจกรรมเพื่อ ส่งเสริมทักษะของตนเองตามความถนัดและความสนใจ

โดยสถานศึกษามีสิทธิพิจารณาจัดการศึกษารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบได้ โดยต้องให้ ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ และให้ดำเนินการบูรณาการร่วมกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับผิดชอบร่วมกันกับการจัดการศึกษาเพื่อนำไปสู่การผลิตบุคลากรที่มี คุณภาพเพื่อพัฒนาชาติ

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้นำ หลักการจัดการศึกษาเพื่อกำหนดทิศทางของการศึกษาให้ต้องมีหลักของการศึกษาว่า ทุกคนต้องได้รับ การศึกษาตลอดชีวิต ต่อเนื่องและครอบคลุมทุกด้านเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพและเพื่อ การตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้เทคโนโลยีให้เท่าทันโลก เพื่อ

ประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง ชุมชนและประเทศชาติ โดยสังคมจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งให้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาไปจนถึงการแก้ไขปัญหาในอุปสรรคทางการศึกษาต่างๆ และช่วยส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาให้ดำเนินไปได้อย่างมีคุณภาพ รวมทั้งให้การศึกษาดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยผู้เกี่ยวข้องอย่างบุคลากรทางการศึกษารวมถึงผู้เรียนให้ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ทันสมัยและมีความเข้าใจในบริบทสภาพแวดล้อมเพื่อประยุกต์ให้เข้ากับการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มีเนื้อหาในมาตราเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยของผู้วิจัยดังนี้

มาตรา 26 ระบุว่า ให้สถานศึกษาจัดประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ และรูปแบบการศึกษา

ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาส การเข้าศึกษาต่อ และให้นำเสนอการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา 27 ระบุว่า ให้คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนถึงเพื่อศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสารของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ในรัฐธรรมนูญปี 2550 ได้มีบัญญัติเพิ่มเติมในสิทธิการศึกษา 12 ปีที่ทั่วถึงและมีคุณภาพของพลเมือง ดังนี้

มาตรา 49 ระบุว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับผู้อื่น

การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา 80 (4) ระบุว่า ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรศาสนาและเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษา ให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

เมื่อสังคมโลกก้าวสู่ยุคโลกาภิวัตน์การจัดการศึกษาไทยจึงได้ปรับเปลี่ยนตามยุคสมัยเป็นการพัฒนาการศึกษาตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ผ่านพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (ฉบับแก้ไขปรับปรุง พ.ศ.2545) ร่วมกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน (ฉบับแก้ไขปรับปรุง พ.ศ.2553) เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ ปฏิรูประบบการจัดการศึกษาและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงปฏิรูปการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการการศึกษาสู่การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญของการปฏิรูปการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรทางการศึกษา มุ่งการแข่งขันในระดับประเทศ และสำคัญคือการปฏิรูปการจัดการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา การเรียนรู้และพัฒนาตามความประสงค์และความสามารถของผู้เรียนเพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งมีจุดมุ่งเน้นดังนี้

1. การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาผ่านการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาในรูปแบบต่างๆเพื่อเอื้อต่อการเข้าถึงโดยจัดสรรให้แก่ผู้ที่มีความต้องการตามความเหมาะสม
2. การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาผ่านการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ที่มีข้อจำกัดในการเรียนรู้อย่าง บุคคลผู้พิการ บุคคลที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ
3. การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาผ่านการยกระดับคุณภาพการศึกษาในพื้นที่และสถานศึกษาที่ห่างไกลซึ่งประสบปัญหาที่มีความจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุน

การจัดการศึกษาตามแนวทางสมัยใหม่ได้มีการปรับเปลี่ยนแผนเพื่อจัดการศึกษาตามกรอบนโยบายแผนการจัดการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2560-2579) ซึ่งจะสอดคล้องไปกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) และแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20ปี (พ.ศ.2561-2580) โดยมีจุดมุ่งเน้นที่การมีวิสัยทัศน์ เป้าหมายและยุทธศาสตร์ เพื่อให้การศึกษาและการเรียนรู้สำหรับคนไทยมีคุณภาพ ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 รวมทั้งตอบสนองเป้าหมายให้ผู้เรียนทุกกลุ่มได้รับการศึกษาที่เสมอภาคเท่าเทียมซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่สนับสนุนใน ความเสมอภาคเท่าเทียมและโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา และได้กำหนด

มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ.2561 และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะกลาง 5 ปี ขึ้นเพื่อเป็นกรอบในการจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้มีศักยภาพในการแข่งขันกับโลก การจัดการศึกษาในสมัยใหม่จึงมุ่งไปในประเด็นทางสังคมมากขึ้นโดยการจัดการศึกษาจะต้องตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและของส่วนรวม ทั้งยังต้องช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาทางสังคมเพื่อให้สังคมมีทิศทางที่พึงประสงค์ โดยมีองค์ประกอบทางสังคมที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ อาทิ การเปลี่ยนแปลงของประชากร ความเสมอภาคและความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการทางการศึกษา และ ความมั่นคงของสังคม

นอกเหนือจากการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับนโยบายใหญ่ของชาติอย่างแผนการจัดการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2560-2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560-2564) และแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) แล้ว การจัดการศึกษาแนวสมัยใหม่ยังได้เชื่อมโยงกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติใน เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) โดยมีจุดมุ่งเน้นในการจัดการและพัฒนาการศึกษาาร่วมกันหลายจุด โดยมีจุดสำคัญที่สอดคล้องกับงานวิจัยนี้คือ

1. การสร้างโอกาสความเสมอภาคและความเป็นธรรมทางการศึกษา ซึ่งรัฐต้องร่วมมือกับหน่วยงานทางการศึกษาเพื่อกระจายโอกาส ทุนและเทคโนโลยี รวมทั้งกระจายการศึกษาที่มีคุณภาพให้แก่ผู้เรียนทุกกลุ่ม
2. การพัฒนาหลักสูตร โดยมีหลักสูตรแกนกลางตามมาตรฐานเป็นแกนหลักและสามารถพัฒนาหลักสูตรของชุมชนตามบริบทของท้องถิ่นและตามความต้องการของผู้เรียนและชุมชน
3. การยกระดับคุณภาพของบุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะวิชาชีพครู เสริมทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาและถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียน รวมทั้งเสริมความแข็งแกร่งของสวัสดิการผลตอบแทนให้มั่นคงยิ่งขึ้น

2.2.4 แนวคิดการจัดการศึกษา

การจัดการหมายถึงการดำเนินการบางประการเพื่อบรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ โดยต้องมีการกำหนดรูปแบบวิธีการ มีองค์กรหน่วยงานรับผิดชอบ มีแบบแผนและเกิดการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อสำเร็จตามเป้าประสงค์สำคัญ (ปรัชญา เวสารัชช, 2545) การจัดการศึกษาจึงหมายถึง การดำเนินการและการลงทุนเพื่อพัฒนาการศึกษาเพื่อให้ผู้ได้รับการศึกษาหรือทุนมนุษย์นั้นมีคุณภาพในทุกด้านทั้งร่างกายและจิตใจ รวมถึงให้การศึกษาศาสามารถสร้างความมั่นคงในชีวิตได้ผ่านการประกอบอาชีพที่มีประสิทธิภาพ การจัดการศึกษาจึงเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์และทำให้สังคมในภาพรวมมีทิศทางที่พึงประสงค์

แนวคิดคิดว่าด้วยการจัดการการศึกษา คือแนวคิดที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ผ่าน การศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อนำไปสู่ความมั่นคงและการประกอบอาชีพของปัจเจก กระทำผ่านกรอบ นโยบายและกฎหมายอย่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 รวมทั้งกรอบการพัฒนา ยุทธศาสตร์อื่นๆที่เกี่ยวข้อง แนวคิดนี้เสนอว่าการจัดการการศึกษาเป็นการลงทุนเพื่อให้สังคมพัฒนา และมนุษย์มีคุณภาพ รัฐจึงต้องให้บริการทางการศึกษาผ่านสถานศึกษาต่างๆให้ผู้เรียนไปสู่การ ประกอบอาชีพสร้างรายได้ตามโอกาสและเป้าหมายของแต่ละคน การจัดการการศึกษาจึงต้อง คำนึงถึงโอกาสทางการศึกษาของประชากรบางกลุ่มที่ด้อยโอกาสหรือไม่สามารถเข้าถึงบริการทาง การศึกษาบางประการได้ เช่น ผู้มีฐานะยากจน ผู้ที่พลาดโอกาสได้รับการศึกษาในบางช่วงชีวิต ซึ่งเป็น หน้าที่หลักของสถานศึกษาที่ต้องกระทำให้สอดคล้องกับการพัฒนามนุษย์และประเทศ โดยการจัด การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมจะต้องบรรลุวัตถุประสงค์ดังนี้

1. การจัดการศึกษาเพื่อให้บริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการในการ ดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตามความสนใจหรือความถนัดของปัจเจก ดำเนิน กระบวนการให้บริการทางการศึกษาผ่านสถานศึกษาอย่าง โรงเรียน มหาวิทยาลัย ศูนย์การ เรียนและสถานการศึกษาต่างๆ

2. การจัดการศึกษาให้ตั้งแต่เด็กถึงวัยเติบโต โดยต้องให้ความสำคัญตั้งแต่วัยก่อน เรียนที่พร้อมรับการพัฒนารับรู้เป็นรากฐานสำคัญของการเติบโต และจัดการศึกษาขั้น พื้นฐานให้แก่เด็กวัยเรียนทุกระดับเพื่อประโยชน์ในการใช้ชีวิตและการประกอบอาชีพต่อไป

3. การจัดการศึกษาที่ให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสในลักษณะต่างๆซึ่งไม่ สามารถรับการศึกษาได้ในแบบปกติ ได้แก่ กลุ่มคนยากจน กลุ่มผู้พิการ กลุ่มชนบทที่ห่างไกล เมือง หรือในการศึกษาระยะหลังที่เริ่มให้ความสำคัญกับกลุ่มลูกแรงงานข้ามชาติ รวมถึงกลุ่ม ที่อาจพลาดหรือตกหล่นการศึกษาไปในบางช่วงชีวิต ให้ได้รับโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา โดยการจัดการศึกษาในบางกลุ่มอาจต้องจัดการผ่านสถานศึกษาที่พิเศษเฉพาะให้สอดคล้อง กับข้อจำกัดของผู้เรียน เช่น โรงเรียนสอนคนตาบอด เป็นต้น

4. การจัดการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการทางการศึกษาระดับสูงและมีคุณภาพ โดยจัดการศึกษาให้ประชาชนได้พัฒนาความรู้และทักษะเฉพาะด้านที่สูงขึ้นกว่าการศึกษาขั้น พื้นฐาน ผ่านการดำเนินการโดยสถาบันอุดมศึกษาต่างๆที่สามารถพัฒนามนุษย์ให้มีทักษะ เฉพาะทางเพื่อประโยชน์แก่การประกอบอาชีพ

5. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของปัจเจกบุคคลให้ตอบสนองวิสัยทัศน์การ พัฒนาประเทศ โดยพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง ด้วยทุนสังคมที่แข็งแกร่งจะ เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชาติ จึงต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับทิศทางของการ

พัฒนาประเทศ ผ่านการกำหนดทิศทางและดำเนินนโยบายการศึกษาของชาติให้สถาบันการศึกษาต่างๆเป็นผู้รับผิดชอบสำคัญ

แนวคิดการจัดการการศึกษาอยู่บนระบบฐานคิดที่ว่า ผู้เรียนหรือผู้ศึกษาคือองค์ประกอบสำคัญที่สุดที่ต้องคำนึงถึงและต้องได้รับการส่งเสริมพัฒนารวมถึงจัดการแก้ไขปัญหาที่บั่นทอนความสามารถของผู้ศึกษาผ่านทุกภาคส่วนและทุกคนที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม อาทิ สถานศึกษาที่มีผลต่อคุณภาพผู้เรียนและการผลักดันผู้เรียนให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายและสูงกว่าขั้นพื้นฐานอย่างระดับอุดมศึกษา ซึ่งรวมทั้งอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาอย่างสายอาชีพด้วย รวมทั้งต้องวางกรอบนโยบายที่คำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายของสถานศึกษาและปัจเจกบุคคลของผู้เรียนให้ได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอ ผู้เรียนที่อยู่ห่างไกลเมืองต้องได้รับโอกาสและมีความสามารถแข่งขันกับนักเรียนในเขตเมืองได้ (ปรัชญา เวสารัชช, 2545) ให้เสมอภาคเท่าเทียม รวมทั้งแนวคิดนี้เสนอว่าประชาชนหรือผู้เรียนที่ผ่านการศึกษาระดับพื้นฐานและต้องการได้รับการศึกษาในระดับที่สูงกว่าการศึกษาระดับพื้นฐาน ต้องขึ้นกับกำลังความสามารถและความพร้อมของครอบครัวหรือผู้ปกครอง การสนับสนุนในส่วนนี้จึงเป็นภาระร่วมกึ่งระหว่างภาครัฐกับปัจเจกหรือครอบครัว

2.3 ความเหลื่อมล้ำและทฤษฎีว่าด้วยความเหลื่อมล้ำ

2.3.1 นิยามของความเหลื่อมล้ำ

ความเหลื่อมล้ำเป็นคำหนึ่งซึ่งจัดได้ว่าเป็นหนึ่งในวาทกรรมที่มีอิทธิพลมากในสังคมปัจจุบัน จากการปรากฏใช้ในหลายภาคส่วนของทั่วโลก รวมถึงในประเทศไทย ทั้งวงวิชาการ ภาคประชาสังคม ภาครัฐและเอกชน โดยจะมากวนคู่กับคำว่า ความเป็นธรรมหรือความไม่เป็นธรรม (อนรรฆ พิทักษ์ธานิน, 2557) และ คำพ้องต่างๆอย่าง ความเท่าเทียม ความเสมอภาค และความยุติธรรม ซึ่งคำว่าความเหลื่อมล้ำมีการให้นิยามและความหมายจากหลายแหล่ง อาทิ

ราชบัณฑิตยสถาน (2556) ได้ระบุความหมายของความเหลื่อมล้ำไว้ว่า ความเหลื่อมล้ำหมายถึง ความต่างกัน ความไม่เสมอกัน หรือความไม่เท่าเทียมกันระหว่างปัจเจกบุคคล ระหว่างกลุ่มความเหลื่อมล้ำมีทั้งมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

วินิจ ฝาเจริญ และคณะ (2564) กล่าวถึงความเหลื่อมล้ำและไม่เท่าเทียมในสังคมว่าเป็นสถานการณ์ที่กลุ่มทางสังคมระหว่างกลุ่มเกิดความไม่เท่าเทียมในสถานะ ชนชั้น และสิทธิในการเข้าถึงบริการสาธารณะทั้งการศึกษา ที่อยู่อาศัย ระบบขนส่งและอื่นๆ (วินิจ ฝาเจริญ และคณะ, 2564)

อติวิชัย แสงสุวรรณ (2558) ระบุว่าความเหลื่อมล้ำคือความไม่เท่าเทียมกันของโอกาสระหว่างผู้ที่มีโอกาสกับผู้ที่มีขาดโอกาส โดยเป็นโอกาสที่ว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากร การต่อรองและการจัดการ ของคนในสังคมซึ่งมีความไม่เท่ากันตั้งแต่กำเนิด และด้วยความไม่เท่าเทียมกันของโอกาสได้ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำและนำไปสู่ความไม่เป็นธรรม (อติวิชัย แสงสุวรรณ, 2558)

ภรณ์ยู มายูร และ อลงกรณ์ อรรคแสง (2561) ระบุว่าความเหลื่อมล้ำเป็นเหตุให้นำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ความขัดแย้งดังกล่าวเกิดจากการถูกเอาเปรียบในความแตกต่างกันของกลุ่มทางสังคมซึ่งไม่ได้รับความเท่าเทียม ความเสมอภาค ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งตามมา (ภรณ์ยู มายูร และ อลงกรณ์ อรรคแสง, 2561)

จากการทบทวนเอกสารในภาพรวมการนิยามความหมายของความเหลื่อมล้ำจะมีทิศทางที่ใกล้เคียงกันซึ่งพอสรุปได้ว่า ความเหลื่อมล้ำคือความไม่เท่าเทียมในสังคม ระหว่างผู้มีมากกว่าและผู้มีน้อยกว่า อันเกิดจากความไม่เท่าเทียมตั้งแต่กำเนิด รวมถึง ความไม่เท่าเทียมในการสั่งสมทุนตั้งแต่อดีตของบรรพบุรุษซึ่งกลายมาเป็นชนชั้นทางสังคม กลายเป็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำทางสังคม และความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมดังกล่าวได้ต่อกลิ้มไปสู่ความเหลื่อมล้ำรูปแบบอื่นๆ เช่น ความเหลื่อมล้ำทางโอกาส ความไม่เสมอภาคในการเข้าถึง ต่อรองและจัดการกับทรัพยากร โดยเฉพาะทรัพยากรพื้นฐาน บริการสาธารณะของรัฐและสวัสดิการทางสังคม และนำไปสู่ความไม่เป็นธรรมทางสังคมตามมา

2.3.2 แนวคิดว่าด้วยความเหลื่อมล้ำ

2.3.2.1 แนวคิดความเหลื่อมล้ำ

แนวคิดความเหลื่อมล้ำสามารถแบ่งได้ผ่านสำนักคิดต่างๆซึ่ง สฤณี อาชวานันทกุล (2554) ได้จัดแบ่งแนวคิดความเหลื่อมล้ำไว้ด้วยกัน 3 สำนักวิธีคิด ซึ่งทั้งสามสำนักคิดอยู่บนฐานของความเท่าเทียมทางศีลธรรมแต่ให้น้ำหนักกับคุณค่าแตกต่างกัน (สฤณี อาชวานันทกุล, 2554) ประกอบไปด้วย ดังนี้

1. สำนักคิดแนวเสรีนิยม

เป็นแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์สายเสรีนิยมคลาสสิกและสายลิเบอทาเรียน ซึ่งเชื่อว่าความปล่อยให้มนุษย์มีอิสระเสรีภาพในการกระทำสิ่งต่างๆ เนื่องด้วยแนวคิดนี้ให้คุณค่ากับเสรีภาพโดยเฉพาะเสรีภาพของปัจเจก ซึ่งเป็นคุณค่าและคุณธรรมโดยรัฐมีหน้าที่อำนวยความสะดวกให้มีเสรีภาพ มีความเท่าเทียมภายใต้กฎหมาย และปล่อยให้กิจกรรมทางสังคมเป็นไปตามกลไกตลาด โดยเชื่อว่ากลไกตลาดสามารถสร้างประโยชน์สาธารณะได้ดีที่สุด ซึ่งอาจมองข้ามความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นผลกระทบจากกลไกตลาดและการมอบ

ตลาดให้เป็นหน้าที่ของภาคเอกชนโดยมิให้รัฐเข้ามาแทรกแซง เนื่องจากธรรมชาติของรัฐที่จะมีความด้อยประสิทธิภาพมากกว่าเอกชน ซึ่งถ้ารัฐเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจจะทำให้เสรีภาพของประชาชนถูกบั่นทอน ยิ่งรัฐพยายามสร้างความเท่าเทียมก่อนการมีเสรีภาพยิ่งทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมและทำให้ไม่มีเสรีภาพไปด้วย แนวคิดนี้ซึ่งมองว่า มนุษย์มิได้เท่ากันตั้งแต่กำเนิด แต่ความไม่เท่ากันนั้นนำไปสู่การร่วมมือทางสังคมของมนุษย์ ดังนั้นแนวคิดนี้จึงมองความไม่เท่าเทียมเป็นเรื่องปกติและนำเสนอว่ากฎหมายจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์ได้รับประโยชน์สูงสุดบนความไม่เท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายที่ระบุไว้อย่างสนองความต้องการของมนุษย์ในฐานะผู้บริโภคให้ได้มากที่สุด แต่กฎหมายต้องมิได้อยู่ในรูปแบบของมาตรการการบังคับใดๆให้มนุษย์ได้มีเสรีภาพมากที่สุดจึงจะถือเป็นสังคมในอุดมคติ

2. สำนักคิดแนวความยุติธรรมทางสังคม

แนวทางของสำนักนี้ได้มองโครงสร้างสังคมที่มีลักษณะไม่เท่าเทียมที่เกิดจากความไม่ยุติธรรมซึ่งสั่งสมมาตั้งแต่อดีตและส่งผลถึงปัจจุบัน โดยมองว่าความไม่เท่าเทียมกันในสังคมที่เป็นผลพวงสืบเนื่องมาจากอดีตก่อให้เกิดเป็นความอยุติธรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลจากการไม่กระจายความมั่งคั่งหรือการกระจุกความมั่งคั่งไว้ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งคนกลุ่มนั้นที่ประสบความสำเร็จสามารถสั่งสมทุนและความมั่งคั่งไว้ได้ก็จะกลายเป็นลำดับขั้นสูงขึ้นไป ทำให้สังคมมีลักษณะเป็นชนชั้นและมีความแตกต่างระหว่างชนชั้นจากความสามารถของบรรพบุรุษในการสั่งสมทุนและความมั่งคั่งไว้ให้รุ่นถัดไป ส่งผลให้แต่ละรุ่นมีความสามารถเลื่อนชั้นทางสังคมที่ต่างกัน ทำให้ทายาทของตระกูลที่สั่งสมทุนไว้น้อยหรือลูกหลานคนจนก็จะเสียเปรียบทายาทของตระกูลที่สั่งสมทุนไว้มาก รวมทั้งการที่มีชนชั้นที่สั่งสมทุนไว้น้อยหรือครอบครัวยากจนมากกว่าชนชั้นที่ร่ำรวย และปัจจัยที่เกิดขึ้นในชนชั้นที่ยากจนยิ่งสร้างความเหลื่อมล้ำ่างขยายมากขึ้น จากการประเมินความสามารถในปัจจัยที่ปัจจัยในครอบครัวร่ำรวยสามารถประสบความสำเร็จได้ซึ่งได้รับการยอมรับจากสังคมว่าเป็นความสามารถโดยปัจจัยเองไม่เกี่ยวข้องกับอภิสิทธิ์ชนชั้นใดๆ ในขณะที่ความจริงแล้วความสำเร็จดังกล่าวเกิดจากปัจจัยร่วมที่รายล้อมปัจจัยในฐานะส่วนสนับสนุนที่ทำให้ปัจจัยก้าวหน้าและประสบความสำเร็จได้ โดยเฉพาะความสำเร็จของปัจจัยที่มีฐานะดีซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมทางสังคมของทุกส่วนทุกชนชั้นอาชีพที่ทำให้ปัจจัยสามารถเลื่อนชั้นและส่งสมทุนที่มั่งคั่งได้และส่งผลสืบเนื่องยังรุ่นถัดไป ดังนั้นความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นได้ส่งผลต่อทายาทปัจจัยในครอบครัวยากจนซึ่งมีทุนสั่งสมน้อยอันเกิดจากบรรพบุรุษที่ถูกกลืนในในฐานะส่วนหนึ่งของการสั่งสมทุนที่มั่งคั่งของชนชั้นนำ ส่งผลให้ทายาทของครอบครัวยากจนเหล่านี้ถูกกดทับด้วยสังคมแห่งความเหลื่อมล้ำและไม่ยุติธรรม แนวคิดนี้จึงมุ่งจัดการปัญหาความเหลื่อมล้ำผ่านการสนับสนุนของโครงสร้างทางสังคมอย่างรัฐสวัสดิการ ให้รัฐมีหน้าที่กระจายความมั่งคั่งและรายได้ให้ถึงมือประชาชนมากที่สุด ให้ประชาชนสามารถเกิดการเลื่อนชั้นทางสังคมและมี

ความก้าวหน้าที่ยั่งยืนของปัจเจก จึงต้องส่งเสริมรัฐสวัสดิการแบบถ้วนหน้าให้เป็นสิทธิพึงได้รับแก่พลเมืองอย่างเสมอภาคกัน

หลักของแนวคิดนี้คือความเหลื่อมล้ำเท่ากับความไม่ยุติธรรม โดยปัจจัยที่เป็นต้นกำเนิดของความเหลื่อมล้ำคือความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจหรือความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษและสมาชิกในครอบครัวรุ่นก่อนหน้าที่เกิดจากความสามารถในการสั่งสมทุนมั่งคั่งที่แตกต่างกัน และความสามารถในการสั่งสมทุนของชนชั้นนำมีชนชั้นล่างเป็นเบื้องหลังของความสำเร็จแต่ถูกละเลย ความมั่งคั่งจึงกระจุกอยู่เฉพาะกลุ่มและไม่เกิดการกระจายความมั่งคั่ง ทำให้ชนชั้นล่างยังคงยากจนและจากปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจดังกล่าวส่งผลสืบเนื่องยังทายาทรุ่นถัดๆไป ทำให้ทายาทที่อยู่ภายใต้โครงสร้างทางสังคมเดียวกันแต่มีต้นทุนทางสังคมไม่เท่ากันมีความแตกต่างในการเข้าถึงรายได้และการประสบความสำเร็จ กลายเป็นความเหลื่อมล้ำทางสังคมและอื่นๆตามมา ซึ่งถือได้ว่าเป็นความอยุติธรรมแบบหนึ่งโดยจะต้องนำรัฐเข้ามามีบทบาทในการบรรเทาความอยุติธรรมผ่านการจัดรัฐสวัสดิการและการกระจายรายได้และความมั่งคั่งให้ได้มากที่สุดอย่างเสมอภาคกันเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและเมื่อความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจลดลงก็จะทำให้ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและความเหลื่อมล้ำด้านอื่นๆลดลงมาเช่นเดียวกัน

3. สำนักคิดแนวสมรรถภาพมนุษย์

แนวคิดสมรรถภาพมนุษย์ได้รับการพัฒนาโดยอมาตยา เช่น นักเศรษฐศาสตร์ชาวอินเดีย มีการเรียกแนวคิดนี้อีกแบบว่าแนวคิดวิถีพัฒนามนุษย์ โดยแนวคิดนี้มองว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจและรายได้เป็นเครื่องมือนำไปสู่เป้าหมาย โดยเป้าหมายของมนุษย์คืออิสรภาพมิใช่ความมั่งคั่งทางรายได้ เมื่อมนุษย์มีอิสรภาพก็จะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีได้ซึ่งมิได้มองการเติบโตเชิงรายได้ของมนุษย์เป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาเนื่องจากมีปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดแล้วว่าสังคมที่เป็นไปตามกลไกตลาดได้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและความยากจนการพัฒนาทางเศรษฐกิจเพื่อความมั่งคั่งได้นำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและแนวคิดนี้มองต่อเนื่องจากปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและความยากจนได้ลดทอนสมรรถภาพของมนุษย์ เมื่อสมรรถภาพของมนุษย์ถูกลดทอนก็จะทำให้มนุษย์นั้นขาดอิสรภาพทั้งที่มนุษย์ต้องมีสมรรถภาพเพื่อนำไปสู่อิสรภาพด้วยกัน 5 ประการ ได้แก่ อิสรภาพทางเศรษฐกิจ อิสรภาพทางการเมือง โอกาสทางสังคม หลักประกันความโปร่งใสของภาครัฐ และการคุ้มครองในชีวิตและทรัพย์สิน โดยสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำได้ลดทอนสมรรถภาพส่งผลต่ออิสรภาพด้านต่างๆทั้งความเหลื่อมล้ำในแต่ละด้านล้วนสัมพันธ์โยงใยกันส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกัน โดยอาจไม่สามารถประเมินได้ผ่านตัวเลขทางสถิติในบางประเด็นซึ่งลึกซึ้งและไม่ปรากฏอยู่ในฐานข้อมูลเชิงปริมาณ

มีการยกตัวอย่างในผลกระทบซึ่งกันและกันของเสรีภาพที่ถูกลดทอนจากการถูกบั่นทอนสมรรถภาพของมนุษย์ โดยทำให้เห็นปัญหาของมนุษย์ในที่อยู่อาศัยซึ่งถ้าอาศัยในสถานที่ปลอดภัยก็จะสามารถส่งสมรยาได้และทรัพย์สินได้ ขณะที่ถ้าอยู่ในสังคมที่มีอาชญากรรมมากหรือแหล่งเสื่อมโทรมเช่น สลัม ทำให้ไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่กล้าไปทำงานนอกบ้านและทำให้มีรายได้น้อยกว่าคนทั่วไป ถือเป็นภาระขาดอิสรภาพทางเศรษฐกิจ และถ้าบุคคลนี้เป็นผู้หญิงซึ่งอยู่ในสังคมที่มีการให้คุณค่ากับการทำหน้าที่แม่บ้านของผู้หญิงถือเป็นประเพณีขนบธรรมเนียมที่ยากต่อการหลีกเลี่ยงส่งผลให้ผู้หญิงไม่ได้รับการศึกษาและต้องทำหน้าที่แม่บ้านในบ้านไม่สามารถไปทำงานนอกบ้านหรือทำงานที่ใช้ความรู้ไม่ได้ ถือเป็นภาระขาดอิสรภาพทางสังคม และหารายได้ไม่ได้ถือเป็นภาระขาดอิสรภาพทางเศรษฐกิจ และถ้าอยู่ในสังคมที่ไม่เปิดโอกาสให้มนุษย์ในสังคมนั้นเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ส่งผลให้การเมืองฉ้อโกง สังคมขาดความโปร่งใสและประชาชนถูกลดทอนเสรีภาพทางการเมือง ถือเป็นภาระขาดอิสรภาพทางการเมือง

ในตัวอย่างได้แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนที่โยงใยกันของสมรรถภาพการดำเนินชีวิตและอิสรภาพในชีวิตซึ่งส่งผลกระทบซึ่งกันและกันแบบต่อเนื่อง ช่องว่างทางสังคมจะเพิ่มมากขึ้นยิ่งถ้าสังคมนั้นมีปัญหาความเหลื่อมล้ำมาก และความเหลื่อมล้ำด้านหนึ่งจะส่งผลตอกลิ้มไปสู่ความเหลื่อมล้ำด้านอื่นๆไปพร้อมๆกัน ซึ่งตัวชีวิตของความเหลื่อมล้ำอยู่ที่ระดับการลดทอนสมรรถภาพของคนที่ใช้อิสรภาพในการดำรงชีวิต ซึ่งสามารถวัดคุณภาพชีวิตที่ไม่สามารถวัดผ่านตัวเลขทางสถิติได้และแง่มุมของปัญหาชีวิตหรือความยากจนที่ไม่แสดงผ่านตัวเลข เช่นการเข้าถึงสาธารณสุขของประชากรสหรัฐอเมริกาค่อนข้างแย่ในขณะที่มีรายได้ตัวหัวสูงมาก หรือประชากรอินเดียที่มีรายได้ต่อหัวค่อนข้างต่ำแต่มีอัตราผู้หนังสือสูงมาก เป็นต้น แนวคิดนี้จึงเสนอว่า เป้าหมายของการพัฒนามนุษย์ควรอยู่ที่การเพิ่มสมรรถภาพและอิสรภาพในการใช้ชีวิต เพิ่มโอกาสเช่นโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเพิ่มทางเลือกให้แก่ปัจเจกได้สามารถตั้งเป้าหมายในการใช้ชีวิตได้ ปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีผ่านโครงสร้างทางสังคมอย่างการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ บริการสาธารณสุขและสาธารณสุข เพื่อให้ปัจเจกสามารถบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้

ความโยงใยของปัญหาความเหลื่อมล้ำที่แนวคิดนี้เสนอได้เป็นมุมมองในการศึกษาต่อ เช่น Joseph Stiglitz ได้เสนอว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง เนื่องจากเศรษฐกิจยุคใหม่ที่พัฒนามากจนไม่เปิดโอกาสให้ผู้คนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะแรงงานในสังคมได้สามารถทำงานอย่างเต็มสมรรถภาพและมีอำนาจการต่อรองต่ำ อันเกิดจากการเข้ามาแทนที่ของเทคโนโลยีที่ไม่ต้องพึ่งแรงงานมนุษย์เช่นแต่ก่อน ส่งผลต่อให้ประสิทธิภาพของมนุษย์ถดถอยและทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกันระหว่างมนุษย์ในสังคมซึ่งแต่ละกลุ่มสังคมมีความปรารถนาในการเข้าถึงความต้องการทั้งทางเศรษฐกิจ ความ

ต้องการทางสังคมด้วยเหตุผลและวัตถุประสงค์ต่างๆ แต่ไม่สามารถบรรลุเป้าประสงค์นั้นๆ ได้จากความเหลื่อมล้ำในสังคม ดังนั้น การบรรเทาความเหลื่อมล้ำจึงควรเป็นหน้าที่ของภาครัฐที่ต้องบริหารจัดการให้ความเหลื่อมล้ำที่อาจเกิดขึ้นมานานแล้วหรือดำรงอยู่ในสังคมให้เกิดความเท่าเทียมมากที่สุดเพื่อมิให้เกิดปัญหาต่อเนื่องไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมและทำให้ประเทศไม่สามารถมีความมั่นคงได้

2.3.2.2 แนวคิดความเท่าเทียม

ในแนวคิดความเท่าเทียมมีหลากหลายมโนทัศน์ซึ่งผู้วิจัยนำมโนทัศน์แนวคิดความเหลื่อมล้ำของจอห์น รอลส์ ซึ่งมีหลักแนวคิดความเท่าเทียมที่ให้คุณค่าเรื่องเสรีภาพและอิสรภาพของมนุษย์ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความเหลื่อมล้ำในสำนักคิดแนวสมรรถภาพมนุษย์ที่งานวิจัยนี้ยึดเป็นหลักในการวิเคราะห์ โดยจอห์น รอลส์ใช้หลักการความเท่าเทียมที่สนับสนุนให้บุคคลมีเสรีภาพและอิสรภาพในการเลือกอาชีพ ทรัพย์สินและการเมือง ซึ่งหลักการความเท่าเทียมจะสามารถช่วยจำกัดความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและสังคมได้เพื่อพิจารณาถึง หลักความแตกต่าง และ หลักความเท่าเทียมกันของโอกาส

หลักการเท่าเทียมกันของโอกาส เป็นหลักการที่มีความสำคัญก่อนหลักความแตกต่าง โดยหลักการเท่าเทียมกันของโอกาสจะยอมรับในความแตกต่างของบุคคล และยอมรับการแข่งขันที่มีอยู่ในสังคมแม้แต่การเข้าถึงผลประโยชน์ขั้นพื้นฐาน หลักการนี้จึงมุ่งให้การแข่งขันที่มีอยู่ในลักษณะของการแข่งขันอย่างเป็นธรรม โดยการแข่งขันอย่างเป็นธรรมจะเกิดขึ้นได้ด้วยบุคคลทุกคนมีโอกาสอย่างเท่าเทียมในการแข่งขันโดยที่ความแตกต่างของบุคคลจะไม่ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบ อาทิ บุคคลมีสติปัญญาเท่าเทียมก็ควรได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมโดยไม่แบ่งชนชั้นทางสังคม ไม่แบ่งเพศหรือเชื้อชาติศาสนาใดๆ รวมถึงไม่ให้บุคคลที่มีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจหรือความสามารถที่สูงกว่าบุคคลอื่นสามารถเข้าถึงการศึกษาที่สูงและอาชีพที่ดีกว่าบุคคลอื่น ดังนั้น ภายใต้การเติบโตทางเศรษฐกิจที่การแข่งขันเอื้อประโยชน์กับผู้ที่มีความสามารถมากกว่าซึ่งส่งผลต่อผู้ที่เสียเปรียบอันเกิดจากการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม ผู้เสียเปรียบจึงจำเป็นต้องได้รับโอกาสที่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรสาธารณะขั้นพื้นฐานตามหลักการเท่าเทียมกันของโอกาส และการหนุนเสริมจากโครงสร้างตามหลักความแตกต่าง

หลักความแตกต่าง เป็นหลักการที่ต่อเนื่องจากหลักการเท่าเทียมกันของโอกาส โดยหลักการนี้ยอมรับในความแตกต่างบุคคลและความสามารถของบุคคลที่ต่างกันแต่ในความแตกต่างนี้จำเป็นที่จะต้องมีการแบ่งสรรผลประโยชน์พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตรวมทั้ง รายได้ ทรัพย์สิน อำนวยและตำแหน่งหน้าที่ ให้กระจายสู่สังคมให้มากที่สุดโดยเฉพาะการกระจายไปสู่กลุ่มบุคคลที่เสียเปรียบมากที่สุด เช่น กลุ่มที่เสียเปรียบทางโอกาสในการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม และยึดผลประโยชน์ของกลุ่มที่เสียเปรียบเป็นหลักเพื่อสร้างความเสมอภาคให้กลุ่มที่เสียเปรียบสามารถเข้าถึงทรัพยากรสาธารณะขั้น

พื้นฐานได้ผ่านการสนับสนุนและผลักดันคนให้มีแรงจูงใจและพัฒนาความสามารถตนเองได้ผ่านโครงสร้างพื้นฐานที่มีการกระจายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม ดังนั้น ภายใต้สถานการณ์และความไม่แน่นอนในสังคมที่อาจเกิดขึ้นจะทำให้ไม่มีบุคคลที่ได้เปรียบหรือเสียเปรียบจากสถานการณ์ความไม่แน่นอนเดียวกันซึ่งเกิดจากการมีโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นธรรม

ภายใต้หลักการเท่าเทียมกันของโอกาส และหลักความแตกต่างที่ทั้งสองหลักการมีความสอดคล้องกันจะสามารถทำให้เห็นถึงโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรมและความไม่เท่าเทียมทางโอกาสของปัจเจกที่มีความแตกต่างกันซึ่งส่งผลต่อการเข้าถึงทรัพยากรบริการสาธารณะของปัจเจกเช่นการศึกษา และส่งผลไปยังสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมรวมถึงเสรีภาพและอิสรภาพในการดำรงชีวิตตามมา ซึ่งแนวทางการดำเนินในหลักการความเท่าเทียมนี้จะสามารถช่วยลดและจำกัดความไม่เท่าเทียมหรือความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของทั้งปัจเจกและองค์รวมลงได้

2.3.2.3 แนวคิดความเสมอภาคและความเป็นธรรม

ในมิติทางเศรษฐกิจและการเมืองมีความเสมอภาคเป็นมโนทัศน์หนึ่งซึ่งพบการตีความที่สับสนกับคำว่า เหมือนกัน จึงทำให้มโนทัศน์เรื่องความเสมอภาคถูกโต้แย้งถึงความเป็นไปได้จากการจะทำให้มนุษย์เท่ากันหรือเหมือนกัน ซึ่งแนวคิดของความเสมอภาคนั้นเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างของมนุษย์ในสังคมทั้งโดยกำเนิด ชาติพันธุ์ สีผิว รูปลักษณ์ เพศสภาพ รวมถึงความคิดความเชื่อ ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งมนุษย์ในสังคมมีความแตกต่างกันแต่ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์จะไม่สามารถเสมอภาคกันได้ ดังนั้น แนวคิดนี้จึงสนับสนุนว่ามนุษย์มีความแตกต่างกันโดยธรรมชาติแต่สามารถเท่าเทียมกันได้และสมควรได้รับความเท่าเทียมกันทั้งเท่าเทียมในความเป็นมนุษย์และเท่าเทียมภายใต้กฎหมายของรัฐ มนุษย์ที่กำเนิดมาแตกต่างหลากหลายแต่อยู่ภายใต้กฎหมายของรัฐเหมือนกันสมควรได้รับการคุ้มครองและสามารถมีสิทธิเสรีภาพและเสมอภาคเท่าเทียมในสิทธิพึงได้รับอย่างเป็นธรรม

ในแนวคิดความเป็นธรรมเป็นมโนทัศน์ของการจัดสรรทรัพยากรในสังคมในแบบที่ทั่วถึงและเสมอภาคกันผ่านกระบวนการทั้งทางสังคมและทางกฎหมาย ทั้งรูปแบบของความเอื้ออาทรแบ่งปันและการบังคับใช้กฎหมายให้ทรัพยากรที่มีสามารถแจกจ่ายและทั่วถึงทั้งในระดับพื้นที่และระดับประเทศ สามารถแบ่งความเป็นธรรมได้เป็น 2 แบบคือ ความเป็นธรรมแนวตั้ง หมายถึง การที่มนุษย์สามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตโดยไม่จำกัดและไม่มีการคำนึงถึงความแตกต่างในสถานะทางเศรษฐกิจ เพศ อายุ จนถึงประเพณีวัฒนธรรมที่ยึดถือ รวมทั้ง ระยะทางของความห่างไกลที่ต้องให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพได้อย่างเท่าเทียมในทุกพื้นที่ และ ความเป็นธรรมแนวราบ หมายถึง การจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นต่อการบริการประชาชนให้เข้าถึงยังสถานบริการและผู้ให้บริการอย่างมีคุณภาพ มีมาตรฐาน เพื่อสนับสนุนให้พื้นที่นั้นๆมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน

แนวคิดเรื่องความเหลื่อมล้ำจะนำเสนอมาควบคู่กันระหว่างความเหลื่อมล้ำและความเป็นธรรมหรือความไม่เป็นธรรม ซึ่งแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมือง ประวัติศาสตร์และสังคมวิทยา นำเสนอว่า ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมสัมพันธ์กันแบบเป็นเหตุเป็นผลกัน ความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมในสังคมอย่างเศรษฐกิจหรือโอกาสจะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมและการรู้สึกตระหนักรู้ถึงความไม่เป็นธรรมของคนในสังคมซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งในสังคมได้ถ้าสังคมไม่จัดการกับความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้น

2.3.3 รูปแบบของความเหลื่อมล้ำ

จากแนวคิดความเหลื่อมล้ำในความโยงใยกันของความเหลื่อมล้ำในแต่ละมิติได้ส่งผลต่อการจัดรูปแบบของความเหลื่อมล้ำซึ่งมีเกณฑ์และตัวแปรการจัดแบ่งรูปแบบแตกต่างกันไป อาทิ Ferdinand Mount กล่าวถึงใน (วินิจ ฝาเจริญ และคณะ, 2564) ได้จัดแบ่งความเหลื่อมล้ำเป็น 5 มิติ คือ มิติทางโอกาส มิติทางรายได้ มิติการเป็นสมาชิกในสังคม และมิติการได้รับการปฏิบัติ ขณะที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2553) อธิบายความเหลื่อมล้ำซึ่งเกิดจาก 4 ด้านได้แก่ สิทธิ โอกาส อำนาจและศักดิ์ศรี ทั้งทางกฎหมายและทางการปฏิบัติร่วมในวัฒนธรรมของสังคม (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2553) ซึ่งการจัดรูปแบบที่พบได้ค่อนข้างมากคือการจัดความเหลื่อมล้ำเป็น 3 รูปแบบตามที่สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2563) ได้จัดรูปแบบความเหลื่อมล้ำออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. ความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งและรายได้ เกิดจากผลประโยชน์ทางการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและการกระจายรายได้ไม่สมดุลและไม่ทั่วถึง และเกิดจากการพัฒนาที่กระจุกตัวในบางพื้นที่ มีการกระจุกตัวของรายได้อยู่เพียงเฉพาะบางพื้นที่และบางกลุ่มบุคคล (สถาบันบัณฑิตธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563)
2. ความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายโอกาส เกิดจากการขาดแคลนและการเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ ทั้งสวัสดิการ แหล่งทุน ปัจจัยการผลิต และการศึกษา ซึ่งส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิต (สถาบันบัณฑิตธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563)
3. ความเหลื่อมล้ำด้านอำนาจ เกิดจากการด้อยอำนาจในการต่อรองการเข้าถึงทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย สิทธิทางการเมือง ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการจัดสรรทรัพยากร การกระจายอำนาจ และมีการเลือกปฏิบัติขึ้นในสังคมต่อกลุ่มที่มีอำนาจในสังคมน้อย (สถาบันบัณฑิตธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563)

จากความเหลื่อมล้ำทั้งสามรูปแบบนี้ผู้วิจัยพบว่าทั้งสามรูปแบบมีความเชื่อมโยงกันเมื่อนำแนวคิดความเหลื่อมล้ำในสำนักคิดสมรรถภาพมาพิจารณา จะพบว่าแนวคิดความเหลื่อมล้ำในสมรรถภาพของมนุษย์ได้นำเสนอถึงความโยงใยของความเหลื่อมล้ำที่ความเหลื่อมล้ำแบบหนึ่งจะส่งผลต่ออีกความเหลื่อมล้ำในแบบอื่นๆและมีความเชื่อมโยงกัน เมื่อนำมาจัดเป็นรูปแบบจึงได้สามรูปแบบที่ต่อเนื่องกัน โดยเริ่มต้นจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและรายได้ซึ่งแนวคิดทุกสำนักมองตรงกันถึงต้นตอแห่งปัญหาความเหลื่อมล้ำ เมื่อปัจเจกไม่สามารถเข้าถึงรายได้และความมั่งคั่งได้ก็จะส่งผลต่อการเข้าถึงโอกาสและบริการสาธารณะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพซึ่งเป็นความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายโอกาส รวมถึง ปัจเจกดังกล่าวก็ไม่สามารถเข้าถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรืออำนาจในการต่อรองและกำหนดกติกาของการเข้าถึงทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมและเกิดการเลือกปฏิบัติในสังคมถือเป็นความเหลื่อมล้ำด้านอำนาจ กรอบแนวคิดความเหลื่อมล้ำจึงส่งผลต่อการจัดรูปแบบความเหลื่อมล้ำในสังคม และผู้วิจัยได้ยึดแนวทางของกรอบการวิเคราะห์นี้ในงานวิจัยซึ่งมีตัวแปรของประเด็นในการศึกษาที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดความเหลื่อมล้ำในสำนักคิดสมรรถภาพของมนุษย์และรูปแบบทั้งสามของความเหลื่อมล้ำในสังคม

งานศึกษาที่ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดความเหลื่อมล้ำสำนักคิดสมรรถภาพของมนุษย์เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงซึ่งเป็นเหตุเป็นผลและเชื่อมโยงกันของตัวแปรในปัจจัยหลักที่มีส่วนต่อการเข้าศึกษาระดับอุดมศึกษา ของนักเรียนไทย ทั้งระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปัจเจกนักเรียนและครอบครัว ซึ่งความเหลื่อมล้ำได้กระทำการต่อปัจจัยทั้งสาม และวิเคราะห์ถึงการลดทอนสมรรถภาพที่ปัจจัยทั้งสามในแต่ละปัจจัยที่ได้กระทำต่อตัวนักเรียนและส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย และ ในการวิเคราะห์ปัจเจกนักเรียนที่มีความแตกต่างกันอย่างทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดความเท่าเทียมมามีส่วนช่วยในการวิเคราะห์ความเท่าเทียมทางโอกาสของปัจเจกภายใต้โครงสร้างที่ไม่เป็นธรรมต่อปัจเจกนักเรียนโดยเฉพาะนักเรียนที่แม่ได้รับโอกาสที่เท่าเทียมแต่เสียเปรียบในระบบการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม และผู้วิจัยนำแนวคิดความเสมอภาคและความเป็นธรรมเป็นกรอบในการมองความเป็นเหตุเป็นผลระหว่างความเหลื่อมล้ำซึ่งเป็นเหตุที่ส่งผลกระทบต่อความไม่เป็นธรรมซึ่งในงานวิจัยนี้คือความไม่เป็นธรรมในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย

2.3.4 สถานการณ์ของความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย

2.3.4.1 ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ

ในสังคมไทยมีความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาใหญ่ที่สำคัญและรุนแรงมากขึ้นโดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำทางรายได้และความมั่นคง (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2556) ซึ่งเกิดจากความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจของประชากรระดับฐานรากในสังคมไทย เกิดจากความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรและนโยบายที่ละเลยการให้ความสำคัญกับแรงงานมนุษย์และสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีที่ไร้

มนุษย์มากเกินไป รวมถึงละเลยบริบทเชิงพื้นที่ อาทิ การเกษตรกรรมที่เป็นเศรษฐกิจใหญ่ของประเทศ ทำให้ประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำมากขึ้นเมื่อเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม รวมถึงการรวมศูนย์อำนาจให้ส่วนกลางเป็นผู้กำหนดกรอบนโยบายการพัฒนาที่มุ่งเน้นเทคโนโลยีแต่ละเลยทรัพยากรมนุษย์ ส่งผลให้ประเทศไทยมีประชากรที่ยากจนเพิ่มสูงขึ้นทุกปี (ผาสุกพงษ์ไพจิตร, 2556) โดยความยากจนนั้นเป็นปัญหาใหญ่สำหรับสังคมไทยซึ่งมีการนิยามถึงความยากจนว่า เป็นความขาดแคลนทางเศรษฐกิจของบุคคลซึ่งพิจารณาจากรายได้และฐานะทางเศรษฐกิจ โดยพิจารณาถึงมาตรฐานการดำรงชีพของบุคคลที่สัมพันธ์กับรายได้โดยพิจารณาว่าบุคคลมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ หรือมีรายได้ต่ำกว่ามาตรฐานคุณภาพชีวิตขั้นต่ำที่ยอมรับได้ในสังคม ส่งผลให้บุคคลไม่สามารถเข้าถึงคุณภาพชีวิตที่ดีและในภายหลังได้มีการขยายนิยามของความยากจนที่ครอบคลุมไปยังมิติที่ใช้ตัวเลขทางสถิติแต่เป็นประเด็นทางสังคมอื่นๆที่ส่งผลต่อการเป็นคนจน อาทิ การขาดโอกาสทางการศึกษา การขาดโอกาสการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ขาดงานทำ และขาดอำนาจในการต่อรองกับระบบ (พลเดช ปิ่นประทีป, 2562) โดยความยากจนสามารถแบ่งได้ด้วย 2 รูปแบบได้แก่ หนึ่งคือความยากจนสัมบูรณ์ คือการขาดแคลนปัจจัยในสิ่งที่เป็นความจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้ง น้ำดื่ม อาหาร สาธารณสุข เครื่องนุ่งห่ม การศึกษา ที่พักอาศัยและยารักษาโรคหรือเรียกอีกแบบว่าความยากจนขั้นแค้น และ สองคือความยากจนสัมพัทธ์ คือการที่บุคคลในสังคมหนึ่งขาดแคลนทรัพยากรรายได้หรืออำนาจต่อรองที่น้อยกว่าตามปกติที่สังคมยอมรับเมื่อเปรียบเทียบกับสมาชิกอื่นในสังคมเดียวกัน ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรหรือบริการสาธารณสุขอื่นๆตามมา โดยข้อมูลทางสถิติได้ระบุชี้ว่าความยากจนสัมบูรณ์และความยากจนสัมพัทธ์ของสังคมไทยมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกันโดยเฉพาะจังหวัดที่มีคนจนมากมีความเหลื่อมล้ำสูงก็จะมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวน้อยซึ่งต่างจากจังหวัดที่มีคนยากจนและความเหลื่อมล้ำน้อยกว่าก็จะมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวมากกว่า (สถุณี อาชวานันทกุล, 2554)

ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมีสาเหตุมาจากหลายประการ โดย สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (2553) ได้กล่าวถึงสาเหตุของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของไทยไว้ด้วยกันสามประการ ได้แก่ หนึ่ง ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมาจากความสามารถตามธรรมชาติของบุคคล สอง ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจจากการที่ประชาชนบางกลุ่มสมัครใจเลือกที่จะมีรายได้ต่ำกว่าที่ตนจะสามารถหาได้ และ สาม ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่เกิดจากความไม่เสมอภาคทางโอกาส การถูกเลือกปฏิบัติ ซึ่งคือการไม่ได้รับความไม่เป็นธรรมของประชากรบางกลุ่มในสังคมไทย โดยความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในแบบที่สามนี้เกิดจากการออกกฎหมายนโยบายและกลไกของรัฐที่มุ่งส่งเสริมภาคเศรษฐกิจบางสาขาเท่านั้นและกดค่าแรงขั้นต่ำลงสวนทางกับการเรียกร้องในคุณภาพของแรงงาน ส่งผลให้ประชากรบางกลุ่มมีรายได้น้อยกลายเป็นความยากจนจากการที่รัฐมิให้โอกาสอย่างเท่าเทียมและไม่เป็นธรรมในสังคม (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2553)

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของสังคมไทยจากงานศึกษาของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560) ซึ่งนำเสนอถึงความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และด้านทรัพย์สินอย่างเงินในบัญชีเงินฝากซึ่งมีความเหลื่อมล้ำสูงระหว่างกลุ่มคนรวยและกลุ่มคนจน แต่ในความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในภาพรวมมีทิศทางดีขึ้นเล็กน้อยเมื่อพิจารณาพร้อมกับปัจจัยแวดล้อมที่สัมพันธ์กับการแสวงหารายได้ของคนซึ่งแต่ละปัจเจกมีความแตกต่างกันส่งผลให้มีรายได้ต่างกันหรือที่เรียกว่าความเหลื่อมล้ำทางผลลัพธ์ที่นอกจากความพยายามส่วนบุคคลในการแสวงหารายได้แล้ว ยังมีสภาพแวดล้อมปัจจัยบริบทโดยรอบที่ส่งผลต่อการแสวงหารายได้ที่ต่างกันหรือคือความเหลื่อมล้ำด้านโอกาส โอกาสที่ว่าคือโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะของรัฐทั้งการศึกษา สาธารณสุข และโครงสร้างพื้นฐานซึ่งส่งผลต่อผลลัพธ์ทางรายได้ที่ต่างกันของบุคคล (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ซึ่งทิศทางที่ดีขึ้นเล็กน้อยเกิดจากการดำเนินของนโยบายรัฐช่วงตั้งแต่พ.ศ.2533 ถึง 2558 ในรูปแบบเงินช่วยเหลือและสวัสดิการรัฐแบบต่างๆที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสส่งเสริมให้บุคคลมีโอกาстиเท่าเทียมและเข้าถึงการแสวงหารายได้และพอช่วยในการลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของสังคมไทยลงได้บ้าง แต่ปัญหาความเหลื่อมล้ำในมิติทรัพย์สินทางการเงินยังคงสูงอยู่และในระยะหลังตั้งแต่ปีพ.ศ.2558 เป็นต้นมาความเหลื่อมล้ำทั้งมิติทรัพย์สินทางการเงินและมิติรายได้มีทิศทางความเหลื่อมล้ำเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (เฉลิมพงษ์ คงเจริญ, 2563)

2.3.4.2 ความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ในงานศึกษาวิจัยต่างๆชี้ให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจจะส่งผลไปยังความเหลื่อมล้ำแบบอื่นๆ เช่น ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสินค้าและบริการทางสาธารณะ หรือความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางการทำงาน (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2556) โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำทางสังคมซึ่งมีความเชื่อมโยงกันมากที่สุดโดยความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจจะส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคม เช่น บุคคลที่มีรายได้ต่ำจะมีโอกาสน้อยในการขยับเลื่อนขั้นทางสังคมผ่านระบบการศึกษา เนื่องจากได้รับการศึกษาที่ไม่สูงจากการขาดแคลนรายได้ รวมถึงการมีอุปสรรคในการเข้าถึงระบบสุขภาพและบริการทางสาธารณสุขที่มีคุณภาพ ดังนั้นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในรายได้ทรัพย์สินบุคคลที่ยากจนและบุคคลที่ความรู้มีจำกัดจะต้องเผชิญกับชนชั้นทางสังคมและความไม่เท่าเทียมทางโอกาสและจะส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมตามมา (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2553) ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวทำให้ประชากรที่มีความยากจนรูปแบบต่างๆมีคุณภาพชีวิตต่ำกว่าระดับมาตรฐาน ไม่สามารถมีที่อยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่ดีหรือมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการใช้ชีวิต รวมทั้งยากต่อการมีการศึกษาที่ดีจากการที่ต้องทำงานเพื่อหาเงินให้ตนเองและครอบครัว การเข้าถึงการศึกษาที่ไม่สูงส่งผลต่อการเข้าถึงข้อมูลที่ไม่เพียงพอและการเข้าถึงบริการสาธารณะอื่นๆอย่างบริการสาธารณสุขที่ไม่เท่าเทียมและไม่เป็นธรรม (จรรยา พุคยาภรณ์, 2557)

ความเหลื่อมล้ำนอกเหนือจากส่งผลซึ่งกันและกันระหว่างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมแล้วอาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองได้ เมื่อประชาชนหรือบุคคลผู้ถูก

โครงสร้างกดทับและอยู่ในระบบที่ไม่เป็นธรรมได้เกิดความรู้สึกและการตระหนักรู้ถึงความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นกับตนเอง รวมถึงการบริหารจัดการของภาครัฐที่ไม่สามารถบรรเทาความเหลื่อมล้ำลงได้ยิ่งเป็นชนวนให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองขึ้นอย่างที่สังคมไทยกำลังเผชิญ (สมชัย จิตสุชน และคณะ, 2549) รวมถึงความเหลื่อมล้ำแฝงที่ไม่สามารถแสดงผ่านข้อมูลเชิงตัวเลขได้ซึ่งฝังตัวอยู่ในสังคมไทยที่มีโครงสร้างทางสังคมบางประการอย่างการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม การกำกับด้วยวิธีคิด แบบแผน กฎระเบียบและการปฏิบัติทางสังคมซึ่งเกิดจากความไม่เป็นธรรมทางนโยบายและการเลือกปฏิบัติของรัฐ และโครงสร้างชนชั้นที่แต่ละชนชั้นมีการเปลี่ยนแปลงในวิธีคิด ความคาดหวัง และอุดมการณ์ที่มีต่อชนชั้นอื่นๆและต่อประชากรกลุ่มด้อยโอกาสและกลุ่มชายขอบที่เปราะบางกว่ากลุ่มคนทั่วไป ส่งผลต่อการฝังตัวของความเหลื่อมล้ำทางมิติวัฒนธรรมและเกิดความไม่เป็นธรรมทางสังคม (นพรัตน์ วรรณเทพสกุล, 2556)

นอกเหนือความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและความเหลื่อมล้ำทางการเมืองและวัฒนธรรมแล้วในสังคมไทยยังมีมิติความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นอยู่อีกหลากหลายรูปแบบซึ่งเกิดจากช่องว่างทางรายได้ของกลุ่มชนชั้นต่างๆ ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำอื่นๆตามมา ได้แก่ 1. ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค ในบางกลุ่มที่มีรายจ่ายต่ำจากการมีรายได้ที่ต่ำทำให้ไม่ได้รับสิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตที่ไม่เพียงพอทำให้มาตรฐานครองชีพต่ำ 2. ความเหลื่อมล้ำด้านสินทรัพย์ทางการเงิน จากการสำรวจสินทรัพย์ทางการเงินในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำในธนาคารจำนวนสิบล้านบาทขึ้นไปซึ่งกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มเล็กๆ ขณะที่คนส่วนใหญ่มีเงินฝากจำนวนน้อยมากแม้รวมเงินฝากกันทั้งหมดแล้วยังไม่เท่าจำนวนเงินในบัญชีของกลุ่มเล็กๆที่ถือครองสินทรัพย์จำนวนมาก 3. ความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองที่ดิน สามารถวัดได้ผ่านเอกสารสิทธิการถือครองที่ดินซึ่งกระจุกตัวอยู่ในคนกลุ่มเล็กๆและมีความแตกต่างหลายเท่าในจำนวนที่ดินที่ถืออยู่ระหว่างกลุ่มคนที่ถือที่ดินมากที่สุดและกลุ่มคนที่ถือที่ดินน้อยที่สุด 4. ความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เสมอภาคทางเพศ ระหว่างเพศหญิงและเพศชายของการได้รับการศึกษาและโอกาสในการทำงานซึ่งเพศหญิงมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาในระดับมัธยมปลายขึ้นไปมากกว่าเพศชาย แต่เพศหญิงมีส่วนร่วมในการทำงานและการใช้แรงงานน้อยกว่าเพศชายส่งผลต่อรายได้ที่ต่างกันซึ่งเพศหญิงได้รับค่าจ้างเฉลี่ยต่ำกว่าเพศชายและมีความต่างในสิทธิทางการเมืองและสิทธิในการบริหารงาน 5. ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา เปรียบเทียบจากอัตราการเข้าเรียนสุทธิซึ่งไล่ลำดับตามระดับการศึกษาซึ่งมีปริมาณอัตราการเข้าเรียนลดลงเรื่อยๆตามการศึกษาที่สูงขึ้น ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาที่มีการเข้าเรียนมากที่สุด มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และปริญญาตรีที่มีอัตราการเข้าเรียนน้อยที่สุด รวมทั้ง มีความแตกต่างของโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาของประชากรที่มีแตกต่างกันมากอันเกิดจากการมีความเป็นอยู่ต่างกันเช่นระหว่างการอยู่ในเขตเมืองและเขตชนบทซึ่งส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งโอกาสการเข้าถึงการศึกษาสูงอยู่ในกลุ่มที่มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีและอยู่ในเขตเมืองอย่างกรุงเทพมหานคร ขณะที่กลุ่มที่มีฐานะความเป็นอยู่ไม่ดีและอยู่ในเขตชนบททำให้ไม่สามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้ดีและทำให้ส่งผลต่อความแตกต่างใน

โอกาสในการพัฒนาอาชีพและการสร้างรายได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557)

2.3.4.3 ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของไทยและปัจจัยที่ส่งผล

ความเหลื่อมล้ำในการจัดการศึกษา

จากแนวคิดหลักว่าด้วยความเหลื่อมล้ำในสังคมถูกผลิตขึ้นเพื่อวิพากษ์สภาพเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นตั้งต้นและได้พัฒนาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ความไม่เท่าเทียมในประเด็นทางสังคมอื่นๆที่นอกเหนือไปจากประเด็นทางเศรษฐกิจแต่ล้วนเป็นประเด็นที่มีความเชื่อมโยงกันอยู่ เช่น ประเด็นความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดจากการเข้าถึงและระดับการศึกษาที่ต่างกันได้ส่งผลต่อรายได้ที่ต่างกันและส่งผลต่อไปยังรุ่นลูกหลานในการเข้าถึงการศึกษาและรายได้ของครัวเรือนสืบเนื่องกันความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจึงส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จึงหมายถึง ความไม่เท่าเทียม ไม่เสมอภาคกันในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาซึ่งถือเป็นสวัสดิการทางสังคม และมีความแตกต่างที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มทางสังคมที่เข้าถึงการศึกษามากกว่าและกลุ่มทางสังคมที่เข้าถึงการศึกษาได้น้อยกว่า ซึ่งอาจเป็นเหตุและเป็นผลจากปัจจัยอย่างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ (ชาญชัย ฤทธิร่วม, 2562) ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในครอบครัวและชนชั้นจากการสั่งสมทุนจากอดีต (สฤณี อาชวานันทกุล, 2554) ทั้งความไม่เท่าเทียมกันของคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา (วินิจ ฝาเจริญ และคณะ, 2564) และโครงสร้างอำนาจที่กำหนดทิศทางของการศึกษาและการจัดการศึกษา ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้ส่งผลต่อผู้ที่ได้รับโอกาสน้อยกว่าเข้าไม่ถึงการประกอบอาชีพที่มั่นคงและรายได้ที่สูง ทำให้มีมาตรฐานครองชีพต่ำ ทั้งทางเศรษฐกิจ สุขภาวะและการศึกษาตามมา

การศึกษาและการจัดการศึกษาของไทยจากการทบทวนพัฒนาการของการจัดการศึกษาไทยได้ทำให้เห็นถึงบริบทของยุคสมัยทางการศึกษา ซึ่งได้ผ่านการปรับเปลี่ยนมาโดยตลอด โดยมีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการปรับปรุงการจัดการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางโอกาสให้มีความเท่าเทียมมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ การศึกษาและการจัดการศึกษาของไทยในอดีตมีบางยุคสมัยที่การศึกษาได้แสดงความเหลื่อมล้ำแตกต่างอย่างชัดเจน อาทิ การเข้าถึงการศึกษาที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง การศึกษาที่กระจุกตัวอยู่ในเมืองหลวงไม่ได้กระจายไปที่หัวเมืองอื่นหรือชนบท การศึกษาที่ไม่เอื้อต่อผู้ที่มีความต้องการพิเศษ รวมถึงการจัดการศึกษาและการได้รับการศึกษาที่ไม่เท่าเทียมระหว่างชนชั้นสูงและชนชั้นสามัญ โดยผู้มีอำนาจในการกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษาได้ตระหนักถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำและได้พยายามแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาผ่านการตรากำหนดกฎระเบียบทั้งของราชสำนักและของภาครัฐในนโยบายและพระราชบัญญัติต่างๆ เพื่อบรรเทาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม การศึกษาและการจัดการศึกษาในอดีตดูเหมือนเป็นเครื่องมือที่สามารถบรรเทาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้ เนื่องด้วยวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงความรู้และการศึกษา แต่ประเด็นดังกล่าวได้นำมาศึกษาใหม่ผ่านองค์ความรู้และทัศนะในปัจจุบันซึ่งมองว่า การจัดการศึกษาในอดีตอย่างที่กล่าวในข้างต้นเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของอุปสรรคและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาทั้งระบบ กล่าวคือ การศึกษาและการจัดการศึกษาในอดีตมีความยึดโยงกับชนชั้นศักดินา โดยชนชั้นสูงมีโอกาสและความสามารถในการเข้าถึงการศึกษา ก่อน และมีอำนาจในการควบคุมการเข้าถึงการศึกษารวมถึงการควบคุมเนื้อหาของการศึกษาของชนชั้นที่ต่ำกว่า และด้วยทรัพยากรบุคลากรทางการศึกษาที่มีอยู่อย่างจำกัดในสมัยนั้นทำให้ชนชั้นสูงเป็นชนกลุ่มหลักที่ได้รับการศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ในความก้าวหน้าทางการงานโดยเฉพาะการรับราชการที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของบ้านเมืองก่อนที่การศึกษาจะเคลื่อนลงไปสู่ราษฎรสามัญทั่วไป เนื่องด้วยชนชั้นสูงมองว่า การศึกษาที่จัดไว้ให้ราษฎรจัดไว้เพื่อให้ราษฎรมีความรู้และความประพฤติดีสอดคล้องกับบรรทัดฐานและค่านิยมสังคมไทย แต่มีได้ต้องการให้มีความรู้สูงเพราะจะเป็นอันตรายต่อการปกครอง อีกทั้ง ชนชั้นสูงยังมองว่าราษฎรยังไม่มีวุฒิภาวะในการแยกแยะสิ่งที่ถูกและผิด สิ่งที่ดีและไม่ควรเทียบเท่ากับชนชั้นสูง ดังนั้นการจัดการศึกษาที่จำกัดเฉพาะชนชั้นสูงจึงถูกมองว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสมแล้ว และเมื่อการศึกษาถูกส่งผ่านจากบนลงล่างเคลื่อนเข้าสู่ราษฎรในสมัยนั้นได้เกิดการลดเงินอุดหนุนการศึกษา โดยมองว่าการเก็บค่าใช้จ่ายเป็นไปเพื่อกระตุ้นความตั้งใจเรียนและเพื่อไม่ให้มีคนเลวมาปะปน ในอดีตจึงมีการนิยามและผลิตรายการที่กล่าวถึงคนเลว และ คนจน ว่าเป็นประชากรกลุ่มเดียวกันผ่านการคัดกรองจากโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มาจากต้นทุนทางสังคมและทุนทางเศรษฐกิจที่ต่างกันของผู้เรียน (อาวุธ ธีระเอก, 2560) ทุนทางเศรษฐกิจจึงเป็นเครื่องมือแรกของชนชั้นสูงในการคัดกรองการเข้าถึงการศึกษาของประชาชน และโครงสร้างทางสังคมอย่างระบบศักดินาที่เป็นทุนทางสังคมซึ่งระดับสูงต่ำมาตั้งแต่ต้นเป็นเครื่องมือที่สอง อาวุธ ธีระเอก (2560) จึงนิยามว่า การศึกษาในอดีตอยู่ในรูปแบบ มือใครยาวสาวได้สาวเอา ในการจัดการศึกษาให้เกิดความเท่าเทียมจึงเป็นไปได้ยาก เนื่องด้วยโครงสร้างที่ไม่ได้เท่าเทียมมาตั้งแต่ต้น และโครงสร้างดังกล่าวยังได้ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในสังคมไทยปัจจุบันมีลักษณะคงตัวเสมอต้นเสมอปลายในระยะเวลาสามสิบปีที่ผ่านมาและมีการเข้าถึงการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มขึ้นเล็กน้อยด้วยการวัดผ่านจำนวนปีการศึกษาที่สมาชิกในครัวเรือนได้รับการศึกษาโดยทิศทางความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ลดลงมีความสัมพันธ์กับการเติบโตของภูมิภาคกับการเข้าถึงการศึกษา ดังนั้นในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่มีการเติบโตสูงจึงมีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ลดลงและต่ำกว่า ในขณะที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาสูงขึ้นเรื่อยๆ อย่างต่อเนื่อง (เฉลิมพงษ์ คงเจริญ, 2563) โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ชายขอบที่อยู่ในภูมิภาคต่างทั้งภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ในบริเวณสามจังหวัดชายแดนที่มีทิศทางของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย (ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์, 2563) แม้แนวทางการดำเนินงาน

ด้านการศึกษาของภาครัฐหลังจากการมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นต้นมาจะสนับสนุนงบประมาณทางการศึกษาสูงมากเพื่อลดภาระของผู้ปกครองและนักเรียนผ่านนโยบายเรียนฟรี นโยบายค่าเครื่องแบบและนโยบายค่าอุปกรณ์การศึกษา และอุดหนุนมากขึ้นในกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษอย่างเด็กทุพพลภาพ และเด็กยากจนด้อยโอกาส ให้นักเรียนทั่วประเทศเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งสายสามัญและสายอาชีพหรือปวช. ซึ่งประสบผลสำเร็จในเชิงปริมาณแต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเชิงคุณภาพโดยเฉพาะคุณภาพของการจัดการศึกษาในสถานศึกษาภาคบังคับที่มีความแตกต่างสูงมากของแต่ละโรงเรียนที่ได้รับการสนับสนุนและการกระจายทรัพยากรของรัฐที่ต่างกันของแต่ละโรงเรียน (ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์, 2563) ดังนั้นงบประมาณการศึกษาที่รัฐจัดสรรจึงยังไม่สอดคล้องกับคุณภาพของการจัดการศึกษาและไม่ได้มีทิศทางของคุณภาพทางการศึกษาที่ดีขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ความเหลื่อมล้ำในระบบการสอบเข้าอุดมศึกษา

จากการทบทวนวรรณกรรมในพัฒนาการการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาของไทยกับแนวทางการจัดการศึกษาที่ปรับเปลี่ยนไปตามบริบท สังเกตได้ว่า การคัดเลือกกลางเข้าอุดมศึกษาเป็นอีกหนึ่งในปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่งงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องได้นำเสนอในทิศทางเดียวกันถึงความไม่เสมอภาคและความไม่เท่าเทียมกัน รวมถึงการจัดการคัดเลือกกลางเข้าอุดมศึกษาไม่สอดคล้องกันกับแนวทางการจัดการศึกษาของชาติ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีและแผนดำเนินงานที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติหรือ SDGs ที่ล้วนยอมรับถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาผ่านการสร้างความเสมอภาค ความเท่าเทียมและโอกาสทางสังคมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะที่ปรากฏการณ์การคัดเลือกนักเรียนเข้าอุดมศึกษาของไทยยังคงพบความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอยู่ในทุกๆช่วงของการจัดคัดเลือกตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันและพบในทุกๆระบบของการคัดเลือกแม้แต่ในระบบ TCAS ซึ่งเป็นระบบล่าสุดก็ตาม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงมีความพยายามปรับเปลี่ยนแก้ไขเพื่อบรรเทาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม พัฒนรัชต์ พิภจันทร์ (2562) เสนอว่า ข้อบกพร่องสำคัญของการคัดเลือกกลางเข้าอุดมศึกษาหลักๆมีด้วยกัน 3 ประการ ดังนี้

1. การสอบติดได้ในระบบการคัดเลือกกลางขึ้นกับกลยุทธ์และการคาดการณ์ที่ถูกต้องของผู้สมัคร โดยในทุกๆขั้นตอนของการรับสมัคร การพิจารณาสัดส่วนคะแนนไปจนถึงแนวโน้มทางสถิติจากอดีตถึงปัจจุบัน ทิศทางของความนิยม ล้วนแต่ขึ้นกับความสามารถในการคาดการณ์ของนักเรียน (พัฒนรัชต์ พิภจันทร์, 2562)

และผู้วิจัยจะเสนอเพิ่มเติมว่า ระบบการช่วยเหลือนักเรียนหรือระบบแนะแนวของโรงเรียนรวมทั้งคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาก็มีผลเช่นกัน

2.ระบบใหม่ที่นำการ Clearing House เข้ามาใช้เพื่อให้นักเรียนทำการตัดสินใจ ทั้ง การเลือกรับผลคัดเลือกและสละสิทธิ์รอบถัดไปหรือเลือกสละสิทธิ์ในรอบนี้เพื่อไปเข้าสู่การ คัดเลือกในรอบถัดไป กระบวนการนี้ได้ทำให้นักเรียนไม่ได้เข้าเรียนตรงตามสาขาวิชาที่ ต้องการหรือชื่นชอบที่แท้จริง เนื่องด้วยผู้สอบติดหลายรายจะเลือกรับผลการคัดเลือกไว้ก่อน และไม่กล้าไปเสี่ยงในรอบถัดไป กอปรกับแรงกดดันจากผู้ปกครองที่ต้องการให้บุตรหลานที่มี เรียนให้เร็วที่สุด (พัฒนรัชช์ พักจันทร์, 2562)

และผู้วิจัยจะเสนอเพิ่มเติมว่า วิธีการคัดเลือกจากการจัดเรียงอันดับซึ่งนักเรียนและผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ต้องการอยู่บนความเสี่ยงที่ไม่มีหลักประกันใด จึงทำให้ในสัดส่วนของ อันดับที่จัดเรียงนั้น จะมีสาขาวิชาคณะหรือมหาวิทยาลัยที่มีสถิติคะแนนไม่สูงแต่อัตราการรับ จำนวนมากได้ทำการถูกเลือกไว้ในอันดับเพื่อเป็นหลักประกันความเสี่ยงว่าสามารถมีที่เรียน ได้แน่นอน แต่สาขาหรือคณะมหาวิทยาลัยนั้นอาจไม่เป็นที่ต้องการหรือชื่นชอบ และเมื่อผล การคัดเลือกไปตกอยู่ที่สาขาวิชาดังกล่าว กอปรกับการไม่กล้าไปเสี่ยงในรอบถัดไปอย่าง ที่พัฒนรัชช์ พักจันทร์ (2562) เสนอ จึงทำให้นักเรียนต้องเข้าศึกษาในสาขาวิชาที่ไม่ได้ต้องการ และนำไปสู่ปัญหาทางการศึกษาอื่นๆที่ตามมา อาทิ นักศึกษาที่ลาออกกลางคัน นักศึกษาที่มี ปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวและการอยู่แปลกถิ่น นักศึกษาที่ไม่มีความสุขกับการเรียนจนเกิดความ ตึงเครียด ไปจนถึงการทำงานที่ไม่ตรงตามสายซึ่งได้จบการศึกษามา

3.ระบบการคัดเลือกใหม่นี้ยังคงสร้างความสับสนให้กับนักเรียนและผู้ปกครอง และ สร้างภาระต่อนักเรียนในความซับซ้อนของเกณฑ์การคัดเลือกของแต่ละสาขาวิชาซึ่งแตกต่างกัน แต่อยู่บนระบบการคัดเลือกเดียวกัน อีกทั้งการกำหนดข้อคุณสมบัติและองค์ประกอบของ การคัดเลือกที่ต่างกัน และการจัดสอบของ สทศ.ที่มีความซ้ำซ้อนกันเช่น การสอบวิชา ภาษาอังกฤษ ซึ่งปรากฏอยู่ในทั้งการสอบ GAT วิชาสามัญและ O-Net (พัฒนรัชช์ พักจันทร์, 2562)

ผู้วิจัยจะเสนอเพิ่มเติมว่า นอกจากเป็นภาระในการติดตามข้อมูลข่าวสารและภาระใน การวางแผนกลยุทธ์ในการยื่นเพื่อคัดเลือกแล้ว ยังเป็นภาระทางรายจ่ายจากการจัดสอบใน หลายวิชาซึ่งต้องเสียค่าสมัครสอบ อีกทั้งการเลือกอันดับเพื่อทำการคัดเลือกเข้าอย่างในรอบ ที่ 3 และรอบที่ 4 นั้นจะต้องเสียค่าใช้จ่ายทุกอันดับและจะเสียค่าใช้จ่ายแบบทวีเพิ่มถ้า นักเรียนต้องการเลือกหลายอันดับเพื่อกระจายความเสี่ยง

ระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในอุดมศึกษาจึงเป็นส่วนสำคัญที่กระทบต่อความเสมอภาค ทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่ประชากรมีความแตกต่างกันทั้งฐานะเศรษฐกิจ ความ เหลือมั่งคั่งของรายได้ ภาระผูกพันในค่าใช้จ่าย คุณภาพของการได้รับการศึกษา ทุนทางสังคมอย่าง สถานศึกษาและการจัดการศึกษา และโอกาสที่ไม่เท่าเทียมกัน อีกทั้ง ความได้เปรียบเสียเปรียบของผู้

ซึ่งมีทุนมากกว่ากับผู้ซึ่งมีทุนน้อยกว่าที่ไม่เท่าเทียมกัน ในขณะที่ผู้ซึ่งมีทุนน้อยหลายกลุ่มมีความต้องการในการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อหวังยกระดับมาตรฐานครองชีพและคุณภาพชีวิตของปัจเจกและครอบครัวในอนาคตได้ จำต้องถูกกีดกันด้วยข้อจำกัดต่างๆ ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำและความไม่เสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งควรได้รับการศึกษาวิจัยเพื่อนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มความเสมอภาคทางการศึกษาในสังคมมากยิ่งขึ้น (ธนาชัย สุนทรอนันตชัย, 2556)

ความเหลื่อมล้ำของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การบริหารการศึกษาในประเทศไทย มีหน่วยงานหลักในการดำเนินการ คือ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการขั้นพื้นฐาน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ที่ระบุให้มีการจัดการศึกษาภาคบังคับอย่างเป็นระบบ 12 ปี ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรืออาชีวศึกษา และมีการจัดสอบเพื่อวัดคุณภาพของการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้ O-NET และในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรืออาชีวศึกษาจะใช้การสอบ GAT และ PAT เพื่อวัดความสามารถเชี่ยวชาญในสายวิชานั้นๆ โดยกระทรวงศึกษาธิการมุ่งเน้นโอกาสการได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมตามข้อบังคับพื้นฐานและเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านการศึกษาให้สอดคล้องตามความต้องการของตลาดแรงงาน จึงให้ความสำคัญกับการจัดสรรงบประมาณการศึกษาและมุ่งการกระจายอำนาจการศึกษาสู่ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน (จุมพจน์ วณิชกุล และคณะ, 2560) แต่เป้าประสงค์ในการพัฒนาสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมของกระทรวงศึกษาธิการยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควรเนื่องจากพบว่า คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามีความเหลื่อมล้ำจากโอกาสทางการศึกษาของเมืองและชนบทมีไม่เท่าเทียมกันจึงเกิดช่องว่างทางการศึกษาซึ่งเป็นผลจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่กระจุกอยู่ในเมืองหลวง รวมทั้งการกระจายทางการศึกษาสู่ท้องถิ่นของรัฐยังมีได้ตระหนักถึงคุณภาพของการศึกษาที่ต่างกัน โดยเฉพาะคุณภาพของโรงเรียนที่แตกต่างกันระหว่างโรงเรียนรัฐขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดเล็กในชนบท ซึ่งมีนักเรียนจำนวนมากที่ผู้ปกครองเข้ามาใช้แรงงานในเมืองในขณะที่นักเรียนอยู่ต่างจังหวัดกับญาติและต้องเข้าเรียนในโรงเรียนละแวกบ้านซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีคุณภาพน้อยกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ (ปธาน สุวรรณมงคล, 2562)

คุณภาพของสถานศึกษาที่มีความเหลื่อมล้ำและแตกต่างระหว่างโรงเรียนท้องถิ่นกับโรงเรียนทั้งประเทศมีงานศึกษาที่ประเมินผ่านผลคะแนนสอบ O-NET ของนักเรียน 3 ระดับชั้น ซึ่งพบว่าคะแนนของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดส่วนท้องถิ่นต่ำกว่าคะแนนนักเรียนจากโรงเรียนรัฐขนาดใหญ่และต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยทั้งประเทศ ซึ่งนโยบายรัฐในการกระจายอำนาจการศึกษาสู่ท้องถิ่นรวมทั้งการดำเนินการจัดการศึกษาที่เท่าเทียมของภาครัฐจึงยังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร (วศิน โภมุต, 2560) ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในคุณภาพของสถานศึกษาที่ต่างกันนอกเหนือจากปัจจัยนโยบายรัฐการจัดการศึกษาและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจแล้ว ยังพบว่าความเหลื่อมล้ำดังกล่าวเป็นผลจากการ

มองข้ามความสำคัญในเชิงพื้นที่ของสถานศึกษาซึ่งมีบริบทวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน จึงมีแนวทางดำเนินงานของการมุ่งพัฒนาคุณภาพด้วยการยุบโรงเรียนขนาดเล็กรวมทั้งการที่คนในท้องถิ่นยังมิได้เข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดการศึกษาเท่าที่ควร ส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานยิ่งเพิ่มมากขึ้น (ไพรวลัย ผลิต, 2561) และทำให้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังรุนแรงมากยิ่งขึ้น

การศึกษาภาคบังคับของการจัดการศึกษาในสถานศึกษาซึ่งมีความแตกต่างกันสูงมากในเชิงคุณภาพแม้ในการดำเนินงานของประเทศไทยจะพยายามส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาผ่านนโยบายอุดหนุนทรัพยากรทางการเงินเป็นจำนวนเงินสูงมากในแต่ละปีซึ่งส่งผลให้ทิศทางของโอกาสทางการศึกษาของบุคคลมีทิศทางที่ดีขึ้น บุคคลได้รับโอกาสทางการศึกษามากขึ้นและกระจายไปในพื้นที่ต่างๆมากขึ้นในเชิงปริมาณ แต่ในเชิงคุณภาพของการจัดการศึกษายังคงไม่ประสบผลสำเร็จและยังไม่ทำให้การศึกษามีความเสมอภาคเท่าที่ควร โดยเฉพาะความแตกต่างของคุณภาพในการจัดการศึกษาภาคบังคับในสถานศึกษาที่มีความแตกต่างสูงระหว่างโรงเรียนทั้งในภูมิภาคเดียวกันและต่างภูมิภาค (ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์, 2563) ซึ่งงานศึกษาบางส่วนนำเสนอความเหลื่อมล้ำในคุณภาพทางการศึกษาที่ต่างกันเป็นผลจากการกระจายและการได้รับทรัพยากรที่ต่างกันของแต่ละโรงเรียน อย่างงานศึกษาของ ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์ (2563) ได้ศึกษาความเหลื่อมล้ำของคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาภาคบังคับผ่านการพิจารณาในผลสอบการวัดผลขั้นพื้นฐาน O-Net ของโรงเรียนที่ได้รับทรัพยากรแตกต่างกันซึ่งนำเสนอว่า โรงเรียนที่ได้รับทรัพยากรต่างกันส่งผลต่อคะแนนสอบที่ต่างกัน และทรัพยากรที่โรงเรียนได้รับทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชนในพื้นที่ท้องถิ่นส่งผลต่อคุณภาพของการเรียนรู้ของเด็ก ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครู และการดำเนินงานของสถานศึกษานั้นๆ เมื่อโรงเรียนได้รับทรัพยากรต่างกันย่อมส่งผลต่อคุณภาพของการจัดการศึกษาในสถานศึกษาที่ต่างกันด้วยและส่งผลต่อผลลัพธ์ทางการศึกษาอย่างผลคะแนนสอบวัดผลขั้นพื้นฐานที่เป็นการสอบภาคบังคับของทั้งประเทศของนักเรียนซึ่งมีความแตกต่างสูงมากระหว่างโรงเรียน ดังนั้น คุณภาพของโรงเรียนในเมืองจึงดีกว่าโรงเรียนในชนบทต่างจังหวัดและคุณภาพของโรงเรียนในจังหวัดที่มีงบประมาณสูงจึงดีกว่าโรงเรียนในจังหวัดที่มีงบประมาณต่ำ (ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์, 2563)

จากงานศึกษาในเศรษฐศาสตร์เรื่องความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพการศึกษากับสถานศึกษาและการจัดสรรทรัพยากรของรัฐโดย ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์ (2563) เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าการดำเนินงานของรัฐได้ผลเชิงปริมาณแต่ยังไม่ได้ผลเชิงคุณภาพ เนื่องจากการกระจายงบประมาณและทรัพยากรที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทางสังคมและบริบทของสถานศึกษาซึ่งมีความแตกต่างกัน จึงไม่นำไปสู่ความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยนำข้อมูลมาสรุปได้ดังนี้ว่า ความเสมอภาคที่ไม่เกิดขึ้นเกิดจากการกระจายงบประมาณผ่านนโยบายต่อหัวที่เท่าเทียมเพราะทุกหัวได้เท่ากัน ขณะที่ความเป็นจริงมีโรงเรียนและนักเรียนอย่างนักเรียนทุพพลภาพ นักเรียนยากจน นักเรียนด้อยโอกาสที่มีความต้องการพิเศษมากกว่าบางโรงเรียนซึ่งมีนักเรียนที่มีความพร้อมและไม่มีความจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติม รวมทั้ง รัฐมองข้ามความต่างเชิงพื้นที่ภูมิภาคของแต่ละโรงเรียนซึ่งมีผลต่อ

ทรัพยากรและการสนับสนุนจากรัฐท้องถิ่นและเอกชนในท้องถิ่นนั้นๆ รวมถึงลักษณะของนักเรียนที่เข้าศึกษาในสถานศึกษาดังกล่าว อาทิ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษในเมืองใหญ่ นักเรียนส่วนใหญ่ที่เข้าศึกษาส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่ปกติทั้งกายภาพและมีความพร้อมในทุนทางเศรษฐกิจและสังคมของปัจเจกและครอบครัว ในขณะที่โรงเรียนในชนบทต่างจังหวัดซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กนั้น นักเรียนที่เข้าศึกษาส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่ยากจน รวมถึงมีเด็กที่มีความต้องการพิเศษอย่างที่กำลังกล่าวในข้างต้นรวมอยู่ในโรงเรียนด้วยซึ่งมีสัดส่วนจำนวนที่มากกว่าโรงเรียนในเมือง ดังนั้นโรงเรียนในชนบทต่างจังหวัดจึงต้องแบกรับภาระในการจัดการศึกษาที่สูงกว่าโรงเรียนในเมือง ซึ่งจะมีความสมเหตุสมผลถ้าการจัดสรรงบประมาณได้อุดหนุนโรงเรียนลักษณะนี้มากกว่าและมีการจัดสรรบุคลากรทางการศึกษาให้โรงเรียนชนบทต่างจังหวัดเหล่านี้ให้ได้รับบุคลากรหรือครูอาจารย์ที่มีความสามารถ ประสบการณ์ และประสิทธิภาพสูงในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับลักษณะของนักเรียนที่อยู่ในสถานศึกษา เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและสามารถยกระดับให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษสามารถได้รับการศึกษาที่ทัดเทียมกับนักเรียนจากโรงเรียนขนาดใหญ่ในเมืองให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยมองต่อเนื่องจากเมื่อนักเรียนมีความทัดเทียมและเสมอภาคโดยความต่างของสถานศึกษาและความแตกต่างเชิงปัจเจกไม่ได้มีผลต่อคุณภาพของการศึกษาที่ได้รับมา เมื่อนักเรียนเหล่านี้จะเข้าสู่การศึกษาที่สูงขึ้นภายใต้การแข่งขันของระบบการศึกษาเดียวกันก็ย่อมจะมีความเสมอภาคและเป็นธรรมมากขึ้น แต่ ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์ (2563) ได้ระบุว่าสภาพการณ์ปัจจุบันมีลักษณะตรงกันข้ามเนื่องจากงบประมาณที่จัดสรรกระจุกตัวที่โรงเรียนขนาดใหญ่ในเมืองซึ่งดึงดูดให้ครูอาจารย์เลือกที่จะไปสอนเพราะส่งผลต่อความก้าวหน้าในอาชีพการงานและรายได้ที่ได้รับ และครูอาจารย์เหล่านี้มีแนวโน้มต่ำในการเปลี่ยนที่ทำงานไปยังสถานศึกษาแห่งอื่น ในขณะที่โรงเรียนชนบทต่างจังหวัดมักจะไม่มีอยู่ในตัวเลือกของการเข้าไปทำงานของครู ส่งผลให้ครูในโรงเรียนเหล่านี้มีจำกัด ต้องแบกรับภาระหลายสิ่งทั้งงานสอนและนอกเหนืองานสอน รวมถึงงบประมาณสนับสนุนจากรัฐและเอกชนที่ไม่มาก รวมถึงห้องที่ชุมชนและผู้ปกครองซึ่งมิได้ร่ำรวยส่งผลต่อคุณภาพในการจัดการศึกษาของโรงเรียนดังกล่าวและส่งผลต่อคุณภาพของการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งงานศึกษาทางเศรษฐศาสตร์จะชี้วัดผลนี้จากคะแนนสอบต่างๆ ดังนั้น คุณภาพการการศึกษาทั้งสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาจึงยังกระจุกตัวอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่ในเมืองและส่งผลให้นักเรียนจากโรงเรียนในเมืองได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพมากกว่าและมีความแตกต่างสูงมากเมื่อเทียบกับนักเรียนในโรงเรียนชนบทต่างจังหวัดซึ่งประสบกับข้อจำกัดในหลากหลายรูปแบบ (ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์, 2563) ความแตกต่างที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องของสถานศึกษา ครูและนักเรียนยิ่งทำให้ความเหลื่อมล้ำทางขยายมากขึ้นและยิ่งทำให้การศึกษาไม่นำไปสู่ความเสมอภาคอย่างแท้จริงได้

ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียนและครอบครัว

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้ผูกโยงอย่างมีนัยยะสำคัญกับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในฐานะเหตุปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่งงานศึกษาต่างๆที่ใช้วิธีวิจัยเชิง

ปริมาณได้วิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำผ่านตัวเลขและแปลงความเหลื่อมล้ำเป็นค่าต่างๆ และได้วิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างโรงเรียนของเด็กนักเรียนที่มีปัจจัยระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่แตกต่างกันซึ่งพบว่า ระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวนักเรียนเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (สิวะโชติ ศรีสุทธิยากร, 2562) รวมทั้งพบว่านักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอย่างกรุงเทพมหานครซึ่งมีความแตกต่างกันของภูมิหลังทางเศรษฐกิจในรายได้ของผู้ปกครองและภูมิหลังทางสังคมในสถานภาพ ความเป็นอยู่และความสมบูรณ์ของครอบครัวของนักเรียน ความแตกต่างดังกล่าวมีผลต่อคะแนนสอบของนักเรียนอย่างการสอบ O-NET รายบุคคลที่ต่างกันด้วยซึ่งกลุ่มที่มีภูมิหลังที่ครอบครัวไม่สมบูรณ์และมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีจะมีค่าคะแนน O-NET น้อยกว่ากลุ่มที่มีครอบครัวสมบูรณ์และฐานะทางเศรษฐกิจดี ดังนั้น ภูมิหลังทางเศรษฐกิจและภูมิหลังทางสังคมของครอบครัวนักเรียนมีผลต่อคะแนนสอบของนักเรียนและมีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (ณปภัช บรรณาการ, 2562) ดังนั้น ครอบครัวยากจนจึงจะมีภาระด้านการศึกษาที่สูงกว่าครัวเรือนที่ร่ำรวย รวมทั้งมีโอกาสน้อยกว่าในการเข้าถึงการศึกษาที่สูงกว่าภาคบังคับเมื่อเทียบกับครัวเรือนที่ร่ำรวย (ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์, 2563)

นอกเหนือจากความแตกต่างทางเศรษฐกิจของครอบครัวแล้วความแตกต่างทางเศรษฐกิจของปัจเจกก็ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่งเกิดจากการมีความไม่เท่าเทียมกันในรายได้และทรัพย์สิน ที่ปัจเจกหรือประชาชนยังไม่มี ความแข็งแรงทางเศรษฐกิจมากพอ ซึ่งส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาของประชาชนที่ไม่เท่าเทียมกันจึงเกิดความเหลื่อมล้ำตามมา (รัชวดี แสงมเหษณ์, 2560) ทิศทางของการศึกษาด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของปัจเจกและครอบครัวส่วนใหญ่จึงได้นำเสนอเหตุปัจจัยแห่งการเกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้วยความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเป็นเหตุปัจจัยสำคัญ ซึ่งปัจจัยทั้งสองมีความสัมพันธ์โยงใยกัน กล่าวคือ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของปัจเจกได้ส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาที่แตกต่างกัน ปัจเจกบางส่วนที่ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาที่สูงหรือการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่ครบตามสิทธิพึงได้รับส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และการได้รับการศึกษาที่ไม่สูงได้ทำให้ปัจเจกต้องเข้าสู่ระบบการทำงานด้วยเงินได้ที่ต่ำและอาจอยู่ในสถานการณ์ใช้แรงงานเป็นส่วนใหญ่ กลายเป็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและรายได้ที่ต่ำย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ตามมาทั้งกับปัจเจกและครอบครัว ซึ่งการศึกษาสำคัญและมีผลต่อการเข้าสู่การประกอบอาชีพของปัจเจกเนื่องจากความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงที่จะเป็นคนจน โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนที่มีได้ศึกษาต่อให้ครบระดับการศึกษาตามการศึกษาภาคบังคับของรัฐ หรือกลุ่มที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ไม่ได้โอกาสในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น อันเกิดจากการขาดแคลนเงินทุนเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลต่อการไม่ศึกษาต่อ รวมทั้งการมีข้อจำกัดของโอกาสในการศึกษาต่อ อีกทั้งการได้รับการศึกษาไม่เพียงพอได้ส่งผลต่อการเลือกประกอบอาชีพ รายได้และการถือครองทรัพย์สินโดยทำให้กลุ่มนี้อาจเข้าข่ายในการเสี่ยงเป็นคนยากจนตามนิยามของภาครัฐ (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2558)

นิยามความยากจนของภาครัฐซึ่งมองฐานรายได้และค่าจ้างเป็นหลักซึ่งตัวแปรทางเศรษฐกิจนี้มีความสัมพันธ์กับการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจะส่งผลต่อแนวโน้มค่าจ้างที่ปัจเจกจะได้รับซึ่งมีความแตกต่างชัดในกลุ่มปัจเจกผู้ที่มีภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างต่ำ รวมถึงผู้ปกครองของปัจเจกมีการศึกษาไม่สูงและมีรายได้ต่ำ โดยวัดจากรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนกลุ่มนี้จะมีโอกาสทางการศึกษาที่ต่ำ และจะมีความเสียเปรียบในตลาดแรงงานด้วยงานอาชีพที่มีข้อจำกัดและค่าจ้างที่ต่ำส่งผลต่อการเสียเปรียบทางเศรษฐกิจตามมาโดยกลุ่มนี้จะเสียเปรียบให้กลับกลุ่มที่มีภูมิหลังครอบครัวที่มีรายได้ครัวเรือนสูงและการศึกษาที่สูงกว่าในหลายๆด้าน ดังนั้นจึงมีความแตกต่างของงานและรายได้ที่ชัดเจนระหว่างกลุ่มที่ศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาและกลุ่มที่ศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา (ดิลกะ ลัทธิพิพัฒน์, 2553) การศึกษาที่สูงจึงมีความสำคัญที่ต้องสนับสนุนการศึกษาให้เกินกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ปัจเจกที่มีทุนทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำได้เข้าถึงและสำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามความต้องการของตลาดแรงงานที่มุ่งต้องการการมีประสิทธิภาพของแรงงานโดยการศึกษาที่สูงอย่างระดับอุดมศึกษาคือเครื่องการันตีของประสิทธิภาพของแรงงานดังกล่าว ร่วมกับการอุดหนุนเงินทุนทางการศึกษาแก่กลุ่มที่เสียเปรียบทางเศรษฐกิจผ่านนโยบายการศึกษาของภาครัฐ

เมื่อความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจึงทำให้งานศึกษาด้านความเหลื่อมล้ำมีทิศทางในการนำเสนอการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาผ่านการอุดหนุนเงินทุนจากภาครัฐ เช่น การเสนอแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาโดยให้ เงินให้เปล่า เพื่อสนับสนุนการศึกษาของเด็กในกลุ่มที่มีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดแรงจูงใจและให้กลุ่มนี้ได้รับโอกาสในการศึกษาตามระดับการศึกษาและสาขาวิชาที่ปัจเจกประสงค์ (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2558) รวมถึงในเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการศึกษา ซึ่งเริ่มตระหนักถึงความเหลื่อมล้ำในนักเรียนหลายกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาระดับสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับด้วยข้อจำกัดทางเศรษฐกิจการเงิน เป็นผลให้ภาครัฐต้องปรับสนับสนุนงบประมาณในกองทุนอย่างกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา(กยศ.)เพื่อสนับสนุนทุนทรัพย์สำหรับการศึกษาเล่าเรียนให้มีความเหมาะสมและทั่วถึง (สุรศักดิ์ มีบัว, 2561) ดังนั้น การสนับสนุนให้ปัจเจกให้เข้าถึงและได้รับการศึกษาถึงระดับอุดมศึกษาก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงานจะสามารถลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยการจัดการศึกษาและงานวิจัยความเหลื่อมล้ำเป็นงานวิจัยที่นำเสนอถึง เหตุปัจจัยของความเหลื่อมล้ำและ ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำที่มีต่อนักเรียน รวมถึงการจัดการศึกษาที่สัมพันธ์กับความเหลื่อมล้ำของไทย และการแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา

มัทยา บุตรงาม (2555) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในประเทศไทย โยมีสมมติฐานการวิจัยว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและความเหลื่อมล้ำทางรายได้มีความสัมพันธ์สองทิศทางคือ ความเหลื่อมล้ำด้านหนึ่งเพิ่มขึ้นจะทำให้ความเหลื่อมล้ำอีกด้านหนึ่งเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน โดยเป็นการวิเคราะห์ทางสถิติผ่านเอกสารข้อมูลรายจังหวัดตั้งแต่ปี พ.ศ.2531 – พ.ศ.2552 พบว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและความเหลื่อมล้ำทางรายได้มีความสัมพันธ์ทิศทางเดียวกัน ความเหลื่อมล้ำรายได้ที่เพิ่มขึ้นส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เพิ่มขึ้นก็ได้ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางรายได้ด้วยเช่นกัน โดยงานวิจัยเสนอว่า ปัจจัยด้านความแตกต่างของการประกอบอาชีพของประชากรอย่างเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม มีความสัมพันธ์ต่อความเหลื่อมล้ำทางรายได้และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (มัทยา บุตรงาม, 2555)

ณปภัช บรรณการ (2561) ศึกษาเรื่อง ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเปรียบเทียบภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม วิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของผู้เรียนปกติกับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเก็บข้อมูลจาก 39 โรงเรียน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 11,534 คน ผ่านฐานข้อมูลผู้สอบ O-Net ของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) และใช้วิธีการเชิงปริมาณในการวิเคราะห์ พบว่า ภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้เรียนปกติกับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษไม่แตกต่างกัน แต่ปัจจัยในคุณภาพของสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาอย่างครูมีความแตกต่างกันสูงระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดกลางและเล็ก ซึ่งโรงเรียนขนาดกลางและเล็กมีความขาดแคลนในบุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวก การจัดการศึกษาและระบบช่วยเหลือผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนขนาดกลางและเล็กสูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ (ณปภัช บรรณการ, 2562)

ชาญชัย ฤทธิร่วม (2562) ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้านการศึกษาของพลเมืองชายขอบ โดยศึกษากระบวนการเป็นคนชายขอบในสังคมไทยร่วมกับประเด็นในความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของคนชายขอบ และนำมาวิเคราะห์ร่วมกับกรณีศึกษาที่เป็นคนชายขอบ พบว่า ในสังคมไทยมีคนชายขอบหลากหลาย ไม่เพียงเฉพาะชายขอบในแง่ของภูมิศาสตร์พื้นที่ที่รกรากอยู่อาศัยเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกลุ่มก้อนทางสังคมอย่าง คนจน คนจนเมือง คนชนบท คนไร้บ้าน คนพิการ เพศวิถี กลุ่มคนติดเชื้อเอชไอวี แรงงานข้ามชาติและแรงงานไร้ทักษะ ล้วนแต่อยู่ในบริบทของความเป็นคนชายขอบทั้งสิ้น ซึ่งคนเหล่านี้ไม่ได้รับการให้ความสำคัญ ไม่สามารถเข้าถึงบริการ สิทธิและสวัสดิการพึงได้รับ มีมาตรฐานการครองชีพทั้งสุขภาวะ เศรษฐกิจและการศึกษาที่ต่ำ รวมทั้งการถูกเลือกปฏิบัติและการเข้าถึงการศึกษาของกลุ่มคนในเมืองและกลุ่มชนบทที่แตกต่างกันมาก ซึ่งข้อจำกัดทางรายได้

ส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาด้วยเช่นกัน โดยในภาคใต้เป็นภาคที่มีจำนวนคนจนและมีการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานน้อยที่สุด รองลงมาเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือตามลำดับ อีกทั้งในกลุ่มนักเรียนที่มีฐานะดีมีอัตราการได้รับการศึกษาจบมัธยมศึกษาตอนปลายและมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษามากกว่านักเรียนที่มีฐานะยากจนแตกต่างกันถึง 17 เท่า โดยในกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ที่มีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างความแตกต่างในขนาดและคุณภาพของสถานศึกษาเป็นอย่างมากแต่กรุงเทพมหานครถือว่ามีอัตราการได้เข้าศึกษาสูงที่สุดในประเทศ เทียบเท่ากับจังหวัดเชียงใหม่ และการกระจายงบประมาณที่ยังกระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ในโรงเรียนสถานศึกษาขนาดใหญ่ซึ่งไม่ทั่วถึง ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาซึ่งทำให้กลุ่มคนชายขอบได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำนี้ จึงให้ข้อเสนอแนะในการกระจายบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพและมีความเท่าเทียมกันระหว่างสถานศึกษาและระหว่างพื้นที่ภูมิศาสตร์ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางโอกาสของประชากรทุกกลุ่มในสังคม (ชาญชัย ฤทธิร่วม, 2562)

จุมพจน์ วณิชกุล และคณะ (2560) ศึกษาเรื่อง การบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาการศึกษาเปรียบเทียบในประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงสำรวจเอกสารในแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการบริหารการศึกษาในอาเซียน ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการศึกษาในประเทศไทยซึ่งมีหน่วยงานหลักในการดำเนินการ คือ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการขั้นพื้นฐานรัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ที่ระบุให้มีการจัดการศึกษาภาคบังคับอย่างเป็นระบบ 12 ปี ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรืออาชีวศึกษา และมีการจัดสอบเพื่อวัดคุณภาพของการศึกษาพื้นฐานโดยใช้ O-NET และในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรืออาชีวศึกษาจะใช้การสอบ GAT และ PAT เพื่อวัดความสามารถเชิงวิชาในสายวิชานั้นๆ โดยกระทรวงศึกษาธิการมุ่งเน้นโอกาสการได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมตามข้อบังคับพื้นฐานและเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านการศึกษาให้สอดคล้องตามความต้องการของตลาดแรงงาน จึงให้ความสำคัญกับการจัดสรรงบประมาณการศึกษาและมุ่งการกระจายอำนาจการศึกษาสู่ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน และมุ่งให้เกิดการพัฒนาการจัดการศึกษาในทุกระดับให้เท่าเทียมและทัดเทียมกับกลุ่มประเทศในอาเซียน (จุมพจน์ วณิชกุล และคณะ, 2560)

อรอนงค์ ทวีปรีดา (2559) ศึกษาเรื่อง การกระจายและความเท่าเทียมของโอกาสทางการศึกษาและบทบาทการใช้จ่ายของภาครัฐ ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงปริมาณจากข้อมูลการสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน เพื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษานโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพเพื่อวิเคราะห์ความทั่วถึงและความเท่าเทียมทางโอกาสในการได้รับการศึกษา พบว่า นโยบายดังกล่าวสามารถทำให้เด็กมีโอกาสทางการศึกษาในโรงเรียนของรัฐทุกระดับขั้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลายมากยิ่งขึ้น มีทิศทางของโอกาสทางการศึกษาที่เพิ่มมากขึ้นในตัวเมืองที่มีความหนาแน่นและเหลื่อมล้ำสูง แต่ก็พบว่า ความเหลื่อมล้ำทางรายได้และค่าใช้จ่ายต่อ

ครัวเรือนยังคงสูงอยู่เช่นกัน และปัจจัยทางรายได้ของครัวเรือนยังคงส่งผลสำคัญต่อโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาของเด็กนักเรียน (อรอนงค์ ทวีปรีดา, 2559)

ปชาน สุวรรณมงคล (2562) ศึกษาเรื่อง การสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น: ภารกิจท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา พบว่า ในเชิงพื้นที่ระหว่างเมืองและชนบทมีปรากฏของความเหลื่อมล้ำที่แตกต่างกัน โดยในเมืองจะเป็นความเหลื่อมล้ำในสิทธิการใช้ทรัพยากรที่อยู่อาศัย ในขณะที่ชนบทจะเป็นความเหลื่อมล้ำในการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติการเข้าถึงบริการสาธารณะ อย่างไรก็ตามระหว่างเมืองและชนบทจะมีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจสูง มีคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่แตกต่างกัน และมีความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางการศึกษาของเมืองและชนบทที่ไม่เท่าเทียมกัน จึงเกิดช่องว่างทางการศึกษาซึ่งเป็นผลจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่กระจุกอยู่ในเมืองหลวง ช่องว่างทางการศึกษาดังกล่าวส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาของคนชนบทซึ่งการศึกษาเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยลดความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจได้ ดังนั้น การกระจายทางการศึกษาสู่ท้องถิ่นของรัฐจึงต้องให้ความสำคัญอย่างมาก รวมทั้ง สร้างเสริมคุณภาพของการศึกษาให้เท่าเทียมในโรงเรียนที่มีบริบทต่างกันอย่างไร โรงเรียนรัฐขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมในคุณภาพสูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็กในชนบทซึ่งมีนักเรียนจำนวนมากที่ผู้ปกครองเข้ามาใช้แรงงานในเมืองในขณะที่นักเรียนอยู่ต่างจังหวัดกับญาติ และต้องเข้าเรียนในโรงเรียนละแวกบ้าน ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีคุณภาพน้อยกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ (ปชาน สุวรรณมงคล, 2562)

วศิน โภมุต (2560) ศึกษาเรื่อง คะแนน O-NET ภาพสะท้อนคุณภาพการศึกษาท้องถิ่น ที่นำเสนอคุณภาพที่แตกต่างของโรงเรียนท้องถิ่นกับโรงเรียนทั่วประเทศผ่านผลคะแนนการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน O-NET ของนักเรียน 3 ระดับชั้นได้แก่ ประถมศึกษาปีที่6 มัธยมศึกษาปีที่3 และ มัธยมศึกษาปีที่6 พบว่าคะแนนของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดส่วนท้องถิ่นในทุกวิชาทั้งคณิตศาสตร์ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และภาษาอังกฤษ มีคะแนนเฉลี่ยที่ต่ำกว่าคะแนนนักเรียนจากโรงเรียนรัฐขนาดใหญ่ และต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยทั่วประเทศ แสดงให้เห็นถึงการจัดการศึกษาและทรัพยากรทางการศึกษาที่ได้รับการสนับสนุนไม่มากพอจากภาครัฐ รวมทั้งความแตกต่างในคุณภาพของการศึกษาทั้งหลักสูตร การเรียนการสอน บุคลากร และอื่นๆที่แตกต่างกันระหว่างพื้นที่การศึกษาขนาดใหญ่กับพื้นที่ชนบท ซึ่งเป็นผลจากนโยบายรัฐในการกระจายอำนาจการศึกษาสู่ท้องถิ่นอาจยังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร จำเป็นต้องกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพตามบริบทของพื้นที่นั้นๆ เพื่อให้ภาพรวมของการจัดการศึกษาและคุณภาพการศึกษาของทั้งประเทศเท่าเทียมกัน (วศิน โภมุต, 2560)

ไพรวลัย ผลชู (2561) ศึกษาเรื่อง การปฏิรูปการเรียนรู้เชิงพื้นที่โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ที่ศึกษาการจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของไทยในปัจจุบันเพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่งนำเสนอว่า ระบบราชการและโครงสร้างอำนาจอาจเป็นส่วนสำคัญของ

การกระตุ้นการพัฒนาสถานศึกษาในท้องที่ต่างๆ ซึ่งสถานศึกษาในแต่ละท้องที่ไม่มีอิสระและอำนาจในการจัดการศึกษาตามแต่บริบทที่เหมาะสมของตน เนื่องด้วยการรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์ และการกระจายอำนาจที่ไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษาอย่างการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในคุณภาพของสถานศึกษาที่ต่างกัน รัฐต้องให้ความสำคัญกับพื้นที่และบริบทวัฒนธรรมของพื้นที่รวมทั้งให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมกับแนวทางการศึกษาของท้องถิ่นนั้นๆ การที่รัฐมุ่งพัฒนาคุณภาพผ่านการยุบโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นวิธีที่ไม่เพียงพอต่อการลดความเหลื่อมล้ำและอาจเพิ่มช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามากยิ่งขึ้น (ไพรวลัย ผลิต, 2561)

สิวะโชติ ศรีสุทธิยากร (2562) ศึกษาเรื่อง ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและปัจจัยที่ส่งผล: การวิเคราะห์พหุระดับร่วมกับดัชนีเอ็นโทรปีนำไปที่อิงมัชฐาน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยนำเครื่องมือทางปริมาณเพื่อวัดผลและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยระหว่างโรงเรียนของเด็กนักเรียนที่มีปัจจัยระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่แตกต่างกัน และประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่มีต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ในระดับโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 11,444 โรงเรียน พบว่า ระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวนักเรียนเป็นปัจจัยหลักต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และการจัดการศึกษาของแต่ละโรงเรียนมีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (สิวะโชติ ศรีสุทธิยากร, 2562)

รัชวดี แสงมเหษณ์ (2560) ศึกษาเรื่อง ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา: คุณภาพสังคมที่คนไทยมองเห็น ได้ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาผ่านทัศนคติความคิดเห็นของประชาชนเพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เพื่อหาแนวทางลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาลง โดยนำข้อมูลการสำรวจเรื่องชีวิตและสังคมโดยสถาบันพระปกเกล้า ระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ.2557 ถึง มีนาคม พ.ศ.2558 มาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณเพื่อวิเคราะห์ตัวแปรทางเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา พบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาคือ การมีความไม่เท่าเทียมกันในรายได้และทรัพย์สิน ซึ่งควรเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประชาชน อีกทั้ง พบว่า การถูกเลือกปฏิบัติในกลุ่มผู้ทุพพลภาพ และกลุ่มที่มีความแตกต่างในระดับและแหล่งการศึกษา เป็นอีกปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามากขึ้น งานนี้จึงนำเสนอให้เสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจยกระดับคุณภาพสถานศึกษาให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานและให้ประชาชนได้เข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม (รัชวดี แสงมเหษณ์, 2560)

ณปภัช บรรณาการ (2562) ศึกษาเรื่อง ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลผู้สอบ O-NET รายบุคคลซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ ที่อยู่ในโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยวิเคราะห์ในวิธีเชิงปริมาณผ่านตัวแปรด้านภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมในรายได้ของผู้ปกครอง รวมถึงสถานภาพและความเป็นอยู่ของครอบครัวของนักเรียน ร่วมกับตัวแปรใน

คะแนนสอบ O-NET รายบุคคล พบว่า ภูมิหลังทางเศรษฐกิจและครอบครัวของนักเรียนมีผลต่อคะแนนสอบ O-NET และมีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่งกลุ่มที่มีภูมิหลังครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ บิดามารดาหย่าร้าง มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีจะมีค่าคะแนน O-NET น้อยกว่ากลุ่มที่มีครอบครัวสมบูรณ์และฐานะทางเศรษฐกิจดี (ณปภัช บรรณาการ, 2562)

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2558) ศึกษาเรื่อง ทูมนมนุษย์ การเลือกอาชีพ และความเสี่ยงที่จะเป็นคนจน เป็นการศึกษาคือความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการเลือกอาชีพที่จะส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงที่จะเป็นคนจน ใช้ข้อมูลจากสำนักสถิติแห่งชาติในปี พ.ศ.2554 ในกลุ่มนักเรียนที่มีได้ศึกษาต่อให้ครบระดับการศึกษาตามการศึกษาภาคบังคับของรัฐ หรือกลุ่มที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ไม่ได้โอกาสในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น พบว่า ในกลุ่มนักเรียนที่ไม่ได้เรียนต่อส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักเรียนที่ยากจน อันเนื่องจากการขาดแคลนเงินทุนเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อโอกาสในการศึกษาต่อ อีกทั้งการได้รับการศึกษาไม่เพียงพอส่งผลกระทบต่อโอกาสเลือกประกอบอาชีพ รายได้และการถือครองทรัพย์สินโดยทำให้กลุ่มนี้เข้าข่ายในการเสี่ยงเป็นคนยากจนตามนิยามของภาครัฐ งานศึกษาจึงเสนอแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาโดยให้ เงินให้เปล่า เพื่อสนับสนุนการศึกษาของเด็กในกลุ่มที่มีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดแรงจูงใจและให้กลุ่มนี้ได้รับโอกาสในการศึกษาตามระดับการศึกษาและสายวิชาทั้งสามัญและอาชีวศึกษาที่ปัจเจกประสงค์ (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2558)

ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์ (2553) ศึกษาเรื่อง ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษากับแนวโน้มค่าจ้างในประเทศไทย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษากับแนวโน้มของค่าจ้างในประเทศไทยในระยะ 20 ปีที่ผ่านมาผ่านข้อมูลเชิงสถิติ พบว่า กลุ่มผู้ที่มีภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีรายได้ต่ำ ผู้ปกครองมีการศึกษาไม่สูงโดยวัดจากรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน กลุ่มนี้จะมีโอกาสทางการศึกษาที่ต่ำ และจะมีความเสียเปรียบในตลาดแรงงานด้วยงานที่มีข้อจำกัดและค่าจ้างที่ต่ำส่งผลกระทบต่อเสียเปรียบทางเศรษฐกิจตามมาโดยกลุ่มนี้จะเสียเปรียบให้กลับกลุ่มที่มีภูมิหลังครอบครัว รายได้ครัวเรือนสูงและการศึกษาที่สูงกว่าในหลายๆด้าน โดยงานนำเสนอว่าเด็กที่มีภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำจะมีโอกาสน้อยมากในการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษา และมีความแตกต่างของงานและรายได้ที่ชัดเจนระหว่างกลุ่มที่ศึกษาถึงระดับอุดมศึกษาและกลุ่มที่ศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษา อีกทั้งกลุ่มที่มีภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำและได้รับการศึกษาที่ไม่สูงเมื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานจะไม่สามารถเข้าถึงอาชีพที่รายได้สูงนัก ด้วยโอกาสการศึกษาที่ต่ำกว่ากลุ่มที่มีต้นทุนทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่า ดังนั้น จึงควรมุ่งสนับสนุนการศึกษาให้เกินกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เข้าถึงและสำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามความต้องการของตลาดแรงงานที่มุ่งต้องการการมีประสิทธิภาพของแรงงานโดยการศึกษาที่สูงอย่างระดับอุดมศึกษาคือเครื่องการันตีของประสิทธิภาพของแรงงานดังกล่าว รวมทั้งอุดหนุนเงินทุนทางการศึกษาแก่กลุ่มที่เสียเปรียบทางเศรษฐกิจผ่านนโยบายการศึกษาของภาครัฐ (ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์, 2553)

สุรศักดิ์ มีบัว (2561) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติ(พ.ร.บ.)กองทุนเพื่อการศึกษา พ.ศ.ที่เหมาะสมต่อการบังคับใช้ เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการปรับปรุงนโยบายการดำเนินงานของการจัดกองทุนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนและลดช่องว่างทางกฎหมาย งานศึกษาพบว่า หลังการได้รับการศึกษาภาคบังคับขั้นพื้นฐานระยะเวลา 12 ปีแล้วมีนักเรียนหลายกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาระดับสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับด้วยข้อจำกัดทางเศรษฐกิจการเงินเป็นหลัก ดังนั้น ภาครัฐจึงควรสนับสนุนงบประมาณในกองทุนอย่างกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา(กยศ.)เพื่อสนับสนุนทุนทรัพย์สำหรับการศึกษาเล่าเรียนให้นักเรียนที่ขาดโอกาสสามารถเข้าถึงการศึกษาระดับสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับได้อย่างมีความเหมาะสมและทั่วถึง (สุรศักดิ์ มีบัว, 2561)

วินิจ ภาเจริญ และคณะ (2564) ศึกษาเรื่อง ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของพลเมืองไทย วยเรียนกับสถานการณ์การเรียนออนไลน์ในยุคไวรัสโควิด-19 เป็นการศึกษาเชิงทบทวนเอกสารร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกในกรณีศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องของ โดยศึกษาในความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงการศึกษาแบบออนไลน์ในสภาวะที่โลกและประเทศกำลังดำรงอยู่ในวิกฤติการณ์ทางสุขภาพ ซึ่งส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิตต้องเปลี่ยนแปลงไป และวิถีการเรียนรู้และการศึกษาได้นำเทคโนโลยีเข้ามาเพื่อตอบสนองข้อจำกัดที่มีอยู่ ซึ่งในสังคมไทยยังมีพลเมืองหลายกลุ่มที่มีข้อจำกัดทางรายได้ซึ่งถือเป็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ข้อจำกัดในรายได้ดังกล่าวได้ส่งผลต่อการเข้าไม่ถึงเทคโนโลยีที่จะมาตอบสนองการเรียนในรูปแบบออนไลน์ได้ ส่งผลให้พลเมืองนักเรียนหลายส่วนไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาคได้ ทั้งยังมีสถานภาพเศรษฐกิจของครอบครัวที่แย่งจากผลกระทบของไวรัสโควิด-19 รวมทั้งความไม่พร้อมของสถานศึกษาและครูอาจารย์ จึงนำไปสู่ข้อเสนอแนะให้ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาผ่านการมุ่งเพิ่มความเท่าเทียมทางโอกาส ปฏิรูปการศึกษาตามแบบแผนนโยบายทางการศึกษาต่างๆที่ภาครัฐกำหนดไว้ ให้มีความเสมอภาคและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย โดยยกระดับการศึกษาให้สามารถจัดการเรียนรู้ตามบริบทท้องถิ่นของตนเองเพื่อการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพที่มั่นคงสามารถนำความรู้กลับมาพัฒนาท้องถิ่นได้ (วินิจ ภาเจริญ และคณะ, 2564)

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย เป็นการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methology) จากข้อมูลเชิงปฐมภูมิและข้อมูลเชิงทุติยภูมิ ดังนี้

3.1.1 เอกสาร

งานวิจัยนี้ใช้เอกสารเชิงวิชาการ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ บทความวิจัย บทความวิชาการ หนังสือตำรา ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของไทย และ ในเชิงปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของไทย รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีที่งานวิจัยนี้นำมาเป็นกรอบการวิเคราะห์ ได้แก่ แนวคิดความเหลื่อมล้ำ และ แนวคิดการจัดการศึกษา

3.1.2 กรณีศึกษาและพื้นที่

การเลือกกรณีศึกษา ในงานวิจัยผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย ผู้วิจัยได้คัดเลือกกรณีศึกษาตามกรอบของเหตุผลและแนวคิด โดยมีกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องทางตรงกับงานวิจัยนี้ได้แก่

1. นักเรียน จำนวน 12 คน โดยมีคุณสมบัติ คือ เป็นนักเรียนไทยที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าจากโรงเรียนรัฐและโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดของไทย ที่มีความต้องการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาแต่ไม่สามารถเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาได้ หรือ นักเรียนที่มีความต้องการเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษาแต่ตัดสินใจที่จะไม่เข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา โดยเป็นนักเรียนที่มีลักษณะสอดคล้องและเป็นประโยชน์เชิงบวกกับการศึกษาในประเด็นความเหลื่อมล้ำในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาเพื่อให้เห็นมิติของความเหลื่อมล้ำที่กระทำต่อกรณีศึกษา

2. อาจารย์ จำนวน 4 คน โดยมีคุณสมบัติ คือ เป็นอาจารย์จากโรงเรียนรัฐและโรงเรียนเอกชนทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดของไทย โดยเป็นอาจารย์ที่ดูแลรายวิชาแนะแนวเป็นหลัก หรือเป็นอาจารย์ที่รับผิดชอบหรือมีบทบาทในการแนะแนว เตรียมความ

พร้อมและช่วยเหลือการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า

โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเข้าถึงข้อมูลโดยทำการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ร่วมกับวิธีการคัดเลือกกรณีศึกษาแบบแนะนำต่อเนื่อง (Snowball sampling) ดังนี้

ในกรณีศึกษาอาจารย์จำนวน 4 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้วิจัยเป็นผู้คัดเลือกกรณีศึกษาที่มีความเป็นตัวแทนสอดคล้องกับคุณสมบัติที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้สำหรับงานวิจัยนี้ และให้กรณีศึกษาอาจารย์ทั้ง 4 มีความเป็นตัวแทนจากความหลากหลายเชิงพื้นที่และเชิงรูปแบบสถานศึกษา ได้แก่ กรณีศึกษาอาจารย์ที่ 1 เป็นอาจารย์ในโรงเรียนรัฐในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาอาจารย์ที่ 2 เป็นอาจารย์โรงเรียนรัฐในต่างจังหวัด กรณีศึกษาอาจารย์ที่ 3 เป็นอาจารย์ในโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร และกรณีศึกษาอาจารย์ที่ 4 เป็นอาจารย์ในโรงเรียนเอกชนในต่างจังหวัด

ในกรณีศึกษานักเรียนจำนวน 12 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใน 2 กรณีศึกษาตั้งต้น ได้แก่ กรณีศึกษานักเรียนที่ 1 เป็นนักเรียนในกรุงเทพมหานคร และ กรณีศึกษานักเรียนที่ 2 เป็นนักเรียนในต่างจังหวัด และให้สอดคล้องกับคุณสมบัติที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้สำหรับงานวิจัยนี้ และให้กรณีศึกษา 2 กรณีตั้งต้นนี้ทำการแนะนำต่อเนื่อง (Snowball Sampling) ไปยังกรณีศึกษานักเรียนอื่น ๆ ที่มีความเป็นตัวแทนและมีคุณสมบัติสอดคล้องกับที่ได้ตั้งไว้ โดยผู้วิจัยทำการคัดกรองในเบื้องต้นก่อนการคัดเลือกเพื่อให้ได้กรณีศึกษาที่เป็นประโยชน์ในทางบวกกับการศึกษาความเหลื่อมล้ำและผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนเป็นจำนวนทั้งหมด 12 คน โดยผู้วิจัยคาดการณ์การใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม 2564 – กุมภาพันธ์ 2565 เป็นระยะเวลาประมาณ 3 เดือน

การคัดเลือกพื้นที่ ผู้วิจัยคัดเลือกจากสถาบันการศึกษาชั้นพื้นฐานหรือโรงเรียนรัฐและโรงเรียนเอกชนที่อยู่ในประเทศไทย โดยตำแหน่งแห่งที่ของโรงเรียนให้อยู่ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด โดยเป็นโรงเรียนที่ให้การศึกษาชั้นพื้นฐานถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือระดับเตรียมอุดมศึกษาหรือเทียบเท่า และมีการจัดการเรียนการสอนรายวิชาแนะแนวหรือมีการแนะแนวการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนอยู่ในการดำเนินงานของโรงเรียน ให้พื้นที่การศึกษาสอดคล้องและเป็นไปตามกรณีศึกษาในข้างต้นเป็นหลัก

3.1.3 การสัมภาษณ์

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยสัมภาษณ์ตามแนวโครงคำถามที่ได้ตั้งไว้ล่วงหน้า ในประเด็นสำคัญที่ได้ตั้งไว้ทั้งข้อมูลพื้นฐาน ทักษะ เศรษฐกิจและทุนทางสังคมของนักเรียนและครอบครัว และประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทั้ง

การต่อรองกับระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาและการตัดสินใจในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา มีประเด็นสัมภาษณ์ดังนี้ 1) ทิศทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมของนักเรียน 2) ปัจจัยจากโรงเรียนและสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อ และ 3) การตัดสินใจและกระบวนการเข้าศึกษาต่อภายใต้เงื่อนไขของรัฐ และประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลศึกษา

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เครื่องมือสื่อสาร รวมถึง เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์

3.2.2 แนวข้อคำถาม ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ชุด ได้แก่ ชุดข้อคำถามสำหรับกรณีศึกษา นักเรียน และ ชุดข้อคำถามสำหรับกรณีศึกษาอาจารย์แนะแนว มีรายละเอียดดังนี้
ชุดข้อคำถามสำหรับกรณีศึกษานักเรียน

1. ข้อมูลพื้นฐาน (ชื่อเล่นหรือนามแฝงที่อยากให้เรียก, อายุ, ภูมิลำเนา, ลักษณะพื้นฐานครอบครัวที่สามารถบอกได้, ประวัติการศึกษา, สถานศึกษาปัจจุบัน, อาชีพหลักหรือเสริมถ้ากำลังทำงานอยู่)

2. ความชื่นชอบในวิชาเรียน ความถนัดส่วนตัว ความต้องการและความฝันในอาชีพ มีหรือไม่ ถ้ามีมีมุมมองอย่างไร ถ้าไม่มีแล้วอยากใช้ชีวิตแบบไหน คิดว่าสามารถทำตามสิ่งที่ชื่นชอบต้องการหรือฝันไว้ได้หรือไม่ อยากมีชีวิตอย่างไร

3. ช่วงเวลาวัยเรียนมัธยมปลายก่อนจบมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นอย่างไร หลังจบมาเหตุใดจึงอยากเข้ามหาวิทยาลัย อยากเข้ามหาวิทยาลัยอะไร ของรัฐหรือเอกชน คณะอะไร ต้องการอะไรจากการเรียนมหาวิทยาลัยและการจบการศึกษาระดับอุดมศึกษา

4. เล่ากระบวนการเตรียมตัวเข้ามหาวิทยาลัย ข้อจำกัดหรืออุปสรรค มีการสนับสนุนอย่างไรบ้างจากครอบครัว เพื่อน ตอนสอบเข้าผ่านระบบการคัดเลือกเข้าแบบใด ผ่านการสอบอะไรบ้าง หรือเล่ากระบวนการตัดสินใจถึงการไม่ไปต่อหรือไม่ประสงค์เข้าศึกษา มหาวิทยาลัยแล้วทั้งๆที่มีความต้องการเข้า

5. การแนะแนวหรือการสนับสนุนของโรงเรียนเป็นอย่างไร ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการจัดแนะแนวอย่างไร ระบบช่วยเหลือจากอาจารย์หรือโรงเรียนเป็นอย่างไร

6. เล่าถึงผลการเข้ามหาวิทยาลัย ถึงการที่ไม่ติด คิดว่าเป็นเพราะเหตุใดอย่างไร คิดว่าคนที่สามารถเข้ามหาวิทยาลัยได้เพราะเหตุใดมีอะไรต่างจากเรา หรือสำหรับคนที่ปฏิเสธเข้าศึกษาต่อคิดว่าถ้าเราตัดสินใจจะไปเข้ามหาวิทยาลัยจะสอบติดหรือไม่ติด เพราะเหตุใด

7. หลังประกาศผลการเข้ามหาวิทยาลัยที่ไม่ติดได้จัดการกับตนเองอย่างไร ทั้งทางอารมณ์และการวางแผนวิธีดำเนินการต่อ หรือจัดการปัญหาอย่างไร หรือการตัดสินใจปฏิเสธการเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัย เป็นผลจากปัญหาอะไร ข้อจำกัดอะไร ได้จัดการตนเองหรือแก้ปัญหาอย่างไร

8. คิดว่าการที่เข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ของตนเองหรือการปฏิเสธที่จะเข้าศึกษา มหาวิทยาลัยทั้งที่มีความต้องการนั้นเป็นความเหลื่อมล้ำหรือไม่ อย่างไร หรือเป็นปัญหาตรงไหน เกี่ยวข้องกับส่วนอื่นๆอย่างครบถ้วน เพื่อน โรงเรียน ระบบการสอบ การศึกษาหรือไม่อย่างไร ในทัศนะของตน

9. มีทัศนคติอย่างไรต่อการเข้ามหาวิทยาลัยและระบบการคัดเลือกกลางเข้าอุดมศึกษา

10. หลังประกาศผลการเข้ามหาวิทยาลัยเมื่อทราบว่าไม่สามารถเข้าศึกษาต่อได้ หรือการตัดสินใจไม่เข้าศึกษาต่อ ได้เล่าสู่กันฟัง ปรีกษา หรือแจ้งผลแก่ครอบครัว เพื่อน อาจารย์ หรือไม่ และได้รับการแนะนำหรือการช่วยเหลืออย่างไร

11. สถานะปัจจุบันที่กำลังดำเนินอยู่ ถ้าไม่ได้เข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัย ณ ปัจจุบัน กำลังทำอะไรอยู่ ถ้าทำงานแล้วท่านทำงานอะไร งานหลัก/งานเสริม เป็นอย่างไร ท่านยื่นสมัครงานด้วยวุฒิการศึกษาใด ท่านว่ามีตัวเลือกในการทำงานสำหรับท่านมากหรือไม่ ท่านมีระดับเงินเดือนเท่าใด หรือรายได้ต่อวันรวมกันทั้งเดือน ท่านต่อรองเงินเดือนได้หรือไม่ ท่านเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายของครัวเรือนทั้งหมดใช่หรือไม่

ท่านประสบปัญหาอะไรบ้าง รวมถึง ยังคงอยากเข้ามหาวิทยาลัยอยู่หรือไม่ หรืออยากได้รับการศึกษาต่อแบบไหนที่ต้องการ อย่างไร หรือ ถ้าท่านยังไม่ได้ทำงานแต่ยังคงต้องการต่อรองกับระบบสอบอยู่ปัจจุบันกำลังเตรียมการอย่างไรหรือถ้าผ่านการต่อรองกับระบบมาแล้วเป็นครั้งที่สองหรือมากกว่านั้น ผลลัพธ์เป็นอย่างไร เป็นไปตามที่คาดหวังหรือไม่ พบปัญหาหรืออุปสรรคอะไรอย่างไร

12. อยากเสนออะไรต่อปัญหาการเข้าอุดมศึกษาทั้งจากประสบการณ์ที่พบเจอและภาพรวมของบุคคลอื่นที่เผชิญปัญหาเดียวกัน อยากเสนอปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไขอะไร อย่างไร ให้ผู้รับผิดชอบในเรื่องนี้รับทราบ

ชุดข้อคำถามสำหรับกรณีศึกษาอาจารย์แนะแนว

1. ข้อมูลพื้นฐาน (ชื่อเล่นหรือนามแฝงที่อยากให้เรียก, อายุ, ภูมิลำเนา, ประวัติการศึกษา, ตำแหน่งอาชีพปัจจุบัน, อาชีพก่อนมาเป็นอาจารย์, อาชีพหรืองานนอกอื่น ๆ ถ้าบอกได้)
2. ภาระหน้าที่หลักในโรงเรียนที่กำลังดำเนินอยู่ ความสัมพันธ์กับบุคลากรอื่น ๆ เป็นอย่างไร ภาระงานนอกเหนืองานสอนมีอะไรบ้าง
3. ระบบภาพรวมของหน่วยสาระวิชาแนะแนวเป็นอย่างไร ในขอบเขตวิชาแนะแนว มีแนวทางหรือวิสัยทัศน์ต่อการแนะแนวอย่างไร เป้าประสงค์หลักของการแนะแนวเป็นไปเพื่ออะไร
4. ในการแนะแนวเข้ามหาวิทยาลัยแก่ระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนมีเป้าประสงค์อย่างไร มีการเตรียมการหรือให้การสนับสนุนอย่างไร มีข้อจำกัดอย่างไร และส่งผลกระทบต่อจัดการแนะแนวอย่างไร
5. ความคาดหวังของคนที่มีการเข้ามหาวิทยาลัยของนักเรียนเป็นอย่างไร แนวโน้มผลการเข้ามหาวิทยาลัยของนักเรียนเก่าเป็นอย่างไร การเข้ามหาวิทยาลัยของนักเรียนถือเป็นประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกระบวนการแนะแนวหรือไม่อย่างไร
6. ทักษะหน้าที่ที่มีต่อการจัดการศึกษาไทยของรัฐในปัจจุบัน รวมถึงทักษะต่อการเข้ามหาวิทยาลัยและระบบคัดเลือกกลางเข้าอุดมศึกษาเป็นอย่างไร คิดว่ามีความจำเป็น สำคัญ เป็นประโยชน์หรือเป็นค่านิยมหรือไม่อย่างไร
7. คิดว่าการที่นักเรียนไม่สามารถเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยได้รวมถึงนักเรียนที่ตัดสินใจไม่ศึกษาต่อมหาวิทยาลัยด้วยเหตุผลที่จำเป็นบางประการ เป็นปัญหาหรือเป็นความเหลื่อมล้ำหรือไม่อย่างไร
8. สำหรับนักเรียนที่จบไปแล้วประสบปัญหาในการเข้ามหาวิทยาลัยมีมากน้อยแค่ไหน จากที่หน่วยแนะแนวรับรู้และเก็บข้อมูลไว้ นั้น เป็นปัญหาจากอะไรอย่างไรบ้าง ทั้งในแง่การศึกษาในโรงเรียนและบริบทอื่น ๆ นอกโรงเรียน
9. คิดว่าเด็กเก่งหรือไม่เก่ง และเด็กเกรดดีและไม่ดีมีผลต่อปัญหาการเข้ามหาวิทยาลัยหรือไม่อย่างไร

10. หน่วยสาระแนแนวหรือระบบการช่วยเหลือของโรงเรียน หรือตนเองมีส่วนในการช่วยเหลือ เสนอแนะ หรือแก้ปัญหาการเข้ามหาวิทยาลัยแก่นักเรียนหรือไม่อย่างไรบ้าง

11. มีแนวทางหรือต้องการเสนอการแก้ปัญหานี้อย่างไรทั้งในบริบทโรงเรียนของคุณ และในภาพรวม อยากรเสนอปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไขอะไรอย่างไร ให้ผู้รับผิดชอบในเรื่องนี้รับทราบ

3.2.3 ข้อจำกัดของการวิจัย

ด้วยข้อจำกัดของระยะทางสถานที่ของผู้ให้ข้อมูล รวมถึงข้อจำกัดในสถานการณ์ที่ไม่เอื้อต่อการเก็บข้อมูลภาคสนามแบบปกติจึงทำให้ผู้วิจัยต้องนำวิธีการเก็บข้อมูลสนามแบบออนไลน์มาร่วมใช้เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประสงค์

3.3 ขั้นตอนในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการเข้าถึงกรณีศึกษาและเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) จากนักเรียนและอาจารย์ ผ่านการตรวจสอบข้อมูลเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำมาวิเคราะห์ถึงผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผ่านกรอบแนวคิดความเหลื่อมล้ำในสำนักคิดแนวสมรรถภาพมนุษย์ ร่วมกับแนวคิดการจัดการศึกษา เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยหลักและผลกระทบของความเหลื่อมล้ำในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทยโดยใช้เทคนิควิเคราะห์แบบการสร้างข้อสรุป (Induction of Analysis)

บทที่ 4

ประสบการณ์ในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย

งานศึกษาเรื่อง ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมในระบบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษา TCAS ในรูปแบบของระบบ จำนวนการรับเข้า จำนวนสมัครและจำนวนผู้ผ่านการคัดเลือกรวมถึงการยืนยันและสละสิทธิ์ของแต่ละรอบการคัดเลือก และระบบช่วยเหลืออย่างกองทุนกู้ยืมทางการศึกษา เพื่อทำการวิเคราะห์ระบบคัดเลือกและระบบกองทุนที่มีผลต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนและผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกรณีศึกษานักเรียนไทยจำนวน 12 คน โดยเป็นนักเรียนที่มีความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาแต่ไม่สามารถศึกษาต่อได้โดยเป็นนักเรียนที่มีลักษณะสอดคล้องและเป็นประโยชน์เชิงบวกกับการศึกษาในประเด็นความเหลื่อมล้ำในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาเพื่อให้เห็นมิติของความเหลื่อมล้ำที่กระทำต่อกรณีศึกษา โดยผู้วิจัยได้กรณศึกษาจากในเมืองกรุงเทพมหานครจำนวน 7 คน และ กรณีศึกษาจากต่างจังหวัดจำนวน 5 คน ซึ่งได้กรณศึกษามาจากจังหวัดปทุมธานี จังหวัดลพบุรี จังหวัดเลย จังหวัดเพชรบุรี และ จังหวัดกาญจนบุรี โดยเป็นกรณีศึกษานักเรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญและกรณีศึกษานักเรียนที่จบปวช.เทียบเท่าในสายอาชีพ ซึ่งพบทั้งกรณีศึกษานักเรียนที่ตัดสินใจต่อรองกับระบบการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาโดยพบอยู่ในช่วงระบบ Admission60 ระบบ TCAS61 ระบบ TCAS62 และ ระบบ TCAS63 และกรณีศึกษานักเรียนที่ตัดสินใจไม่ต่อรองกับระบบและไม่ศึกษาต่อด้วยเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียน รวมทั้งผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากกรณีศึกษาอาจารย์แนะแนวจำนวน 4 คน เพื่อเสริมข้อมูลในปัจจัยตัวแปรในสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐหรือเอกชนที่มีผลต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียน ให้นำไปสู่การสังเคราะห์และวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของผลกระทบของความเหลื่อมล้ำที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียน

4.1 ระบบคัดเลือกเข้าและระบบช่วยเหลือการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา

4.1.1 ระบบ TCAS

การคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยได้ใช้ระบบคัดเลือกหลายระบบ โดยระบบ TCAS (Thai University Central Admission System) เป็นระบบรูปแบบใหม่โดยใช้ครั้งแรกในปีพ.ศ.2561 โดยเป็นระบบที่มุ่งในเรื่องความเสมอภาคในการศึกษาต่อมากขึ้นและเพื่อลดปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างนักเรียนจากระบบรุ่นก่อนหน้าหรือปัญหาที่เกิดจากการสอบตรงที่ผ่านมา โดยมีหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ 1. นักเรียนควรอยู่ในห้องเรียนจนจบระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 2.ในการรับเข้านักเรียนแต่ละคนจะมีสิทธิ์หนึ่งสิทธิ์ในการตอบรับในสาขาวิชาที่เลือกเพื่อความ

เสมอภาค 3.สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งในเครือข่ายที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) จะเข้าระบบเคลียร์ริงเฮาส์เพื่อบริหารหนึ่งสิทธิ์ของนักเรียน (สมาคมที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย, 2561) และเพื่อให้ระบบสอบคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาระบบใหม่นี้มีความชัดเจน ป้องกันไม่ให้เกิดความคลาดเคลื่อนในความเข้าใจของนักเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ระบบ TCAS จะแบ่งรอบการคัดเลือกเป็น 5 รอบ โดยจะมีเงื่อนไขข้อกำหนดแตกต่างกันและนักเรียนจะมีสิทธิ์หนึ่งสิทธิ์ในการตัดสินใจถ้าสามารถผ่านการคัดเลือกในแต่ละรอบได้ผ่านการเคลียร์ริงเฮาส์ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนหรือทับซ้อนของกรอบเวลาการคัดเลือกและการก้วานที่นั่งของนักเรียนบางส่วน

4.1.1.1 TCAS61

ในระบบ TCAS61 จะแบ่งได้ทั้งหมด 5 รอบคัดเลือก ได้แก่ 1.การรับด้วย Portfolio จะเป็นรอบที่ไม่มีข้อเขียนส่วนใหญ่มหาวิทยาลัยเป็นผู้กำหนดคุณสมบัติของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษหรือนักเรียนที่มีผลงานโดยพิจารณาจากแฟ้มสะสมผลงานของนักเรียนและอาจมีการใช้คะแนนจากการสอบภาษาอังกฤษมาร่วมพิจารณาด้วย 2.การรับแบบโควตา จะเป็นรอบที่เน้นนักเรียนซึ่งอยู่ในเครือข่ายพื้นที่หรือโครงการความสามารถหรือความพิเศษต่างๆโดยมหาวิทยาลัยจะเป็นผู้กำหนดขอบข่ายการรับและมีการใช้คะแนนจากส่วนต่างๆมาพิจารณา ได้แก่ ผลการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คะแนน 9 วิชาสามัญ คะแนน GAT และ PAT หรือคะแนนสอบวิชาเฉพาะของแต่ละมหาวิทยาลัย 3.การรับตรงร่วมกัน เป็นรอบรับเลือกทั่วไปของนักเรียนทั้งหมดซึ่งจัดโดยส่วนกลางแต่เกณฑ์การคัดเลือกมหาวิทยาลัยเป็นผู้กำหนดขึ้น โดยจะใช้คะแนนจาก GAT PAT และ 9 วิชาสามัญเป็นหลักในการพิจารณาและอาจร่วมกับคะแนนสอบวิชาเฉพาะของแต่ละมหาวิทยาลัยหรือสาขาวิชาจัดเพิ่มขึ้น แต่จะไม่ใช้คะแนนจาก ONET และผลการเรียนมาร่วมคัดเลือก ซึ่งในรอบนี้นักเรียนจะสามารถยื่นได้ 4 อันดับโดยไม่มีอันดับ นักเรียนสามารถติดได้มากกว่า 1 แห่ง แต่สามารถเลือกได้เพียงแห่งเดียวเท่านั้นหรือสละสิทธิ์ไปในรอบถัดไป 4.การรับแบบ Admission เป็นรอบนักเรียนทั่วไปจัดโดยหน่วยงานกลางและใช้เกณฑ์กลางที่กำหนดร่วมกันในการคัดเลือก โดยใช้คะแนนจากสามส่วน ได้แก่ ผลการเรียน GPAX คะแนน ONET และคะแนน GAT PAT ตามสัดส่วนที่กำหนดไว้ตามแต่คณะโดยสาขาวิชาในแต่ละคณะจะใช้เกณฑ์เดียวกันหมด และนักเรียนสามารถเลือกได้ 4 อันดับแบบเรียงอันดับและมีสิทธิ์ได้อันดับเดียวเท่านั้นพิจารณาตามลำดับที่ได้เลือกไว้ และ 5.การรับตรงอิสระเป็นรอบที่แต่ละมหาวิทยาลัยจะกำหนดรับอาจมีการสอบข้อเขียนหรือวิชาเฉพาะเพิ่มเติมและทำการรับสมัครคัดเลือกด้วยตนเอง

สถิติในแต่ละรอบ รอบที่ 1 Portfolio จำนวนรับ 107,765 คน จำนวนสมัคร 134,859 คน จำนวนผ่านการคัดเลือก 59,140 คน จำนวนผู้ได้สิทธิ์แล้วไม่ต้องการ 19,293 คน รอบที่ 2 โควตา จำนวนรับ 144,973 คน จำนวนสมัคร - จำนวนผ่านการคัดเลือก - รอบที่ 3 รอบรับตรงและกสพท. จำนวนรับ 100,334 คน จำนวนสมัคร 106,495 คน จำนวนผ่านการคัดเลือก 80,554 คน จำนวนผู้

ได้สิทธิ์แล้วไม่ต้องการ 22,479 คน รอบที่ 4 รอบ Admission จำนวนรับ 119,484 คน จำนวนสมัคร 54,782 คน จำนวนผ่านการคัดเลือก 44,476 คน รอบที่ 5 รับตรงอิสระ จำนวนรับ 28,134 คน

จากระบบคัดเลือก TCAS61 นี้เห็นได้ว่าส่วนกลางมีความพยายามรวมศูนย์การจัดการการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษารวมถึงสถาบันอุดมศึกษาให้อยู่ในการกำกับดูแลของส่วนกลางโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดการกวนที่นิ่งของนักเรียนตามสถาบันอุดมศึกษาต่างๆแต่เนื่องด้วยระบบ TCAS เป็นระบบรวมศูนย์ครั้งแรกทำให้ในการจัดระบบคัดเลือกครั้งแรกประสบปัญหาที่ช่องว่างของการออกแบบระบบที่ยังไม่รัดกุมซึ่งทำให้ปัญหาการกวนที่นิ่งมาปรากฏในระบบจำนวนมากเนื่องจากนักเรียนจำนวนมากสามารถทำคะแนนสอบในรายวิชาต่างๆได้มากขึ้นรวมถึงความหละหลวมของระบบโดยเฉพาะในรอบที่สามหรือรอบรับตรงและกสพท. ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนที่เลือกสายวิทยาศาสตร์สุขภาพมีโอกาสเลือกได้มากกว่าสายอื่นๆรวมถึงสามารถยื่นสาขาวิชาอื่นๆเพื่อสำรองซึ่งเป็นนักเรียนที่มีคะแนนสอบสูงอยู่แล้วและยังสามารถติดอันดับได้มากกว่าหนึ่งอันดับยิ่งทำให้ที่นิ่งกระจุกตัวอยู่กับนักเรียนที่มีความได้เปรียบมากกว่าและระบบไม่ได้คาดการณ์ถึงปัญหาไว้จึงไม่ได้นำที่นิ่งว่างมารวมกับรอบคัดเลือกถัดไป ทำให้ระบบ TCAS61 ต้องจัดรอบที่สามหรือรับตรงถึงสองรอบเพื่อแก้ปัญหาการตกหล่นของนักเรียนและการกวนที่นิ่งของนักเรียนซึ่งระบบมีการป้องกันบางส่วนจากการตั้งระบบเคลียร์เฮาส์เพื่อให้นักเรียนที่ได้สิทธิ์ต้องตัดสินใจยืนยันสิทธิ์หรือสละสิทธิ์แต่เนื่องด้วยเป็นครั้งแรกของการนำระบบเคลียร์เฮาส์มาใช้โดยยังไม่ได้กำหนดเกณฑ์ของการยืนยันและสละสิทธิ์จึงทำให้นักเรียนสามารถได้สิทธิ์และสละสิทธิ์ได้หลายครั้งโดยเฉพาะนักเรียนที่ได้เปรียบทั้งด้านคะแนนสอบ ผลการเรียนและองค์ประกอบอื่นๆที่ใช้ยื่นต่อระบบคัดเลือกจึงทำให้อัตราของการสละสิทธิ์หรือได้สิทธิ์แล้วไม่ต้องการค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับระบบใหม่ที่นักเรียนในรุ่นนี้นั้นต้องอยู่ภายใต้ระบบใหม่เป็นครั้งแรก อย่างไรก็ตามระบบคัดเลือก TCAS ค่อนข้างมีประโยชน์ในด้านการลดภาระการสอบและค่าใช้จ่ายซ้ำซ้อนหรือบานปลายของนักเรียนจากในอดีตที่ในแต่ละการคัดเลือกขึ้นกับการจัดของแต่ละสถาบันอุดมศึกษามหาวิทยาลัยต่างๆซึ่งจะกำหนดการรับเข้า การสอบวิชาเฉพาะ และค่าธรรมเนียมการสมัครสอบต่างๆ ซึ่งทำให้นักเรียนต้องสมัครสอบหลายแห่งมีความซ้ำซ้อนในค่าใช้จ่ายและการสอบวิชาเฉพาะที่ในบางการสอบใช้ได้กับเฉพาะมหาวิทยาลัยนั้นๆเท่านั้นซึ่งทำให้นักเรียนที่มีทุนมากกว่าและได้เปรียบกว่าสามารถหว่านที่นิ่งของแต่ละมหาวิทยาลัยได้จำนวนมากแบบไม่มีจำกัดซึ่งนำมาสู่เป้าประสงค์หลักของการจัดระบบคัดเลือกใหม่หรือ TCAS นี้ขึ้นมา

4.1.1.2 TCAS62

ในระบบ TCAS62 มีรอบการคัดเลือกทั้งหมด 5 รอบได้แก่ รอบที่ 1 รอบ Portfolio รอบที่ 2 รอบโควตา รอบที่ 3 รอบรับตรงร่วมกันและกสพท. รอบที่ 4 รอบ Admission และรอบที่ 5 รอบรับตรงอิสระ ซึ่งในบางรอบได้ปรับเปลี่ยนบางส่วนตามปัญหาที่เกิดขึ้นกับระบบ TCAS61 โดยย่นระยะเวลาของการดำเนินการให้สั้นลงและปรับเปลี่ยนเกณฑ์ข้อกำหนดบางส่วนโดยเฉพาะในรอบที่ 3 การรับตรงร่วมกัน ซึ่งในรุ่นระบบ TCAS61 รอบที่ 3 นักเรียนจะสามารถเลือกได้ 4 อันดับโดยไม่เรียง

อันดับแต่นักเรียนที่เข้าโครงการกสพท.หรือสายวิทยาศาสตร์สุขภาพจะสามารถเลือกได้อีก 3 อันดับของคณะสาขาในกสพท. โดยไม่เรียงลำดับ ซึ่งทำให้นักเรียนบางส่วนมีสิทธิ์ในการเลือกถึง 7 อันดับ และสามารถใช้สิทธิ์ในการเลือกคณะสาขาอื่นนอกเหนือกสพท.ในการกันที่นั่งได้ ปัญหานี้ทำให้ระบบ TCAS62 ปรับให้รอบที่ 3 การรับตรงร่วมกัน โดยสามารถเลือกได้ 6 อันดับแบบเรียงลำดับและให้ทุกสาขาวิชาทุกคณะรวมถึงกสพท.รวมอยู่ใน 6 อันดับไม่แยกส่วน และนักเรียนมีสิทธิ์ได้เพียง 1 อันดับเท่านั้น นอกเหนือจากนี้ยังเพิ่มกำหนดการยืนยันสิทธิ์หรือสละสิทธิ์ชัดเจนขึ้นโดยจะต้องยืนยันหรือสละสิทธิ์ก่อนที่จะไปยื่นคะแนนในรอบถัดไปเท่านั้น ไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อนของสิทธิ์ และจะทำการยืนยันสิทธิ์ได้เพียงครั้งเดียว และทางหน่วยงานกลางได้ลดราคาค่าสมัครสอบในรอบที่ 3 ลงโดยจากเดิมยอดชำระสูงสุดที่ 900 บาท เหลือ 650 บาทในระบบTCAS62 นี้ ส่วนในรอบอื่นๆคงอัตราเดิม

สถิติในแต่ละรอบ รอบที่ 1 Portfolio จำนวนรับ 128,984 คน จำนวนสมัคร 134,723 คน จำนวนผ่านการคัดเลือก 86,777 คน จำนวนผู้ได้สิทธิ์แล้วไม่ต้องการ 28,588 คน รอบที่ 2 โควตา จำนวนรับ 121,654 คน จำนวนสมัคร 143,474 คน จำนวนผ่านการคัดเลือก 73,675 คน จำนวนผู้ได้สิทธิ์แล้วไม่ต้องการ 22,492 คน รอบที่ 3 รับตรงและกสพท. จำนวนรับ 134,142 คน จำนวนสมัคร 108,121 คน จำนวนผ่านการคัดเลือก 66,480 คน จำนวนผู้ได้สิทธิ์แล้วไม่ต้องการ 24,831 คน รอบที่ 4 Admission จำนวนรับ 122,523 คน จำนวนสมัคร 69,440 คน จำนวนผ่านการคัดเลือก 52,315 คน จำนวนผู้ได้สิทธิ์แล้วไม่ต้องการ 13,826 คน รอบที่ 5 รับตรงอิสระ จำนวนรับ 29,727 คน

จากระบบคัดเลือก TCAS62 นี้เห็นได้ว่าส่วนกลางรับรู้ถึงปัญหาความหละหลวมและช่องว่างของระบบคัดเลือกรุ่น 61 ก่อนหน้าโดยเฉพาะปัญหาการกักที่นั่งซ้ำซ้อนที่ยังไม่สามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งทำให้ระบบ TCAS62 นี้มีการปรับเปลี่ยนให้นักเรียนที่ต้องการยื่นเข้ารับตรงทั้งสายวิทยาศาสตร์สุขภาพ กสพท. และสายอื่นมีสิทธิ์เท่ากันในการยื่นเลือกได้หกอันดับเท่ากันไม่แยกส่วนและมีสิทธิ์ได้เพียงอันดับเดียวเท่านั้นเพื่อลดความซ้ำซ้อนของสิทธิ์ รวมถึงปรับความเข้มข้นของระบบเคลียร์แฮสให้มีความชัดเจนมากขึ้นโดยนักเรียนที่ยื่นและได้สิทธิ์จะต้องตัดสินใจในการยืนยันสิทธิ์ หรือสละสิทธิ์ หรือไม่ดำเนินการใดๆกับสิทธิ์ซึ่งจะมีผลต่อการยื่นในรอบถัดไปและทุกคนจะมีเพียงสิทธิ์เดียวเท่านั้นในการยืนยันสิทธิ์และจะไม่สามารถสละสิทธิ์ได้อีกซึ่งเป็นประโยชน์ในการลดการสมัครยื่นแบบไม่จริงจังของนักเรียนเพื่อหวังลองสนาม และส่วนกลางได้ลดอัตราค่าสมัครสอบของบางการสอบลงเพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายของนักเรียน

4.1.1.3 TCAS63

ในระบบ TCAS63 จะยังมีความใกล้เคียงกับระบบ TCAS62 โดยยังคงแบ่งรอบการคัดเลือกเป็น 5 รอบ ได้แก่ รอบที่ 1 รอบ Portfolio รอบที่ 2 รอบโควตา รอบที่ 3 รอบรับตรงร่วมกัน และกสพท. รอบที่ 4 รอบ Admission และรอบที่ 5 รอบรับตรงอิสระ โดยรอบที่ 3 รอบรับตรง

ร่วมกันและรอบที่ 4 Admission ยังคงแยกรอบกันโดยรอบที่ 3 สามารถเลือกสูงสุดได้ 6 อันดับแบบเรียงอันดับและมีสิทธิ์ได้อันดับเดียว และรอบที่ 4 สามารถเลือกได้ 4 อันดับแบบเรียงอันดับโดยมีสิทธิ์ได้อันดับเดียว โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 6 เดือนซึ่งในระบบ TCAS63 นี้ยังไม่มีระบบเรียกตัวสำรองมาทดแทนที่นั่งที่ถูกสละสิทธิ์ไป

สถิติในแต่ละรอบ รอบที่ 1 Portfolio จำนวนรับ 138,230 คน จำนวนสมัคร 127,190 คน จำนวนผ่านการคัดเลือก 78,094 คน จำนวนผู้ได้สิทธิ์แล้วไม่ต้องการ 17,335 คน รอบที่ 2 โควตา จำนวนรับ 124,014 คน จำนวนสมัคร 112,407 คน จำนวนผ่านการคัดเลือก 66,599 คน จำนวนผู้ได้สิทธิ์แล้วไม่ต้องการ 22,770 คน รอบที่ 3 รับตรงและกสพท. จำนวนรับ 135,431 คน จำนวนสมัคร 103,728 คน จำนวนผ่านการคัดเลือก 70,839 คน จำนวนผู้ได้สิทธิ์แล้วไม่ต้องการ 23,561 คน รอบที่ 4 Admission จำนวนรับ 120,966 คน จำนวนสมัคร 61,386 คน จำนวนผ่านการคัดเลือก 46,512 คน จำนวนผู้ได้สิทธิ์แล้วไม่ต้องการ 10,700 คน

จากระบบคัดเลือก TCAS63 นี้เห็นได้ว่าส่วนกลางมีความพยายามจัดระบบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ตั้งต้นโดยมุ่งให้นักเรียนอยู่ในห้องเรียนจนจบการศึกษาจึงได้ปรับให้การคัดเลือกอยู่ในช่วงที่กำลังจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่หกและใช้ระยะเวลาสั้นลงเพื่อให้กระบวนการคัดเลือกเสร็จสิ้นก่อนถึงช่วงเปิดเทอมภาคการศึกษาเพื่อให้นักเรียนมีเวลาเตรียมตัว แต่ระบบ TCAS63 นี้ยังไม่มีระบบการเรียกตัวสำรองมาทดแทนที่นั่งที่ว่างลงจากการสละสิทธิ์หรือผู้ที่ได้สิทธิ์แล้วไม่ต้องการซึ่งทำให้ที่นั่งว่างในแต่ละรอบยังไม่สามารถเติมที่นั่งให้เต็มได้

4.1.1.4 TCAS64

ในระบบ TCAS64 นี้ทางหน่วยงานกลางยังคงมีรูปแบบการคัดเลือก 5 รูปแบบเหมือนรุ่นก่อนหน้า แต่จะถูกปรับให้เหลือการคัดเลือก 4 รอบ โดยทำการรวมรอบที่ 3 คือรอบรับตรงและกสพท. กับรอบที่ 4 Admission มาไว้รวมกันในรอบเดียวกันเรียกรวมว่า รอบ Admission ซึ่งในรอบนี้นักเรียนจะสามารถเลือกคณะสาขาวิชาที่กำหนดเกณฑ์ต่างกันได้สองรูปแบบ เช่นการเลือกวิธีการยื่นคะแนน จากแบบ Admission1 คือใช้คะแนนการสอบวิชาเฉพาะ วิชาสามัญ หรือแบบ Admission2 คือใช้คะแนน GPAX ONET และ GATPAT ซึ่งถ้าคณะสาขาวิชาไหนกำหนดทั้งสองรูปแบบนักเรียนมีสิทธิ์ยื่นได้ทั้งสองรูปแบบแยกอันดับกันหรือเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งตามพิจารณาของตน ซึ่งแต่ละรูปแบบก็จะมีกำหนดจำนวนรับแตกต่างกันและกำหนดสัดส่วนการใช้คะแนนแตกต่างกันเนื่องจากถือเป็นเกณฑ์การรับคนละแบบแต่นำมาเลือกไว้ในรอบเดียวกัน ซึ่งในรอบ Admission ที่รวมรอบที่ 3 และ รอบที่ 4 ของระบบก่อนไว้ด้วยกันนี้นักเรียนสามารถเลือกอันดับได้สูงสุด 10 อันดับรวมกันทั้งหมดโดยเรียงลำดับและมีสิทธิ์ได้อันดับเดียว ในระบบ TCAS64 นี้จะเพิ่มระบบการเรียกตัวสำรองขึ้นมา โดยหลังประกาศผลในรอบ Admission แล้วหลังการยืนยันสิทธิ์และสละสิทธิ์และมีจำนวนที่นั่งของแต่ละสาขาว่างจะเปิดระบบให้นักเรียนแจ้งความจำนงในการประมวลผลใหม่ในอันดับ

ที่เลือกไว้เพื่อดูว่าถ้ามีที่นั่งว่างก็จะสามารถขยับขึ้นไปแทนที่ได้ และทำการประมวลผลสิทธิ์อีกครั้งถ้าติดจะได้ยืนยันสิทธิ์อัตโนมัติถ้าไม่ได้ก็จะไปรอบถัดไป ซึ่งระบบในรอบ Admission จะไม่อนุญาตให้สละสิทธิ์กรณียืนยันสิทธิ์ไว้แล้ว ถ้านักเรียนไม่ต้องการให้ปล่อยผ่านไม่ต้องกดยืนยันสิทธิ์เพื่อไปรอบถัดไป ห้ามกดยืนยันสิทธิ์และมาสละสิทธิ์ภายหลังเพื่อไปรอบถัดไปต้องตัดสินใจในสิทธิ์ของตนเอง

สถิติในแต่ละรอบ รอบที่ 1 Portfolio จำนวนรับ 144,993 คน จำนวนสมัคร 151,609 คน จำนวนผ่านการคัดเลือก 101,097 คน จำนวนผู้ได้สิทธิ์แล้วไม่ต้องการ 28,438 คน รอบที่ 2 โควตา จำนวนรับ 123,812 คน จำนวนสมัคร 111,757 คน จำนวนผ่านการคัดเลือก 67,235 คน จำนวนผู้ได้สิทธิ์แล้วไม่ต้องการ 21,954 คน รอบที่ 3 Admission จำนวนรับ 143,853 โดยเป็นแบบ Admission1 จำนวน 71,745 คน แบบ Admission2 จำนวน 72,108 คน จำนวนสมัคร 111,725 คน

จากระบบคัดเลือก TCAS64 นี้เห็นได้ว่าส่วนกลางมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการคัดเลือกภายในใหม่อีกหนึ่งครั้งที่แตกต่างกันจากระบบรุ่นปีก่อนๆ คือ การนำรอบคัดเลือกบางรอบมาไว้รวมกันในรอบเดียวกันซึ่งคือรอบ Admission และทำให้ในรอบดังกล่าวเป็นการรวมการคัดเลือกถึงสามรูปแบบไว้ด้วยกัน ได้แก่ รอบรับตรง รอบ กสพท. และรอบ Admission จากเดิมที่แยกส่วนกันซึ่งนักเรียนจำเป็นจะต้องศึกษารายละเอียดและพิจารณาตัดสินใจให้รอบคอบตามทุนของคะแนนที่นักเรียนมีอยู่ เป็นความพยายามให้นักเรียนเท่าเทียมกันในการเลือกอันดับไม่ว่านักเรียนที่จะเลือก กสพท. วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือสาขาอื่นๆ รวมถึงวิธีการยื่นคะแนนที่มีสองรูปแบบของการยื่นขึ้นกับการยื่นคะแนนชนิดการสอบและสัดส่วนของคะแนนที่ใช้ ให้ทุกรูปแบบอยู่ภายใต้การเลือกโดยนักเรียนมีสิทธิ์เลือกสูงสุดสิบอันดับและมีสิทธิ์ได้เพียงอันดับเดียว ซึ่งการรวมรอบคัดเลือกไว้ด้วยกันผู้วิจัยมองว่าเพื่อลดการสละสิทธิ์จากปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบรุ่นก่อนโดยให้นักเรียนทุกคนมีสิทธิ์เลือกสิบอันดับในรอบเดียวเท่านั้นและตัดสิทธิ์การสละสิทธิ์หลายครั้งและตัดสิทธิ์การสละสิทธิ์หลังการยืนยันสิทธิ์แล้ว เห็นได้ว่าระบบพยายามจัดการกับความไม่เท่าเทียมหรือการกีดกันที่ผ่านการจัดการเรื่องการสละสิทธิ์เพื่อให้นักเรียนต้องคิดและเลือกยื่นคะแนนในคณะสาขาวิชาที่อยากได้จริงๆ และเมื่อได้สิทธิ์แล้วยืนยันสิทธิ์ที่ได้และไม่ไปยื่นคะแนนกันสิทธิ์ของผู้อื่นในรูปแบบเดิมที่มีช่องทางของโอกาสหลายครั้ง นอกเหนือจากระบบเคลียร์ริงเฮาส์ระบบได้เพิ่มการเก็บตักนักเรียนด้วยการให้สิทธิ์นักเรียนยื่นขอประมวลผลอีกครั้งหลังการประกาศผลยืนยันสิทธิ์และสละสิทธิ์ของนักเรียนที่ได้สิทธิ์ไปแล้วเพื่อให้นักเรียนบางส่วนได้ขยับเลื่อนเข้าไปแทนที่ที่นั่งที่ว่างลงซึ่งเป็นประโยชน์แก่นักเรียน

จากสถิติของระบบคัดเลือก TCAS ทุกรอบจะเห็นได้ว่าระบบคัดเลือก TCAS จะกำหนดจำนวนที่นั่งสูงกว่าจำนวนของผู้สมัครทั้งหมดโดยระบบพยายามเฉลี่ยจำนวนรับหรือที่นั่งไปในทุกๆ รอบของการคัดเลือกโดยเฉพาะรอบ Portfolio ที่มีจะมีจำนวนที่นั่งสูงกว่ารอบอื่นๆ เพียงแต่จากสถิติและข้อกำหนดหรือเกณฑ์จะเห็นได้ว่ารอบ Portfolio จะเป็นรอบที่ต้องมีการคัดเลือกและการ

สัมภาษณ์ซึ่งเห็นได้ว่ามีอัตราของการสมัครสูงแต่มีอัตราของผู้ผ่านการคัดเลือกและผู้สัมภาษณ์ค่อนข้างต่ำรวมถึงอัตราของการสละสิทธิ์ที่ค่อนข้างสูงเช่นกัน นั้นหมายความว่าจำนวนที่นั่งที่ประกาศรับกับนักเรียนที่ยืนยันสิทธิ์จริงของรอบแรกจะมีความแตกต่างกันสูงและที่นั่งเหล่านั้นว่างลงโดยไม่ได้นำมาเสริมรวมกับจำนวนที่นั่งของในรอบคัดเลือกอื่นๆถัดไป และทำให้อัตราการแข่งขันของรอบถัดไปมีความใกล้เคียงกันของจำนวนที่นั่งกับจำนวนที่สมัครเนื่องจากต้องรองรับนักเรียนที่ไม่ผ่านการคัดเลือกในรอบแรก นักเรียนที่สละสิทธิ์หรือได้สิทธิ์แล้วไม่ต้องการ รวมถึงนักเรียนที่ยังไม่ได้ยื่นคัดเลือกหรือมุ่งสมัครยื่นในบางรอบเท่านั้น แต่ในรอบถัดไปอย่างรอบโควตาก็ยังมีอัตราของผู้ผ่านการคัดเลือกที่ต่ำอยู่เมื่อเทียบกับจำนวนที่นั่งที่กำหนดไว้กับผู้สมัคร รวมถึงยังมีอัตราของการสละสิทธิ์หรือได้สิทธิ์แล้วไม่ต้องการสูง และเมื่อเทียบกับการคัดเลือกรอบที่สามและสี่หรือรอบรับตรงและ Admission แล้วจะเห็นได้ว่าแม้จำนวนที่นั่งรับจะสูงกว่าผู้ยื่นสมัครเสมอแต่จำนวนผู้ยื่นสมัครก็ยังคงสูงอยู่ แต่มีอัตราของผู้ผ่านการคัดเลือกน้อยกว่าจำนวนรับถึงครึ่งหนึ่งและมีอัตราของการสละสิทธิ์ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับรอบคัดเลือกรอบแรกๆ หมายความว่าในระบบคัดเลือกแต่ละรอบได้รับนักเรียนเข้าไปแล้วตามจำนวนผู้ผ่านการคัดเลือกและยืนยันสิทธิ์แต่ยังมีนักเรียนที่ต้องการสละสิทธิ์หรือไม่ต้องการสิทธิ์ในรอบนั้นๆเพื่อไปยื่นในรอบถัดไปซึ่งนักเรียนเหล่านี้มักมีต้นทุนของคะแนนหรือคุณสมบัติสูงวัดได้จากความสามารถในการตัดสินใจในความเสี่ยงเพื่อไปยื่นในรอบถัดไปเนื่องจากระบบคัดเลือก TCAS มีระบบการเคลียร์ริงเฮาส์เพื่อป้องกันการกักตุนที่นั่งและมีระบบบังคับยืนยันสิทธิ์และจำนวนครั้งของการสละสิทธิ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อไม่ให้เกิดการได้เปรียบ ถึงอย่างไรนักเรียนที่มีต้นทุนในคุณสมบัติสูงก็สามารถทำหายกับระบบเคลียร์ริงเฮาส์นี้ได้เพื่อไปแข่งขันในรอบหรือในคณะสาขาวิชาที่ตนเองต้องการจริงๆโดยเฉพาะในรอบสามและสี่ของรับตรงและ Admission ซึ่งทำให้ผู้ที่ยื่นเพียงบางรอบเช่นผู้ที่ยื่นเฉพาะรอบสามหรือรอบสี่เพียงรอบเดียวหรือยื่นแค่รอบสามและรอบสี่ของระบบแต่ละรุ่น จะต้องแข่งขันกับนักเรียนที่สละสิทธิ์หรือไม่ต้องการสิทธิ์ในรอบแรกๆเพื่อมายื่นแข่งขันในรอบสามหรือสี่ซึ่งทำให้เกิดความต่างของความได้เปรียบและเสียเปรียบและทำให้มีผู้ที่ไม่ผ่านการคัดเลือกในรอบสามและรอบสี่เช่นกัน ปัญหานี้สามารถมองได้ผ่านการปรับระบบในระบบรุ่นปีหลังๆที่พยายามปรับความเข้มข้นของระบบเคลียร์ริงเฮาส์ให้อยู่ในลักษณะที่จำกัดขอบเขตของผู้ได้เปรียบเพื่อหวังเพิ่มสิทธิ์และโอกาสให้ผู้เสียเปรียบมากขึ้นในแต่ละรอบคัดเลือก ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการรับเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษามีการกำหนดจำนวนที่นั่งสูงกว่าจำนวนผู้สมัครทั้งหมดจึงมีที่นั่งพอสำหรับนักเรียนทั้งหมด เพียงแต่นักเรียนบางส่วนยังไม่สามารถเข้าถึงที่นั่งเหล่านั้นได้ เป็นผลมาจาก หนึ่ง ตัวระบบที่กำหนดเกณฑ์และทำการคัดเลือกซึ่งมีทั้งผู้ผ่านและไม่ผ่านโดยผู้ผ่านคัดเลือกเป็นเพียงครึ่งหนึ่งของจำนวนที่นั่งหมายความว่าที่นั่งยังคงเหลือแต่ระบบคัดกรองนักเรียนออกมากเกินไปไม่สอดคล้องกับจำนวนที่นั่งที่กำหนดไว้ สอง ต้องเผชิญกับนักเรียนบางส่วนที่มีความได้เปรียบในต้นทุนโดยเฉพาะด้านคะแนนและคุณสมบัติที่ทำให้สามารถมีโอกาสในการตัดสินใจและมั่นใจในการต่อรองกับความเสี่ยงและสามารถทำหายระบบเคลียร์ริงเฮาส์ของระบบ TCAS ได้ ทำให้นักเรียนซึ่งมีต้นทุนต่ำกว่าในด้านต่างๆอาจถูกเบียดขับทิ้งในเชิงการคัดเลือกของระบบ เชิงการแข่งขันบนความได้เปรียบเสียเปรียบของนักเรียน และด้วยข้อจำกัดที่มา

จากส่วนตัวเช่นการวางแผน การคาดคะเนหรือความเสี่ยง หรือข้อจำกัดอื่นๆเช่นทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะนำไปสู่การพิจารณาระบบช่วยเหลืออย่างกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาในส่วนถัดไป ปัญหานี้อาจทำให้นักเรียนบางส่วนของระบบแต่ละรุ่นไม่สามารถเข้าไปนั่งในที่นั่งที่ยังคงว่างอยู่ของระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษาได้

อย่างไรก็ตามระบบคัดเลือก TCAS ได้พยายามปรับเปลี่ยนระบบในแต่ละรุ่นเพื่อลดช่องว่างจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นของแต่ละรุ่นให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ตั้งต้นของการก่อตั้งระบบคัดเลือกแบบ TCAS ขึ้นเพื่อลดความไม่เท่าเทียมของนักเรียน จึงเห็นได้ว่าระบบได้ปรับเพื่อเพิ่มความเท่าเทียมทางโอกาสด้วยการลดโอกาสการกว้านที่นั่งหรือใช้สิทธิ์พำเพ็ญเกินความจำเป็นของนักเรียนที่ได้เปรียบกว่าผ่านการกรอบกำหนดในระบบเคลียร์ริงเฮาส์ การยืนยันหรือสละสิทธิ์ และการยุบรวมรอบคัดเลือกและรูปแบบการคัดเลือกมารวมไว้รอบเดียวกันเพื่อลดโอกาสการเบียดเบียนสิทธิ์ของนักเรียนที่ได้เปรียบผ่านการลตรอบคัดเลือกลงเพื่อให้นักเรียนทุกคนอยู่บนสิทธิ์ของการยื่นได้จำนวนอันดับเท่ากันและมีสิทธิ์ได้เพียงอันดับเดียวเท่านั้นโดยไม่แบ่งแยกประเภทของการยื่นหรือคณะสาขาวิชาที่ยื่นให้ทั้งหมดเสร็จสิ้นอยู่ภายในรอบเดียวกันเท่านั้นและเพิ่มระบบการเรียกตัวสำรองการยื่นขอพิจารณาประมวลผลสิทธิ์ใหม่เพื่อให้นักเรียนสามารถได้อันดับที่สูงขึ้นหรือให้นักเรียนที่ยังสอบเข้าไม่ได้ให้ได้สิทธิ์จากการเลื่อนนักเรียนเข้าไปแทนที่ที่นั่งที่ว่างลงจากการยืนยันสิทธิ์หรือสละสิทธิ์ของนักเรียนที่ได้แล้ว รูปแบบการเพิ่มความเท่าเทียมทางโอกาสที่ระบบกลางใช้ผู้วิจัยมองว่าอยู่ในรูปแบบของการออกแบบระบบที่ลดโอกาสที่มากเกินความจำเป็นของผู้ได้เปรียบและลดรอบโอกาสที่มากของผู้ได้เปรียบไปเพิ่มมอบให้กับผู้ที่ด้อยกว่าและอยู่บนเกณฑ์ การกำหนดและกรอบการใช้สิทธิ์ภายใต้ระบบเดียวกันและใช้เกณฑ์เดียวกันส่วนหนึ่งที่ประสบความสำเร็จคือการบีบกรอบให้นักเรียนที่ได้เปรียบมุ่งยื่นเข้าในคณะสาขาวิชาที่ต้องการจริงๆโดยไม่ไปเบียดเบียนที่นั่งของผู้อื่นและกรอบไม่ให้ใช้สิทธิ์สละสิทธิ์หรือยืนยันสิทธิ์แล้วไม่ต้องการแบบเกินความจำเป็นไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนของที่นั่งและเพิ่มโอกาสแก่ผู้ด้อยกว่าด้วยการให้สิทธิ์ประมวลผลคะแนนใหม่และเรียกตัวสำรองไปแทนที่ที่นั่งที่ว่างลง อย่างไรก็ตามในระบบคัดเลือกแต่ละรอบของการคัดเลือกก็จะมีพบนักเรียนที่ถูกระบบปฏิเสธคัดออกจากที่ไม่ตรงความต้องการของระบบทั้งในเรื่องคะแนน เกณฑ์กำหนด และอัตราของการแข่งขันซึ่งในรอบและแต่ละรุ่นแตกต่างกัน ดังนั้น ระบบอาจต้องปรับลดเกณฑ์บางส่วนลงเช่นเกณฑ์ขั้นต่ำของเกรดผลการเรียน หรือผลคะแนนสอบวิชาเฉพาะบางรายวิชา หรือเกณฑ์บางส่วนที่ไม่เป็นธรรมกับนักเรียนซึ่งอยู่ภายใต้สถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่แตกต่างกันและเข้าถึงการติวสอบในวิชาเฉพาะที่แตกต่างกัน

4.1.2 ระบบช่วยเหลือในกองทุนกู้ยืม

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสังคมไทยหลังการปฏิรูปการศึกษาได้ขยายการศึกษาภาคบังคับไปจนถึง 15 ปี รวมถึงการสนับสนุนทางการศึกษาด้านต่างๆ เช่น สนับสนุนให้มหาวิทยาลัยเครือข่ายเป็นศูนย์กลางพัฒนาท้องถิ่น มุ่งเน้นพัฒนาทักษะในหลักสูตรวิชาชีพระยะยาวอาชีวศึกษา โดย

พยายามขยายโอกาสให้ทั่วถึงในประชากรวัยเรียนทุกกลุ่มโดยเฉพาะเด็กด้อยโอกาสและยากจน รวมถึงสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และมีความสามารถพิเศษให้ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นตามลำดับ (รุ่งโรจน์ ฝ่ายเยื่อ และคณะ, 2564) เพื่อให้ได้การศึกษาที่เท่าเทียมและมีคุณภาพซึ่งในการศึกษาที่สูงขึ้นโดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษามีค่าใช้จ่ายสูงและเป็นภาระทางตรงของผู้ปกครองและผู้เรียนซึ่งการศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่เพียงพอต่อการทำงานในสังคมที่ยอมรับในการศึกษาขั้นต่ำในระดับปริญญาตรี (วิชิตา ธนมิตรามณี, 2562) ภาครัฐในช่วงสมัยนายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัยในปีพ.ศ.2538 จึงจัดตั้งกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ขึ้น โดยเป็นโครงการของรัฐที่มุ่งสร้างแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำสำหรับผู้เรียนหรือเยาวชนที่มีผลการเรียนดีและมีรายได้ของครอบครัวต่ำหรือเข้าเกณฑ์ยากจนและเกณฑ์ต่างๆที่กำหนดให้ได้โอกาสทางการศึกษาและประกาศใช้พระราชบัญญัติกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา พ.ศ.2541 ภายใต้กำกับของกระทรวงการคลัง เพื่อให้สอดคล้องกับความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศในขณะนั้น และเพื่อเพิ่มศักยภาพในทุนมนุษย์เพื่อการแข่งขัน และเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (วัชรภรณ์ จันทนุกุล และ สัญญา เคนาภูมิ, 2561) สอดคล้องกับแนวทางดำเนินงานของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544 โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และพัฒนามาสู่นโยบายการศึกษาตามแผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2555-2558 ที่มุ่งสร้างโอกาสทางการศึกษาผ่านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา สอดคล้องกับตลาดแรงงาน (สุรศักดิ์ มีบัว, 2561) และในปัจจุบันอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา พ.ศ.2560 โดยมีรัฐมนตรีเป็นผู้นำกำกับดูแล โดยมีวิสัยทัศน์ของการดำเนินกองทุนเพื่อให้เป็นกองทุนหมุนเวียนที่ให้โอกาสทางการศึกษาเพื่อสร้างอนาคตที่มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และเป็นการสนองนโยบายการกระจายรายได้ผ่านการยกฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนผ่านการสนับสนุนทางการศึกษา (สำนักงบประมาณรัฐสภา, 2558) โดยมุ่งสนับสนุนและส่งเสริมการให้กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้ได้เข้าถึงการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ และระดับปริญญาตรีและการศึกษานอกระบบ โดยกองทุนได้ระบุขอบเขตของทุนโดยต้องศึกษาในสาขาวิชาที่เป็นความต้องการหลักหรือศึกษาในสาขาวิชาขาดแคลนหรือสาขาวิชาที่กองทุนมุ่งส่งเสริมเป็นพิเศษ โดยเฉพาะในคณะสาขาวิชาที่ต้องใช้อุปกรณ์เครื่องมือที่มีราคาสูง หรือคณะสาขาที่กำลังขาดแคลนและมีความสำคัญกับการพัฒนา ได้แก่ คณะแพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ และสัตวแพทยศาสตร์ จะได้รับเงินกู้ในอัตราสูงสุด (สุรศักดิ์ มีบัว, 2561) รวมถึงผู้กู้ต้องมีลักษณะเรียนดีเพื่อสร้างความเป็นเลิศ โดยทางกองทุนมุ่งให้ผู้กู้ยืมสามารถเล่าเรียนครบตามหลักสูตรและสามารถเข้าทำงานในระบบและมีความรับผิดชอบในการชำระหนี้คืนแก่กองทุนเพื่อส่งต่อทุนให้แก่ผู้กู้รุ่นถัดไป ซึ่งภาครัฐมองว่านักเรียนนักศึกษาที่กู้ยืมเงินต้องอยู่บนหลักการการส่งเสริมคณะสาขาวิชาที่มีผลประโยชน์กับประเทศและส่วนรวมและก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม

มีเกณฑ์การกู้ยืมดังนี้ จะต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย เป็นผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์โดยมีรายได้ครอบครัวต่อปีไม่เกิน 200,000 บาท มีผลการเรียนดีภายใต้การประเมินและวัดผลในสถานศึกษา

และมีความประพฤติดี ไม่เคยสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาใดๆมาก่อน ไม่ทำงานประจำระหว่างศึกษา มีอายุไม่เกิน 60 ปี โดยกองทุนกยศ.จะให้ทุน 2 ลักษณะคือ หนึ่ง เป็นค่าบำรุงการศึกษาโดยจ่ายให้กับสถานศึกษาของผู้ที่รับทุนโดยตรง และ สอง สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการครองชีพระหว่างเรียนโดยจ่ายเข้าบัญชีผู้รับทุนโดยตรง โดยผู้กู้ต้องทำสัญญากู้ปีต่อปีและยื่นกู้ผ่านสถานศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ และจะต้องมีผู้ค้ำประกันการกู้ยืมและผู้รับรองว่าผู้เรียนเป็นผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ตามเกณฑ์ที่กองทุนกำหนด กรณีผิดนัดชำระหนี้จะต้องเสียค่าปรับแต่ผู้กู้สามารถขอผ่อนผันการชำระหนี้ได้ในกรณีที่ไม่มีรายได้แต่ไม่เกินสองปี หรือจะต้องประสบกับอุบัติเหตุ การทุพพลภาพ พิการ เสียชีวิตถึงจะไม่ต้องชำระหนี้อื่น ในงานศึกษาของ สุตท่าย ชัยจันทิก และคณะ (2560) ได้ระบุว่าผลการให้กู้ยืมของกองทุนกยศ.มีการให้กู้ยืมน้อยกว่างบประมาณที่จัดสรร หมายความว่ากองทุนมีวงเงินเพียงพอต่อการกู้ยืมแต่การกู้ยืมน้อยกว่างบประมาณอาจเป็นผลจากการคัดเลือกผู้กู้ซึ่งไม่ผ่านเข้าเกณฑ์ของกองทุน อย่างไรก็ตามกองทุนกยศ.ยังต้องเผชิญกับการไม่ชำระหนี้ตามกำหนดโดยมีอัตราคืนเงินในระดับต่ำ จึงยังจำเป็นต้องพึ่งงบประมาณรัฐสนับสนุน และพบว่าคนที่ยื่นกู้มีจำนวนมากกว่าจำนวนคนที่กองทุนจัดสรรให้และมากกว่าจำนวนคนที่ได้กู้จริง หมายความว่ากองทุนกยศ.ยังไม่สามารถให้กู้แก่ผู้ยื่นกู้ได้มากเมื่อเทียบกับปริมาณความต้องการของผู้ยื่นขอกู้เนื่องจากมีคุณสมบัติไม่ตรงตามเกณฑ์หรือไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายหลักของกองทุน (สุตท่าย จันทิก และคณะ, 2560)

ในข้อจำกัดของกองทุนเป็นหลักเกณฑ์ที่ไม่เป็นธรรมและไม่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์พันธกิจของกองทุนเนื่องจากเป็นหลักเกณฑ์ที่ไม่เอื้ออำนวยกับนักเรียนนักศึกษาที่ยากจนและอยู่ในครอบครัวยากจนรวมถึงการกำหนดคุณสมบัติด้านเกรดเฉลี่ยสะสมที่ทำให้เกิดข้อจำกัดในสิทธิ์และปัญหาอื่นๆ เช่นการแจ้งรายได้เท็จ การที่ผู้กู้ยังไม่มีรายได้มากพอกับการชำระหนี้ นอกเหนือจากข้อจำกัดของกองทุนแล้วปัญหาของกองทุนกยศ. พบว่าการจัดสรรเงินไม่สามารถถึงผู้ที่ยากจนจริงๆทำให้นักเรียนนักศึกษาที่ยากจนไม่สามารถเข้าเรียนอุดมศึกษาได้รวมทั้งการกำหนดอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่ากลไกตลาดทำให้เกิดสถานะขาดทุน และในด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้กู้ที่บางส่วนยังไม่สามารถเข้าสู่ระบบการทำงานมีรายได้ที่มั่นคงแม้ทางกองทุนและรัฐจะมีนโยบายสนับสนุนให้เข้าเรียนในสายอาชีพศึกษามากขึ้นเนื่องจากความต้องการของแรงงานมีทักษะแต่ด้วยอัตราค่าตอบแทนของสายอาชีพศึกษารวมถึงภาพลักษณ์ของอาชีพศึกษาและค่านิยมสังคมทำให้สายอาชีพศึกษาไม่ได้รับความนิยม

จากกองทุนกยศ.ที่พบข้อจำกัดและปัญหาดังกล่าวนำมาสู่การจัดตั้งอีกหนึ่งกองทุนเพื่อการศึกษาคือ กองทุนเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ผูกกับรายได้ในอนาคต (กรอ.) เป็นกองทุนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐในการให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาในแบบต้องใช้คืน โดยไม่กำหนดข้อจำกัดในรายได้และเน้นให้โอกาสแก่การกู้เงินเพื่อการศึกษาและมุ่งด้านเศรษฐกิจเพื่อการแข่งขันในตลาดแรงงานเป็นหลัก มีเกณฑ์การกู้ยืมดังนี้ เป็นผู้มีสัญชาติไทยอายุไม่เกิน 30 ปีบริบูรณ์ เป็นนิสิตนักศึกษาระดับอนุปริญญาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหรือเทียบเท่า หรือระดับปริญญาตรีที่เข้าร่วมในโครงการกรอ. และศึกษาในสาขาวิชาคณะที่เป็นความต้องการของประเทศ

โดยกองทุนจะให้กู้ในรูปแบบค่าบำรุงการศึกษาโดยจะจ่ายให้กับสถานศึกษาของผู้กู้โดยตรงและให้กู้ค่าใช้จ่ายในการครองชีพระหว่างเรียนโดยจ่ายโอนเข้าบัญชีของผู้กู้โดยตรง ผู้กู้ต้องทำสัญญากู้ปีต่อปี และกู้ได้หนึ่งหลักสูตรการเรียนเท่านั้นสามารถกู้ได้ตั้งแต่เข้าเรียนระดับปริญญาตรีจนถึงจบการศึกษา ซึ่งจากงานศึกษาของ สุตท้าย ชัยจันทิก และคณะ (2560) นำเสนอว่า ผลสัมฤทธิ์ของกองทุนกู้ยืมแบบกรอ.มีความแตกต่างกับกองทุนกยศ. เนื่องจากกองทุนกยศ.มีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณทั้งเงินที่ได้รับและการชำระหนี้คืนกองทุนรวมถึงข้อจำกัดและเกณฑ์ต่างๆที่เป็นปัญหาต่อผู้กู้ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงผู้กู้ทุกกลุ่มได้ รวมถึงแม้กองทุนกยศ.จะกำหนดเกณฑ์ให้ผู้กู้ต้องศึกษาในสาขาวิชาคณะที่เป็นความต้องการของสังคมหรือสาขาที่ขาดแคลนก็ตามแต่กลับพบว่าผู้กู้ที่สำเร็จการศึกษาไปยังไม่สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานและรายได้ที่มั่นคงได้เมื่อเทียบกับอัตราการคืนหนี้ชำระแก่กองทุนและการผ่อนผันหนี้ ในขณะที่กองทุนกรอ.มีแนวโน้มของการให้กู้ยืมมากขึ้น ผู้บริหารให้ความสำคัญและมีแนวโน้มความต้องการมากขึ้น รวมถึงมีอัตราการคืนเงินชำระหนี้กองทุนกลับมาสูงกว่ากองทุนกยศ. หมายความว่าผู้กู้ของกองทุนกรอ.หลังจบการศึกษาสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานและเข้าถึงการแสวงหารายได้ที่มากพอกลับการส่งคืนชำระหนี้เพื่อการศึกษากลับมาที่กองทุน (สุตท้าย จันทิก และคณะ, 2560)

การเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนซึ่งมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงโดยเฉพาะนักเรียนที่ยากจนซึ่งหน่วยงานของรัฐได้มีความพยายามในการสร้างระบบช่วยเหลือผ่านการก่อตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาสองรูปแบบ โดยเห็นได้ว่ากองทุนเพื่อการศึกษาทั้งสองรูปแบบ กยศ. และ กรอ. แม้มีกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันตามลักษณะทางเศรษฐกิจของผู้กู้โดยกยศ.จะมุ่งผู้กู้ที่ยากจนและกรอ.จะไม่จำกัดเฉพาะผู้ยากจน แต่ทั้งสองกองทุนมีส่วนในการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาต่อที่สูงขึ้นในระดับอุดมศึกษาของนักเรียนที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ เพียงต่อกองทุนทั้งสองมีลักษณะใกล้เคียงกันในการกำหนดเกณฑ์และคุณสมบัติบางประการรวมถึงข้อกำหนดในการเลือกคณะสาขาวิชาในการศึกษาต่อ โดยกองทุนที่รับงบประมาณจากรัฐจึงทำให้ต้องกรอบพันธกิจวิสัยทัศน์ให้ผู้กู้ยืมจำเป็นต้องตอบแทนกลับมาซึ่งสังคมส่วนรวมโดยเฉพาะกองทุนกยศ.ที่ค่อนข้างกำหนดข้อคุณสมบัตินี้ซึ่งสร้างข้อจำกัดให้กับนักเรียนยากจนที่ต้องการศึกษาต่ออุดมศึกษาเพื่อการแสวงหารายได้ผ่านการทำงานในอนาคตแต่ไม่ได้มีผลการเรียนที่ดีเลิศและไม่ได้ต้องการศึกษาในบางคณะสาขาวิชาที่แม้เป็นที่ต้องการของสังคมแต่มีใ้ทุกคนจะสามารถเรียนได้ ระบบกองทุนจึงเสมือนเป็นระบบต่างตอบแทนแลกกับการอนุมัติการให้เงินกู้ยืมและดอกเบี้ยต่ำ ซึ่งจากทบทวนวรรณกรรมในสถานการณ์ของระบบกองทุนทั้งสองเห็นได้ว่าระบบกรอ. ที่มีได้จำกัดสาขาวิชามากเท่ากับกยศ. โดยเปิดให้ผู้เรียนได้กู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ต้องการแต่คำนึงอยู่บนฐานของเศรษฐกิจเป็นหลักจึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ของการกู้ยืม การคืนหนี้เป็นไปในทางที่ดีกว่ากองทุนกยศ.โดยผู้กู้ยืมกรอ.มีอัตราการคืนหนี้สูงกว่าและได้เข้าระบบทำงานในฐานรายได้ที่ดีกว่าจึงสามารถส่งคืนหนี้กู้ยืมได้ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะผู้กู้ยืมกลุ่มนี้มีใ้ยากจนทำผู้กู้แบบกยศ. แต่อีกส่วนคือระบบที่เปิดโอกาสให้ศึกษาในสาขาวิชาที่นักเรียนมีความต้องการและตอบสนองทางเศรษฐกิจได้โดยไม่ยึดติดกับบางสาขาวิชาเท่านั้น โดยเฉพาะสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ซึ่งอาจมิใช่ความ

ต้องการของนักเรียนรวมถึงมีใช้ทุกคนจะสามารถศึกษาได้ตลอดรอดฝั่งเสมอไป ดังนั้นเห็นได้ว่าระบบกองทุนแบบกยศ. มีทิศทางของการกำหนดเกณฑ์ที่คลาดเคลื่อนกับสภาพความเป็นจริงทางสังคมซึ่งสามารถมองได้ผ่านการสนับสนุนให้ผู้กู้ยืมซึ่งมีพื้นฐานยากจนและมีวัตถุประสงค์การกู้เพื่อศึกษาอุดมศึกษาเพื่อหวังแสวงหารายได้และเลื่อนชั้นทางสังคมแต่การสนับสนุนไปในแนวทางของสายวิชาชีพในสังคมปัจจุบันซึ่งมีฐานรายได้ที่ต่ำกว่าปริญญาตรีรวมไปถึงภาพลักษณ์และวุฒิการศึกษาของการทำงานซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนผู้กู้ยืมบางส่วน ซึ่งภาครัฐอาจต้องผลักดันสายวิชาชีพให้เทียบเท่าสายสามัญปริญญาให้ได้โดยสร้างระบบที่สายวิชาชีพมีอัตราเงินได้สูงเทียบเท่าปริญญาตรี มีภาพลักษณ์ที่ดี รวมถึงสร้างระบบสังคมที่ให้คุณค่ากับทุกวิชาชีพและทุกสาขาวิชาชีพสามารถทำงานมีรายได้มั่นคงได้ ในส่วนนี้ก็จะทำให้รัฐไม่มีความจำเป็นต้องกรอบเกณฑ์สาขาวิชาเฉพาะเพื่อให้นักเรียนศึกษาได้ตามที่ต้องการและสามารถเข้าระบบทำงานมีรายได้เลี้ยงชีพส่งคืนหนี้กู้ยืมได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นจึงเห็นได้ว่าแนวโน้มความต้องการกู้ยืมแบบ กรอ. มีแนวโน้มสูงขึ้นและมีแนวโน้มการชำระหนี้คืนสูงกว่าระบบกองทุนกยศ.

อย่างไรก็ตามระบบกองทุนเองยังมีข้อจำกัดบางประการที่ทำให้เงินกู้ยืมไม่ถึงผู้ที่ยากจนหรือมีความต้องการจริงๆ การพิสูจน์ความยากจนที่คลุมเครือวัดผ่านทางเศรษฐกิจเท่านั้น รวมถึงการปิดกั้นโอกาสของนักเรียนที่ยากจนหรือมีความต้องการศึกษาต่อแต่ไม่ได้อยู่ในสาขาวิชาที่ระบบกองทุนกำหนดหรือมิได้มีผลการศึกษาที่กองทุนตั้งเกณฑ์ต้องการ ซึ่งการชี้วัดนักเรียนผ่านผลการเรียนอาจไม่เป็นธรรมในบางลักษณะโดยเฉพาะในระบบการศึกษาที่นักเรียนอยู่ภายใต้ระบบการประเมินผลการศึกษาของแต่ละโรงเรียนซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งในคุณภาพและมาตรฐานการประเมิน รวมถึงกองทุนมองข้ามในความหลากหลายทางอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ได้ในพลวัติทางสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในบางช่วงเวลาของสังคมบางอาชีพที่เคยถูกประทับตราในความไม่มั่นคงทางรายได้ก็อาจสามารถสร้างรายได้ได้ดีในบางช่วงเวลา และเช่นเดียวกันในบางสาขาวิชาหรือสายวิชาชีพที่กองทุนมุ่งเน้นตามนโยบายรัฐอาจไม่ตอบสนองการเลื่อนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้กู้ยืมรวมถึงไม่ตอบสนองความต้องการของนักเรียนผู้กู้ยืมซึ่งการกรอบนโยบายดังกล่าวแบบลักษณะตายตัวไม่แปรผันตามสภาพสังคมจะไม่สอดคล้องกับการพัฒนาที่คนเป็นศูนย์กลางรวมถึงการจัดการศึกษาที่นักเรียนเป็นศูนย์กลางซึ่งต้องมุ่งเข้าใจในความหลากหลายในพื้นฐานของนักเรียน เข้าใจในความต้องการของนักเรียน และเปิดช่องของโอกาสให้มากขึ้นกว่าเดิม การมอบโอกาสให้นักเรียนได้สามารถศึกษาตามที่ต้องการและตอบสนองการเลื่อนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมได้จากทบทุนวรรณกรรมในผลสัมฤทธิ์ของกองทุนเห็นได้ชัดว่านักเรียนผู้กู้ยืมสามารถศึกษาต่อจนจบเข้าระบบทำงานแสวงหารายได้มั่นคงพอและมีความสามารถในการชำระหนี้กู้ยืมได้อย่างชัดเจน

4.1.3 สรุปรูปแบบคัดเลือกเข้าและระบบช่วยเหลือศึกษาต่ออุดมศึกษา

จากกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมด้านความเท่าเทียมทางการศึกษาของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาทางภาครัฐได้พยายามเพิ่มความเท่าเทียมและโอกาส

ผ่านระบบสองประการที่เกี่ยวข้องได้แก่ ระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษา TCAS และระบบกองทุนช่วยเหลือ ซึ่งเห็นได้ว่าระบบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษา TCAS มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อลดความไม่เท่าเทียมของนักเรียนในการก้าวหน้านั่งและการยืนยันสิทธิ์และสถานะสิทธิ์เกินความจำเป็นของนักเรียนบางส่วนซึ่งเป็นผลให้นักเรียนที่ด้อยกว่าประสบปัญหาไม่สามารถเข้าสู่ที่นั่งของการเข้าศึกษา ต่อได้ ส่วนกลางจึงมีความพยายามในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบแม้ในระยะแรกของการใช้ระบบจะประสบปัญหาผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำด้วยเป็นระบบใหม่ที่เพิ่งเริ่มใช้และจำเป็นต้องเรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละรุ่นเพื่อปรับเปลี่ยนหรืออุดช่องว่างต่างๆที่เกิดขึ้น ซึ่งพอจะเห็นได้ว่าในระบบ TCAS รุ่นหลังมีการปรับรอบคัดเลือกให้น้อยลงมีการสละสิทธิ์ที่น้อยลงจากการบีบอัดให้นักเรียนที่ได้เปรียบจำเป็นต้องตัดสินใจในสิทธิ์ของตนเองบนความเหมาะสมพอดีและไม่ไปเบียดเบียนโอกาสของคนอื่น ซึ่งระบบได้พยายามลดทอนสิทธิ์ของนักเรียนบางกลุ่มเพื่อเพิ่มโอกาสให้นักเรียนอีกกลุ่มที่ด้อยกว่าให้มีโอกาสมากขึ้นไปจนถึงการมีระบบเรียกตัวสำรองและความเข้มข้นของระบบเคลียร์ริงเฮาส์ ถึงกระนั้นด้วยนักเรียนที่เข้าสมัครคัดเลือกศึกษาต่อซึ่งมีความหลากหลายโดยเฉพาะความแตกต่างทางทุนเศรษฐกิจซึ่งภาครัฐได้พยายามเข้ามาสนับสนุนผ่าน ระบบกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาโดยมุ่งหวังให้นักเรียนที่ด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงการศึกษาต่อได้มากขึ้น โดยมีสองกองทุนหลักคือ กองทุนกยศ. และกองทุนกรอ. ซึ่งมีบางลักษณะที่กองทุนทั้งสองใกล้เคียงกันแต่ในบางลักษณะก็มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายหลักของกองทุนและเกณฑ์การคัดเลือกและข้อจำกัดของกองทุนซึ่งทำให้บางครั้งเงินกู้ยืมไม่สามารถไปถึงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการจริงๆ รวมถึงนโยบายของกองทุนที่จำกัดขอบเขตและไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ของเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน รวมถึงมีได้ตั้งอยู่บนความต้องการของผู้เรียนผู้กู้ยืมเป็นหลักซึ่งอยู่บนฐานของลักษณะต่างตอบแทนจึงทำให้ระบบกองทุนมีลักษณะบางประการที่ขัดแย้งในตนเอง ซึ่งทำให้ระบบกู้ยืมอยู่ในลักษณะที่ผู้กู้ต้องพิสูจน์ความยากจน พิสูจน์ความสามารถในการเรียน และอื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยมองว่า ในสภาพสังคมมีความยากจนหลายรูปแบบและการที่กองทุนต้องการพิสูจน์ความยากจนของครอบครัวผู้ปกครองในขณะที่สังคมปัจจุบันมีนักเรียนที่แยกตัวเองออกมาจากครอบครัวเพื่อดำรงชีวิตหารายได้ด้วยตนเองไม่ว่าที่บ้านจะมีฐานะหรือไม่ก็ตาม นั้นหมายความว่านักเรียนเหล่านี้อยู่ในฐานะครอบครัวลักษณะใด และไม่เข้าข่ายกองทุนหรือไม่ ซึ่งกองทุนที่ตอบโจทย์ในลักษณะนี้คือกองทุน กรอ. ที่ไม่ได้กำหนดการพิสูจน์ความยากจนและเห็นได้ว่าทิศทางของความต้อการกู้ยืมมีมากขึ้นและมีแนวโน้มของการส่งคืนชำระหนี้สินได้สัมฤทธิ์ผลกว่าแบบกองทุนกยศ. รัฐจึงอาจต้องพิจารณาลักษณะของกองทุนใหม่ให้ตอบโจทย์ผู้กู้ยืมมากขึ้น รวมถึงกองทุนควรปรับเกณฑ์บางประการที่มีผลต่อการลดทอนสิทธิ์และโอกาสของผู้กู้บางกลุ่มเช่น เกณฑ์ขั้นต่ำของผลการศึกษาหรือการจำกัดขอบเขตของการเลือกศึกษาในสาขาวิชาต่างๆ ที่ทำให้ผู้กู้บางกลุ่มที่มีความต้องการหรือความสามารถไม่สอดคล้องกับเกณฑ์ของกองทุนให้สามารถเข้าถึงกองทุนได้มากขึ้นเพิ่มการขยายโอกาสได้มากขึ้นโดยให้ผู้กู้ได้เลือกศึกษาในสิ่งที่ต้องการและมีความสอดคล้องกับเศรษฐกิจสามารถแสวงหารายได้ที่มั่นคงได้ หรือผู้วิจัยเสนอว่าให้มีกองทุนที่มีรูปแบบผสมผสานกับระหว่างสองกองทุนดังกล่าว เนื่องด้วยรูปแบบของกองทุนกยศ.จากที่มีอัตรา การคืน

หนี้สินต่ำเนื่องจากผู้กู้ไม่สามารถเข้าทำงานในระบบมีรายได้มั่นคงหรือรายได้สูงได้ซึ่งผู้วิจัยมองว่าเกิดจากนโยบายของกองทุนที่รับส่งต่อจากนโยบายรัฐที่มุ่งส่งเสริมให้ศึกษาในสายวิชาชีพซึ่งเป็นสายที่มีฐานรายได้ที่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรีทั้งยังมีอำนาจต่อรองต่ำกว่าวุฒิปริญญาตรี ในขณะที่ผู้กู้ซึ่งมีปัญหาทางเศรษฐกิจอยู่แล้วต้องการขยับเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้นแต่ติดกับดักดังกล่าวจากนโยบายของกองทุนกยศ.ก็ยิ่งทำให้มีฐานรายได้ที่ต่ำและส่งผลกระทบต่อหนี้สินกองทุนที่ต่ำด้วยเช่นกัน และทำให้ตัวกองทุนมีปัญหาหนี้สินคงค้าง การเบี้ยวหนี้และไม่สามารถส่งต่อให้ผู้กู้รุ่นถัดไปได้ในที่สุด ซึ่งจากปัญหานี้ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีกองทุนอีกหนึ่งรูปแบบที่ผสมผสานกองทุนทั้งสองไว้ด้วยกันคือเป็นกองทุนที่มุ่งผู้กู้ที่ยากจนให้สามารถเข้าถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาตามที่ต้องการในลักษณะที่ตอบสนองทางการประกอบอาชีพที่ต้องควบคู่ไปกับการตอบสนองทางเศรษฐกิจด้วย และลดการกำหนดเกณฑ์บางประการลงเพื่อขยายโอกาสให้หลากหลายกลุ่มมากขึ้นเช่นเกณฑ์การห้ามผู้ก้นักเรียนประกอบอาชีพอื่นๆเพื่อหารายได้ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันที่นักเรียนบางกลุ่มจำเป็นต้องประกอบอาชีพเสริมหรือหารายได้ระหว่างเรียนด้วยปัญหาเศรษฐกิจหรือปัญหาภายในครอบครัวซึ่งเห็นได้ว่าระบบกองทุนอาจต้องพิจารณาขอบเขตของกลุ่มเป้าหมายใหม่ด้วยพิจารณาในความหลากหลายของผู้กู้มากกว่าข้อจำกัดทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

4.2 กรณีศึกษานักเรียน

ในกรณีศึกษานักเรียนผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนโดยแบ่งเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่

1. ข้อมูลพื้นฐานในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม
2. ปัจจัยจากโรงเรียนสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาต่อ
3. การตัดสินใจและกระบวนการเข้าศึกษาต่อภายใต้เงื่อนไขของรัฐ

4.2.1 กรณีศึกษานักเรียนในเมือง

4.2.1.1 กรณีศึกษาน้องเนม

1. ข้อมูลพื้นฐานในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม

นักเรียนในเมืองกรณีศึกษาคนที่หนึ่งชื่อ น้องเนม จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม น้องเนมอาศัยอยู่กับป้าและญาติผู้พี่ของตนเอง มีป้าเป็นผู้ส่งเสียหลักในการเรียนและการใช้ชีวิต ครอบครัวน้องเนมอาศัยในห้องพักบนแฟลตแถวหลังชุมชนวัดโสมนัสวรวิหาร คุณป้าและญาติผู้พี่ของน้องเนมเปิดรถเข็นขายส้มตำไก่อ่างอยู่ในบริเวณชุมชนวัดโสมนัสโดยคุณป้าได้กู้เงินมาจำนวนหนึ่งเพื่อเปิดร้านรถเข็นขายส้มตำ นำรายรับไปต่อทุนและเก็บกำไร

ไว้ทยอยชำระหนี้ที่ยืมมาโดยน้องเนมเล่าว่าคุณป่าจบการศึกษาไม่สูงรวมถึงญาติผู้พี่ที่จบการศึกษาในระดับปวช.และทั้งสองเคยศึกษาในโรงเรียนวัดโสมนัสมาก่อนน้องเนมจึงได้ศึกษาในโรงเรียนวัดโสมนัส

“ป่าเนมกับพี่เนมเขาเคยเรียนวัดโสมมาก่อนทั้งคู่เลย เขาก็เลยส่งเนมเรียนบ้าง เพราะอย่างน้อยก็ใกล้บ้าน ค่าเทอมถูก คั้นเคย แต่เนมก็วนเวียนอยู่แต่ละแวกนี้แหละเพราะเนมก็อยู่ในห้องพลตหลังวัดโสม ขนาดขึ้นมอปลายเนมก็เข้าไปเรียนในวัดมกุฎที่ป่าพอส่งเรียนไหวแล้วก็ไม่ต้องเสียค่าเดินทางเพิ่มถ้าต้องไปเรียนไกลๆก็ประหยัดไปได้คะ” (น้องเนม, มิถุนายน 2565: สัมภาษณ์)

คุณป่าส่งน้องเนมเรียนโรงเรียนวัดโสมนัสสรวริหารและไปเรียนต่อโรงเรียนวัดมกุฎกษัตริยารามจนจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย น้องเนมเล่าว่าในตอนศึกษาอยู่ช่วงชั้นมัธยมมีได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐทำให้ค่าเทอมถูกลงและมีเงินสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องแบบที่ช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของคุณป่าไปได้มาก ช่วงที่น้องเนมยังเรียนอยู่ในช่วงมัธยมปลายได้สมัครเข้าทำงานพาร์ทไทม์ในร้านกาแฟชื่อดังตรา นางเงือกและเมื่อจบการศึกษาน้องเนมได้เปลี่ยนเป็นการทำงานแบบเต็มเวลาและเป็นพนักงานเต็มตัว จนปัจจุบันน้องเนมยังไม่ได้ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาและยังคงทำงานในร้าน กาแฟดังกล่าวอยู่ น้องเนมกล่าวว่า

“ตอนจบมอปลายเนมก็อยากไปเข้ามาหาเลี้ยงเหมือนเพื่อนแต่เนมรู้สึกว่าการจะป่าเนมจะมากขึ้น ค่าเทอมมหาศาลมันไม่ถูกเหมือนตอนเรียนมัธยมเนมเลยยังไม่เรียนต่อแล้วเนมไปทำพาร์ทไทม์ร้าน สตาร์บัคแล้วเขาดูแลพนักงานดีคะ เนมเลยขอเลื่อนทำเป็นเต็มเวลางานไปเลย เนมก็ได้เงินเยอะขึ้น แล้วก็ร้านให้สวัสดิการพนักงานดี เนมก็เอาเงินที่ได้มาเป็นกองกลางให้ที่บ้านเนมไว้จ่ายหนี้ให้ป่าบ้าง ไว้ซื้อของหรือไว้ใช้ชนิดๆหน่อยๆ บางวันที่เป็นวันหยุดงานเนมก็ไปช่วยป่ากับพี่ชายส้มตำ” (น้องเนม, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

น้องเนมมีทัศนคติเกี่ยวกับการทำงานเสริมหารายได้และการชะลอการศึกษาต่อเพื่อสร้างความพร้อมก่อนข้างดีจากการพูดคุยปรึกษาและได้เพื่อนๆที่ร่วมงานที่มีลักษณะการใช้ชีวิตและมีจุดร่วมบางอย่างคล้ายกัน น้องเนมจึงบอกกล่าวกับผู้วิจัยว่า ตนเองยังรู้สึกภูมิใจที่สามารถทำงานหาเงินได้ก่อนเพื่อเก็บออมไว้เรียนต่อแม้ว่าเพื่อนๆบางคนจะใกล้เรียนจบหรือสำเร็จการศึกษาอุดมศึกษาไปแล้วก็ตามแต่น้องเนมมองว่า ชีวิตของแต่ละคนไม่เหมือนกัน บางคนก็พร้อมกว่าก็สามารถมีโอกาสเรียนหรือทำสิ่งที่ต้องการได้แต่สำหรับคนที่ยังไม่พร้อมอย่างความพร้อมเรื่องเงิน ไม่ได้มีโอกาสเท่าคนอื่นก็ต้องใช้เวลาและอาจต้องลำบากมากกว่าคนอื่น

2. ปัจจัยจากโรงเรียนสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อ

จากการสอบถามในเรื่องแนะแนวของโรงเรียนน้องเนมได้ให้ข้อมูลว่า การแนะแนวของโรงเรียนได้ให้นักเรียนทำแบบสำรวจตนเองให้ทราบความชอบและความถนัด รวมถึงให้ข้อมูลในการศึกษาต่อโดยบางครั้งนำวิทยากรภายนอกเข้ามาแนะนำซึ่งพอเป็นประโยชน์แก่นักเรียน ส่วนการ

ติวเพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัยทางโรงเรียนได้จัดติววิชาโอเน็ตในห้าวิชาหลัก ในช่วงการสอบของน้องเนมรายวิชาโอเน็ตมีการจัดสอบแปดวิชา โดยมีวิชาพื้นฐาน คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย สังคมศึกษา และสามวิซารองคือ สุขศึกษาพลศึกษา การงานอาชีพ และศิลปะ ซึ่งทางโรงเรียนได้จัดติวสอบในรายวิชาพื้นฐานห้าวิชาหลักให้นักเรียน เนื่องจากการยื่นคะแนนเข้าระบบคัดเลือกมหาวิทยาลัยในรุ่นของน้องเนมซึ่งเป็นช่วงของระบบ Admission59 จะไม่ได้นำสามวิซารองมาคิดคำนวณด้วย จะนำคะแนนจากห้าวิชาหลักเท่านั้น และในส่วนรายวิชาสอบอื่นๆทางโรงเรียนไม่ได้จัดติวสอบให้ แต่จัดให้แนะนำให้ข้อมูลอธิบายถึงการสอบในแต่ละวิชาและการเลือกอันดับของการยื่นเข้ามหาวิทยาลัยในรอบแอดมิชชั่นซึ่งมีเพียงรอบเดียวที่จัดโดยส่วนกลางในขณะที่การรับตรงยังคงอยู่ในอำนาจการจัดโดยมหาวิทยาลัยต่างๆ และข้อมูลเกี่ยวกับส่วนอื่นๆเช่นเกรดน้องเนมแล้วว่าภายในห้องเรียนและครูอาจารย์ได้ประเมินคะแนนและเกรดจากผลการเรียนและการสอบไล่เท่านั้น รวมถึงแนะนำของโรงเรียนก็ได้แนะนำในเรื่องทุนการศึกษาต่อแก่นักเรียน ซึ่งน้องเนมได้รับข้อมูลต่างจากการแนะนำเช่นนักเรียนคนอื่นๆไม่ต่างกัน

นอกเหนือจากส่วนนี้ น้องเนมเล่าว่าตนเองเคยถูกโรงเรียนตักเตือนเรื่องการทำงานพิเศษ ซึ่งน้องเนมให้ข้อมูลว่าตนเองเริ่มเข้าทำงานพิเศษแบบพาร์ทไทม์ตั้งแต่ยังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมปลาย ซึ่งจะมีบางวันที่น้องเนมได้เรียนครึ่งวันเช้าในขณะที่ครึ่งวันบ่ายจะเป็นคาบเรียนของนักศึกษาวิชาทหาร น้องเนมเลยใช้เวลาดังกล่าวเพิ่มจำนวนชั่วโมงเข้าทำงานให้ได้เงินมากขึ้นถือเป็นช่วงโอที แต่น้องเนมไม่ทราบว่าเพื่อนตนเองคนใดที่ไปแจ้งฝ่ายปกครองและน้องเนมถูกเรียกไปตักเตือนโดยทางฝ่ายปกครองระบุว่าช่วงเวลาดังกล่าวที่เป็นคาบเรียนของนักศึกษาวิชาทหารยังคงถือเป็นคาบเรียนปกติ เด็กนักเรียนผู้หญิงถ้าไม่อยู่ในโรงเรียนก็ควรกลับบ้านหรือเรียนเสริมในโรงเรียนเท่านั้น เพราะถือว่าช่วงเวลาดังกล่าวยังอยู่ในความรับผิดชอบของโรงเรียนอยู่ ทำให้ช่วงเวลานั้นน้องเนมไม่สามารถทำงานเพิ่มได้ จึงได้ทำงานช่วงเย็นกับทำแบบเต็มวันในวันหยุดเท่านั้น น้องเนมกล่าวว่า เหตุการณ์ครั้งนั้นมีส่วนทำให้น้องเนมตัดสินใจว่าจะทำงานแบบเต็มตัวเมื่อเรียนจบมัธยมไป

“ทุกวันนี้เนมก็ยังไม่เข้าใจปกครองโรงเรียน ว่าทำไมถึงต้องห้าม ในเมื่อเนมไม่ได้ไปทำอะไรไม่ดี อีกอย่างเนมก็ต้องหาเงินอย่างน้อยป้าเนมก็ได้ไม่ต้องเปิดร้านเร็ว แต่เนมก็เคยฟังครูคนหนึ่งเขา บอกเนมว่า โรงเรียนไม่อยากให้ใส่ชุดนักเรียนไปอยู่ในสถานะเด็กทำงานข้างนอก เพราะป้ายปักโรงเรียนอยู่บนอกหลา มันเด่นชัดโรงเรียนคงไม่มีปัญหาถ้าไม่ใส่ชุดนักเรียนแหละ” (น้องเนม, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

เหตุการณ์นี้เป็นส่วนทำให้น้องเนมยังไม่อยากเข้าระบบและเป็นนักศึกษาเพราะกลัวซ้ำรอย แม้ว่าตนเองจะอยากศึกษาต่อและทราบดีว่าวัยสถานะของนักศึกษาที่มีอิสระมากกว่านั้นแต่น้องเนมก็ตัดสินใจตามข้อจำกัดที่มีอย่างเรื่องความพร้อมและตามความสบายใจของน้องเนมเอง

3. การตัดสินใจและกระบวนการเข้าศึกษาต่อภายใต้เงื่อนไขของรัฐ

“เนมเลือกเองคะ เนมเลือกที่จะยังไม่แอด เนมว่าเนมยังไม่พร้อมหลายๆอย่าง เนมขอพร้อมกว่านี้ก่อน คือเนมเองก็อยากเรียนมหาลัย อยากไปเป็นพนักงานออฟฟิศ เนมเห็นจากพวกลูกค้าที่มาซื้อกาแฟเนมว่าสวยดี แต่เนมอยากทำงานช่วยป่าเคลียร์นี้ก่อน ตอนนี้นเนมก็เริ่มเก็บเงินไว้ที่ละหน้อยอาศัยทำโอทีบางวันถ้าโอทีวันหยุดก็ได้เงินเยอะอยู่ เนมจะเอาไว้เผื่อได้ไปสมัครเรียนมหาลัย” (น้องเนม, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

น้องเนมเล่าว่าในช่วงก่อนจบมัธยมที่เพื่อนบางคนในชั้นเรียนได้ไปเรียนเสริมหรือสมัครสอบน้องเนมไม่ได้ไปเรียนไปสอบด้วยเนื่องจากไม่มีเวลาและน้องเนมไม่ยอมรับเงินจากคุณป้าแต่น้องเนมมีคะแนนจากการสอบ Onet ที่เป็นการสอบบังคับจากทางโรงเรียนจัดให้แต่น้องเนมก็ยังไม่ได้ใช้คะแนนดังกล่าวยื่นเข้าระบบ และในช่วงของการตัดสินใจหลังจบการศึกษาชั้นมัธยมน้องเนมไม่ค่อยได้พูดคุยปรึกษากับเพื่อนที่โรงเรียนแต่จะคุยปรึกษากับเพื่อนๆที่ทำงานด้วยกันในร้านกาแฟมากกว่าทำให้น้องเนมมีมุมมองต่อการเข้าศึกษาต่อที่เปลี่ยนไปจากในตอนแรกที่มองว่าเมื่อศึกษาจบชั้นมัธยมก็ควรศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาจบปริญญาตามแบบแผนทั่วไปแต่เป็นแบบแผนสำหรับคนที่มีความพร้อม ในขณะที่บุคคลซึ่งความพร้อมมีน้อยกว่าหรือยังไม่พร้อมในหลายๆด้าน การชะลอศึกษาต่อและทำงานสร้างความพร้อมก่อนแล้วจึงค่อยศึกษาต่อก็เป็นแนวทางที่สมเหตุสมผลเพราะเพื่อนๆที่ทำงานร่วมกับน้องเนมก็มีลักษณะของการใช้ชีวิตเช่นนั้นมุมมองดังกล่าวได้ส่งผลต่อการตัดสินใจของน้องเนม น้องเนมเป็นกรณีศึกษานักเรียนในเมืองที่ตัดสินใจไม่ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในพื้นที่หลังจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งน้องเนมมีความต้องการศึกษาต่อแต่น้องเนมได้ชะลอความต้องการไว้เพื่อรอความพร้อมมากกว่านี้แล้วอาจจะไปศึกษาต่อในอนาคต

4.2.1.2 กรณีศึกษาน้องไค้ด

1. ข้อมูลพื้นฐานในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม

นักเรียนในเมืองกรณีศึกษาคนที่สองชื่อ น้องไค้ด จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนวัดบุญจวบพิตร ช่วงวัยมัธยมน้องไค้ดอาศัยอยู่กับพ่อแม่หลังจากจบมัธยมมาน้องไค้ดย้ายไปอยู่ในตึกแถวแห่งหนึ่งกับแฟน ไค้ดเล่าว่าที่บ้านฐานะปานกลางแต่น้องไค้ดต้องการหารายได้ให้กับตนเองเพื่อออกมาใช้ชีวิตของตนเอง ไค้ดเล่าว่าตนเองไม่ค่อยถูกกับคุณพ่อจากที่สมัยมัธยมคุณพ่อมองว่าไค้ดคบเพื่อนไม่ดี คบเพื่อนที่พาไปมีเรื่องต่อยตีแม้ไค้ดจะไม่ได้เป็นคนใช้ความรุนแรงแต่อยู่ในเหตุการณ์และอยู่ในกลุ่มด้วยจึงมักถูกเหมารวมและโดนโรงเรียนทัณฑ์บนอยู่บ่อยๆ ผู้วิจัยสอบถามเรื่องทางบ้านของน้องไค้ดเพิ่มเติมโดยน้องไค้ดเล่าว่าทางบ้านคุณพ่อดีฐานะพอสมควรไม่ได้ลำบากในช่วงที่ยังเรียนมัธยมต้นและมัธยมปลายได้เงินไปโรงเรียนพอสมควรจึงพอมีเงินเก็บแต่ด้วยทัศนคติระหว่างพ่อกับลูกที่ไม่ลงรอยกันจึงทำให้ทะเลาะเบาะแว้งอยู่บ่อยครั้ง

“ผมไม่ได้ถูกไล่ออกจากบ้านนะครับ แต่ผมกับพ่อเห็นไม่ตรงกันหลายเรื่อง พ่อมักมองผมแง่ไม่ดีจากที่ครูจะขอรายงานความประพฤติไปที่ผู้ปกครองทั้งที่บางเรื่องผมไม่ได้มีส่วนแต่โดนทางเลขไปด้วย ช่วงหนึ่งที่ผมเริ่มรู้สึกว่ายากมีอิสระเลยเริ่มเอาเงินไปลงทุนพวก

รองเท้ายี่ห้อแบรนด์เนมแล้วขายในราคาที่พักในวงการรับซื้อจะถามหาและให้ราคาดีๆแค่ตอนแรกต้องลงทุนหน่อยเพราะรองเท้าพวกนี้เป็นพวก limited จุดนี้แหละที่พ่อแม่ไม่เข้าใจมองว่าผมไปใช้เงินไร้สาระบวกกับเรื่องโรงเรียนอีก เลยเป็นจุดแตกหักที่ผมขอย้ายออกมาไปอยู่ด้วยตนเองดีกว่า แล้วผมก็เปลี่ยนจากตลาดรองเท้าเป็นตลาดเสื้อผ้าแทนเพราะทุนถูกกว่า ” (น้องไค้ด, มิถุนายน 2565: สัมภาษณ์)

ในช่วงมัธยมปีที่ห้า น้องไค้ดรู้จักกับเพื่อนนอกโรงเรียนเพื่อนคนดังกล่าวขายเสื้อผ้าไค้ดเห็นว่ารายได้ดีเลยใช้วิธีเดียวกันกับเพื่อนโดยไปรับเสื้อผ้ากระสอบจากโรงเกลือมาคัดแยกสินค้าแล้วนำไปขายในตลาดนัดอย่างช่างชุ่ย จตุจักร และน้องไค้ดจับกลุ่มตลาดคนชอบสะสมเสื้อผ้าหายากแบบ Rare items เช่น เสื้อยืดยุคเก๋าคูณย์ สองพัน เสื้อยืดที่ทำแบบพิเศษเฉพาะเหตุการณ์เช่นเสื้อคอนเสิร์ต เสื้อวงดนตรี หรือเสื้อศิลปิน และพวกเสื้อที่ป้ายมีตัวหนา ทำให้ไค้ดพอมีรายได้จากการขายเสื้อผ้า แต่ไค้ดเล่าว่าตนเองใช้เวลาเป็นปีกว่าจะตั้งตัวได้ และช่วงกำลังตั้งตัวเป็นช่วงที่ซ้อนกับการเรียนและการจะข้ามมหาวิทยาลัยด้วย รวมทั้งน้องไค้ดเริ่มแยกตัวเองออกจากครอบครัวตั้งแต่ช่วงมัธยมปีที่หกไปเข้าตึกห้องแถวแห่งหนึ่งอยู่กับแฟนตนเอง ดังนั้นน้องไค้ดต้องรับผิดชอบการข้ามมหาวิทยาลัยด้วยตนเองทำให้น้องไค้ดต้องหาเงินไปพร้อมกับการเตรียมตัวจะเข้าศึกษาต่อซึ่งน้องไค้ดไปมุ่งหารายได้จากการขายเสื้อผ้าเพื่อเอาไปเป็นทุนในการจะเข้าศึกษาต่อ

2. ปัจจัยจากโรงเรียนสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อ

น้องไค้ดให้ข้อมูลว่า แนวโน้มของทางโรงเรียนเสมือนเป็นเครื่องสอดคล้องติดตามพฤติกรรมนักเรียนและมีความสอดคล้องมาตรฐานอยู่ในบางกรณี ผู้วิจัยได้สอบถามลึกซึ้งโดยน้องไค้ดเล่าว่า เด็กนักเรียนโรงเรียนนี้มักจะมีปัญหากระทบกระทั่งทั้งในโรงเรียนด้วยตนเองและต่างโรงเรียนบ่อยครั้ง และเด็กนักเรียนบางคนก็จะถูกเก็บรายชื่อไว้ในส่วนฝ่ายปกครองและฝ่ายแนะแนว และเนื่องด้วยเมื่อเปลี่ยนผ่านระดับชั้นการศึกษาทางโรงเรียนจะสลับห้องเรียนเด็กใหม่ทุกครั้งเว้นแต่ห้องคิงกับห้องควีนที่นักเรียนไม่ต้องสลับห้องเรียน สองส่วนในการพิจารณาห้องเรียนใหม่คือ 1.ผลการเรียน และ 2. ความประพฤติ ฝ่ายแนะแนวจึงเข้ามามีบทบาทเรื่องนี้โดยตรงและได้คัดกรองนำเด็กนักเรียนที่เกรดไม่ดีและความประพฤติไม่ดีตามที่แนะแนวและฝ่ายปกครองบันทึกไว้เข้าไปอยู่ห้องเรียนเดียวกัน อีกทั้งในการแนะแนวศึกษาต่อนั้นฝ่ายแนะแนวได้ให้ข้อมูลการสอบเข้าและการนำวิทยากรภายนอกมาแนะนำแก่ห้องเรียนที่แนะแนวจัดเด็กเรียนดีไว้รวมกัน ในขณะที่ห้องของนักเรียนซึ่งรวมเด็กที่เกรดไม่ดีและความประพฤติไม่ดีตามการประเมินของฝ่ายแนะแนวนั้นทางแนะแนวได้จัดอบรมการศึกษาต่อสายอาชีพเพียงอย่างเดียว

“ผมจำประโยคหนึ่งของครูได้ว่า พวกเด็กเก(เกรด)ชอบตีรันฟันแทงก็ควรไปต่อช่างกลละเหมาะแล้ว” (น้องไค้ด, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

โดยแนะแนวมิได้ถามหรือประเมินความถนัดและความต้องการของเด็กนักเรียนเป็นหลัก ส่วนต่อมาที่ส่งผลต่อผลการเรียนทั้งคะแนนและเกรดภายในห้องเรียนน้องไค้ดเล่าว่า โรงเรียนไม่ได้แยกส่วน

คะแนนความประพฤติหรือทัศนคติที่บันทึกไว้ตั้งนั้นเมื่อนักเรียนประพฤติไม่ตรงตามข้อกำหนดของโรงเรียน ฝ่ายปกครองจะแจ้งมาที่อาจารย์ที่ปรึกษาของแต่ละห้องและอาจารย์ก็จะหักคะแนนในส่วนนี้จากคะแนนของรายวิชาที่ตนเองสอนอยู่ตามที่อาจารย์จะพิจารณาเอง

3. การตัดสินใจและกระบวนการเข้าศึกษาต่อภายใต้เงื่อนไขของรัฐ

น้องไค้ดเป็นเด็กช่วงรุ่นแอดมิชชันปี 60 ในช่วงมัธยมปลายตอนกำลังจะเข้ามหาวิทยาลัยน้องไค้ดเล่าว่าคะแนนสอบโอเน็ตไม่ค่อยดีเท่าไรจากการที่เอาเวลาไปขายของจนไม่ได้อ่านหนังสือ ส่วนเกรดจากโรงเรียนน้องไค้ดบอกว่าโดนหักคะแนนจากทัศนคติและจิตพิสัยไปมากทำให้เกรดไม่สูงมาก และในการเข้ามหาวิทยาลัยช่วงนั้นแต่ละสถาบันได้จัดรับตรงเป็นของตนเองหลายแห่งซึ่งน้องไค้ดเล่าว่า

“มหาลัยรับเองแต่ตอนสมัครก็ต้องจ่ายเงินแล้วก็ไม่ชัวร์ด้วยว่าจ่ายเงินสมัครแล้วจะได้หรือเปล่า จะให้สมัครจ่ายทุกที่ผมก็ไม่ไหวเหมือนกันเลยรอรอบแอดกลางทีเดียว” (น้องไค้ด, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

แต่น้องไค้ดตัดสินใจที่จะสอบเข้าน้องไค้ดจึงรวบรวมคะแนนเท่าที่ได้เพื่อยื่นเข้ามหาวิทยาลัยในรอบ Admission กลางรอบเดียวซึ่งเป็นรอบที่ให้เลือกอันดับสี่อันดับและมีสิทธิ์ได้ที่นั่งเดียว ซึ่งน้องไค้ดไม่สามารถติดหนึ่งในสี่อันดับได้ ผู้วิจัยได้สอบถามเพิ่มถึงรอบรับตรงหลังแอดมิชชันซึ่งน้องไค้ดเล่าว่า

“รอบหลังแอดมีแต่พวกค่าเทอมแพงๆ ผมเลยไม่ได้ยื่นใหม่ที่ไหนเลย ตอนแรกผมก็กะจะรอ ชีวิตต่อไป แต่พอขายของไปเรื่อยแล้วมันเลยตามเลย มันได้เงินเลยแต่เรียนมันก็ใช้เวลากว่าจะออกมาทำงานหาเงินได้ ตอนนี่เลยขายของอย่างเดียวเลยครับ” (น้องไค้ด, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

4.2.1.3 กรณีศึกษาน้องมายด์

1. ข้อมูลพื้นฐานในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม

นักเรียนในเมืองกรณีศึกษาคนที่สามชื่อ น้องมายด์ จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนราชวินิตบางเขน น้องมายด์อาศัยอยู่กับพ่อแม่และพี่สาว น้องมายด์เล่าว่า ฐานะทางบ้านก็พอมีรายได้พออยู่พอกิน มีคุณแม่เป็นผู้หารายได้หลักเข้าครอบครัวคุณแม่ทำงานเป็นพนักงานบัญชี ทางบ้านไม่ค่อยมีหนี้สินเพราะบ้านที่อาศัยเป็นบ้านเก่าของคุณพ่อที่เป็นเจ้าของอยู่แล้ว ไม่ได้เช่าอยู่ มีผ่อนชำระรถยนต์มือสองที่คุณแม่ต้องนำไปทำงานสลับกับพี่สาวน้องมายด์ที่เรียนบัญชีอยู่ปวส. น้องมายด์เห็นจากคุณแม่และพี่สาวเลยอยากเรียนบัญชีบ้าง แต่น้องมายด์มีความต้องการอยากเข้าเรียนคณะบัญชีในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพซึ่งน้องมายด์ได้ปรึกษากับทางบ้านและทางเลือกของน้องมายด์คือต้องเข้ามหาวิทยาลัยของรัฐภาคปกติให้ได้ เนื่องจากทางบ้านไม่ได้มีเงินเก็บมากพอจะส่งน้องมายด์เรียนมหาวิทยาลัยเอกชน

“เรื่องนี้ตามจริงก็มีที่มานะคะ คือบ้านมายด์คนที่ใหญ่สุดคือแม่เพราะแม่หาเงินเข้าบ้าน ทุกเดือนก็จะได้จากเงินเดือนของแม่ ที่นี้มายด์ก็แอบรู้สึกน้อยใจบ้างเพราะส่วนใหญ่แม่จะให้พี่มากกว่ามายด์ คือนอกจากเงินค่าขนมคือแม่ให้พี่ได้เลือกเรียนที่อยากเรียน ยิ่งพี่เข้าเรียนบัญชีแบบแม่แม่ยิ่ง spoil เลยค่ะ ตอนแรกมายด์ไม่ได้อยากเรียนบัญชีเลยเพราะไม่ชอบตัวเลขพอเราบอกแบบนี้กลายเป็นว่าแม่บอกว่าจะส่งเรียนอย่างอื่นไม่รู้จะมีเงินพอมั้ย คຸ້มมัย หรือจบไปจะทำงานอะไร คือเขามองว่าสายงานบัญชีของเขามั่นคงกว่าจะไปเลือกอย่างอื่นยิ่งมอเอกชนด้วยแล้วแม่ส่งไม่ไหวเพราะพี่สาวก็เรียนอยู่ต้องให้พี่ก่อนแบบนี้ มายด์เลยต้องทำเป็นอยากเรียนบัญชีแล้วหันมามุ่งจะแอด เข้าบัญชีแทนอะค่ะ” (น้องมายด์, มิถุนายน 2565: สัมภาษณ์)

น้องมายด์จึงต้องพยายามเข้ามหาวิทยาลัยของรัฐและมีพี่สาวคอยแนะนำวิชาคณิตศาสตร์และแนวบัญชีให้น้องมายด์แต่น้องมายด์เล่าว่าพี่สาวจะไม่สามารถให้ข้อมูลหรือแนะนำการแอดมิชชั่นเข้ามหาวิทยาลัยได้เนื่องจากพี่สาวจบปวช.และต่อปวส.สายบัญชีในสถาบันเดียวกันทันทีไม่ได้เข้าระบบแอดมิชชั่น น้องมายด์จึงต้องวางแผนการศึกษาด้วยตนเองภายใต้ข้อจำกัดที่มีอยู่

2. ปัจจัยจากโรงเรียนสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อ

ในช่วงศึกษาชั้นมัธยมปลายน้องมายด์เรียนแผนคณิต-อังกฤษ ซึ่งแผนนี้ก็จะเน้นจำนวนคาบเรียนวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษและภาษาไทยมากเป็นพิเศษ ซึ่งน้องมายด์เล่าว่าค่อนข้างพอใจในการเรียนการสอนช่วงระดับชั้นมัธยมปีที่สี่และปีที่ห้าเพราะเนื้อหาการเรียนน่าสนใจและมีความรู้สอดแทรกผ่านการทำกิจกรรมที่ได้ความรู้ไปด้วยในตัว แต่การเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมปีที่หกซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการเรียนและต้องเตรียมตัวสอบเข้าเนื้อหาในรายวิชาสำคัญยังคงสอนตามแบบแผนและตามหนังสือเพื่อมุ่งในการสอบวัดผลในระดับชั้นแต่ไม่สอดคล้องกับการสอบเข้าในอนาคต น้องมายด์มองว่า ในบางเนื้อหาที่จะไม่ได้ใช้ในการสอบรายวิชา Onet หรือวิชาสามัญ ก็ควรข้ามหรือรวบรัดให้สั้นลงเพื่อเน้นในเนื้อหาอื่นๆที่สำคัญแต่การเรียนการสอนในห้องเรียนยังใช้เวลาไปกับเนื้อหาที่ไม่จำเป็นค่อนข้างมากทำให้นักเรียนไม่ได้แนวความรู้ที่ต้องการ ในขณะที่รายวิชาแนะนำมุ่งเน้นให้นักเรียนทำแบบทดสอบเพื่อค้นหาตนเองและได้แนวทางของการประกอบอาชีพในอนาคตแต่ไม่ได้เอาข้อมูลเกี่ยวกับระบบการคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยมาแนะนำเด็กเช่นการแนะนำรอบของการคัดเลือก ซึ่งเป็นปีแรกที่ใช้ระบบ Tcas และนำการคัดเลือกทุกแบบมารวมในระบบกลาง แนะนำไม่ได้แนะนำวิธีการคำนวณคะแนนรวมเพื่อใช้ในการยื่นต่อระบบแก่นักเรียน ในขณะที่การแนะนำสถานที่ศึกษา คาบเรียนแนะนำให้นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเอกชนมาแนะนำซึ่งน้องมายด์เล่าว่า ตนเองเคยส่งคำถามในห้องเรียนเพื่อสอบถามรุ่นพี่เกี่ยวกับการยื่นเข้ามหาวิทยาลัยแต่ทางรุ่นพี่ไม่สามารถให้ข้อมูลได้มากนักเนื่องจากการคัดเลือกเข้าเป็นคนละระบบและมีการเปลี่ยนแปลงระบบใหม่ในปีการศึกษาของน้องมายด์ และทางรุ่นพี่เป็นนักศึกษาที่ตัดสินใจมุ่งเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนทันทีหลัง

จบชั้นมัธยมไม่ได้ผ่านประสบการณ์การยื่นคะแนนคัดเลือกเข้าระบบ ทำให้น้องมายด์ไม่ได้รับข้อมูลการศึกษาต่ออย่างที่ต้องการ

อนึ่ง น้องมายด์เล่าว่า ในช่วงใกล้จบการศึกษาชั้นมัธยมปีที่หกทางโรงเรียนได้จัดแนะนำและติวสอบวิชา Onet ให้หนึ่งครั้งโดยนำวิทยากรจากมหาวิทยาลัยศิลปากรมาบรรยายและติวสอบให้ ซึ่งน้องมายด์ได้เข้าติวครบทุกครั้งและชื่นชอบที่เนื้อหาสามารถนำไปใช้ได้ในการสอบสนามจริง ส่วนการสอบวิชาสามัญน้องมายด์เล่าว่าตนเองไม่ได้ติวสอบวิชาสามัญและเคยคิดว่าวิชาสามัญเนื้อหาไม่ต่างกับวิชาเรียนปกติเพราะรายวิชาสอบเป็นวิชาหลักที่เหมือนกันกับวิชา Onet คือ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ และวิทยาศาสตร์พื้นฐานสำหรับนักเรียนแผนศิลป์คำนวณและศิลป์อื่นที่ไม่ใช่แผนวิทยาศาสตร์ น้องมายด์จึงได้คะแนนสอบวิชาสามัญไม่ค่อยดี และน้องมายด์มารู้ภายหลังว่าในช่วงปีสุดท้ายและเทอมสุดท้ายของการเรียนมัธยมปีที่หกมีเพื่อนนักเรียนหลายคนที่ย้ายไปจากห้องเรียนเพื่อไปติวสอบในขณะที่น้องมายด์พยายามเข้าเรียนทุกวันและทุกคาบเพื่อหวังว่าการเรียนการสอนในห้องเรียนจะเพียงพอต่อการไปใช้สอบสนามจริงและเพื่อเก็บคะแนนในรายวิชาต่างๆให้ผลการเรียนหรือเกรดออกมาดีเพื่อช่วยให้คะแนนที่ต้องใช้ยื่นสอบดีขึ้น ซึ่งน้องมายด์ให้ข้อมูลว่า สัดส่วนที่ใช้จริงของผลการเรียนคือ 20 เปอร์เซ็นต์จากทั้งหมดหนึ่งร้อยเปอร์เซ็นต์ในขณะที่คะแนนส่วนใหญ่จะมาจากการสอบแบบต่างๆ ซึ่งบางการสอบเป็นวิชาที่เนื้อหาจากการเรียนการสอนในโรงเรียนสามารถช่วยได้แต่บางการสอบเป็นการสอบที่ไม่อยู่ในเนื้อหาการเรียนการสอนและทางโรงเรียนไม่ได้จัดแนะนำติวสอบให้แก่เด็ก น้องมายด์ซึ่งเป็นนักเรียนที่มุ่งอาศัยการเรียนการสอนจากในโรงเรียนเป็นหลักและไม่ได้ติวกวติวิชาได้กล่าวกับผู้วิจัยว่า

“มายด์ก็สังเกตแล้วแหละคะในช่วงปีเทอมสุดท้ายว่าเพื่อนในห้องบางคนหายไ่มายด์ก็คิดว่าเขาโดดเรียนหรือโดดคาบไปทำอย่างอื่นเพราะบางคนมายด์ก็เห็นว่าโดดเรียนประจำอยู่แล้วเลยไม่ได้คิดอะไร แต่ก็มารู้จากเพื่อนอีกที่ว่าพวกเขาโดดเรียนไปติวข้างนอก ส่วนมายด์ก็คิดว่ากลัวเกรดจะไม่ดีเลยเข้าเรียนส่งงานเก็บคะแนน เข้าติวโอเน็ตที่โรงเรียนจัด โอเน็ตมายด์ก็คะแนนดีอยู่นะคะก็ถือว่าที่เรียนมาได้ใช้ แต่มายด์ไม่ได้คิดว่าพวกวิชาสามัญกับอื่นๆอย่างแกทแพทแค่นี้หาในห้องเรียนมันไม่พอเลยคะ ตอนสอบมายด์เหมือนไม่เคยได้เรียนมาก่อน” (น้องมายด์, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

“นั่นแหละคะพวกวิชาสามัญกับแกทแพทหนึ่งมายด์เลยคะคะแนนไม่ดี แล้วแพทหนึ่งมันก็สำคัญมากถ้ามายด์จะเรียนบัญชีแต่พอคะแนนน้อยมายด์ก็เริ่มทำใจแล้วคะ ส่วนที่เขาไปติวกันที่มายด์ไม่ได้คิดเรื่องนี้เพราะมายด์เองก็ไม่อยากจะทำเงินที่บ้านไปติวแล้วมายด์ก็คิดว่าถ้าเราเก็บเงินจากห้องเรียนไปให้ได้มากที่สุดก็น่าจะพอได้ แต่กลายเป็นว่ามายด์รู้สึกว่าคุณเองเหมือนคิดผิดวางแผนผิดพลาดเลยคะ” (น้องมายด์, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

3. การตัดสินใจและกระบวนการเข้าศึกษาต่อภายใต้เงื่อนไขของรัฐ

น้องมายด์เป็นนักเรียนที่อยู่ในช่วงระบบคัดเลือก Tcas รุ่นปี 61 ซึ่งเป็นปีแรกที่ปรับเปลี่ยนมาใช้ระบบนี้ครั้งแรก น้องมายด์เล่าว่าตนเองไม่ได้ยื่นในรอบแรกและรอบสองของระบบซึ่งเป็นรอบสะสมผลงานและรอบโควต้าแต่ยื่นรอบรับตรงซึ่งเป็นรอบที่สามและรอบแอดมิชชันซึ่งเป็นรอบที่สี่ของระบบ ซึ่งรอบรับตรงจะใช้คะแนนจากวิชาสามัญเป็นหลักและรอบแอดมิชชันจะใช้คะแนนจากโอเน็ตและแกทแพทเป็นหลัก ซึ่งน้องมายด์เล่าว่าตนเองได้ยื่นรอบรับตรงไปแต่ไม่ครบทุกอันดับที่สามารถยื่นได้ กล่าวคือ รอบรับตรงนักเรียนสามารถเลือกได้ทั้งหมดทุกอันดับโดยการคัดเลือกจะไม่เรียงลำดับและสามารถติดได้ทุกที่ที่ทุกอันดับถ้าคะแนนถึงเกณฑ์ ซึ่งน้องมายด์เลือกคณะบัญชีและบริหารจากมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ ซึ่งน้องมายด์ไม่ติดในรอบนี้โดยน้องมายด์กล่าวว่า

“มายด์พอเข้าใจค่ะว่าที่ไม่ติดเพราะคะแนนมายด์น้อย พวกวิชาสามัญกับแพทหนึ่งมายด์ทำได้ไม่มากแล้วตอนดูข้อมูลระบบก็งงๆค่ะ มันเพิ่งเปลี่ยนเอาแนวเอาอนไม่ได้แถมยังดูสถิติคะแนนจากปีก่อนๆก็ไม่ค่อยได้ด้วย ตอนนั้นก็คิดว่าต้องลองเสี่ยงเอา ” (น้องมายด์, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

รวมถึงน้องมายด์ได้มองว่าระบบใหม่ในปีนั้นให้โอกาสคนที่คะแนนสูงกว่าคนอื่นๆโดยน้องมายด์กล่าวว่า

“รอบรับตรงอะคะมันติดได้ทุกอันดับใช่ไหมคะ ถ้าคะแนนถึงก็ติดได้ทุกอันแล้วก็เลือกได้ว่าจะเอาที่ไหน แต่ที่นั่งมันก็ถูกกันเอาไว้ให้พวกคะแนนสูงๆที่ได้ไปแล้วนี่คะ แล้วพอพวกได้คะแนนสูงๆเขาก็เลือกไปอันดับเดียว ปีนั้นจำได้ว่าที่นั่งก็เหลือเยอะแยะแล้วตอนแรกเขาจะไม่ได้เอาที่นั่งมาเสริมรวมกับรอบแอดมิชชันอะคะ แล้วจะให้คนที่หลุดหรือสละสิทธิ์รอบรับตรงไปรอบแอดมิชชันกันต่อ แต่พี่น่าจะเข้าใจนะคะว่าที่นั่งรอบรับตรงมันก็ไม่มากแล้วยังไปกองรวมกันอีก แต่ตอนนั้นพอมายด์ไม่ติดรับตรงมายด์ก็เลยรอไปยื่นรอบแอดมิชชัน ” (น้องมายด์, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

“แล้วมายด์ก็ไปอ่านเจอในโซเชียลด้วยค่ะว่าที่ที่นั่งมันถูกกันเอาไว้พวกคะแนนสูงๆเยอะเป็นเพราะพวกที่ยื่นสายหมอเขาแยกส่วนการยื่นออกไปของเขาไม่รวมกับทุกอันดับของรอบรับตรงแต่เขามีสิทธิ์มายื่นรอบรับตรงอีกทุกอันดับที่นี้พอคะแนนเขาสูงเขาก็กวาดไปหมดเลย มายด์ก็เลยรู้สึกค่ะว่า ระบบแบบนี้มันทำให้คนที่ได้คะแนนไม่สูงเสียเปรียบอยู่นะคะ ” (น้องมายด์, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

ภายหลังจากที่น้องมายด์ไม่ติดรอบรับตรงน้องมายด์ก็ได้มีปัญหาคความไม่เข้าใจกับครอบครัวบ้าง

“ช่วงนั้นมายด์ก็น้อยด์คะแล้วก็ทะเลาะกับที่บ้านนิดหน่อย คือเขาคิดว่ามายด์ไม่ขยันพอเลยไม่ติดอะคะ แล้วเขาคิดว่าแอดได้ครั้งเดียวไม่ติดแล้วก็คือไม่ติดเลย แต่มายด์ก็พยายามบอกเขาว่ามันมี โอกาสอีกรอบ กลายเป็นว่าช่วงที่มายด์มีปัญหาเขาก็มีรอบรับตรง

พิเศษที่เก็บตกคนที่หลุดรับตรงแล้ว มายด์ตกข่าวค่ะก็เลยไม่ได้ยื่นกับเขา เลยไปยื่นรอบแอดมิชชันเลย” (น้องมายด์, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

น้องมายด์ได้ไปยื่นคะแนนอีกครั้งรอบแอดมิชชันซึ่งคะแนนที่น้องมายด์ใช้ยื่นคณะแนวบัญชีต้องใช้คะแนนจากแพทหนึ่งค่อนข้างมากทำให้คะแนนน้องมายด์อยู่ระดับกลางๆแต่น้องมายด์ก็ยื่นคณะแนวบัญชีบริหารในมหาวิทยาลัยที่ตนเองยื่นรอบรับตรงแล้วไม่ติดอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งระบบ Tcas รอบรับตรงปี 61 ได้ทำรอบพิเศษเก็บตกนักเรียนที่หลุดรอบรับตรงไปจำนวนมากถึงสองครั้งแล้ว ทำให้ที่นั่งที่ว่างไม่ได้ถูกนำมารวมกับรอบแอดมิชชันเนื่องจากไม่ได้คาดการณ์และระบุไว้ในระเบียบการซึ่งน้องมายด์ไม่ติดในรอบรับตรงและไม่ได้ยื่นขอในรอบรับตรงพิเศษเมื่อยื่นต่อในรอบแอดมิชชันซึ่งไม่ติดเช่นกัน ภายหลังจากน้องมายด์เล่าว่าตนเองได้เข้าศึกษาต่อปวส.ในสาขาและแห่งเดียวกันกับที่พี่สาวเรียน

4.2.1.4 กรณีศึกษา น้องกุก

1. ข้อมูลพื้นฐานในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม

นักเรียนในเมืองกรณีศึกษาคนที่สี่ชื่อ น้องกุก จบการศึกษามัธยมศึกษาจากโรงเรียนจิตรลดาวิชาชีพประเภทวิชาอุตสาหกรรม สาขาช่างกล น้องกุกอยู่กับคุณพ่อในห้องพักแบบแฟลตหลังกระทรวงกลาโหม คุณพ่อน้องกุกทำงานในไซด์ก่อสร้างและน้องกุกได้เคยไปดูงานที่พ่อทำตั้งแต่เด็กเลยทำให้ชอบและอยากเรียนสายวิศวกรรม

“พ่อกุกเขาทำงานเป็นคนคุมคนงานอีกทีหนึ่ง พ่อเขาจบปวช.ช่างไฟฟ้ากำลังมาจากโรงเรียนช่างกล ชส.ทบ. (โรงเรียนกองทัพบกอุปถัมภ์) แล้วก็ปวส.สายวิศวะแต่จากที่ไหนกุกจำไม่ได้ เหมือนกัน เขาเลยได้ทำงานด้วยกับเป็นคนคุมคนงานด้วยอีกที ก็อาจมีส่วนนะครับที่อยู่กับพ่อเขาบ่อยๆก็เริ่มชอบในสายนี้ หลังจบมอดันผมเลยลองเข้าจิตรลดาดูโรงเรียนตอนมอดันเขาแนะนำถ้าจะไปสายอาชีพก็เลยเลือกไปดู” (น้องกุก, มิถุนายน 2565: สัมภาษณ์)

น้องกุกเล่าว่าอยากเรียนต่อวิศวกรรมในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯไม่อยากจะเข้ามหาวิทยาลัยต่างจังหวัดคุณพ่อต้องการให้น้องกุกเรียนในกรุงเทพฯเท่านั้น ผู้วิจัยได้พูดคุยเพิ่มเติมและได้ข้อมูลว่า ในสมัยเรียนปวช. น้องกุกมีปัญหาเรื่องการเรียนบ่อยครั้งและไม่ได้ไปเข้าเรียนบ้างจากปัญหาสุขภาพส่วนตัว น้องกุกจะมีอาการซึมเศร้าในบางเวลาแต่ไม่ได้เป็นตลอด และมักจะท้อแท้และละทิ้งสิ่งที่ทำอยู่หลายครั้งซึ่งส่งผลต่อการเรียนค่อนข้างมากทั้งการขาดเรียนและการส่งงาน ซึ่งปัญหานี้คุณพ่อน้องกุกรับรู้และเคยพาไปพบแพทย์แล้ว ซึ่งแพทย์ได้ให้คำปรึกษาและรับรองอาการที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปแจ้งทางโรงเรียน น้องกุกเล่าว่าทางโรงเรียนและครูก็รับทราบแต่ไม่สามารถลุ่ม่อล่วยได้มากนัก อย่างไรก็ตามก็ต้องวัดผลประเมินการเรียนตามการเข้าเรียนและการทำงานส่งซึ่งน้องกุกเข้าใจและพยายามปรับตัว ดังกล่าวทำให้น้องกุกถ้าต้องการศึกษาต่อให้ศึกษาภายในกรุงเทพฯและละแวกไม่ไกลจากห้องพักที่อาศัยอยู่เพื่อให้คุณพ่อสามารถดูแลได้ น้องกุกจึงอยากเข้าคณะวิศวกรรมและเพื่อลด

ภาระค่าใช้จ่ายของคุณพ่อน้องก๊กจึงมุ่งไปที่มหาวิทยาลัยรัฐในกรุงเทพฯ ภายหลังจากเมื่อน้องก๊กทราบผลการสอบเข้าว่าไม่ติด น้องก๊กปรึกษากับคุณพ่อและตัดสินใจรอสอบเข้าอีกครั้งปีถัดไประหว่างที่รอน้องก๊กได้เข้าไปช่วยคุณพ่อทำงานในไซด์ก่อสร้างจากทักษะที่น้องก๊กได้มาจากตอนเรียนปวช. น้องก๊กเล่าว่า ตอนทำงานตนเองภูมิใจที่ทำงานได้ ความเครียดแบบที่เคยเป็นตอนสมัยเรียนลดลงและคุณพ่อสามารถดูแลและช่วยเหลือได้ตลอดเวลา ทำให้ปัจจุบันน้องก๊กยังคงเลือกที่จะทำงานกับคุณพ่ออยู่และยังไม่ได้กลับไปในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาตามที่ตั้งความปรารถนาไว้ในตอนแรก

2. ปัจจัยจากโรงเรียนสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อ

น้องก๊กให้ข้อมูลว่าโรงเรียนจะมีฝ่ายปกครองดูแลนักเรียนจะพอสามารถให้การพูดคุยและปรึกษาได้แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการปรึกษาปัญหาในการศึกษาภายในสถาบันเป็นส่วนมากซึ่งน้องก๊กเป็นหนึ่งในนักเรียนที่ผู้ปกครองหรือคุณพ่อก็มีการพูดคุยกับฝ่ายดูแลนักเรียนของโรงเรียนนี้อยู่บ่อยครั้งในเรื่องปัญหาสุขภาพส่วนตัวของน้องก๊ก น้องก๊กเล่าว่าส่วนใหญ่ฝ่ายปกครองดูแลนักเรียนก็จะมอบหมายให้อาจารย์ประจำชั้นเป็นผู้ดูแลและจัดการกับปัญหา ซึ่งแต่ละระดับชั้นที่เปลี่ยนก็ได้เปลี่ยนอาจารย์ประจำชั้นในทุกชั้นปี ทำให้คุณพ่อกับน้องก๊กต้องสื่อสารทำความเข้าใจกับอาจารย์ในทุกชั้นปี ซึ่งอาจารย์บางท่านก็รับรู้เข้าใจและพยายามช่วยเหลือเท่าที่ได้แต่บางท่านบอกกับคุณพ่อและน้องก๊กว่า ปัญหานี้เป็นข้อจำกัดส่วนตัวเกิดกับน้องก๊กแต่เด็กส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดไม่ได้ประสบปัญหานี้และจำนวนนักเรียนที่ไม่น้อยจึงไม่สามารถจะดูแลนักเรียนคนใดคนหนึ่งได้และให้น้องก๊กพยายามปรับตัวและอยู่ร่วมกับนักเรียนคนอื่นให้ได้และอยู่บนมาตรฐานการวัดประเมินผลการศึกษาและการประเมินแบบอื่น ๆ อย่างการเข้าชั้นเรียน จิตพิสัย กิจกรรมและการส่งงานแบบเดียวกันกับนักเรียนคนอื่น ๆ ซึ่งคุณพ่อและน้องก๊กเข้าใจในส่วนนี้และยอมรับในผลการศึกษาต่างๆที่ออกมา แต่น้องก๊กเล่าว่า น้องก๊กได้เคยไปปรึกษากับอาจารย์ประจำชั้นช่วงปีสุดท้ายของการศึกษาว่าตนเองมีข้อจำกัดและผลการเรียนอยู่ในระดับปรมาณหนึ่งและมีความต้องการอยากศึกษาต่อมหาวิทยาลัยในคณะสาขาเกี่ยวกับวิศวกรรมศาสตร์โดยไปขอให้อาจารย์ช่วยแนะนำข้อมูลหรือแนะนำให้ตนเองแต่อาจารย์มิได้ให้ข้อมูลใดๆที่เป็นประโยชน์กับน้องก๊กกลับมาซึ่งน้องก๊กเล่าว่า

“ตอนปีสุดท้ายก่อนจะจบผมเคยไปคุยกับอาจารย์ที่เขาเป็นครูประจำชั้นว่าผมอยากเรียนต่อ อยากไปแอดเข้ามหาลัยสายวิศวะ ผมได้เกรดปรมาณนี้มีปัญหาสุขภาพตัวเองด้วย ปรมาณนี้ให้เขา แนะนำหรือแนะนำผมหน่อย แต่เขากลับบอกผมว่า ‘ปกติแล้วครูจะไม่ดูแลนักเรียนคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษ มันไม่แฟร์กับคนอื่น ๆ คนอื่น ๆ เขาจะมองว่าครูผลักดันใครเป็นพิเศษ อีกอย่างคนอื่นเขาก็ไม่รู้ว่ามีเด็กคนไหนมีปัญหาอะไรโดยเฉพาะเรื่องส่วนตัวซึ่งต้องจัดการปัญหาเหล่านี้ด้วยตนเองนะเพราะถือว่าค่อนข้างโตแล้วไม่เด็กแล้ว รวมถึง ถ้าก็มีปัญหาแบบนี้แล้วมันส่งผลกับการเรียนขนาดนี้คิดว่าคงไม่สามารถเรียนในมหาลัยปกติได้หรอก เพราะมันต้องรับผิดชอบตนเองทำงานกับคนอื่น ๆ ได้ ครูคิดว่ากูกคงไม่น่าไหว ครูคิดว่ากูกยังไม่พร้อมควรไปลองดูลองทำอย่างอื่นแทนนะ เช่นพวกศึกษานอกเวลา ปรมาณนี้’ เขา

ตอบผมกลับมาแบบนี้ผมก็เลยไม่ได้ไปคุยปรึกษาอะไรกับเขาอีก แต่เรื่องนี้ผมก็ไม่ได้เอากลับมาบอกพ่อนะครับ ไม่อยากให้พ่อต้องคิดมาก ผมก็เลยลองถามเพื่อนๆซึ่งบางคนเขาก็มีบอกบ้างแต่ก็ไม่มากเพราะผมไม่ค่อยสนิทกับใคร ช่วงนั้นผมก็เลยใช้คอมในห้องสมุดโรงเรียนหาข้อมูลไปเรื่อยครับ” (น้องกูก, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

น้องกูกเล่าว่าตนเองได้ศึกษาข้อมูลระบบ Tcas ในรุ่นของตนเองซึ่งมีการปรับเปลี่ยนจากรุ่นก่อนซึ่งพบปัญหาในรอบรับตรง รวมถึงน้องกูกได้ศึกษาการเตรียมสอบวิชา Pat4 วิศวกรรมศาสตร์ไว้ซึ่งน้องกูกได้เรียนในแนว วิศวกรรมตั้งแต่ปวช.แล้วจึงคิดว่าเนื้อหาในการเรียนและการปฏิบัติจริงจะสามารถนำไปใช้ได้ น้องกูกจึงไม่ได้ติววิชา PAT3 เพิ่มเติม ซึ่งน้องกูกเล่าว่าสิ่งที่ออกสอบเน้นทฤษฎีมากในขณะที่ในการเรียนของโรงเรียนจะเน้นปฏิบัติจริงมากกว่าซึ่งส่งผลต่อการทำข้อสอบมาก

น้องกูกให้ข้อมูลว่าทางโรงเรียนเนื่องจากเป็นสายวิชาชีพจึงได้จัดติวและจัดสอบ Vnet ให้แก่นักเรียนสำหรับให้นักเรียนนำไปยื่นในการศึกษาต่อสายวิชาชีพชั้นสูงหรือปวส. ซึ่งน้องกูกก็ได้สอบตามที่โรงเรียนจัดให้แต่ด้วยเหตุนี้ทำให้น้องกูกไม่ได้สอบวิชา Onet เนื่องจากทางโรงเรียนไม่ได้จัดและไม่ได้ส่งชื่อนักเรียนให้สอบ และทางโรงเรียนมุ่งให้นักเรียนศึกษาต่อสายวิชาชีพชั้นสูง จึงเน้นส่งต่อนักเรียนไปศึกษาต่อสายวิชาชีพชั้นสูงมากกว่าให้สอดคล้องกับแนวทางที่ศึกษามา การไม่ได้สอบ Onet ของน้องกูกทำให้น้องกูกไม่มีคะแนนในส่วน Onet ซึ่งส่งผลต่อการยื่นคะแนนในระบบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย

3. การตัดสินใจและกระบวนการเข้าศึกษาต่อภายใต้เงื่อนไขของรัฐ

น้องกูกตัดสินใจยื่นคะแนนเข้าระบบและเนื่องด้วยน้องกูกไม่มีคะแนนในส่วนวิชา Onet ทำให้น้องกูกไม่สามารถยื่นรอบแอดมิชชั่นซึ่งเป็นรอบที่สี่ของระบบ Tcas ได้ น้องกูกจึงยื่นอันดับในรอบรับตรงซึ่งเป็นรอบที่สามของระบบแทน ซึ่งยังไม่ใช้คะแนน Onet แต่ใช้คะแนนจากแกทแพทและวิชาสามัญเป็นส่วนใหญ่ สัดส่วนขึ้นกับมหาวิทยาลัยและคณะสาขานั้นๆจะกำหนด น้องกูกจึงยื่นคะแนนที่มีเข้าไปในระบบแต่ข้อจำกัดที่น้องกูกเผชิญคือ การคัดเลือกรอบรับตรงจะไม่ใช้คะแนน GPAX หรือเกรดเฉลี่ยจากผลการศึกษาช่วงมัธยมปลายหรือเทียบเท่ามาคำนวณในสัดส่วนแต่จะใช้ GPAX เป็นเกณฑ์ขั้นต่ำในการคัดกรองนักเรียน น้องกูกเล่าว่า ด้วยตนเองได้เกรดเฉลี่ยไม่ค่อยดีจากปัญหาต่างๆทำให้ไม่สามารถยื่นเข้าในบางสาขาวิชาหรือมหาวิทยาลัยหลายแห่งที่กำหนดคุณสมบัติเกรดเฉลี่ยขั้นต่ำ รวมถึงเกรดสะสมรวมแบบแยกรายวิชาหลักในผลการเรียนจากโรงเรียนเพื่อเป็นเกณฑ์คัดกรองก่อนการยื่นคะแนนสอบ น้องกูกจึงคิดจะยื่นในที่ที่เกณฑ์ไม่สูงหรือไม่กำหนดเกณฑ์ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยที่อยู่ต่างจังหวัด น้องกูกจึงตัดสินใจยื่นมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯไม่กี่แห่งและไม่เต็มจำนวนหกอันดับที่รอบรับตรงให้สิทธิ์นักเรียนยื่นได้และน้องกูกเป็นอีกหนึ่งกรณีศึกษาที่ไม่ติดในระบบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย และในคราแรกที่ความตั้งใจยื่นคะแนนอีกรอบในปีถัดไปแต่ด้วยสถานการณ์ที่ทำให้น้องกูกได้เข้าไปดูงานและทำงานกับพ่อจึงทำให้น้องกูกตัดสินใจยังไม่กลับเข้ามายื่นแอดมิชชั่นระบบแต่เลือกที่จะลองทำงานก่อน

4.2.1.5 กรณีศึกษาน้องทัส

1. ข้อมูลพื้นฐานในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม

นักเรียนในเมืองกรณีศึกษาที่ห้าชื่อ น้องทัส จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนวัดเขียนเขตและจบการศึกษาระดับปวช. เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลายจากวิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา น้องทัสอาศัยอยู่กับพ่อแม่และมีพี่ชายหนึ่งคน น้องทัสเล่าว่า ฐานะทางบ้านมีการพลิกผันในช่วงที่น้องทัสเรียนอยู่ช่วงประถมศึกษาและชีวิตของน้องทัสต้องเปลี่ยนไปในช่วงชั้นมัธยมศึกษา น้องทัสเล่าว่า ในช่วงแรกครอบครัวค่อนข้างร่ำรวยด้วยทรัพย์สินที่ทางบ้านมีและเงินเก็บ แต่ช่วงหนึ่งที่น้องทัสกำลังขึ้นชั้นมัธยมคุณพ่อของน้องทัสล้มละลาย ซึ่งน้องทัสยินดีเล่าเหตุการณ์นี้โดยน้องทัสเล่าว่า คุณพ่อได้ไปซื้อที่ดินหนึ่งหลายสิบล้านบาทจากคำแนะนำของเพื่อนซึ่งเป็นนายหน้าที่ดินด้วยความไวใจและทางเพื่อนได้รับค่านายหน้าไปพอสมควร ภายหลังจากพบว่าที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดินตาบอดและมีสถานะเป็นที่ดินของทรัพย์สินจึงโดนเวนคืน และถูกฟ้องร้องจนกลายเป็นบุคคลล้มละลาย หลังจากนั้นครอบครัวก็ลำบากมากต้องขายทรัพย์สินที่มี ต้องสู้คดีแต่ก็แพ้ จึงต้องดำเนินครอบครัวแบบตามอัธยาศัย น้องทัสจึงเข้าศึกษามัธยมที่โรงเรียนวัดเขียนเขตที่ค่าเทอมไม่แพงและอยู่ไม่ไกลจากที่อยู่อาศัยเดิม ซึ่งน้องทัสต้องปรับตัวใหม่อย่างมากให้เข้ากับสถานการณ์ทางบ้านและสังคมในโรงเรียนที่เปลี่ยนไป ซึ่งน้องทัสเล่าว่าแต่ละวันได้ค่าอาหารจากคุณแม่ไม่มากและต้องจำกัดเอาไว้เป็นค่าเดินทางด้วยแต่เป็นข้อดีของโรงเรียนวัดที่จะมีอาหารในวัดให้รับประทานตอนกลางวันได้ซึ่งไม่เสียเงินทำให้น้องทัสประหยัดเงินไปได้บ้าง โดยช่วงมัธยมน้องทัสเล่าว่าไม่ได้มุ่งสนใจการเรียนมากนักแต่ชอบเล่นดนตรีจึงเข้าชมรมดนตรีไปอยู่ในวงโยธวาทิตตำแหน่งเครื่องแซกโซโฟน และได้ไปเล่นในงานโรงเรียน งานกิจกรรมกีฬาและงานอื่นๆที่โรงเรียนให้ไป น้องทัสจึงรู้สึกชื่นชอบกับการเล่นดนตรีมาตั้งแต่นั้น เมื่อน้องทัสต้องขึ้นชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายน้องทัสเล่าว่าทางโรงเรียน(วัดเขียนเขต)ในวิชาแนะแนวได้นำรุ่นพี่ที่เรียนในสายปวช.และปวส.มาแนะนำนักเรียน ทำให้น้องทัสรู้จักในสายอาชีพซึ่งน้องทัสเล่าว่า

“ตอนนั้นผมเกรดก็ไม่ได้ดีนะ แล้วจบมอสามก็ต้องเข้าต่อตอนแรกก็ไม่วัดจะไปไหนดี คนอื่นเขาก็ไปเข้าโรงเรียนโน่นนี่ได้ก็เขาเก่ง แต่ผมรู้ตัวว่าเรียนไม่เก่งขนาดนั้นแล้วที่บ้านก็มาเป็นแบบนี้ การที่ไม่มีเงินมันก็ลำบากนะครับ ตอนนั้นจะไปสมัครที่ไหนก็ต้องมีค่าสมัคร ไหนจะค่าเทอมอีก ก็เลยคิดหนักอยู่ จนมีอยู่ครั้งหนึ่งวิชาแนะแนวเขาเอารุ่นพี่มาแนะนำเป็นครั้งแรกที่ผมรู้จักสายอาชีพแบบจริงจัง มีรุ่นพี่คนหนึ่งเขาพูดว่า เราเรียนไปเพื่ออะไร ผมก็ตอบว่าเรียนไปเป็นนักดนตรีที่ผมอยากเป็น แต่รุ่นพี่คนนั้นตอบว่า ทุกคนเรียนไปโตขึ้นเพื่อทำงาน ปลายทางคือการทำงานเพียงแต่ก่อนจะถึงการทำงานคนที่เขามีทุนเขาก็เรียนต่อมอสี่ห้าหกไป แต่สำหรับคนไม่มีทุนละ สายอาชีพเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับคนทุนน้อยนะ สิ่งที่คุณพี่คนนั้นพูดเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผมตัดสินใจได้และไปเข้าเรียนต่อสายอาชีพสำหรับคนเงินน้อยอย่างผมในตอนนั้น แต่ตอนแรกก่อนที่จะไปเข้าสายอาชีพผมก็อยากลองทำตาม ความชอบ

ตนเอง ผมเก็บเงินจากที่ได้ค่าอาหารแต่ละวันเอาไปสมัครสอบโรงเรียนดุริยางคศิลป์ของ มหิดล แต่ผมสอบไม่ผ่านทั้งทฤษฎีและปฏิบัติเพราะผมไม่ได้ตีวอะไรเลย หลังจากนั้นผมก็เลย ตัดสินใจเข้าสายอาชีพเลย” (น้องทัส, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

และด้วยแนะนำนอกจากให้ข้อมูลในแผนการเรียนสายอาชีพแล้วยังแนะนำว่าการศึกษาวาดรูปจะมีช่วงที่ให้นักเรียนฝึกงานและมีรายได้ ทำให้น้องทัสตัดสินใจไปเข้าศึกษาเพื่อหวังจะได้มีรายได้ระหว่างเรียน

น้องทัสได้เข้าศึกษามัธยมปลายที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา เป็นโรงเรียนกึ่งโรงเรียนช่าง และน้องทัสเลือกเข้าสายออกแบบเพราะคุณแม่มีร้านเครื่องเขียนเล็กๆที่ขายอยู่จะช่วยประหยัดค่าอุปกรณ์ไปได้ แต่การประหยัดก็ยังไม่พอกับค่าใช้จ่ายต่างๆทั้งเครื่องเขียนอุปกรณ์ที่นอกเหนือจากร้านคุณแม่มี ค่าอาหารค่าเดินทางแต่ละวันรวมถึงค่าเทอมและค่าใช้จ่ายอื่นๆในวิทยาลัยที่ต้องชำระ น้องทัสจึงเริ่มเข้าไปอยู่ในกลุ่มเด็กเล่นดนตรีและใช้ทักษะดนตรีที่มีไปขอให้เพื่อนและรุ่นพี่ในกลุ่มดนตรีช่วยสอนเครื่องดนตรีอื่นเพิ่ม ทำให้น้องทัสสามารถเล่นกีตาร์ได้และเพื่อนก็ได้พาน้องทัสไปเล่นดนตรีเปิดหมวกตามสวนสาธารณะหรืออนุสาวรีย์ชัย รวมถึงพาไปเล่นในร้านอาหารและสถานบันเทิง ย่านข้าวสาร ทำให้น้องทัสพอมีรายได้มากขึ้นแม้ไม่ได้มากและไม่สม่ำเสมอแต่ก็สามารถมาใช้จ่ายในส่วนที่จำเป็นได้ เมื่อใกล้ศึกษาจบน้องทัสมีความต้องการอยากเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาใน มหาวิทยาลัยโดยสนใจด้านนิเทศศิลป์โปรดักต์ดีไซน์ กับ สายสื่อสารมวลชน

2. ปัจจัยจากโรงเรียนสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อ

น้องทัสเล่าว่า ทางโรงเรียนด้วยที่เป็นสายอาชีพการแนะนำศึกษาต่อจะให้ข้อมูลในสายอาชีพเดียวกันเป็นหลักคือการศึกษาต่อระดับปวส. เพราะทางแนะนำโรงเรียนต้องการให้นักเรียนไปในจุดสูงสุดของสายอาชีพก่อน เพราะการเรียนการสอนในโรงเรียนจะไม่ค่อยเน้นภาคทฤษฎีหรือเน้นวิชาการ แต่จะเน้นการปฏิบัติและให้เวลากับการฝึกงานจริงของนักเรียนซึ่งนักเรียนจะมีรายได้พิเศษจากการฝึกงานด้วย ดังนั้นทางแนะนำโรงเรียนจึงมุ่งแนะนำให้เด็กศึกษาต่อระดับปวส.มากกว่า และให้ข้อมูลว่าเด็กนักเรียนจากวิทยาลัยสายอาชีพจะเสียเปรียบเสมอเมื่อต้องสอบแข่งขันกับเด็กสายสามัญ และน้อยมากที่นักเรียนสายสามัญจะมาแข่งขันเข้าสายอาชีพอย่างปวส. ดังนั้นการศึกษาต่อเนื่องในสายเดียวกันจะเป็นผลดีต่อนักเรียนมากที่สุด รวมถึงการใช้คะแนนสอบในการยื่นศึกษาต่อของสายอาชีพก็แตกต่างกับสายสามัญ เนื่องจากสายอาชีพจะจัดการสอบ Vnet แทน Onet ของสายสามัญ เป็นคะแนนสอบเฉพาะของสายอาชีพสำหรับยื่นศึกษาต่อสายอาชีพที่ขึ้น ดังนั้นทางวิทยาลัยจึงจะจัดสอบ Vnet ให้แก่นักเรียนทุกปี แต่การสอบอื่นๆขึ้นกับนักเรียนจะต้องไปศึกษาข้อมูลและไปสอบนอกวิทยาลัยแทนเพราะทางวิทยาลัยจะไม่ได้จัดให้

3. การตัดสินใจและกระบวนการเข้าศึกษาต่อภายใต้เงื่อนไขของรัฐ

ในการตัดสินใจและการต่อรองกับระบบคัดเลือกน้องทศกล่าวว่า “ทุกอย่างขึ้นกับเงินที่มีในมือเลยครับ” จากที่น้องทศค่อนข้างมีปัญหาเรื่องของการเงินจึงส่งผลต่อการตัดสินใจ โดยน้องทศเล่าว่า ขณะนั้นตนเองตัดสินใจที่จะไปต่อและพยายามให้ถึงที่สุด เมื่อได้ศึกษาเกี่ยวกับระบบคัดเลือกรอบ Tcas63 แล้วน้องทศได้พิจารณาว่าตนเองมีโอกาสสองครั้งคือรอบรับตรงและรอบแอดมิชชันเนื่องจากไม่สามารถสมัครในรอบเพิ่มสะสมผลงานและรอบโควตาได้และระบบ Tcas รุ่นปี 63 นี้ได้มีความใกล้เคียงกับระบบ Tcas รุ่นปี 62 ทั้งรอบรับตรงและรอบแอดมิชชันซึ่งสามารถเลือกยื่นได้หกอันดับในรอบรับตรงและยื่นได้สี่อันดับในรอบแอดมิชชันโดยมีสิทธิ์ได้เพียงหนึ่งแห่งในแต่ละรอบเท่านั้น น้องทศกล่าวว่า

“ก็ตอนตัดสินใจจะเลือกรู้ดีครับว่ายิ่งเลือกอันดับไว้มากอย่างบางคนเลือกไว้หกอันดับสี่อันดับเลยแบบนี้ก็ยังมีโอกาสมาก แต่อย่างที่ผมบอกทุกอย่างขึ้นอยู่กับเงินที่ผมมี ซึ่งตอนนั้นต้องยอมรับว่าลำบากมากจากปัญหาที่บ้าน เงินพิเศษที่หาได้ก็ต้องส่งให้ที่บ้านเพื่อประคองกันไปให้ได้ ตอนจะเลือกอันดับแต่ละอันดับมันก็ต้องเสียตั้งค์เป็นขั้นๆ ยิ่งเลือกเยอะก็เสียตั้งค์เยอะ มันดูเหมือนไม่ใช่เงินมากมายนะครับ แต่สำหรับผมตอนนั้นถือว่าลำบากมากถ้าจะต้องจ่าย” (น้องทศ, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

“อีกส่วนนะครับเรื่องสิ่งที่จะเลือกก็เหมือนกันถ้าเลือกไปแล้วได้จะมีเงินจ่ายค่าเทอมหรือมีเงินเรียนมัย อันไหนค่าเทอมไม่แพง อันไหนไม่ต้องเดินทางมากจะได้ประหยัด ทุกอย่างมันต้องคิดหมดละครับ จะพิจารณาจากแค่สิ่งที่อยากเรียนหรือคะแนนที่มีสำหรับผมมันยังไม่พอ เลยกลายเป็นว่าผมก็เลือกอันดับเท่าที่จะเลือกได้ไม่ครบทั้งหมดครับ เลือกไปเท่าที่ได้ผลลัพธ์ก็อย่างที่ว่าครับก็ไม่ติดแหละ ผมเข้าใจได้” (น้องทศ, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

น้องทศมองว่าที่ตนเองไม่สามารถผ่านการคัดเลือกในระบบเข้าศึกษาต่อเป็นเพราะ

“ตอนนั้นผมไม่มีเงินติดอยู่แล้ว ผมก็อ่านหนังสือเอา แล้วก็เอาเงินเก็บไปจ่ายค่าสอบต่างๆ แล้วโรงเรียนที่เขาเป็นสายอาชีพเขาก็ให้คำแนะนำได้ไม่มาก ยังดีที่เขาจัดที่สอบโอเน็ตให้ผมได้ ผมเลยมีคะแนนตรงนี้ ไม่งั้นผมคงยื่นคะแนนไม่ได้ตั้งแต่แรกแล้ว” (น้องทศ, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

4.2.1.6 กรณีศึกษาน้องปอ

1. ข้อมูลพื้นฐานในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม

นักเรียนในเมืองกรณีศึกษาที่หกดชื่อ น้องปอ จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนศรีอยุธยาในพระอุปถัมภ์ น้องปออาศัยอยู่กับแม่สองคน คุณแม่เป็นคุณแม่เลี้ยงเดี่ยวเปิดร้านตัดผมเสริมสวยอยู่แถวเทเวศน์ น้องปอเล่าว่า รายได้หลักของบ้านมาจากสองส่วน ส่วนแรกคือการตัดผมเสริมสวยของคุณแม่ ส่วนที่สองคือร้านเสริมสวยได้เปิดขึ้นสองเป็นห้องเล็กๆ สำหรับเช่ารายวันให้ครูอาจารย์จากโรงเรียนละแวกนั้นมาเช่าสอนพิเศษนักเรียน ส่วนน้องปอกับคุณแม่อาศัยอยู่คนละที่กับ

ร้านเสริมสวย ซึ่งทั้งบ้านที่อาศัยอยู่กับร้านเสริมสวยเป็นบ้านตึกแถวของคุณแม่ที่ได้มรดกมาจึงไม่ต้องมีภาระค่าเช่าที่และครอบครัวที่มีกันอยู่สองคนจึงทำให้ไม่เดือดร้อนเรื่องเงินซึ่งคุณแม่สามารถหารายได้และมีเงินเก็บไว้สำหรับครอบครัวและการศึกษาของน้องปอ

“คุณแม่ปอเขาเคยเรียนเหมือนเป็นประกาศนียบัตรวิชาชีพช่างตัดผมทำผมอะคะ ตามจริงเห็นมีอีกอันเป็นช่างตัดเสื้อด้วยแต่สุดท้ายแม่เขาก็เลือกเปิดร้านตัดผมทำผมแล้วก็ทำมาเรื่อยๆคะ แม่เขาก็พูดว่าทำผมตามจริงก็ได้เงินดีมีอิสระอย่างน้อยก็ต้องเสียค่าเช่าหน้าร้านอะไร แต่ถ้าจะให้ลูกเรียนหรือทำงานก็ยากให้ไปอยู่ในองค์กรอะไรที่มันมีเงินเดือนชัดเจนมีสวัสดิการให้ เขาเลยจะเชียร์ให้ไปเรียนพยาบาลหรือพวกราชการแบบนั้นคะ” (น้องปอ, มิถุนายน 2565: สัมภาษณ์)

น้องปอเล่าว่า คุณแม่ไม่อยากจะให้ไปเข้ามหาวิทยาลัยไกลบ้านหรือต่างจังหวัด อยากให้อยู่ในกรุงเทพและไม่อยากให้ไปอยู่หอ น้องปอจึงต้องการจะเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยในกรุงเทพ ส่วนคณะสาขาที่น้องปอเลือกคือสายนิเทศศาสตร์ ซึ่งน้องปอเล่าว่าช่วงเรียนมัธยมน้องปอไม่ค่อยชอบทำกิจกรรมแต่มีวิชาเลือกบางตัวที่ให้นักเรียนส่งงานในรูปแบบวิดีโอหนังสือสั้น ทำให้น้องปอรู้สึกชอบที่ได้ทำและสนใจอยากศึกษาต่อในสาขานิเทศศาสตร์ ซึ่งความต้องการนี้ของน้องปอไม่สอดคล้องกับความต้องการของคุณแม่โดยน้องปอเล่าว่า

“แม่ไม่อยากจะให้ปอเรียนนิเทศ อยากให้เรียนพวกสาขาที่เป็นวิชาชีพชัดเจนไปเลยหาเงินได้มั่นคงแน่นอน อีกร้อยแม่ปอก็กังวลแต่ว่าพวกเรียนนิเทศผู้ชายเยอะ สังสรรค์บ่อยกลัวปอจะไปไกล แม่ปอเลยพยายามอยากให้ปอเลือกพวกพยาบาลแต่ปอไม่อยากจะเรียน” (น้องปอ, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

จากการพูดคุยน้องปอจะค่อนข้างติดคุณแม่เป็นพิเศษอาจเป็นเพราะอยู่กับคุณแม่สองคนและเป็นคุณแม่เลี้ยงเดี่ยวเลยทำให้น้องปอจะค่อนข้างเปิดเผยและปรึกษาคู่คุณแม่ในหลายๆเรื่องรวมถึงเรื่องการเรียนและการศึกษาต่อ ความเห็นกับการตัดสินใจของคุณแม่น้องปอก็ทำให้น้องปอสับสนในตัวเองว่าควรตัดสินใจตามที่ตนเองต้องการหรือตามที่คุณแม่ต้องการ

2. ปัจจัยจากโรงเรียนสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อ

ในช่วงการเรียนชั้นมัธยมตอนปลายน้องปอเล่าว่า ในการเรียนตนเองตั้งใจและได้ผลการเรียนและเกรดดีพอสมควร แต่ตนเองไม่ได้เป็นเด็กกิจกรรมและไม่ได้ชื่นชอบทำกิจกรรมมากนักจึงไม่ค่อยได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือการแข่งขันใดๆที่ทางโรงเรียนจัดหรือทางโรงเรียนส่งนักเรียนไปแข่งขันนอกโรงเรียน น้องปอจึงไม่ได้มีผลงานอื่นๆนอกเหนือจากการเรียนมากนักแต่มีผลการเรียนที่ดี น้องปอเล่าว่า ช่วงมัธยมปีที่หกทางแนะแนวได้ปล่อยวิชาแนะแนวและขออนุญาตแก่โรงเรียนให้นักเรียนสามารถไปเข้าร่วมงานโอเพ่นเฮาส์หรือกิจกรรมการแนะนำการศึกษาของแต่ละมหาวิทยาลัย โดยตามความสมัครใจและความสนใจของนักเรียนแต่จะต้องให้นักเรียนรวมกลุ่มไปด้วยกันและส่งรายชื่อนักเรียนที่

ไปเข้าร่วมและเยี่ยมชมมหาวิทยาลัยที่ไปกิจกรรมแนะนำการศึกษา ภายหลังจากเมื่อไปกิจกรรมมาแล้วจะมีช่วงที่วิชาแนะนำจะส่งงานแก่นักเรียน โดยให้นักเรียนได้บรรยายเล่าสิ่งที่ได้รับจากการไปกิจกรรมแนะนำการศึกษาของแต่ละมหาวิทยาลัยที่ตนเองไปมา และเขียนถึงเป้าหมายของตนเองและสาขาวิชาคณะที่ตนเองสนใจและให้นักเรียนได้ลองจัดอันดับความชื่นชอบในคณะสาขาต่างๆเพื่อเรียงลำดับความต้องการของตนเองจากมากไปน้อย ในส่วนนี้น้องปอเล่าว่าทำให้ตนเองสามารถเรียงลำดับความต้องการได้ดีและทำให้ทราบแนวทางอาชีพที่อยากทำในอนาคตซึ่งน้องปอชอบในสายนิเทศศาสตร์ ซึ่งน้องปอเล่าว่า ตนเองเคยได้ขอข้อมูลและคำปรึกษาจากทางแนะนำในเรื่องนี้และได้แนะนำได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเข้านิเทศศาสตร์ของศิษย์เก่าซึ่งส่วนใหญ่สามารถใช้ผลงานทางกิจกรรมในการเข้าศึกษาซึ่งน้องปอมีเพียงหนังสือที่ทำกับเพื่อนเพื่อส่งในวิชาหนึ่ง น้องปอจึงคิดว่าไม่เพียงพอต่อการยื่นเข้าในรอบผลงานแน่นอนจึงได้หาข้อมูลต่อเพื่อดูโอกาสของการยื่นคะแนนในรอบปกติซึ่งได้แก่รอบรับตรงเป็นรอบที่สามและรอบแอดมิชชันเป็นรอบที่สี่ จากทั้งหมดห้ารอบของระบบคัดเลือก Tcas61 และน้องปอเห็นว่าสายนิเทศศาสตร์จะเน้นสัดส่วนคะแนนวิชา GAT ค่อนข้างมากตนเองจึงไปซื้อหนังสือเพื่อฝึกทำโจทย์และขอเงินคุณแม่ไปเรียนวิชาภาษาอังกฤษสำหรับ GAT เพิ่มเติม

3. การตัดสินใจและกระบวนการเข้าศึกษาต่อภายใต้เงื่อนไขของรัฐ

น้องปอเป็นนักเรียนที่ยื่นเข้าระบบ Tcas รุ่น 61 ซึ่งระบบรุ่น 61 เป็นระบบแรกของ Tcas ซึ่งแบ่งรอบออกเป็นห้ารอบย่อยและดึงหลายมหาวิทยาลัยเข้ามาภายใต้ระบบเดียวกัน ซึ่งน้องปอเล่าว่ารอบที่ยื่นด้วยผลงานกับรอบที่ยื่นด้วยโควตาความสามารถพิเศษ น้องปอไม่ได้ยื่น และน้องปอยื่นรอบรับตรงและรอบแอดมิชชันโดยเลือกเฉพาะสาขานิเทศศาสตร์ ต่างมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯตามที้องปอคาดหวังโดยเลือกอันดับที่แม้ความเสี่ยงสูงโอกาสติดต่ำเช่น จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แต่น้องปอตัดสินใจลงยื่น โดยน้องปอตัดสินใจเป็นไปเพราะต้องการพิสูจน์ให้คุณแม่เห็นว่าน้องปอต้องการศึกษาในสาขานิเทศศาสตร์

“ตอนเลือกมหาวิทยาลัยหลายที่ปอเลือกแม้คะแนนไม่ถึงแต่ปอก็ลองดู ส่วนบางที่ปอก็อธิษฐานไว้ว่าน่าจะทำได้ ที่ปอเลือกแบบนี้เพราะถ้าได้จริงๆอย่างน้อยปอก็ได้ทำให้แม่เห็นว่าปออยากเรียนจริงๆ ถ้าเป็นมหาลัยดังๆเพื่อแม่จะยอมง่ายขึ้น” (น้องปอ, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

ซึ่งเมื่อความเสี่ยงสูงและทิศทางของความนิยมในสาขานี้สูงทำให้การแข่งขันและคะแนนภาพรวมสูงขึ้น ทำให้น้องปอไม่สามารถต่อรองกับระบบคัดเลือกได้ น้องปอจึงไม่สามารถแอดมิชชันเข้าอุดมศึกษาได้ ผู้วิจัยสอบถามเพิ่มเติมถึงการแอดมิชชันไม่ติดจากการยื่นอันดับโดยน้องปอมองว่าส่วนหนึ่งมาจากคะแนนสอบตนเอง แต่ส่วนหนึ่งมาจากการที่รอบรับตรงของ Tcas61 ผู้เลือกมีสิทธิ์ติดได้ทุกที่ในหกอันดับที่เลือกไว้ทำให้เกิดการกั้นที่หนึ่งให้ผู้มีคะแนนสูงสามารถเลือกก่อน ซึ่งระบบ Tcas61 ยังไม่เสถียรพอทำให้ที่นั่งซึ่งถูกสละสิทธิ์ในรอบรับตรงมิได้นำไปรวมกับรอบแอดมิชชันถัดไป

ทำให้เมื่อนักเรียนหลุดจากรอบรับตรงแล้วและในรอบของรุ่นนี้เมื่อนักเรียนหลุดรอบรับตรงจำนวนมาก จากเรื่องการกันที่นั่ง เมื่อนักเรียนไปยื่นต่อในรอบแอดมิชชั่นซึ่งที่นั่งมีไม่มากและปริมาณของนักเรียนที่มายื่นที่นั่งนักเรียนที่หลุดจากรอบรับตรงกับนักเรียนที่ตั้งใจหรือต้องการยื่นในรอบแอดมิชชั่นเพียงอย่างเดียว ทำให้คะแนนโดยเฉพาะสาขาที่ยอดนิยมมีความเสี่ยงสูงที่จะไม่ติด ซึ่งน้องปอเป็นหนึ่งในนักเรียนที่ตัดสินใจทำตามกติการะบบคัดเลือกและไม่สามารถต่อรองกับระบบได้ตามที่คาดหวัง

4.2.1.7 กรณีศึกษาน้องนอร์ท

1. ข้อมูลพื้นฐานในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม

นักเรียนในเมืองกรณีศึกษาที่เจ็ดชื่อ น้องนอร์ท จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนวัดราชาธิวาส น้องนอร์ทอยู่กับพ่อแม่และน้องชายหนึ่งคน โดยทางบ้านมีร้านขายยางรถยนต์และมีรายได้หลักจากกิจการนี้ซึ่งแต่ละเดือนก็มีความไม่แน่นอนนัก น้องนอร์ทมีความชอบและอยากเรียนคณะวิศวกรรมสาขาไฟฟ้า โดยน้องนอร์ทเล่าว่าทางบ้านได้พยายามส่งน้องนอร์ทให้สามารถเรียนในโรงเรียนจนจบและให้น้องนอร์ทได้เรียนพิเศษติวทวิวิชาและสมัครสอบต่างๆโดยสนับสนุนค่าใช้จ่ายทั้งหมดตั้งแต่เบื้องหลังของการได้รับโอกาสนี้ทางบ้านต้องแบ่งเงินรายเดือนของทั้งครอบครัวรวมถึงเงินเก็บที่ไว้ใช้หมุนกิจการเพื่อเป็นเงินสำหรับการศึกษาของทั้งน้องนอร์ทและน้องชาย

“บ้านผมเขาส่งเรียนให้ผมได้เรียนพิเศษ ไปติวสอบเข้าหรือติววิชาที่เรียนไม่เข้าใจ ให้เงินไปสอบไปเข้าที่ต่างๆที่อยากเข้า ส่วนหนึ่งที่ผมสนใจวิศวกรรมเป็นเพราะเห็นงานที่บ้านมานานด้วย แต่ที่ ผมอยากให้พี่(ผู้วิจัย)เข้าใจคือผมดูเหมือนได้เรียนพิเศษได้สอบได้อะไรเหมือนคนอื่นเพราะที่บ้านเขาพยายามส่งให้ทั้งที่เงินแต่ละเดือนที่ทำได้ก็ไม่แน่นอน เงินเก็บก็ต้องใช้หมุน บางทีอะไรที่ขายได้หรือประหยัดได้คือพ่อแม่ผมเขาทำหมดเพื่อให้ออกกับน้องได้เหมือนคนอื่น ๆ เขา” (น้องนอร์ท, มิถุนายน 2565: สัมภาษณ์)

ภายหลังที่ไม่สามารถต่อรองกับระบบคัดเลือกได้เป็นช่วงที่น้องนอร์ทไม่ได้มีจุดหมายใดและได้มีเพื่อนชักชวนให้ไปสมัครเรียนโรงเรียนแผนกที่ กรมแผนที่ทหารน้องนอร์ทจึงไปสมัครเรียนและปัจจุบันใกล้เรียนจบแล้ว น้องนอร์ทเล่าว่า เป็นโรงเรียนระดับเดียวกับปวส. การเรียนในนั้นมีวิชาเลือกบางตัวที่เหมือนเรียนโรงเรียนปวช. ปวส. มีเรียนวิชาเชื่อมเหล็กวิชาไฟฟ้า เพิ่มเติมให้เป็นทักษะติดตัวนักเรียน ปัจจุบันน้องนอร์ทใกล้เรียนจบจากโรงเรียนกรมแผนที่ทหารซึ่งน้องนอร์ทกล่าวว่า หลังจบก็ยังมีความต้องการอยากเรียนคณะวิศวกรรมสาขาไฟฟ้าโดยตรงในมหาวิทยาลัย

“ผมอยากเรียนมหาลัยเพราะอยากได้วุฒิปริญญาตรี ผมเคยไปลองสมัครงานที่สองที่ แล้วเขาจะบวกรับปริญญาตรีหรือปวส.แล้วระบุสาขาไว้แล้วเช่นสาขาไฟฟ้า ผมก็สมัครไปแต่เขาบอกว่าผมไม่ได้จบไฟฟ้าโดยตรง แคเคยเรียนเป็นวิชานับไม่ได้ วุฒิผมเทียบเท่าปวส.ก็จริง

แต่ไม่ได้มีระบุสาขาชัดเจน มีเพียงยศทหารเท่านั้นที่ได้มาแล้วมันใช้เข้าทำงานกับพลเรือนก็ยาก ที่สองที่นั่นผมก็เลยไม่ได้” (น้องนอร์ท, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

2. ปัจจัยจากโรงเรียนสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อ

ในการศึกษาช่วงชั้นมัธยมปลายน้องนอร์ทเล่าว่า ตนเองไม่ได้มีปัญหาในการเรียน สามารถเข้าใจได้ในห้องเรียนและการเรียนการสอนของโรงเรียนก็มีการนำเนื้อหาหลายส่วนเช่นตัวอย่างข้อสอบเก่าของวิชาหลักสำคัญหรือ Onet ที่ต้องใช้สอบมาให้นักเรียนฝึกทำ และทางแนะแนวก็ได้แนะนำและให้ข้อมูลตารางปฏิทินการสอบวิชาต่างๆ ข้อมูลของระบบคัดเลือกแบบ Tcas ตารางของรอบยื่นคะแนนต่างๆ เพื่อให้นักเรียนได้นำไปวางแผนในการศึกษาต่อ ซึ่งน้องนอร์ทเล่าว่าตนเองได้วางแผนตารางการสอบวิชาต่างๆและได้ไปติวเพิ่มในวิชา Pat วิศวกรรมศาสตร์ เพราะเป็นเนื้อหาที่ไม่มีในการเรียนการสอนของโรงเรียน และได้สอบในรายวิชาต่างๆยกเว้นวิชาสามัญ ผู้วิจัยจึงสอบถามเพิ่มเติมและน้องนอร์ทได้เล่าถึงสาเหตุที่ไม่ได้สอบวิชาสามัญว่า ช่วงที่น้องนอร์ทศึกษาอยู่ชั้นมัธยมปลาย น้องนอร์ทมีปัญหาส่วนตัวกับอาจารย์ท่านหนึ่งที่สอนวิชาคอมพิวเตอร์อยู่ในหอดการงานอาชีพและเทคโนโลยี น้องนอร์ทเล่าว่าอาจารย์ท่านนี้มักจะใช้คำพูดรุนแรงกับนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียนและมักจะประเมินงานการบ้านและการสอบของนักเรียนที่เกินกว่าความสามารถของนักเรียนระดับชั้นมัธยม ซึ่งน้องนอร์ทไม่ได้มีปัญหาเรื่องงานกับอาจารย์ท่านนี้ แต่มีปัญหาส่วนตัวน้องนอร์ทเล่าว่าเคยถูกอาจารย์ท่านนี้ปาดงานใส่หน้าขณะที่กำลังตรวจงานของน้องนอร์ทอยู่ เป็นสาเหตุทำให้น้องนอร์ทไม่พอใจและควบคุมอารมณ์ตนเองไม่ได้จึงตัดสินใจปาดงานกลับใส่และต่อว่าอาจารย์ ทำให้อาจารย์ท่านนี้ไม่พอใจและนำเรื่องไปรายงานอาจารย์ที่ปรึกษาของน้องนอร์ทและแจ้งฝ่ายกิจการนักเรียนให้ตัดคะแนนจิตพิสัยและตัดทัศนคติบนแก่น้องนอร์ท รวมถึงทางอาจารย์ท่านนี้ได้ตัดคะแนนและประเมินเกรดวิชาคอมพิวเตอร์อยู่ในสถานะติด ‘ร’ และสถานะ ‘มส’ แก่น้องนอร์ทและไม่ยอมให้น้องนอร์ทได้สอบซ่อม เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้เมื่อน้องนอร์ทกำลังจะจบการศึกษาชั้นมัธยมปลายโรงเรียนไม่สามารถอนุมัติผลการศึกษากแก่น้องนอร์ทได้เนื่องจากมีวิชาการเรียนที่ติดสถานะไม่ผ่านอยู่ ซึ่งโดยปกติจะแก้ไขด้วยการสอบซ่อมของนักเรียนกับอาจารย์ประจำวิชาและทางอาจารย์ต้องแจ้งผลแก่โรงเรียน แต่เมื่ออาจารย์ไม่ยอมให้นักเรียนแก้ไขผลเมื่อนักเรียนศึกษาจนครบคาบเรียนและพ้นการสอบปลายภาคเทอมสุดท้ายแล้วในช่วงหลังจากนั้นหรือตรงกับช่วงปิดเทอมทางโรงเรียนจะให้ฝ่ายแนะแนวจัดการเรียนซ่อมแบบรวมเพื่อรวบรวมนักเรียนที่ติดปัญหาเรื่องผลการเรียนทั้งหมดไม่ว่าวิชาใดก็ตามให้มาเรียนซ่อมโดยมีหมวดแนะแนวเป็นผู้จัดการเรียนการสอนซ่อมให้แก่นักเรียนเป็นการเก็บตกรอบสุดท้ายก่อนจะประกาศผลการเรียนฉบับสมบูรณ์ ซึ่งน้องนอร์ทเป็นหนึ่งในนักเรียนที่ต้องลงทะเบียนเรียนสอบซ่อมของทางแนะแนวและมีตารางที่ต้องเข้าเรียนในวันธรรมดาและวันหยุดเสาร์อาทิตย์ซึ่งน้องนอร์ทให้ข้อมูลว่า ช่วงลงทะเบียนเรียนฝ่ายแนะแนวได้กำชับว่าห้ามขาดเรียนแม้แต่วันเดียวและต้องทำงานส่งตามที่ได้รับมอบหมายทั้งหมดถึงจะสามารถประเมินให้ผ่านได้ และช่วงเวลาของการเรียนซ่อมดังกล่าวเป็นช่วงเดียวกันกับการจัดสอบวิชาสามัญของส่วนกลางและน้องนอร์ทไม่สามารถลงสมัครไปสอบวิชาสามัญได้จากการที่ต้องเข้าเรียนซ่อมอย่างขาดไม่ได้ ทำให้น้องนอร์ท

ไม่มีคะแนนในวิชาสามัญและส่งผลให้ยื่นเข้าศึกษาในรอบคัดเลือกที่ต้องใช้คะแนนส่วนนี้ไม่ได้ น้องนอร์ทจึงเล่าให้ผู้วิจัยว่า

“ผมไม่โอเคเลย พุดตอนนี้ก็ยังเคืองอยู่ ผมก็ทำงานตามที่สั่ง ไม่เคยโดดเรียนหรือไม่ส่งงานแต่พอส่งงานเขาก็ว่าว่าห่วยแล้วก็เขี่ยงานใส่หน้าผม ผมก็โกรธไงก็เลยทำกลับ ตามจริงผมก็ผิดแต่ก็ควรจะมีเคลียร์ภายในให้มันจบๆ ตัดจิตพิสัยรายงานประพุดอะไรก็ว่าไปแต่ไม่ควรเอามาลงกับงานหรือเกรดวิชาไง มันไม่เมคเซนตัมัยครับพี่ ผมก็พลาดโอกาสสอบไปเพราะต้องมาเคลียร์เรื่องนี้” (น้องนอร์ท, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

“อีกเรื่องนะครับ ตามจริงเรื่องทำนองนี้ก็เกิดกับเด็กหลายคน ผมเองก็เป็นหนึ่งที่พยายามชี้แจงแล้วก็บอกกับปกครองตรงๆว่าอาจารย์ทำแบบนี้กับเด็ก แต่สุดท้ายก็ไม่เห็นว่าปกครองจะทำอะไร อาจารย์ก็ยังทำแบบเดิมกับเด็กรุ่นน้องไปเรื่อยๆ ไม่รู้ว่าตอนนี้เขาจะยังอยู่หรือออกไปแล้วนะ แต่ผมไม่สืมนะว่าเคยเสียโอกาสส่วนหนึ่งไปก็เพราะเขา แล้วก็เจ็บใจที่โรงเรียนไม่ช่วยอะไรเด็กเลย” (น้องนอร์ท, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

เป็นความคับข้องใจที่น้องนอร์ทได้เล่าให้ผู้วิจัยทราบและเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อโอกาสในการศึกษาต่อของน้องนอร์ทเช่นกัน

3. การตัดสินใจและกระบวนการเข้าศึกษาต่อภายใต้เงื่อนไขของรัฐ

น้องนอร์ทเป็นกรณีศึกษาที่อยู่ในช่วงระบบคัดเลือก Tcas รุ่นปี 63 ซึ่งระบบในรุ่นนี้นักเรียนจะสามารถสอบรายวิชาแกทแพทและวิชาสามัญได้ครั้งเดียวก่อนยื่นคะแนนเข้าระบบซึ่งต่างจากในระบบก่อนที่สามารถสอบได้สองครั้งและเลือกใช้คะแนนครั้งที่ดีที่สุด น้องนอร์ทไม่ได้สอบวิชาสามัญทำให้ไม่มีคะแนนในส่วนนี้และทำให้น้องนอร์ทไม่สามารถยื่นคะแนนในรอบปรับตรงซึ่งเป็นรอบที่สามของระบบ Tcas ปี 63 ได้ น้องนอร์ทจึงรอและยื่นคะแนนในรอบแอดมิชชันแทน น้องนอร์ทเล่าว่า แม้ในช่วงของการเรียนจะมีปัญหาบ้างแต่เกรดในภาพรวมที่เข้ายื่นในส่วนคะแนน GPAX ของน้องนอร์ทถือว่าดีรวมถึงคะแนน Onet แต่น้องนอร์ทให้ข้อมูลว่า คะแนนอีกส่วนหรืออีกครึ่งหนึ่งของทั้งหมดที่ต้องใช้ยื่นเป็นส่วนของคะแนน PAT3 วิชาวิศวกรรมศาสตร์และมีบางมหาวิทยาลัยใช้ PAT1 วิชาคณิตศาสตร์มาร่วมคำนวณด้วย ซึ่งน้องนอร์ทเล่าว่าตนเองได้ส่วนของ PAT3 ค่อนข้างพอใจจากการที่ไปติวภายนอกโรงเรียนมาบ้าง แต่ในส่วนของ PAT1 น้องนอร์ทไม่ได้ติวและคาดว่าจะนำส่วนที่เรียนจากภายในโรงเรียนหรือบางส่วนที่เป็นการคำนวณจากที่ติวหรือศึกษามาใช้ในการสอบซึ่งน้องนอร์ททกล่าว่า

“ผมติวแพทสามมา อาจจะไม่ได้อะไรแต่คนอื่นแต่ติวพอให้เห็นแนวครับ ส่วนแพทหนึ่งผมไม่ได้ติว ผมกะว่าจะเอาที่เรียนๆมาไปสอบเอาเพราะมันเป็นคณิตศาสตร์ก็คิดว่ามันคงไม่ต่างกันมากแค่ว่าขึ้น แต่ผมก็พลาดเพราะมันยากมาก ยากกว่าที่เรียนๆ คือเลขผมไม่ได้แย่นะ ผมเตรียมไว้แล้วว่าถ้าอยากเรียนสายนี้มันต้องเจอ แต่บางที่เขาก็เอาส่วนแพท

หนึ่งหลายเปอร์เซ็นต์เลย พอเวลาคิดคะแนนรวมกันยื่นพอแพทหนึ่งมันน้อยมันก็ดึงคะแนนรวมลงมา ถ้าใช้แต่แพทสามอย่างเดียวก็อาจจะมีโอกาสมากกว่านี้ แต่ผมก็ยื่นไปเท่าที่ได้ รอบสี่ผมก็ยื่นไปแต่ก็ชนะครับไม่ติด” (น้องนอร์ท, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

หลังจากผลของการยื่นคะแนนออกและน้องนอร์ททราบว่าตนเองไม่ติดจึงได้ตอบรับคำชวนของเพื่อนและเข้าไปศึกษาในโรงเรียนแผนที่ กรมแผนที่ทหารซึ่งเทียบเท่าการศึกษาปวส.แต่น้องนอร์ทยังคงปรารถนาที่จะเรียนคณะที่ตนเองชอบและได้ปริญญาในสายตรงเพื่อประโยชน์กับการไปสมัครและทำงานที่ตนเองต้องการทำในอนาคต

4.2.2 กรณีศึกษานักเรียนในต่างจังหวัด

4.2.2.1 กรณีศึกษาน้องฟิล์ม

1. ข้อมูลพื้นฐานในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม

นักเรียนต่างจังหวัดกรณีศึกษาคนที่หนึ่งชื่อ น้องฟิล์ม มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในจังหวัดลพบุรี จบการศึกษาจากโรงเรียนวิทยาลัยเทคนิคลพบุรี ทางบ้านมีสมาชิกครอบครัวหลายคนอยู่รวมกันทั้งพ่อแม่และปู่ย่า โดยรายได้หลักของครอบครัวมาจากพ่อและปู่ทำอาชีพรับจ้างทำงานในสวนผลไม้ ส่วนยายก็รับเย็บปักถักร้อยเล็กน้อยอยู่บ้าน น้องฟิล์มเล่าว่าตนเองเป็นคนเรียนได้ปานกลางไม่เก่งมาก มีรายวิชาที่ไม่ถนัดบ้างแต่ภาพรวมของเกรดก็ยังใช้ได้อยู่และมีความต้องการที่จะศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น และน้องฟิล์มเล่าว่าอยากจะทำอาชีพใช้ชีวิตรูปแบบเด็กมหาวิทยาลัยที่ต้องอยู่หอพัก อยู่ห่างไกลบ้าน อยากมีเพื่อนหลากหลายและอยากทำกิจกรรมแบบเด็กมหาวิทยาลัย จากที่น้องฟิล์มเคยเห็นภาพในซีรีส์ หนึ่งละครที่เคยดู และอยากเรียนสูงเพื่อไปทำงานในกรุงเทพคาดหวังว่าจะมีรายได้เลี้ยงตนเองและส่งให้ที่บ้านได้ แต่น้องฟิล์มเล่าว่า

“ที่บ้านฟิล์มไม่อยากให้เรียนมหาลัย เขาบอกว่าฟิล์มโตแล้ว เรียนประมาณนี้พอแล้วไปทำงานได้แล้ว บ้านเราไม่มีเงินมากแล้วงานบ้านเราเขาไม่ต้องเอาคนจบสูงหรอก ฟิล์มก็เลยไม่ได้เรียนต่อเพราะที่บ้านไม่ให้” (น้องฟิล์ม, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

ซึ่งตอนนี้น้องฟิล์มมีลูกแล้วหนึ่งคนเป็นลูกสาวอายุขวบกว่า น้องฟิล์มเล่าว่าตนเองเพิ่งมีลูกได้ไม่นานและมีลูกเป็นเพราะทางบ้านอยากให้น้องฟิล์มมีลูก ซึ่งผู้วิจัยได้สอบถามเพิ่มเติมให้น้องฟิล์มได้เล่าถึงการมีลูก น้องฟิล์มเล่าว่า

“บ้านฟิล์มกับคนแถวนี้เขามีลูกเร็ว บ้านไหนมีลูกโตทันใช้จบมอต้นมอปลายแล้วทำงานส่งเงินให้ที่บ้านได้จะถูกพูดถึงมาก บ้านฟิล์มเลยอยากให้ฟิล์มรีบมีลูก” (น้องฟิล์ม, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

ส่วนเรื่องการศึกษาต่อน้องฟิล์มเล่าว่า

“คนแถวนี้มองว่าจบสูงจบมหาลัยไม่ได้จำเป็น งานที่มีให้ทำก็ไม่ได้ต้องจบสูง และเขามองว่าเรียนมหาลัยมันต้องใช้เงิน ใช้เวลา และมองว่าถ้าลูกหลานไปเรียนมหาลัยไกลๆ หรือไปอยู่ในเมืองจะทำให้ล้มพ่อแม่ล้มบ้านตัวเอง อาจจะไม่กลับมาดูแลครอบครัวแล้ว เด็กแถวนี้ก็เลยเรียนแถวนี้ ทำงานแถวนี้ ไกลสุดก็คือไปในตัวเมืองแค่นั้น” (น้องฟิล์ม, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

ปัจจุบันน้องฟิล์มทำงานเป็นพนักงานปั๊มในตัวเมือง และอยู่ในช่วงพักงานเพราะต้องเอาเวลา มาเลี้ยงลูก ส่วนสามีของน้องฟิล์มทำงานเป็นลูกจ้างในร้านรับซ่อมจักรยานยนต์ก็ได้ช่วยหารายได้มา อีกทางหนึ่ง

2. ปัจจัยจากโรงเรียนสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อ

น้องฟิล์มให้ข้อมูลว่า โรงเรียนของน้องฟิล์มเป็นปวช.เทคนิคซึ่งระบบแนะแนวจะเน้นไปในการศึกษาสายอาชีพเป็นหลัก ทั้งแนะแนวชั้นเทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนต้นให้ศึกษาต่อชั้นปวช.เทียบเท่าชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยโควต้าของเด็กเกรดดีและมีผลงานให้เพื่อให้เด็กศึกษาต่อชั้นมัธยมปลายที่โรงเรียน และมีการแนะแนวระดับปวช.เทียบเท่ามัธยมปลายให้ข้อมูลการศึกษาต่อในระดับชั้นปวส.ซึ่งเป็นการศึกษาต่อในสายการเรียนเดียวกันและทางโรงเรียนมีการจัดสอบ Vnet ให้นักเรียน เป็นการสอบวิชาเฉพาะของแผนการเรียนสายอาชีพที่สามารถนำคะแนนไปศึกษาต่อในการศึกษาสายอาชีพที่สูงขึ้นเช่นปวส. ทำให้การแนะแนวและข้อมูลที่แนะแนวให้จะมุ่งเน้นไปในการเตรียมความพร้อมในการศึกษาต่อแผนการเรียนสายอาชีพ แต่ไม่ได้มีการแนะแนวให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสอบเข้าแผนการเรียนปกติหรือการจัดเตรียมสอบและการสอบในรายวิชาที่สามารถยื่นเข้าศึกษาต่อในแผนการเรียนสามัญได้ นักเรียนที่ต้องการเปลี่ยนสายการเรียนต้องขวนขวายเอง อย่างน้องฟิล์มซึ่งมีความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในสายสามัญโดยสนใจมหาวิทยาลัยบูรพาหรือมหาวิทยาลัยสุรนารี น้องฟิล์มเล่าว่า ทางโรงเรียนและการแนะแนวไม่ได้ให้ข้อมูลตารางการสอบสายสามัญแก่นักเรียน ทำให้ตารางสอบ Vnet ทับซ้อนกันกับการสอบเข้ามหาวิทยาลัยสายสามัญ ทำให้น้องฟิล์มไม่มีผลคะแนนสอบหลายส่วน รวมทั้ง Onet ด้วยเนื่องจากสายอาชีพจะมีการสอบ Vnet แทนซึ่งเป็นอุปสรรคต่อนักเรียนที่ต้องการเปลี่ยนสายการเรียนในการศึกษาต่อที่สูงขึ้น

3. การตัดสินใจและกระบวนการเข้าศึกษาต่อภายใต้เงื่อนไขของรัฐ

น้องฟิล์มเป็นกรณีศึกษาที่ตัดสินใจไม่ศึกษาต่อและไม่ต่อรองกับระบบเข้ามหาวิทยาลัย การตัดสินใจดังกล่าวเบื้องต้นน้องฟิล์มให้ข้อมูลว่า ทางบ้านไม่ต้องการให้เรียนต่อเพราะด้วยทุนทรัพย์และมุมมอง เมื่อผู้วิจัยสอบถามเรื่องนี้อย่างลึกซึ้งน้องฟิล์มได้เล่าว่า ทางบ้านน้องฟิล์มรวมถึงละแวกบ้านชุมชนละแวกนั้นจะมีมุมมองต่อเด็กวัยรุ่นในช่วงมัธยมหรือปวช.ทั้งปีที่สามถือว่าโตพอสมควรหรือปีที่หกถือว่าโตมากแล้ว และควรจะสามารถทำงานหาเงินช่วยครอบครัวตนเองได้แล้ว น้องฟิล์มใช้คำว่า

โตทันใช้ ทำให้ทางบ้านน้องฟิล์มคาดหวังว่าหลังจบปวช.แล้วจะสามารถทำงานช่วยครอบครัวได้ทันที ไม่ว่าจะเป็งานอะไร เงินเดือนเท่าใดก็ตาม ดังกล่าวทำให้น้องฟิล์มตัดสินใจไม่ไปต่อรอกับระบบเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาและเริ่มทำงานและคาดหวังว่าจะสามารถเก็บเงินส่วนต่างหลังจากให้ที่บ้านไว้สำหรับเรียนต่อในอนาคต แต่ปัจจุบันน้องฟิล์มเล่าว่าเงินส่วนต่างดังกล่าวจำเป็นต้องใช้สำหรับเลี้ยงลูก ทำให้น้องฟิล์มต้องหยุดความหวังและความต้องการในการศึกษาต่อมหาวิทยาลัยไว้ก่อนในตอนนี

4.2.2.2 กรณีศึกษาน้องแอม

1. ข้อมูลพื้นฐานในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม

นักเรียนต่างจังหวัดกรณีศึกษาคนที่สองชื่อ น้องแอม มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่จังหวัดกาญจนบุรี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนเทพมงคลรังสีจังหวัดกาญจนบุรี น้องแอมอาศัยอยู่กับพี่ชายและน้องสาวชื่อแอร์ ในหมู่บ้านประไรโหนดก สังกะบุรี พี่ชายอยู่ในวัยทำงานแล้วแก่กว่าน้องแอมหลายปี ครอบครัวนี้มีพี่ชายเป็นเสาหลักครอบครัว น้องแอมเล่าว่า

“พี่ชายแอมชื่อพี่อั้งคะ ตอนพ่อแม่ยังอยู่ที่ตั้งชื่ออ.่างทุกคนเลย แต่พ่อแม่แอมเขาหย่ากัน แล้วเขาก็แยกย้ายไปต่างคนไปมีครอบครัวใหม่ทั้งคู่คะ ตอนนั้นพี่อั้งเขาก็โตแล้วเขาเลยตัดสินใจไม่ไป อยู่กับใครเลยแล้วมาอยู่เองแอมกับแอร์เลยอยู่กับพี่อั้งเพราะเราสองคนถ้าไปอยู่กับครอบครัวใหม่ไม่รู้ว่าจะมีปัญหาไหม เลยมีพี่อั้งเป็นผู้ปกครองแอมกับแอร์ ตอนที่พี่เขาเรียนก็เรียนโรงเรียนเดียวกับแอมมาแล้วเขาก็ขายกล้วยเดี่ยวแล้วก็ส่งแอมกับน้องสาวเรียนคะ” (น้องแอม, มิถุนายน 2565: สัมภาษณ์)

พี่ชายน้องแอมเปิดร้านขายกล้วยเดี่ยวลูกชิ้นตั้งแต่เปลี่ยนสถานที่ขายมาสองครั้ง ในครั้งแรกพี่ชายได้ลงทุนกู้เงินและซื้อเฟรนด์ไชน์รถเข็นกล้วยเดี่ยวโกเต็งและขายอยู่ในตัวอำเภอแถวหน้าตลาดแห่งหนึ่ง แต่ด้วยทางตลาดขึ้นค่าเช่าที่มากจนไม่สามารถขายต่อได้เพราะค่าที่ทำให้ไม่เหลือกำไร พี่ชายน้องแอมเลยตัดสินใจย้ายมาขายแถวบ้านแทนและเปิดเป็นเพิงร้านเล็กๆของตนเองไม่ได้ใช้เฟรนด์ไชน์กล้วยเดี่ยวที่เคยขาย ในพื้นที่ทำมาหากินดังกล่าวนี้แอมเล่าว่า แม้จะอยู่แถวถนนเป็นทางผ่านแต่ก็เป็นหมู่บ้านเล็กๆคนไม่ได้พลุกพล่านแบบในตลาดยอดขายกับกำไรเลยไม่ได้มีมาก และช่วงที่พี่ชายย้ายกลับมาขายกล้วยเดี่ยวแถวบ้านเป็นช่วงที่น้องแอมกำลังจะจบมัธยมศึกษาและอาจจะทำการศึกษาต่อทางพี่ชายจึงใช้เวลาออกไปเปิดร้านไปวีรจักรยานยนต์เพื่อหารายได้เพิ่ม ในส่วนนี้น้องแอมเล่าว่าเคยได้พูดคุยกับพี่ชายเพราะน้องแอมก็อยากจะศึกษาต่อที่น้องแอมอยากเรียน โดยน้องแอมอยากเป็นครูและกลับมาสอนในโรงเรียนในจังหวัดซึ่งน้องแอมให้ข้อมูลว่าโรงเรียนที่รับสมัครครูได้ระดับคุณสมบัติของการรับโดยต้องจบการศึกษาระดับปริญญาตรี น้องแอมจึงต้องการศึกษาต่อให้ได้ระดับปริญญา เมื่อน้องแอมได้พูดคุยกับน้องแอมเล่าว่า

“พี่เขาบอกแอมว่าเรียนถึงขนาดนี้แล้วก็เรียนต่ออีกหน่อยก็จบแล้ว พี่เขาอยากให้เรียนมหาลัยไม่ยอมให้เรียนสายอาชีพเพราะเป็นผู้หญิง พี่เขาก็ทำงานมากขึ้นเพราะน้องสาว

แอมก็ยังคงเรียนอยู่ ช่วงนั้นแอมก็คิดหนักมากกว่าจะเอาอย่างไรดี แอมไม่ยอมให้พี่ทำงานหนักคนเดียว” (น้องแอม, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

ภายหลังก่อนแอมเรียนจบชั้นมัธยมและได้ตัดสินใจพูดคุยกับพี่ชายอีกครั้งและเข้าไปช่วยพี่ชายทำงานแบบเต็มตัวโดยมีความตั้งใจว่าจะช่วยกันส่งให้น้องสาวคนเล็กได้ศึกษาต่อจนจบปริญญาแทนตนเอง

2. ปัจจัยจากโรงเรียนสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อ

น้องแอมให้ข้อมูลว่า รายวิชาแนะแนวของทางโรงเรียนเสมือนเป็นฝ่ายกิจกรรมนักเรียน เนื่องจากโรงเรียนจะให้ฝ่ายแนะแนวและใช้คาบเรียนรายวิชาแนะแนวเพื่อทำกิจกรรมต่างๆของนักเรียน ซึ่งมีบางคาบเรียนที่แนะแนวได้จัดการเรียนการสอนแนะแนวที่มุ่งให้นักเรียนทำแบบสำรวจตนเองในความชอบวิชาเรียน ความชอบในกิจกรรมเสริมและแนวทางที่คาดหวังในอนาคตด้านอาชีพ รวมถึงให้นักเรียนทำรายงานเกี่ยวกับไอดอลที่ตนเองชื่นชอบด้านต่างๆเพื่อสร้างแรงบันดาลใจและบางครั้งถือเป็นคาบเรียนว่างที่นักเรียนจะใช้ไปทำอย่างอื่นเนื่องจากไม่จัดการเรียนการสอนซึ่งหลายกิจกรรมก็ไม่ได้เกี่ยวข้องกับรายวิชาแนะแนวเช่น กิจกรรมแข่งกีฬา กิจกรรมทำพานไหว้ครู กิจกรรมเดินพาเหรดธงธงต่างๆ เป็นต้น แต่โดยส่วนมากที่วิชาแนะแนวจะเป็นฝ่ายหลักในการจัดกิจกรรมและนำนักเรียนหรือคัดเลือกนักเรียนเข้าร่วมและนำคาบเรียนวิชาแนะแนวมาใช้จัดกิจกรรม เช่น กิจกรรมการจัดตลาดนัดคุณธรรมโดยนำสิ่งของต่างๆของนักเรียนแต่ละชั้นที่ยังมีคุณภาพดีนำมาจำหน่ายเพื่อนำเงินไปบริจาค น้องแอมเล่าว่าเคยเข้าร่วมเป็นผู้ขายสินค้าเมื่อรวบรวมเงินได้น้องแอมและเพื่อนรวมถึงอาจารย์ได้นำเงินส่วนหนึ่งไปซื้อของเพื่อบริจาคแก่คนในโรงพยาบาลในท้องที่และนำเงินบางส่วนเข้ากองทุนสนับสนุนผู้ป่วยเด็ก ซึ่งน้องแอมได้ไปร่วมทำกิจกรรมบริจาคของและเห็นผู้ป่วยเด็กทำให้น้องแอมรู้สึกอยากมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กแต่อาจจะไม่ใช่การดูแลในฐานะผู้ป่วยแต่เป็นการดูแลรูปแบบอื่นเช่น การให้ความรู้ ซึ่งบางกิจกรรมที่แนะแนวให้นักเรียนทำน้องแอมเล่าว่าก็มีส่วนในการสร้างแรงบันดาลใจหรือความหวังในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพในอนาคต เช่น เรื่องการให้ความรู้ที่แนะแนวเคยจัดนักเรียนส่งตัวแทนไปเพื่อเล่านิทานให้เด็กฟังในศูนย์เลี้ยงเด็กแห่งหนึ่งในจังหวัด ซึ่งทำให้น้องแอมรู้สึกชื่นชอบและมีความคาดหวังในการจะเป็นคุณครูในโรงเรียนอย่างที่คุณวิจัยได้เล่าในข้างต้น ซึ่งทำให้ในคาบเรียนวิชาแนะแนวน้องแอมได้เขียนเรื่องราวประสบการณ์ของตนเองรวมถึงความชื่นชอบและความคาดหวังที่จะเป็นคุณครู ซึ่งน้องแอมสังเกตจากการเปิดรับสมัครคุณครูใหม่ที่ต้องใช้วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี รวมถึง ข้อมูลที่ทางแนะแนวได้จัดไว้ให้บางส่วนเรื่องสายวิชาชีพการศึกษาต่อโดยน้องแอมสนใจในคณะแนวศึกษาศาสตร์และครุศาสตร์เอกปฐมวัย แต่ทางโรงเรียนหรือฝ่ายแนะแนวของโรงเรียนไม่ได้จัดการเรียนการสอนหรือติวเสริมใดๆ นอกเหนือจากวิชาเรียนปกติทั้งวิชา Onet และวิชา GAT PAT ที่จำเป็นต่อการเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษาของนักเรียน ซึ่งน้องแอมเล่าว่า ตนเองทราบในข้อมูลที่เป็นต่อการเข้าศึกษาต่อด้านศึกษาศาสตร์และทราบว่าต้องใช้เวลาจากส่วนใดอย่างไร ซึ่งในรุ่นการสอบเข้าของน้องแอมเป็นรุ่น

Admission 60 ซึ่งมีการยื่นคะแนนสอบที่จัดโดยส่วนกลางรอบเดียวโดยนักเรียนสามารถเลือกได้สี่อันดับและมีโอกาสได้หนึ่งอันดับเท่านั้น และใช้คะแนนมาจากเกรด Onet และ GAT PAT เท่านั้น โดยน้องแอมต้องการจะแอดรอบกลางซึ่งจะต้องยื่นคะแนนต่างๆที่ได้กล่าว แต่น้องแอมไม่สามารถไปเรียนตัวเสริมได้ด้วยฐานะทางบ้านซึ่งจะเป็นภาระและเรื่องใหญ่ด้านค่าใช้จ่าย น้องแอมจึงตัดสินใจเดินทางไปร้านหนังสือในตัวเมืองเพื่อซื้อหนังสือที่จำเป็นต่อการอ่านสอบ ซึ่งได้หนังสือมาจำนวนหนึ่ง แต่น้องแอมกล่าวกับผู้วิจัยว่า

“แอมซื้อหนังสืออ่านเองค่ะ แต่ซื้อมาไม่ก็เล่มเพราะหนังสือแต่ละเล่มก็แพงอยู่จะซื้อทุกเล่มหรือทุกวิชาก็ไม่ไหว ละก็หนังสือในร้านที่แอมไปซื้อก็ไม่ได้มีให้เลือกเยอะนะคะ อย่างวิชาสามัญแทบไม่มีเลยคะ แพทครูก็น่าจะเหมือนกันคะ ซึ่งถ้าจะให้แอมไปหาจากที่อื่นต่อก็คงไม่ไหวแอมเลยเลือกซื้อมาเท่าที่ได้คะ เลยได้หนังสือแพทครูมาเล่มเดียวกับพวกวิชาสังคมภาษาไทยคะ ส่วนโอเน็ตแอมก็ใช้จากในห้องเรียนเอาไปสอบคะ” (น้องแอม, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

3. การตัดสินใจและกระบวนการเข้าศึกษาต่อภายใต้เงื่อนไขของรัฐ

น้องแอมเล่าว่า ทางโรงเรียนยังมีการจัดส่งรายชื่อและจัดสอบวิชา Onet ให้แก่นักเรียนซึ่งน้องแอมได้เข้าสอบจึงมีคะแนน Onet ส่วนรายวิชาอื่นน้องแอมเล่าว่าได้เข้าไปขอยืมคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนในการสมัครสอบวิชา GAT และ PAT5 วิชาศึกษาศาสตร์ครุศาสตร์ ซึ่งต้องเดินทางไปสอบที่โรงเรียนในพื้นที่อื่นตามวันเวลาที่ได้ลงสอบไว้ แต่ด้วยการตัดสินใจที่ได้กล่าวในข้างต้น รวมถึงข้อจำกัดทั้งค่าใช้จ่ายและการเดินทางรวมถึงภาระทางบ้านที่น้องแอมมองว่าจะทำให้พี่ชายลำบากมากขึ้น ทำให้น้องแอมตัดสินใจไม่เดินทางไปสอบวิชา GAT และ PAT5 ที่ลงสอบไว้ทั้งที่เสียค่าใช้จ่ายในการสอบไปแล้ว น้องแอมกล่าวกับผู้วิจัยว่า

“แอมก็รู้สึกเสียดายเรื่องค่าสอบคะ แต่แอมลองคิดๆดูเทียบกับค่าสอบที่เสียไปถ้าแอมเดินทางไปก็มีค่าเดินทางไปกลับ หลังสอบเสร็จถ้าแอมได้เลือกหรือได้ยื่นคะแนนไปจริงๆแล้วประกาศผลว่าติดก็ต้องมีค่าใช้จ่ายค่าเทอมและอื่นๆอีก คือพี่ชายแอมเขาก็บอกว่าเขาพร้อมจะส่งแต่แอมคิดว่ามันหนักเกินไปไหนจะมีน้องสาวที่ก็ต้องเรียนอีกแอมเลยคุยกับเขาแล้วตัดสินใจว่าจะส่งให้น้องสาวเรียนต่อไปแทน ก็เลยเป็นที่มาที่แอมตัดสินใจไม่ข้ามหลายคะ” (น้องแอม, ธันวาคม 2564: สัมภาษณ์)

4.2.2.3 กรณีศึกษาน้องโพน

1. ข้อมูลพื้นฐานในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม

นักเรียนต่างจังหวัดกรณีศึกษาคนที่สามชื่อ น้องโพน มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในจังหวัดเลย จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนเลยวิทยาคม น้องโพนอาศัยอยู่กับญาติสนิทไม่ได้อยู่กับพ่อแม่มีญาติสนิทที่มีศักดิ์เป็นลุงกับป้าเป็นผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายและการศึกษาของน้องโพน น้อง

โหมเล่าว่า ตนเองชอบทำอาหารและเคยเลือกเรียนวิชาด้านคหกรรมในโรงเรียนแล้วรู้สึกชอบ ช่วงใกล้จบชั้นมัธยมน้องโหมจึงมีความปรารถนาอยากเรียนต่อด้านทำอาหารโดยตรง อยากเข้ามาวิทยาลัยที่มีสอนในคณะด้านการทำอาหารซึ่งน้องโหมได้หาข้อมูลและสนใจมหาวิทยาลัยสวนดุสิต(ชื่อเดิมคือมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต)ในกรุงเทพฯ น้องโหมให้ข้อมูลว่าวิทยาลัยหลายแห่งในระแวกภูมิภาคนี้ของน้องโหมไม่ค่อยเปิดสอนวิชาคหกรรมส่วนใหญ่จะเป็นการบริหารการจัดการและการโรงแรมมากกว่า และตัวน้องโหมเองมีความฝันต้องการเรียนระดับปริญญาในอุดมศึกษาในกรุงเทพฯ โดยไม่ยอมรับกวนลุงกับป้าเรื่องค่าใช้จ่าย ซึ่งเมื่อน้องโหมเรียนจบชั้นมัธยมน้องโหมเล่าว่า “ผมคิดอยู่สองอย่าง อันแรกคือไปเรียนต่อเลย กับ อันสองคือขอเก็บเงินเองก่อน ผมไม่ยอมรับกวนลุงกับป้าผมเท่าไร” (น้องโหม, มกราคม 2565: สัมภาษณ์) ผู้วิจัยจึงได้สอบถามเพิ่มเติมซึ่งน้องโหมเล่าว่า

“ลุงกับป้าผมเขาส่งผมเรียนมาตลอด ให้เงินใช้จ่ายทั้งที่เขาก็ไม่ได้ร่ำรวยมากเป็นข้าราชการบำนาญแค่นั้น ถ้าผมเรียนต่อก็จะไปปรบกวเงินเก็บของเขาซึ่งผมเกรงใจ กลัวเป็นภาระของเขา” (น้องโหม, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

รวมถึงมุมมองการศึกษาต่อของผู้ปกครองน้องโหมซึ่งน้องโหมเล่าว่า

“ผมเคยคุยกับพวกเขา(คุณลุงคุณป้า)ตอนใกล้ๆ จะเรียนจบคือพวกเขาเป็นข้าราชการทั้งคู่เขาก็บอกว่าอยากให้ผมทำงานรับราชการแบบในอบต. อบจ. แบบนั้น เขาก็เลยเสนอว่าจะส่งให้เรียนพวกรัฐประศาสนศาสตร์อะไรแบบนี้ที่มันก็มีวิทยาลัยเอกชนหรือบางมอเขาก็สอนสาขานี้ แต่บอกตามตรงว่าผมไม่ได้เกลียดแต่ก็ไม่ได้ชอบขนาดนั้น ถ้าผมจะเรียนที่ชอบได้มันก็มีทางเดียวคือต้องเก็บเงินเรียนเอง” (น้องโหม, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

หลังจบชั้นมัธยมน้องโหมได้ตัดสินใจยังไม่เข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยแต่ยังคงตามความฝันโดยเข้าไปสมัครงานร้านอาหารในตัวเมืองเลย น้องโหมเล่าว่า

“ผมเข้าไปทำตั้งแต่ล้างจาน เก็บโต๊ะ คิดเงิน ตั้งนานกว่าจะได้ไปอยู่ในครัว เขาก็เอาผมไปช่วยงานครัวเป็นลูกมือพ่อครัว ตอนนั้นก็ยังเป็นอยู่(ขำ) แต่ก็ดีนะอย่างน้อยได้เงินด้วยได้ประสบการณ์ด้วย” (น้องโหม, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

น้องโหมทำงานเพื่อต้องการเก็บเงินไว้เรียนและใช้จ่ายน้องโหมเล่าว่า

“โชคดีที่สุดของผมคือตอนแรกผมจะแบ่งเงินที่ได้มาคืนลุงกับป้าเป็นเดือนๆไปแต่เขาไม่รับ เขาบอกว่าเขายังมีเงินอยู่ เขาให้ผมเก็บเอาไว้ใช้ ผมก็เลยเก็บเงินได้และคิดว่าคงจะได้ไปเรียนทำอาหารอย่างที่คิดได้” (น้องโหม, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

แต่น้องโหมบอกกับผู้วิจัยว่าเงินที่เก็บได้จากการทำงานในท้ายที่สุดอาจจะไปสมัครเรียนศึกษาต่อในสาขารัฐประศาสนศาสตร์และอาจจะไม่ศึกษาต่อในสายคหกรรมอย่างที่เคยตั้งความหวังไว้

ส่วนหนึ่งเพราะต้องการทำให้คุณลุงกับคุณป้าภูมิใจและอีกส่วนคือการตระหนักในการทำงาน รายได้และการเติบโตของอาชีพในอนาคตซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของน้องโพน

2. ปัจจัยจากโรงเรียนสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อ

น้องโพนให้ข้อมูลว่า วิชาแนะแนวของทางโรงเรียนจะมุ่งที่การแนะนำการเลือกเรียนวิชาเลือกและแนะนำการเปลี่ยนผ่านระดับชั้นเรียนใหม่ของนักเรียนเช่นการขึ้นชั้นมัธยมต้นและชั้นชั้นมัธยมปลาย ส่วนในการเรียนการสอนจะเน้นให้นักเรียนทบทวนตนเอง ขยายความได้ว่าแต่ละครั้งของการเรียนจะให้นักเรียนพิจารณาว่าสามารถเรียนวิชาอะไรเป็นอย่างไรและเมื่อมีการวัดผลย่อยหรือการสอบอย่างกลางภาคเรียนก็จะให้นักเรียนพิจารณาคะแนนและดูว่าควรจะทำอย่างไรเพื่อทำคะแนนให้ดีขึ้น รวมถึงแนะแนวจะมุ่งให้นักเรียนทำจิตอาสาหรือกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เช่น การให้นักเรียนที่มีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมกับภาครัฐหรือหน่วยงานเอกชนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ที่จัดขึ้น

ส่วนการแนะแนวการศึกษาต่อที่สูงกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานน้องโพนเล่าว่า ส่วนมากจะนำรุ่นพี่หรือวิทยากรจากวิทยาลัยใกล้เคียงและส่วนใหญ่เป็นการแนะนำการศึกษาสายอาชีพเป็นหลัก ส่วนข้อมูลของการเข้าอุดมศึกษาในสายสามัญอาจารย์แนะแนวจะให้นักเรียนสืบค้นด้วยตนเองและให้ประเมินความพร้อมของตนเองและครอบครัวด้วย และอาจารย์จะนำข้อมูลเกี่ยวกับการกั๊ยมเรียนมาให้นักเรียนรวมถึงทุนต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับที่แนะแนวพยายามให้นักเรียนประเมินและปรับปรุงให้เกรดของตนเองดีไว้ก่อนเผื่อนักเรียนต้องการไปต่อแต่ไม่มีทุนเมื่อต้องการขอทุนจะได้สามารถขอได้ ซึ่งน้องโพนเล่าว่าแนะแนวจะคัดเลือกนักเรียนที่มองว่าเหมาะสมทั้งการเรียนดี ทำกิจกรรมดีและขาดแคลนทุนทรัพย์และต้องการศึกษาต่อและแนะแนวจะให้ข้อมูลแก่นักเรียนที่เลือกไว้เป็นพิเศษ ในขณะที่นักเรียนอื่นๆซึ่งมีผลการเรียนที่แตกต่างกันมีการทำกิจกรรมที่แตกต่างกันแนะแนวจะให้ความสำคัญอีกแบบหนึ่ง ซึ่งส่วนมากน้องโพนเล่าว่าเด็กจะไปศึกษาต่อสายอาชีพมากกว่ามีจำนวนไม่มากที่ตั้งใจจะเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัย ซึ่งน้องโพนเป็นหนึ่งในนักเรียนที่มีความต้องการศึกษาต่อและต้องการข้อมูลเพื่อตัดสินใจโดยน้องโพนเล่าว่าตนเองเคยแอบไปหาเพื่อนต่างโรงเรียนเพื่อนั่งรถบัสไปงานแนะนำมหาวิทยาลัยในจังหวัดอื่นที่ทางโรงเรียนของเพื่อน้องโพนจัดให้น้องโพนจึงแฝงตัวเป็นนักเรียนโรงเรียนเดียวกับเพื่อนเพื่อไปงานแนะนำมหาวิทยาลัยในจังหวัดอื่นใกล้เคียง นอกเหนือจากการแนะแนวของโรงเรียนน้องโพนเล่าว่า การรับรู้ความชื่นชอบในการทำอาหารของตนเองมาจากที่เคยไปเข้าค่ายต่างๆของโรงเรียนและชอบอาสาเป็นคนทำอาหาร รวมถึงในรายวิชาเลือกเรียนมีบางปีเปิดวิชาคหกรรมจึงลงเรียนทำให้ตนเองรับรู้และอยากจะศึกษาต่อในด้านคหกรรมเป็นพิเศษ

3. การตัดสินใจและกระบวนการเข้าศึกษาต่อภายใต้เงื่อนไขของรัฐ

น้องโพนเล่าว่า การตัดสินใจของตนเองมีสองทางได้แก่การเรียนต่อตามความต้องการของตนเองคือการได้เข้าศึกษาสาขาคหกรรมในมหาวิทยาลัยสวนดุสิตที่กรุงเทพฯซึ่งจำเป็นต้องพูดคุยและ

ขอการสนับสนุนเงินจากคุณลุงกับคุณป้า กับการเข้าทำงานเพื่อเก็บเงินสำหรับค่าใช้จ่ายของตนเอง ซึ่งน้องโหมได้ตัดสินใจเข้าทำงานในร้านอาหารในตัวเมืองก่อนเพื่อเก็บเงิน ซึ่งน้องโหมเล่าถึงสาเหตุการตัดสินใจโดยบอกว่าตนเองไม่ต้องการบวบคุณลุงกับคุณป้าและทางคุณลุงกับคุณป้าของน้องโหมก็ต้องการให้น้องโหมรับราชการแบบตนเองซึ่งเสนอให้ศึกษาต่อในสาขารัฐประศาสนศาสตร์หรือสาขาที่จะสามารถไปต่อในสายงานราชการได้ง่าย ซึ่งน้องโหมมองว่าตนเองรับรู้ถึงความฝันในการเรียนและอาชีพที่ฝันในการทำอาหารของตนเองจะไม่ค่อยได้รับการยอมรับว่าเป็นอาชีพที่มั่นคงหรือสามารถหาเงินได้มากมายรวมถึงการทำงานหลังการศึกษาจบซึ่งน้องโหม ได้กล่าวว่

“ผมชอบทำอาหาร ผมรู้ว่ามันเป็นงานหนักเพราะผมก็มาเป็นลูกจ้างในครัว แต่ระหว่างเก็บเงินผมก็นึกๆแล้วก็คิดว่าถ้าเราเรียนอาหารมาจบจริงๆเมื่อกลับมาบ้านเกิดมาอยู่กับลุงกับป้าเราจะทำอะไรอย่างไร ถ้าจะทำงานในกรุงเทพเราจะอยู่ได้พอกินไหม ผมพอรู้ว่าถ้าจะเป็นเชฟที่รุ่งๆมันก็ต้องเรียนที่ดีๆได้ทำงานในร้านอาหารหุๆ แต่บ้านผมไม่ได้มีเงินส่งเรียนขนาดนั้นแล้วก็ไม่รู้ด้วยว่าจะไปได้รอดไหม แค่อบอย่างเดียวมันอาจจะไม่พอ อย่างผมที่ไม่ได้อยากพึ่งพารบวบคุณลุงกับป้าไปตลอดวันหนึ่งก็ต้องอยู่ด้วยตนเองมันก็จำเป็นต้องเรียนเพื่อทำงานหาเงิน แล้วก็ต้องเลือกอันที่คิดว่าเราจะรอดได้ไม่เดือดร้อนผู้มีพระคุณของเรา แค่อบอย่างเดียวมันก็ไม่พอจริงๆ” (น้องโหม, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

น้องโหมจึงตัดสินใจยังไม่ศึกษาต่ออุดมศึกษาเพื่อทำงานหารายได้และเก็บเงิน รวมถึงมีมุมมองในการศึกษาต่อในอนาคตว่าจำเป็นแต่ด้วยความไม่พร้อมของครอบครัวรวมถึงโอกาสในการศึกษาตามความต้องการอาจจะไม่สามารถเลือกในสาขาที่ชอบหรืออาชีพที่อยากเป็นได้ น้องโหมจึงเป็นอีกหนึ่งกรณีศึกษานักเรียนต่างจังหวัดที่มีความต้องการและมองว่าการศึกษาต่อที่สูงขึ้นนั้นจำเป็นแต่ตัดสินใจยังไม่ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาจนกว่าตนเองจะมีความพร้อมมากกว่านี้

4.2.2.4 กรณีศึกษาน้องป้อ

1. ข้อมูลพื้นฐานในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม

นักเรียนต่างจังหวัดกรณีศึกษาคนที่สี่ชื่อ น้องป้อ มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนอรุณประดิษฐ์เทศบาลเมืองเพชรบุรี น้องป้ออาศัยอยู่กับตายายและพี่ชายหนึ่งคน ตากับยายเปิดหน้าบ้านเป็นร้านขายของชำทั่วไปมีขนม น้ำ น้ำมันรถจักรยานยนต์ สิ่งของจิปาละและสิ่งของเกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวไร่ชาวน และคุณตา น้องป้อรับอาชีพเสริมเป็นคนขับรถตู้โรงเรียนบ้านท่ายางเป็นโรงเรียนของอำเภอหนึ่งในเพชรบุรีเพื่อหารายได้อีกทางหนึ่ง เนื่องจากพี่ชายน้องป้อเคยประสบอุบัติเหตุทำให้ปัจจุบันไม่สามารถเดินได้สะดวกและมีมือหนึ่งข้างใช้การไม่ได้ทำให้ไม่สามารถออกไปทำงานได้สมาชิกในครอบครัวนี้ได้ช่วยกันหารายได้ น้องป้อในช่วงเรียนมัธยมได้สมัครเข้าไปทำงานพิเศษพาร์ทไทม์ที่ร้านสะดวกซื้อและทำมาตลอดจนเมื่อใกล้จบชั้นมัธยมน้องป้อมีความต้องการอยากศึกษาต่อมหาวิทยาลัย น้องป้อชอบและอยากเรียนคณะสาขาเกี่ยวกับการจัดการซึ่งน้องสนใจที่มหาวิทยาลัยศิลปากรเนื่องจากมีวิทยาเขต

เพชรบุรีที่เปิดสอนขณะนี้ด้วย แต่เมื่อจบชั้นมัธยมน้องป้อเล่าว่า ตนเองตัดสินใจยังไม่เข้ามหาวิทยาลัย เพราะอยากช่วยทางบ้านคือตากับยายก่อน อยากช่วยทำงานและหารายได้ก่อนเพราะมีพี่ชายอีกคน ต้องดูแล น้องป้อจึงปรับการทำงานจากพาร์ทไทม์เป็นเต็มเวลาให้ได้เงินมากขึ้น ซึ่งน้องป้อเล่าว่า

“ตอนแรกก็ตั้งใจเก็บเงินบางส่วนไว้เรียนต่อ แต่ว่าไม่รู้จะทันกับคุณตาไหม คุณตาเริ่มแก่ลงแล้วคงจะไม่ได้ขับรถโรงเรียนต่อ ป้อก็คงต้องทำงานแทนตา ถ้าได้เรียนไปทำงานไปได้ก็น่าจะดี” (น้องป้อ, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

2. ปัจจัยจากโรงเรียนสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อ

น้องป้อให้ข้อมูลว่า การแนะแนวของทางโรงเรียนไม่ได้มีเป็นรายวิชาที่ชัดเจนแต่จะใช้คาบเรียนช่วงเช้าหลังเคารพธงชาติและก่อนเข้าเรียนวิชาอื่น ๆ เป็นเวลาหนึ่งชั่วโมงในการแนะนำหรือแนะแนวต่างๆตามแต่อาจารย์ที่เป็นอาจารย์ประจำชั้นจะมาเข้าสอน โดยจะเน้นที่การให้นักเรียนได้ทบทวนบทเรียนหรือพิจารณาการเรียนของตนเองเช่น บางครั้งอาจารย์จะตรวจความรับผิดชอบในการส่งงานในรายวิชาต่างๆหรือให้นักเรียนได้เตรียมอ่านหนังสือเพื่อสอบเก็บคะแนนและบางครั้งอาจารย์จะใช้คาบนี้ในการอบรมตักเตือนหรือทำโทษนักเรียน รวมถึงแนะแนวจะใช้เวลาคาบนี้ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมจากนอกโรงเรียนที่มักจะเข้ามาจัดเช่นกิจกรรมจาก สสส. หรือจากสมาคมองค์กรต่างๆของรัฐและเอกชน น้องป้อให้ข้อมูลว่า ในช่วงมัธยมตอนปลายจะมีบางครั้งที่อาจารย์จะพูดเกี่ยวกับการค้นหาความชอบความถนัดของนักเรียนและให้นักเรียนได้ทำแบบสำรวจลักษณะความถนัดทางอาชีพ และช่วงมัธยมศึกษาปีที่หกก็จะมีบางครั้งที่พูดถึงการศึกษาต่อซึ่งส่วนมากอาจารย์จะแนะนำให้เด็กไปเข้าค่ายติวสอบเข้ามหาวิทยาลัยที่เปิดให้นักเรียนทั่วไปสมัคร น้องป้อเล่าว่าอาจารย์จะชอบพูดและอ้างถึงโรงเรียนพรหมานุสรณ์เพชรบุรีซึ่งเป็นโรงเรียนรัฐระดับชั้นมัธยมศึกษาเช่นกันแต่เป็นโรงเรียนที่มีความสามารถในการส่งเสริมการเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยของนักเรียนที่ค่อนข้างมีชื่อเสียงในจังหวัดเพชรบุรี น้องป้อเล่าว่า อาจารย์มักจะพูดถึงและเปรียบเทียบโรงเรียนตนเองกับอีกโรงเรียนเสมอทั้งที่ในบางครั้งนักเรียนจากโรงเรียนน้องป้อก็ได้ไปพึ่งโรงเรียนพรหมานุสรณ์เช่นกันโดยโรงเรียนพรหมานุสรณ์จะมีบางครั้งที่เปิดอบรมเป็นค่ายติวสั้นๆอย่างการติวสอบ Onet ให้นักเรียนจากโรงเรียนอื่นๆใกล้เคียงสามารถสมัครเข้าร่วมได้ซึ่งน้องป้อเคยตามเพื่อนไปเข้าร่วมค่ายอบรมการติวมาบ้าง ส่วนการแนะแนวการศึกษาต่อมหาวิทยาลัยทางโรงเรียนพรหมานุสรณ์ไม่ได้เปิดแก่นักเรียนทั่วไปส่วนทางโรงเรียนของน้องป้อไม่ได้จัดอบรมเป็นทางการแต่จะให้รุ่นพี่ที่เคยจบไปและศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยต่างๆมาแนะนำน้องๆในช่วงคาบเรียนที่นัดแนะไว้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นรุ่นพี่จากมหาวิทยาลัยศิลปากรซึ่งมีวิทยาเขตอยู่จังหวัดเพชรบุรีทำให้สะดวกต่อการนัดแนะมาแนะนำนักเรียน ในขณะที่การแนะแนวหรือแนะนำการศึกษาต่อของการเรียนการสอนในชั้นเรียนน้องป้อเล่าว่าขึ้นอยู่กับอาจารย์ประจำชั้นแต่ละคนเพราะน้องป้อเคยคุยกับเพื่อนที่อยู่ห้องอื่นและพบว่าอาจารย์แนะนำและให้ข้อมูลแตกต่างกันโดยเฉพาะกับห้องเรียนที่ถูกจัดเป็นห้องคิงกับห้องควีนของแผนการเรียนนั้นๆ กล่าวคือ ในช่วงมัธยมปีที่หกน้องป้อได้พูดคุยกับเพื่อนที่เรียนอยู่ในห้องคิงกับห้องควีนในแผนการเรียน

เดียวกันซึ่งถือเป็นห้องเรียนที่คัดกรองเด็กที่ได้คะแนน สอบและเกรดสูงในตอนเปลี่ยนผ่านชั้น การศึกษาและเลือกแผนการเรียนเด็กสองห้องนี้จะได้รับข้อมูลการแนะแนวและการศึกษาต่อแตกต่าง ไปจากห้องอื่นๆโดยอาจารย์ประจำชั้นจะนำข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาต่อในคณะวิชาสาขาที่สอดคล้อง กับแผนการเรียนของนักเรียนมาให้แก่นักเรียนรวมถึงข่าวสารการรับเข้ามหาวิทยาลัยจากส่วนกลาง ในขณะที่ห้องเรียนอื่นๆหนึ่งนั้นคือห้องเรียนของน้องป้อจะได้รับการแนะนำข่าวสารการศึกษาต่อ เช่นกันแต่จะเน้นในทางสายอาชีพและสายสามัญที่เป็นมหาวิทยาลัยเปิดหรือเป็นมหาวิทยาลัยเอกชน เป็นส่วนมาก แต่ในภาพรวมน้องป้อเล่าว่าทางโรงเรียนได้ส่งชื่อนักเรียนเพื่อสอบ Onet และให้ นักเรียนได้ไปสอบที่สนามสอบโรงเรียนอื่นใกล้เคียง

3. การตัดสินใจและกระบวนการเข้าศึกษาต่อภายใต้เงื่อนไขของรัฐ

น้องป้อเล่าว่า ตนเองได้สอบวิชา Onet ที่ทางโรงเรียนส่งชื่อนักเรียนและไปสอบที่โรงเรียน อื่นแต่ในช่วงที่รับสมัครสอบวิชาอื่นที่จำเป็นต่อการยื่นเข้าระบบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาน้องป้อเล่าว่า ได้พูดคุยกับตายายก่อนที่จะตัดสินใจโดยลองคำนวณค่าใช้จ่ายโดยรวมทั้งค่าใช้จ่ายในการสอบ การยื่น อันตบ และค่าใช้จ่ายในการศึกษาทั้งค่าเทอม ค่าหอพักและการกินอยู่ แม้มหาวิทยาลัยที่น้องป้อ คาดหวังจะมีวิทยาเขตในเพชรบุรีแต่ก็เป็นระยะทางไกลจากตัวเมืองพอสมควรจึงอาจจะจำเป็นต้องอยู่ หอพักต้องมีค่ากินอยู่และอื่นๆเพิ่มเติม น้องป้อเล่าว่า จากการพูดคุยและพิจารณากันแล้วในตอนแรก คุณตากับคุณยายจะไปขอยืมเงินจากคนรู้จักหรือไปกู้ยืมมาชั่วคราวเพราะไม่สามารถนำเงินเก็บที่ สะสมมาใช้ได้เพราะจะกระทบกับการกินอยู่ของทางบ้านรวมถึงคุณตาน้องป้อก็กำลังจะเกษียณจาก การขับรถโรงเรียนด้วยที่แก่ตัวลงรายได้จึงจะหายไปด้วย น้องป้อจึงบอกกล่าวไม่ให้ตากับยายไปกู้ยืม และตัดสินใจยังไม่ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา น้องป้อจึงตัดสินใจไม่สมัครและไปสอบในวิชาอื่นๆ รวมถึงไม่ยื่นคะแนนเข้าระบบเพราะไม่ได้สอบ หลังจากตัดสินใจน้องป้อได้เปลี่ยนจากการทำงาน พาร์ทไทม์เป็นทำงานเต็มเวลาในร้านสะดวกซื้อเพื่อตั้งใจจะทำงานหารายได้แทนคุณตาที่กำลังจะเลิก ขับรถโรงเรียนน้องป้อมองว่า

“ตอนเรียนผมก็พยายามหาข้อมูลไปโน่นนี่คิดว่าคงจะได้ไปต่อเหมือนเพื่อนๆ แต่ผม ลืมไปลืมคุยกับที่บ้านว่าพร้อมส่งไหม แม้ผมจะทำพาร์ทไทม์แต่เงินมันก็ได้ไม่เยอะมาก เพราะคิดเป็นราย ชั่วโมงแล้วก็ไม่ได้ทำทุกวันเพราะก็ต้องไปเรียนไปสอบ มันไม่ได้เยอะพอจะ ไปเรียนต่อ คือตอนคิดก็คิดว่ามันไม่ใช่แค่ค่าเทอมแต่มันมีค่าอื่นๆด้วยขนาดยังไม่มีที่เรียนแค่ สอบแค่แอดก็จ่ายตั้งแล้ว แล้วถ้าจ่ายไปแต่สุดท้ายก็ไม่ติดก็เหมือนจ่ายฟรีอะครับเสียตาย เงิน พอคิดแบบนั้นก็เลยยังไม่เรียนต่อครับ” (น้องป้อ, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

น้องป้อจึงยังไม่เข้าต่อตรงกับระบบและยังไม่ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาซึ่งน้องป้อไม่ สามารถตัดสินใจตามความต้องการการศึกษาต่อของตนเองด้วยการตัดสินใจขึ้นกับเรื่องความพร้อมของ ทางบ้านเป็นหลัก

4.2.2.5 กรณีศึกษาน้องดา

1. ข้อมูลพื้นฐานในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม

นักเรียนต่างจังหวัดกรณีศึกษาคนที่ห้าชื่อ น้องดา มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในจังหวัดปทุมธานี จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนหอวังปทุมธานี น้องดาอาศัยอยู่กับพ่อ พ่อของน้องดาประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเกี่ยวกับศิลปะ มีรายได้ต่อเดือนไม่สม่ำเสมอขึ้นอยู่กับงานที่บริษัทจะสามารถจัดได้เช่น นิทรรศการ งานอีเวนต์ต่างๆ ซึ่งแต่ละเดือนจะไม่คงที่รายได้จึงขึ้นกับจำนวนและชนิดงานที่บริษัทได้มา น้องดาเล่าว่าในช่วงเรียนมัศึกษาน้องดาชอบวิชาภาษาอังกฤษและศิลปะ ส่วนหนึ่งได้อิทธิพลมาจากพ่อที่ทำงานในด้านนี้จึงชอบศิลปะมากและต้องการอยากเรียนศิลปะในแนวออกแบบผลิตภัณฑ์หรือแนววิชาสถาปัตยกรรม น้องดาจึงพยายามหัดวาดรูปแต่น้องดาเล่าว่า น้องดาเริ่มต้นฝึกฝนได้ช้ากว่าคนอื่นคือในช่วงมัธยมศึกษาปีที่หก ซึ่งน้องดาให้ข้อมูลว่าการศึกษาในสายออกแบบอาจจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่มัธยมปีที่สี่ เพราะต้องเน้นการเตรียมตัวทั้งเรื่องการวาดภาพ การวิเคราะห์โจทย์ การฝึกจินตนาการและฝึกวาดรูปกับโจทย์หลายๆแบบซึ่งบางครั้งต้องอาศัยเทคนิคและการใช้อุปกรณ์เสริมค่อนข้างมาก แต่น้องดาเล่าว่าการเริ่มต้นช้าเป็นผลจากที่น้องดาต้องเก็บเงินในการซื้ออุปกรณ์ศิลปะซึ่งมีราคาสูงมาก เช่น กระดาษ สีโคปิค รวมถึงค่าหนังสือและค่าการตีวาดรูปออกแบบ ทำให้น้องดาเริ่มต้นได้ค่อนข้างช้าแต่น้องดามีความต้องการอยากเข้าเรียนออกแบบในมหาวิทยาลัยโดยน้องดาสนใจมหาวิทยาลัยศิลปากรกับมหาวิทยาลัยกรุงเทพ แต่น้องดาบอกว่า

“ถ้าจะเข้ามหาวิทยาลัยเอกชนพ่อหนูส่งไม่ไหวแน่ค่ะ ตอนนั้นเลยคิดว่ายังไงก็ต้องเข้ามหาวิทยาลัยรัฐให้ได้ เพราะค่าอุปกรณ์ก็แพงอยู่แล้วถ้าค่าเทอมแพงอีกไม่น่าจะไหวค่ะ” (น้องดา, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

น้องดาจึงมุ่งเข้าระบบคัดเลือกไปที่มหาวิทยาลัยของรัฐ และน้องดามองการศึกษาในระดับอุดมศึกษาว่า ในสายงานออกแบบหรือศิลปะการมีวุฒิการศึกษาเสมือนเป็นเครื่องการันตีคุณภาพกับทักษะที่ได้มาจากการศึกษาเพื่อนำไปทำงานในอนาคตได้

ผู้วิจัยสอบถามเพิ่มเติมเกี่ยวกับการหาเงินเพื่อใช้จ่ายกับการศึกษาโดยน้องดาเล่าว่าตนเองไม่ยอมรับกวนพ่อที่รายได้ไม่สม่ำเสมอในแต่ละเดือนและไม่อยากให้พ่อต้องนำเงินออมออกมาใช้ ช่วงมัธยมปลายน้องดาเมื่อน้องดาทราบว่าชอบวาดภาพและมักจะชอบหาแรงบันดาลใจจากการ์ตูนที่ชื่นชอบจึงเริ่มเกิดความคิดและนำรูปและตัวโมเดลหรือที่เรียกว่าฟิกเกอร์มาลงขายโดยน้องดาไปเจอแหล่งซื้อขายจากคนรู้จักทำให้สามารถนำมาได้ในราคาต้นทุนที่ถูกกว่าราคาเปิดตัวของตัวโมเดลทั้งมือหนึ่งและมือสอง และนำมาจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์และนำเงินบางส่วนไปขอเช่าพื้นที่ในตู้ของหน้าร้านขายโมเดล

2. ปัจจัยจากโรงเรียนสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อ

น้องดาให้ข้อมูลว่า การแนะนำของโรงเรียนนอกเหนือจากที่วัดความชอบความถนัดของนักเรียนแล้ว แนะนำได้ให้ข้อมูลตารางสอบเข้าแก่นักเรียน รวมถึงครูและเพื่อนที่พอมีข้อมูลแต่ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นข้อมูลจากระบบการสอบ Tcas รุ่นปี 61 ซึ่งน้องดาเป็นนักเรียนใน Tcas รุ่นปี 62 ที่ได้มีการปรับระบบการคัดเลือกและเกณฑ์ต่างๆจากรุ่นที่แล้วไปพอสมควร น้องดาจึงมีข้อมูลในส่วนที่เทียบเคียงกับของรุ่นที่แล้วไว้ และน้องดากล่าวว่า การแนะนำยังพอเป็นข้อมูลช่วยน้องดาตอนยื่นเข้าระบบคัดเลือกได้ แต่ส่วนที่ส่งผลต่อการเข้ามหาวิทยาลัยของน้องดาคือคะแนนสอบในวิชาสำคัญต่างๆ น้องดาให้ข้อมูลว่าตนเองมีพื้นฐานจากในห้องเรียนไม่แน่นส่วนหนึ่งเป็นเพราะในหลายวิชาทางโรงเรียนนำครูที่ไม่ได้จบตรงสาขามาสอนในรายวิชาดังกล่าวทำให้น้องดาเรียนในห้องเรียนไม่เข้าใจแต่ก็ไม่สามารถไปเรียนพิเศษได้มากมายเช่นเพื่อนบางคน เพราะน้องดาต้องปันส่วนเงินไปเรียนนอกแบบเป็นหลักเพื่อใช้ในการสอบ PAT4 ในรายวิชาอื่นๆที่จะต้องสอบเช่นกันจึงต้องอาศัยซื้อหนังสืออ่านซึ่งเข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้างส่วนหนึ่งเป็นเพราะพื้นฐานไม่แน่น ในขณะที่ทางโรงเรียนก็ไม่ได้จัดอบรมหรืออติวการเข้ามหาวิทยาลัยให้นักเรียน ซึ่งในส่วนของการศึกษาภายในโรงเรียนก็ไม่ได้มีรายวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการเข้าในสาขาวิชาออกแบบหรือศิลปะจึงจำเป็นที่นักเรียนจะต้องหาข้อมูลหรือเรียนเพิ่มเติมจากภายนอกโรงเรียน น้องดาจึงศึกษาข้อมูลและศึกษาเพื่อมุ่งทำคะแนนที่ PAT4 เป็นหลัก และตัดสินใจต่อรองกับระบบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย

3. การตัดสินใจและกระบวนการเข้าศึกษาต่อภายใต้เงื่อนไขของรัฐ

น้องดาเป็นกรณีศึกษานักเรียนต่างจังหวัดที่ตัดสินใจต่อรองกับระบบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย จากการสอบถามได้ข้อมูลว่าน้องดาสนใจและได้ยื่นเข้าคณะสาขาออกแบบและมีสาขาอื่นๆที่ใกล้เคียงแต่นั้นมหาวิทยาลัยศิลปากรกับมหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าพระนครเหนือ น้องดามีเกรดระดับค่อนข้างดี แต่มีคะแนนสอบส่วนอื่นที่ต้องยื่นเข้าระบบไม่ค่อยดี ซึ่งคือวิชา GAT ที่น้องดาจะกล่าวถึงบอว่าตนเองทำผิด รวมถึงน้องดาประสบปัญหาเกี่ยวกับการวางแผนยื่นคะแนนในรอบต่างๆเกิดความสับสนของการใช้คะแนนยื่นและน้องดาคิดว่าการสอบโอเน็ตกับการสอบวิชาสามัญคือสิ่งเดียวกัน

“คือแบบนี้คะพี่ ดาเห็นว่าโอเน็ตมันก็สอบวิชาที่เราเรียน ไทยสังคมอังกฤษเลข แต่ละวิชาก็มีคะแนนของมันแยกไป แล้วตอนรับตรงดาก็เห็นตอนยื่นว่าใช้คะแนนไทยสังคมอังกฤษเลข วิชาสามัญ ดาก็เลยคิดว่ามันคือโอเน็ต เป็นสิ่งที่ดาจำจนทุกวันนี้” (น้องดา, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

ความเข้าใจผิดดังกล่าวทำให้น้องดาไม่ได้สอบวิชาสามัญจึงทำให้ไม่สามารถยื่นเข้ารอบรับตรงได้เนื่องจากคุณสมบัติไม่ครบ น้องดาจึงต้องรอบยื่นรอบแอดมิชชันกลาง ซึ่ง Tcas62 รอบแอดมิชชันยังคงแยกออกมาจากรอบรับตรง นักเรียนสามารถเลือกอันดับได้สี่อันดับและมีสิทธิ์ติดอันดับเดียวเท่านั้น เมื่อหลุดจากรอบนี้จะต้องไปรอบเก็บตกหลังแอดมิชชันที่แต่ละมหาวิทยาลัยจะกำหนดเกณฑ์รับเอง ซึ่งน้องดาไม่สามารถต่อรองกับระบบได้และหลุดรอบแอดมิชชัน น้องดากล่าวว่า

“คงเป็นเพราะคะแนนได้น้อยด้วยแหละ ถึงเกรดจะโอเคแต่เกรดตาได้น้อย ตาทำ
แกทไทยผิด” (น้องดา, มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมคือ น้องดาสับสนในคำศัพท์ที่ใช้เชื่อมโยงบทความของแกทไทย ทำให้
วาดแผนภาพและใส่รหัสของตัวเลือกผิด ซึ่งแกทไทยเป็นแกทที่ต้องใช้ความเชื่อมโยงของข้อมูลใน
บทความที่ข้อสอบให้มา ดังนั้นการเชื่อมโยงผิดหรือใส่รหัสข้อมูลผิดจะทำให้คำตอบผิดแบบเป็นทอดๆ
ทันที และน้องดาเป็นผู้ประสบปัญหาดังกล่าว แต่ในสาขาวิชาที่น้องดาเลือกอาจจะใช้ GAT ไม่มากแต่
สัดส่วนจะเน้นที่คะแนน PAT4 ค่อนข้างมาก ซึ่งน้องดาให้ข้อมูลว่า

“แพทสี่ของดาก็ไม่ได้เยอะมากถ้าเทียบกับคนอื่นๆ เพราะดาเริ่มต้นช้า และฝึกวาด
กับโจทย์ได้ไม่มาก ไม่ได้ใช้เทคนิควาดอะไรมากมายในข้อสอบด้วยแหละค่ะ” (น้องดา,
มกราคม 2565: สัมภาษณ์)

เมื่อคะแนนในภาพรวมออกมาและยื่นไปในรอบแอดมิชชันซึ่งการแข่งขันค่อนข้างสูงและมี
โอกาสได้หนึ่งแห่งหนึ่งสาขาเท่านั้นจึงทำให้น้องดาไม่ติดมหาวิทยาลัยที่ยื่นไปในระบบ

ผู้วิจัยได้พูดคุยเพิ่มเติมและน้องดาเล่าว่า หลังจากที่แอดมิชชันไม่ติดน้องดายังคงมีความตั้งใจ
อยากจะทำแอดมิชชันในรอบอีกปีถัดไป ในระหว่างที่ต้องรอยื่นคะแนนใหม่น้องดาใช้เวลาหนึ่งปีในการ
ขายโมเดลฟิกเกอร์ได้ขยายพื้นที่ตู้เช่าให้สามารถวางโมเดลมากขึ้นและเพิ่มโมเดลให้หลากหลาย
มากขึ้น โดยน้องดาเก็บเงินเพื่อจะใช้ศึกษาต่อ แต่เนื่องด้วยที่น้องดาไม่ได้ไปสอบในรายวิชาต่างๆใหม่
จากที่ใช้เวลาไปกับการทำงานหาเงิน น้องดาจึงตัดสินใจไม่ยื่นเข้าระบบแอดมิชชันในอีกปีถัดมาตามที่
เคยตั้งความต้องการไว้และมุ่งทำงานในช่วงเวลาที่สามารถทำเงินได้ แต่น้องดาหวังว่าจะ
สามารถเก็บเงินได้มากพอและเข้าศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในสาขาออกแบบได้ในอนาคต

ตารางที่ 1 ข้อมูลของกรณีศึกษานักเรียน

ชื่อเล่น	ภูมิลำเนาอาศัย	สถานศึกษาที่จบ	ระดับการศึกษา	การตัดสินใจศึกษา
1.เนม	กรุงเทพ	โรงเรียนวัด มกุฏกษัตริยาราม	มัธยมปลาย จบ ปี2559	ไม่ยื่นเข้าระบบ/ไม่ ศึกษาต่อ
2.ไค้ด	กรุงเทพ	โรงเรียนวัดเบญจม บพิตร	มัธยมปลาย จบ ปี2560	ยื่นระบบ Admission60
3.มายด์	กรุงเทพ	โรงเรียนราชวินิต บางเขน	มัธยมปลาย จบ ปี2561	ยื่นระบบ Tcas61
4.กุก	กรุงเทพ	โรงเรียนจิตรลดา วิชาชีพ	ปวช. จบปี2562	ยื่นระบบ Tcas62
5.ทัส	กรุงเทพ	โรงเรียนวิทยาลัย อาชีวศึกษาเสาวภา	ปวช. จบปี2563	ยื่นระบบ Tcas63
6.ปอ	กรุงเทพ	โรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุโบสถ	มัธยมปลาย จบ ปี2561	ยื่นระบบ Tcas61
7.นอร์ท	กรุงเทพ	โรงเรียนวัดราชาธิ วาส	มัธยมปลาย จบ ปี2563	ยื่นระบบ Tcas63
8.ฟิล์ม	ลพบุรี	โรงเรียนวิทยาลัย เทคนิคลพบุรี	ปวช. จบปี2559	ไม่ยื่นเข้าระบบ/ไม่ ศึกษาต่อ
9.แอม	กาญจนบุรี	โรงเรียนเทพมงคล รังษีกาญจนบุรี	มัธยมปลาย จบ ปี2560	ไม่ยื่นเข้าระบบ/ไม่ ศึกษาต่อ
10.โฟม	เลย	โรงเรียนเลย วิทยาคม	มัธยมปลาย จบ ปี2562	ไม่ยื่นเข้าระบบ/ไม่ ศึกษาต่อ
11.ป้อ	เพชรบุรี	โรงเรียนอรุณ ประดิษฐ์	มัธยมปลาย จบ ปี2563	ไม่ยื่นเข้าระบบ/ไม่ ศึกษาต่อ
12.ดา	ปทุมธานี	โรงเรียนทอวัง ปทุมธานี	มัธยมปลาย จบ ปี2562	ยื่นระบบ Tcas62

4.3 กรณีศึกษาอาจารย์แนะแนว

ในกรณีศึกษาอาจารย์แนะแนวผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน โดยเป็นตัวแทนจากสถาบันการศึกษาชั้นพื้นฐานของรัฐ จำนวน 2 คน จากโรงเรียนรัฐในเมือง 1 คน และโรงเรียนรัฐในต่างจังหวัด 1 คน และตัวแทนจากสถาบันชั้นพื้นฐานของเอกชน จำนวน 2 คน จากโรงเรียนเอกชนในเมือง 1 คน และโรงเรียนเอกชนในต่างจังหวัด 1 คน โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลในประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยแบ่งได้ 3 ประเด็น ได้แก่

1. ข้อมูลพื้นฐาน การทำงานและความสัมพันธ์ในโรงเรียน
2. การแนะแนวและตัวแปรของโรงเรียนที่มีผลต่อการเข้าอุดมศึกษาของนักเรียน
3. ทักษะต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียน

4.3.1 กรณีศึกษาอาจารย์โรงเรียนรัฐ

4.3.1.1 อาจารย์โมท ตัวแทนอาจารย์โรงเรียนรัฐในเมือง

1. ข้อมูลพื้นฐาน การทำงานและความสัมพันธ์ในโรงเรียน

ตัวแทนอาจารย์โรงเรียนรัฐในเมืองชื่อ อาจารย์โมท ชื่อเล่นที่นักเรียนชอบเรียกคือ ครูโมท อายุประมาณ 50 ปี จบการศึกษาจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา หลังจบการศึกษาได้สอบบรรจุเข้าทำงานเป็นอาจารย์ในโรงเรียน ไม่ได้ประกอบอาชีพอื่นมาก่อน บรรจุเข้าสอนในโรงเรียนแห่งหนึ่งย่านนางเลิ้ง จนปัจจุบันยังสอนอยู่ในโรงเรียนดังกล่าว ในโรงเรียนอาจารย์วิทยากรเป็นครูประจำสาระวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นครูประจำหมวดแนะแนว ครูโมทมีความสัมพันธ์ในการทำงานค่อนข้างดีกับเพื่อนร่วมงานเนื่องจากครูส่วนใหญ่เป็นเพื่อนที่เข้ามาบรรจุด้วยกันและยังคงทำหน้าที่สอนหนังสืออยู่ ช่วงหลังครูโมทต้องปรับตัวและทันสมัยมากขึ้นจากที่มีนักศึกษาฝึกสอนเข้ามามากขึ้นและครูรุ่นเก่าเกษียณออกไป บทบาทหน้าที่หลักของครูโมทคือการสอนวิชาแนะแนวในช่วงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นหลัก นอกเหนืองานสอนครูโมทมักจะไปช่วยงานอาจารย์ในหมวดการงานสอนบ้างเช่น วิชาห้องสมุด วิชาเกษตร และมักจะเป็นแม่งานในบางกิจกรรมของโรงเรียนที่หมวดการงานอาชีพเป็นหมวดจัดหลัก เช่น งานมุทิตาจิตเกษียณอายุราชการของอาจารย์ผู้ใหญ่

2. การแนะแนวและตัวแปรของโรงเรียนที่มีผลต่อการเข้าอุดมศึกษาของนักเรียน

ครูโมทให้ข้อมูลว่า ระบบแนะแนวของโรงเรียนที่ครูโมทสอนอยู่จะแบ่งการแนะแนวออกเป็นสองส่วน คือ แนะนำระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กับ แนะนำระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สำหรับแนะนำระดับมัธยมศึกษาตอนต้นครูโมทให้ข้อมูลว่าจะเป็นการแนะนำเพื่อแนะนำการลงทะเบียนเรียนในแต่ละภาคการศึกษาโดยเฉพาะนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เพิ่งเข้าเรียนใหม่ รวมทั้งแนะนำทั้งสามระดับชั้นเพื่อเตรียมตัวสู่มัธยมศึกษาตอนปลายและแนะนำแนวการศึกษาต่อเมื่อจบมัธยมต้น โดยจะแนะ

แนวไปในการเรียนต่อสายสามัญและสายอาชีพ ซึ่งครูโมทกล่าวว่า แนวแนวจะเน้นหนักไปในแนว การศึกษาต่อสายอาชีพมากกว่า โดยประเมินจากความเป็นไปได้ของนักเรียนส่วนใหญ่ของสาม ระดับชั้นตอนต้น ส่วนการแนะแนวในมัธยมตอนปลายจะแนะแนวการลงทะเบียนเรียนแต่ละภาค การศึกษาของแต่ละสายการเรียน และจะให้นักเรียนทำแบบทดสอบเพื่อค้นหาความถนัดทางวิชา ความรู้และความถนัดทางอาชีพให้กับนักเรียน รวมถึงแนะแนวการศึกษาต่อทั้งมหาวิทยาลัยและปวส.

ครูโมทให้ข้อมูลว่า เป้าประสงค์หลักของการแนะแนวเป็นไปเพื่อวัดระดับของนักเรียนแต่ละ ระดับชั้น แต่ละห้อง เนื่องจากชั้นเรียนจะมีการคัดเลือกเข้าสายวิทย์ สายศิลป์ รวมทั้งมีการแบ่งเป็น ห้องคิง ห้องควีน และห้องทั่วไป การแนะแนวจะทำให้จัดสรรทิศทางการแนะนำต่างๆได้ส่งผลต่อ ทรัพยากรที่แต่ละห้องจะได้รับ เช่น การแนะแนวศึกษาต่อ การติวสอบ หรือการพิจารณาให้วิทยากร ภายนอกมาแนะนำการศึกษาต่อ ส่วนใหญ่จะมาจากมหาวิทยาลัยเอกชนเช่นมหาวิทยาลัยกรุงเทพ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยรังสิต มีวิทยาลัยสายอาชีพปวส. และมีรุ่นพี่ศิษย์เก่าที่จบไปมาจากมหาวิทยาลัย ศิลปากร มหาวิทยาลัยบูรพา เข้ามาแนะนำเด็กนักเรียนแต่จะไม่ค่อยมีมาจากจุฬาและธรรมศาสตร์

หลังจากจบการศึกษาของโรงเรียนไปแล้วแนะแนวของโรงเรียนจะตามผลระยะสั้นๆอย่าง มัธยมตอนต้นที่ไปศึกษาต่อที่อื่นที่สถานศึกษาใด ส่วนมัธยมปลายเข้าไปศึกษาต่อที่ใดบ้างหรือยังไม่ได้ เข้าศึกษา แต่ไม่มีข้อมูลลึกไปในสถานภาพของเด็กปัจจุบันว่าศึกษาที่ใดเปลี่ยนไปที่ใดหรือทำงานอะไร ต่อ ครูโมทกล่าวว่า ส่วนใหญ่เด็กก็จะเข้ามาวิทยาลัยเอกชนหรือปวส.เลย ยกเว้นพวกห้องคิงกับห้อง ควีนในแต่ละสายการเรียนที่ไปเอ็นทรานส์แอดมิชชัน บางคนก็ได้ตั้งแต่วินิจฉัยก็ส่งข่าวกลับมาทาง โรงเรียนก็บันทึกไว้ ส่วนบางคนก็เข้าไม่ได้หรือไม่ได้เข้าส่งข่าวกลับมาโรงเรียนก็บันทึกไว้เช่นกัน แต่ หลายคนก็ขาดการติดต่อโรงเรียนไป

ตัวแปรอื่นจากโรงเรียนที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อของนักเรียน ครูโมทให้ข้อมูลว่า ครูสังเกต จากเด็กนักเรียนที่เข้าศึกษาต่อไม่ได้หรือแอดมิชชันไม่ติดว่า มักจะเป็นเด็กที่มีปัญหาเรื่องเกรดเฉลี่ย สะสมกับคะแนนสอบที่สูงไม่พอจะแข่งขันกับคนอื่นได้ ถ้าระบบเข้าเขาจะเอาเกรดมาคิดคำนวณ เด็กที่เกรดไม่ดีก็เข้ายากหรือเข้าไม่ได้ก็จะต้องไปทำคะแนนสอบให้ได้มากๆมาแทนเพราะตัวเกรดเอง ครูก็เห็นว่ามันเป็นตัวชี้วัดความรับผิดชอบของเด็กเหมือนกัน ถ้าเด็กไม่ใส่ใจเรื่องนี้ตั้งแต่ตอนเรียนมันก็ อาจเป็นปัญหาในอนาคตได้ ส่วนเรื่องตัวแปรอื่นอย่างเบื้องหลังในบ้านหรือครอบครัวทางโรงเรียนหรือ ครูไม่ทราบประเด็นนี้ในเด็กทุกคน มีแค่นักเรียนไม่กี่คนที่ครูจะทราบจากการต้องไปทำสำรวจเยี่ยม บ้านนักเรียน ส่วนการประชุมหรือสมาคมผู้ปกครองก็ไม่สามารถให้ข้อมูลอะไรมาเพราะเด็กนักเรียน หลายคนไม่ได้เอาผู้ปกครองตนเองมาแต่เอาคนอื่นเช่น จ้างคนขับมอเตอร์ไซด์รับจ้างหรือป้าชายข่าว หรือคนแถวบ้านมาแทน ทำให้โรงเรียนไม่สามารถรับรู้เบื้องลึกเบื้องหลังของเด็กนักเรียนทุกคนได้

การจัดติวสอบเข้าของโรงเรียนครูโมทให้ข้อมูลว่า การจัดติวสอบเข้าจะไม่ได้จัดอยู่ในกิจกรรม ที่โรงเรียนจัดให้ทุกปี ขึ้นกับว่าถ้ามีนักเรียนบางรุ่นเรียกร้องให้จัดและแนะแนวเห็นว่าเหมาะสม โรงเรียนก็จะจัดให้ส่วนใหญ่เป็นติวสอบโอเน็ต และการเข้าร่วมได้ของนักเรียนขึ้นกับความเหมาะสมที่

แนะแนวประเมินไว้อย่างเด็กห้องคิงกับห้องคีนของแต่ละแผนการเรียนที่มีศักยภาพมากกว่า ครูไม่ทกล่าวเป็นการส่วนตัวกับผู้วิจัยว่า สาเหตุที่ต้องจำกัดหรือต้องพิจารณาใดๆ เพราะทางโรงเรียนไม่ได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการแนะแนวมามากมายเพราะแนะแนวไม่ได้มีส่วนในการทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนที่ต้องใช้เงิน มีแต่ถ้าแนะแนวต้องการใช้ต้องทำเรื่องขอเบิกงบสนับสนุนซึ่งต้องผ่านหมวดการงานอาชีพให้ส่งเรื่องขึ้นไป ส่วนจะได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้บริหารกรรมการโรงเรียนจะพิจารณาเป็นกรณีไป ทำให้แนะแนวไม่สามารถจัดอบรม ทิวสอบหรือเชิญวิทยากรใดๆ มาได้มากนัก

3.ทัศนคติต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียน

ครูไม่ทกล่าวว่า ครูไม่ได้คาดหวังการเข้ามหาวิทยาลัยต่างๆ ของเด็กเพราะครูเห็นจากระดับความสามารถที่แนะแนวประเมินเด็ก จากที่ครูพิจารณาทุกๆ รุ่นแต่ละรุ่นของเด็กที่ผ่านมาเห็นว่า สัดส่วนเข้ามหาวิทยาลัยของรัฐมีจำนวนไม่มาก เช่นเดียวกันยังมีมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีชื่อเสียงยังเป็นส่วนน้อยมากที่จะเข้าได้ ทำให้เด็กส่วนใหญ่ไปต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนหรือวิทยาลัยสาขายอาชีพต่างๆ แทนหรือบางคนก็ตัดสินใจไม่ไปต่อ ครูกับแนะแนวหรือโรงเรียนเองก็ไม่อยากให้เด็กไปแข่งขันเกินตัวแล้วผิดหวัง เลยจะส่งเสริมไปในมหาวิทยาลัยกลางๆ ที่คะแนนไม่สูงมาก หรือให้ลองสนใจในสายอาชีพไปเลย ครูมองว่าการเรียนสายนี้ก็สามารถทำงานได้และเหมาะกับระดับความรู้ความสามารถของนักเรียนบางกลุ่มบางคน ส่วนบางคนที่มีศักยภาพมากกว่านั้นเขาก็จะไปแข่งขันและเข้ามหาวิทยาลัยที่ตนเองต้องการได้ ซึ่งโรงเรียนก็ร่วมยินดีด้วย

ครูไม่ทมองว่า การเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยของนักเรียนจะวัดจากแนะแนวอย่างเดียวคงไม่ได้ ไม่สมเหตุผลมากนักเพราะการเข้ามหาวิทยาลัยได้ของเด็กครูมองว่าสำคัญคือตัวเด็กเอง ทั้งความพร้อมความสามารถและความขยันขวนขวาย ซึ่งแนะแนวของโรงเรียนไม่ได้เข้าไปมีบทบาทมากกับตัวเด็กขนาดนั้น ครูก็ทราบดีว่าบางคนที่เขาพร้อมมากกว่าคนอื่นเขาก็ไปเรียนพิเศษติวสอบข้างนอกแล้วก็เข้ามหาวิทยาลัยที่เขาต้องการไป ถ้าวินิจฉัยว่าโรงเรียนได้ให้การศึกษามากที่สุดครบถ้วนไปหมดแล้ว ไม่สามารถทำอะไรได้มากกว่านี้

ในเรื่องความสำคัญของการศึกษาระดับอุดมศึกษาครูไม่ทมองว่า ครูเห็นด้วยกับกระแสที่ว่าไม่ต้องเรียนมหาวิทยาลัยก็สามารถทำงานหาเงินได้ แต่ครูคิดว่าการไม่เข้าเรียนมหาวิทยาลัยแต่อย่างน้อยก็ต้องศึกษาเพิ่มเติมไปมากกว่าระดับชั้นมัธยมที่จบไปเพราะเท่านี้ยังไม่พอ การเรียนต่อจึงยังจำเป็นแค่ไม่ได้ยึดติดว่าจะต้องเป็นมหาวิทยาลัยในระบบเสมอไปแล้วในทุกวันนี้ คือบางวิชาชีพปริญญาก็ยังจำเป็นอยู่ซึ่งครูก็เห็นด้วย ส่วนเรื่องการแข่งขันการเข้าเรียนต่อครูมองว่าคนกำหนดระบบหรือตัวมหาวิทยาลัยเองเขาก็คงต้องการคนที่มีความพร้อมพอสมควรในแบบที่เขาอยากได้ เพราะเขาเป็นคนกำหนดกติกา และการเข้ามหาวิทยาลัยเองก็เป็นกึ่งๆ การศึกษาทางเลือกที่เด็กก็ต้องพร้อมพอสมควร กติกา เขาก็กำหนดให้แข่งขันยิ่งมหาวิทยาลัยรัฐตั้งๆ มีชื่อเสียงก็แข่งขันสูงมาแต่ไหนแต่ไร ตรงนี้ครูก็มองว่าค่านิยมนี้ก็ยังมีอยู่ อยู่ตั้งแต่รุ่นครูจนถึงเด็ยนี้ ครูก็เห็นว่าผู้ปกครองบางคนแม้จะส่วนน้อยในโรงเรียนแต่เมื่อเขาเห็นว่าโรงเรียนไม่ได้จัดติวสอบอะไรให้เด็กได้มากก็ส่งลูกเรียนพิเศษข้างนอก หาช่องทางให้เด็กเพราะอยากให้ลูกเข้ามหา

ล้ายดังๆได้ ส่วนคนที่เข้าไม่ได้คร่อมองว่า ระบบเองเขาก็จัดที่ทางอื่นไว้สำหรับคนที่ไปไม่ถึงหรือพร้อมไม่พอเอาไว้บ้างแล้ว เพียงแต่การแข่งขันเข้าทั้งเด็กกับผู้ปกครองก็ต้องประเมินความพร้อมก่อนตัดสินใจ และต้องยอมรับในผลลัพธ์ที่ออกมาให้ได้อยู่แล้ว

4.3.1.2 อาจารย์ตึก ตัวแทนอาจารย์โรงเรียนรัฐต่างจังหวัด

1. ข้อมูลพื้นฐาน การทำงานและความสัมพันธ์ในโรงเรียน

ตัวแทนอาจารย์โรงเรียนรัฐต่างจังหวัดชื่อ อาจารย์ตึก อายุ 33 ปี มีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดร้อยเอ็ด จบการศึกษาจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เคยฝึกสอนในโรงเรียนรัฐในกรุงเทพฯอยู่หนึ่งปีแล้วจึงเข้าบรรจุและไปสอนในโรงเรียนในภูมิลำเนาที่บ้านเกิดชื่อโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดร้อยเอ็ด ปัจจุบันเป็นครูในหมวดการงานอาชีพ ดูแลวิชาแนะแนวเป็นหลักและช่วยดูแลวิชาอื่นในหมวดการงานเช่นรายวิชาทำบัญชีเบื้องต้นกับรายวิชาปลูกพืช ครูตึกเล่าว่ามีความสัมพันธ์ดีกับเพื่อนร่วมงานเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นเพื่อนครูที่มีภูมิลำเนาเดียวกัน เช่นบ้านใกล้เคียงหรือเป็นคนอีสานเหมือนกัน ก็จะเข้ากันได้ดี ครูตึกมีภาระอื่นนอกเหนืองานสอนขึ้นอยู่กับจะได้รับมอบหมายมาอย่างเป็นทางการในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนเช่น วันครู วันแม่และวันสำคัญอื่นๆ รวมทั้งต้องทำรายงานประจำปีเพื่อต่ออายุราชการและเลื่อนวิทยฐานะขึ้นเพราะจะส่งผลต่อฐานเงินเดือนที่จะได้มากขึ้น เนื่องจากครูตึกเพิ่งมีลูกเล็กเป็นลูกสาววัยกำลังหัดคลานชื่อน้องตุนตงค์ ครูตึกเลยต้องรีบทำให้อาจารย์ได้สูงขึ้นเพื่อรองรับกับค่าใช้จ่ายที่มากขึ้น

2. การแนะแนวและตัวแปรของโรงเรียนที่มีผลต่อการเข้าอุดมศึกษาของนักเรียน

ครูตึกให้ข้อมูลว่า การแนะแนวของโรงเรียนนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการแนะแนวเพื่อแนะนำนักเรียนแต่ละระดับชั้นให้เลือกวิชาเรียนที่เหมาะสม และให้แนะแนวการประพฤติตามกฎระเบียบของโรงเรียนที่ได้กำหนดไว้ เช่น การแนะนำการเลือกวิชาเลือกหรือบังคับเลือกต่างๆ แม้จะไม่มีตัวเลือกมากแต่บางการเลือกวิชาเลือกก็จะส่งผลสืบเนื่องต่อไปยังช่วงเปลี่ยนผ่านระดับชั้นและแผนการเรียนด้วย เช่น การศึกษาระดับชั้นมัธยมต้นถ้าต้องการศึกษาต่อระดับชั้นมัธยมปลายสายสามัญและแผนการเรียนอย่างวิทย์คณิตหรือคณิตอังกฤษก็ต้องเลือกวิชาคณิตศาสตร์เสริมเป็นวิชาเลือกตั้งแต่มัธยมต้น และเมื่อขึ้นมัธยมปลายก็จะมีวิชาที่บังคับเลือกเช่นเดียวกัน ซึ่งแนะแนวก็จะประเมินเด็กผ่านการทำแบบสำรวจต่างๆ แนะแนวจึงมุ่งให้เด็กทราบว่าตนเองอยากเรียนแผนไหนหรือทำอาชีพอะไร ครูตึกให้ข้อมูลว่าหลังจากนักเรียนจบมัธยมต้นแล้วบางส่วนก็จะศึกษาต่อแผนสามัญแต่บางส่วนก็จะไปศึกษาต่อสายอาชีพค่อนข้างมาก หรือนักเรียนที่จบมัธยมปลายส่วนใหญ่ก็ไปศึกษาต่อสายอาชีพปวส.เช่นเดียวกัน เพราะทางโรงเรียนเองก็มุ่งให้นักเรียนไปในทางสายอาชีพ ซึ่งแนวทางนี้ครูตึกเล่าว่าทางโรงเรียนก็ประเมินจากบริบทของสังคมรอบโรงเรียนและตัวเด็ก ทั้งความสามารถของตัวเด็ก รวมถึงฐานะของผู้ปกครอง รวมถึงโรงเรียนก็สวมรับนโยบายจากรัฐมาที่จะมุ่งเน้นอยากให้นักเรียนไปในทางสายอาชีพมากขึ้นในทุกๆปี

ครูตึกบอกว่าการแนะนำที่ครูตึกรับผิดชอบอยู่ก็ต้องสวมรับนโยบายของฝ่ายบริหารของโรงเรียนกับ นโยบายรัฐที่ลงมา และโดยส่วนมากเด็กนักเรียนที่เรียนและจบไปแล้วก็มีแนวทางมุ่งไปสายอาชีพอยู่แล้ว แต่ถ้าเด็กต้องการเข้ามหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยใหญ่ๆในเมืองแนะนำก็จะมีคอมพิวเตอร์กลางเอาไว้ให้เด็กค้นหาข้อมูลซึ่งเด็กเองก็ต้องชวนขายพอสมควร แต่ทางแนะนำและโรงเรียนจะยังไม่สามารถจัดการติวสอบหรืออบรมใหญ่ในการสอบเข้ามหาลัยได้ เพราะไม่มีงบประมาณมาทำในส่วนตรงนี้ ซึ่งครูตึกเล่าว่า แม้ครูจะอยากทำอยากจัดให้เด็กแต่แนวทางนี้ที่ไม่สอดคล้องกับส่วนกลางบริหารโรงเรียนครูก็จัดให้ไม่ได้ ยิ่งของงบประมาณยิ่งก็ไม่ได้อนุมัติกลับมา แม้แนะนำจะไม่ได้ถูกจัดเป็นรายวิชาสำคัญมากนักในโรงเรียนแต่ก็ไม่ได้มีอิสระมากนักนั้น ยังคงต้องอยู่ในกรอบระเบียบของโรงเรียนอยู่

เรื่องการศึกษาต่อสายอาชีพมากกว่าการเข้ามหาวิทยาลัยของเด็กนักเรียนครูตึกกล่าวว่า คือโรงเรียนที่ครูอยู่ไม่ได้มีชื่อเสียงแล้วอยู่ต่างจังหวัดห่างเมืองใหญ่พอสมควร กับเด็กส่วนใหญ่ที่ทางบ้านก็ไม่ได้ร่ำรวย ที่บ้านเด็กต่างก็ทำอาชีพหลากหลายและตัวเด็กเองก็จะเริ่มทำงานตั้งแต่วัยรุ่นตั้งแต่ยังเรียนอยู่ทั้งมัธยมต้นมัธยมปลาย ช่วยที่บ้านบ้างหรือรับงานข้างนอกบ้าง พอเด็กเหล่านี้เห็นว่าทำงานก็ได้เงินแล้วส่วนใหญ่เลยเรียนไปให้จบหลักสูตรภาคบังคับเท่านั้นแล้วก็ออกไปทำงานแบบเต็มตัว และโรงเรียนเองก็เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่เป็นไปลักษณะนี้ก็เลยส่งเสริมเส้นทางสายอาชีพเป็นหลักให้สอดคล้องกับสิ่งที่เด็กจะได้เอาไปต่อยอดหรือไปใช้ได้จริง เด็กนักเรียนแถวนี้ที่อยากเรียนต่อเลยไม่ค่อยมุ่งไปเข้ามหาวิทยาลัยใหญ่ๆในเมืองเท่าไรแต่จะอยากไปต่อในสายวิชาชีพอย่างปวช. ปวส. มากกว่า ทำให้ถ้าจะวัดประสิทธิภาพหรือผลของแนะนำของทางโรงเรียนก็ต้องดูว่าแนะนำจะไม่ได้มุ่งประเมินว่าเด็กเข้าต่อมหาวิทยาลัยได้มากน้อยแค่ไหน แต่จะพิจารณาประเมินตามที่ว่าเด็กสามารถไปประกอบอาชีพหรือเข้าต่อสายวิชาชีพขั้นสูงได้มากน้อยแค่ไหนมากกว่า ส่วนเด็กที่สามารถไปต่อเข้ามหาวิทยาลัยใหญ่ๆได้เป็นส่วนน้อยมาก ครูตึกให้ข้อมูลว่า ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่เรียนในโรงเรียนนี้แต่ไม่ได้มีภูมิลำเนาในพื้นที่นี้ บางคนมีภูมิลำเนาในตัวเมือง แต่มาเรียนในโรงเรียนนี้เพราะพ่อแม่มาอาศัยชั่วคราวมาทำงานในบริเวณนี้และจะสะดวกกว่าถ้าลูกเรียนในพื้นที่เดียวกัน เด็กบางคนก็มีญาติหรือคนรู้จักทำงานในกรุงเทพหรือเมืองใหญ่ๆ ทำให้เด็กมีช่องทางไปอาศัยญาติแล้วไปเรียนต่อมหาวิทยาลัยได้ง่ายขึ้นตามที่เด็กต้องการ ส่วนใหญ่การเก็บประวัติหลังจบของแนะนำมักจะไดมาจากเด็กในพื้นที่ที่ยังเรียนต่อหรือทำงานในพื้นที่แถวนี้ บางคนก็แวะเวียนกลับมาหาหรือมาบอกต่อข้อมูลซึ่งครูตึกก็จะพอทราบบ้างว่า เด็กบางคนก็สามารถไปเข้าเรียนต่อมหาวิทยาลัยในเมืองได้ แต่บางคนที่ตั้งใจจะเรียนต่อแต่เข้าไม่ได้ก็มี ส่วนใหญ่จะมีปัญหาที่เกรด คะแนนสอบหรือไม่ก็เลือกอันดับไม่ถูก บางคนก็ต้องมีค่าใช้จ่ายมากทางบ้านส่งไม่ไหว ข้อมูลเหล่านี้ครูตึกบอกว่าได้จากเด็กที่กลับมาเยี่ยมเยียนโรงเรียนกับครูซึ่งบางคนก็ยินดีบอกครูตามความจริงที่เกิดขึ้น

ตัวแปรอื่นที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษาของนักเรียน ครูตึกได้พูดถึงเรื่องเกรดค่อนข้างมาก โดยครูตึกกล่าวว่า ต้องยอมรับว่าเกรดเป็นตัวแสดงความรับผิดชอบของเด็กตามที่เด็กได้ทำไว้ การเข้ามหาวิทยาลัยก็มักดูเกรดมาตั้งแต่วัยรุ่นครูตึกเข้ามหาลัยอยู่แล้ว เด็กบางคนตั้งใจเรียนมี

ความรับผิดชอบเกรดก็จะได้เกรดดีๆ บางคนที่ไม่เอาใจใส่การเรียน ไม่ส่งการบ้านหรือ โดดเรียน ประพฤติตัวไม่ดี เกรดก็จะไม่ดีอยู่แล้ว แล้วมันก็จะส่งผลตั้งแต่ช่วงชั้นมัธยมปลายว่าจะได้เรียนต่อหรือไม่ หรือตอนเข้ามหาวิทยาลัยว่าจะได้หรือไม่ได้ก็ขึ้นกับตัวเด็กเป็นหลัก

3. ทักษะต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียน

ครูตั้งคำถามว่า การเข้ามหาวิทยาลัยในปัจจุบันอาจไม่ได้สำคัญมากเท่าอดีต และอาจไม่ได้สำคัญมากในบางที่ หรือสำหรับเด็กที่ต้องการการทำงานทำอาชีพตั้งแต่วัยรุ่นเพื่อแบ่งเบาภาระครอบครัวที่ไม่ได้ร่ำรวย แม้ว่าการเข้ามหาวิทยาลัยได้อาจจะทำให้ครอบครัวพ่อแม่ภาคภูมิใจและเป็นหน้าเป็นตา แต่ทางบ้านเด็กหลายคนก็ทราบดีว่าไม่ได้มีกำลังส่งเสียมากขนาดนั้น นอกเหนือจากเด็กจะเก็บหอมรอมริบหรือได้ทุนได้โควตาแล้วไปศึกษาต่อ แต่ส่วนใหญ่แล้วในพื้นที่นี้ครูตั้งมักเห็นเด็กที่ทำงานหาเงินตั้งแต่ยังเรียนและทำงานเต็มตัวเมื่อเรียนจบมัธยมไป ส่วนเรื่องปัญหาการเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษาของเด็กครูตั้งก็มองว่า ถ้าเด็กไม่ได้ต้องการเข้ามหาวิทยาลัยตั้งแต่แรกอยู่แล้วก็อาจไม่ได้เป็นปัญหาสำหรับตัวเด็กหรือครอบครัว แต่ถ้าเด็กต้องการเข้าอยากที่จะเรียนต่อให้ได้ปริญญาครูตั้งก็มองว่าเด็กก็ควรได้เข้าได้เรียน เพราะในบางอาชีพการทำงานปริญญายังคงสำคัญอยู่ เพราะครูได้ปริญญาจบมาหลายมาถึงสามารถมาเป็นครูในโรงเรียนได้ แต่เรื่องการเข้าเรียนต่อมหาวิทยาลัยก็ขึ้นอยู่กับความต้องการของตัวเด็กกับทางบ้านด้วย

4.3.2 กรณีศึกษาอาจารย์โรงเรียนเอกชน

4.3.2.1 อาจารย์มิ่ง ตัวแทนอาจารย์โรงเรียนเอกชนในเมือง

1. ข้อมูลพื้นฐาน การทำงานและความสัมพันธ์ในโรงเรียน

ตัวแทนอาจารย์โรงเรียนเอกชนในเมืองชื่อ อาจารย์มิ่ง อายุ 31 ปี จบการศึกษาจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และปริญญาโทจากคณะครุศาสตร์ สาขาจิตวิทยาการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบันเป็นครูที่โรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งย่านปทุมวัน เมื่อจบการศึกษาปริญญาตรีก็ได้ศึกษาปริญญาโทและเข้าสอนในโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งย่านปทุมวัน ภาระหน้าที่สอนในปัจจุบันเป็นครูประจำหมวดแนะแนวการศึกษา ซึ่งครูมิ่งได้ให้ข้อมูลเป็นการส่วนตัวกับผู้วิจัยว่า นอกเหนือจากภาระหน้าที่การสอนแล้วครูมิ่งมีภาระงานสอนพิเศษตอนเย็นหลังเลิกเรียน ซึ่งโรงเรียนเป็นผู้จัดให้นักเรียนเป็นทางเลือกเพิ่มเสริมโดยครูมิ่งสอนวิชาสังคมศึกษาเนื่องจากครูมิ่งจบเอกการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับปริญญาตรี ครูมิ่งเล่าว่าสังคมเพื่อนร่วมงานในองค์กรค่อนข้างดีเนื่องจากครูหลายท่านเป็นเพื่อนหรือรุ่นพี่ตั้งแต่สมัยเรียน ส่วนปัญหาในการทำงานครูมิ่งจะมีปัญหาบ้างกับอาจารย์หัวหน้าหมวดสาระสังคมศึกษาและอาจารย์ฝ่ายปกครองบ้างโดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการจัดตารางสอนและการประเมินผลการเรียนของนักเรียน

2. การแนะแนวและตัวแปรของโรงเรียนที่มีผลต่อการเข้าอุดมศึกษาของนักเรียน

ครุ มิ่งให้ข้อมูลว่า โรงเรียนนี้จะมีระบบที่ช่วยเอื้อต่อการเข้ามหาวิทยาลัยของนักเรียน แบ่งออกเป็นสองส่วนใหญ่ ได้แก่ ส่วนแรกคือการจัดการเรียนการสอน และ ส่วนที่สองคือการแนะแนวการศึกษา ในส่วนแรกเรื่องการจัดการเรียนการสอน ทางโรงเรียนจะจัดตารางการเรียนการสอนของมัธยมศึกษาตอนปลายทุกแผนการเรียนให้ทุกแผนเรียนจบตามหลักสูตรการศึกษาภายในสองปีโดยใช้เวลาตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่สี่และปีที่ห้า หลังจากนั้นช่วงมัธยมศึกษาปีที่หกทางโรงเรียนจะให้ทุกแผนทำการติวสอบอย่างเดียว โดยการเรียนการสอนและการจัดติวสอบจะมีอาจารย์ภายในและมีอาจารย์ภายนอกมาสอนประจำในรายวิชาฟิสิกส์ เคมี คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษและอื่นๆที่สำคัญต่อการสอบของนักเรียน ซึ่งเนื้อหาสอนจะแตกต่างกับครูภายในโรงเรียนโดยการสอนของครูภายในจะเน้นเนื้อหาหลักในแต่ละรายวิชา ส่วนของครูภายนอกจะมุ่งเทคนิคการทำข้อสอบโดยเฉพาะ และมีการเรียนทั้งแบบภาษาไทยและเรียนวิชาต่างๆเป็นภาษาอังกฤษควบคู่กัน ซึ่งรายวิชาของทั้งครูภายในและครูภายนอกจะมีการประเมินผลการเรียนและเกรดผ่านการเข้าเรียน การส่งงานและการสอบทั้งหมด ผู้วิจัยได้สอบถามเพิ่มเติมเรื่องเกรดและการประเมินเกรดของนักเรียนโดยครุ มิ่งให้ข้อมูลว่า โรงเรียนจะให้อาจารย์ภายในโรงเรียนและอาจารย์ภายนอกโรงเรียนที่เชิญมาสอนประจำเป็นผู้ประเมินเกรดและเกรดจะประเมินจากการเข้าเรียน การส่งงานและการสอบวัดผลเท่านั้น นอกเหนือส่วนอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนและวิชาการจะไม่นำมารวมในการประเมินผล ในส่วนแรกเรื่องการจัดการเรียนการสอนครุ มิ่งให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า การจัดการเรียนการสอนช่วงมัธยมศึกษาปีที่หกโรงเรียนจะเพิ่มรายวิชาที่นอกเหนือหลักสูตรตามกระทรวงคือการเพิ่มวิชา Gat วิชา Pat วิชาสามัญเก่าวิชา และวิชาไอเน็ต โดยจัดการเรียนการสอนและการติวสอบเป็นรายวิชา และมีการเพิ่มตารางสอนพิเศษตอนเย็นเพิ่มเสริมให้เป็นทางเลือกแก่นักเรียนโดยมีค่าใช้จ่ายเพิ่มนอกเหนือจากค่าเทอม และโรงเรียนจะจัดการสอนและการสอบให้เสร็จเรียบร้อยก่อนการสอบเข้ามหาวิทยาลัยของนักเรียนหนึ่งเดือน และหนึ่งเดือนสุดท้ายก่อนการสอบเข้าโรงเรียนจะจัดติวสอบเข้มข้นและเชิญติวเตอร์สอนพิเศษที่มีชื่อเสียงเช่น สถาบันออนติมานด์ สถาบันสมศรี ครูซูปเค มาติวสอบเข้มให้แก่ักเรียนทุกแผนการเรียน

ในส่วนที่สองเรื่องการแนะแนวของโรงเรียนครุ มิ่งให้ข้อมูลว่า รายวิชาแนะแนวจะเริ่มให้ข้อมูลการศึกษาต่อมหาวิทยาลัยตั้งแต่มัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อให้นักเรียนสามารถวางแผนและเลือกแผนการเรียนที่ตรงกับความต้องการเพื่อเข้ามหาวิทยาลัย และจะแนะแนวการเข้ามหาวิทยาลัยแบบเข้มข้นในมัธยมศึกษาตอนปลายโดยจะนำข้อมูลเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยต่างๆร่วมกับเชิญรุ่นพี่ที่กำลังศึกษาอยู่ให้มารีวิวคณะและมหาวิทยาลัยที่รุ่นพี่เรียนหรือจบมา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นมหาวิทยาลัยที่การแข่งขันสูงซึ่งต้องมีการเตรียมตัวล่วงหน้าพอสมควร ซึ่งครุ มิ่งเล่าว่า ฝ่ายแนะแนวจะให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเริ่มคิดและเลือกคณะวิชาและมหาวิทยาลัยที่สนใจไว้หลายๆแห่ง และแนะแนวจะเปิดห้องส่วนตัวให้นักเรียนสามารถเข้ามาปรึกษาและให้แนะแนวช่วยวางแผนการสอบเข้าได้ โดยแนะแนวก็จะประเมินจากเกรดของนักเรียนรายบุคคลและคะแนนบางส่วนจากการสอบของส่วนกลางที่ได้สอบไปแล้วตั้งแต่ช่วงยังเปิดเทอมอยู่แล้วประเมินเปรียบเทียบกับคณะวิชาและมหาวิทยาลัยที่

นักเรียนนั้นๆเลือกไว้ แล้วช่วยนักเรียนรายบุคคลให้เลือกอันดับที่เหมาะสมกับตนเองและพูดคุยกับผู้ปกครองของนักเรียน ซึ่งแนะนำจะช่วยให้เด็กรู้ตนเองและเตรียมความพร้อมตั้งแต่ขั้นชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและส่วนมากนักเรียนก็จะมุ่งไปที่คณะวิชาและมหาวิทยาลัยรัฐที่มีชื่อเป็นส่วนใหญ่ แต่ครูมิ่งได้ให้ข้อมูลว่า มีนักเรียนบางส่วนที่ก็มุ่งไปมหาวิทยาลัยเอกชนเนื่องจากข้อมูลที่แนะนำจัดเตรียมให้จะมีทั้งข้อมูลมหาวิทยาลัยรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน และมีการเชิญวิทยากรจากมหาวิทยาลัยเอกชนในสถาบันที่มีโควต้าและเสนอทุนให้แก่ให้นักเรียนให้เข้ามาแนะนำการให้ทุนการศึกษาและการเข้าศึกษา อาทิ มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยสแตมฟอร์ด จะมีโควต้าให้นักเรียนสามารถเข้าได้เลย และมีมหาวิทยาลัยเอแบคที่มีโควต้าและทุนการศึกษาเสนอให้ นักเรียนเกือบทั้งหมดของโรงเรียนนี้ในแต่ละรุ่นที่จบไปจะสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาได้ทั้งมหาวิทยาลัยรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน และจากข้อมูลที่แนะนำเก็บไว้ซึ่งครูมิ่งให้ข้อมูลว่า มีนักเรียนจำนวนหนึ่งที่มีความต้องการศึกษาต่ออุดมศึกษาแต่ไม่ต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยของไทย เมื่อศึกษาจบจากโรงเรียนนี้ไปนักเรียนเหล่านั้นก็ไปต่างประเทศทันที ส่วนมากจะเป็นประเทศอเมริกาและประเทศออสเตรเลียที่นักเรียนไปศึกษาต่ออุดมศึกษา

3.ทักษะต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียน

ครูมิ่งกล่าวว่า ครูมองว่าการเข้ามหาวิทยาลัยยังสำคัญอยู่ คือวุฒิการศึกษามันช่วยให้เด็กมีทางเลือก มีช่องทางให้ทำงานดีๆได้ หรือเด็กบางคนที่ต้องการศึกษาไปเรื่อยๆเรียนต่อสูงๆการจบปริญญาก็ยังจำเป็นเพราะมันสำคัญมากกับการศึกษาต่อหรือการทำงานในหลายๆอาชีพ เด็กบางคนก็อาจจะเรียนเพื่อที่บ้านเพราะสุดท้ายก็กลับไปช่วยงานที่บ้านหลังเรียนจบแต่เด็กเขาก็จะได้สังคมมหาวิทยาลัย ได้เพื่อน ได้คอนเนคชั่นเพิ่มมากขึ้นนอกจากเพื่อนมัธยมที่มันก็เป็นประโยชน์แก่ตัวเขาธุรกิจเขา

ครูมิ่งกล่าวเพิ่มเติมว่า ครูเห็นทุกปีว่าการแข่งขันมันสูง ระบบก็ไม่แน่นอนแต่ครูก็พยายามอยากให้เด็กได้เรียนที่อยากเรียน เพราะกับเด็กบางคนมันคือความฝันของเขา เด็กบางคนเขามีความฝันในบางสาขาวิชาที่มัธยมไม่ได้สอน บางคนก็มีความฝันว่าอยากเข้าเรียนที่นั่นที่นี้ ครูก็พอทราบว่าการที่เด็กบางคนก็ผิดหวังแต่ก็พยายามลองใหม่ในปีถัดไปหรือเรียนบางที่ไปชั่วคราวแล้วก็เปลี่ยนไปเข้าต่อที่ที่ตนเองอยากได้จนได้

ส่วนเรื่องการเข้าศึกษาต่อไม่ได้ครูมิ่งกล่าวว่า เด็กบางคนที่เขาที่สู้เต็มที่แต่เข้าไม่ได้ครูอยากเสนอแนวทางว่าอีกหนึ่งวิธีที่จะทำได้คือให้มีพื้นฐานภาษาต่างประเทศแข็งแรง หรือหาวิธีให้ได้ภาษาต่างประเทศติดตัว ไม่ว่าเด็กคนนั้นจะเข้าได้เข้าไม่ได้ จะไปทำอะไรต่ออย่างน้อยถ้าได้ภาษามันจะช่วยเขาได้มาก ส่วนตัวระบบครูมองว่าเราเปลี่ยนกติกาที่เขากำหนดมาไม่ได้ เราได้แต่อัปเดตข้อมูลให้ล่าสุดตลอดเพื่อจะได้มาบอกเด็ก ให้เด็กเตรียมตัวเตรียมพร้อมให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะได้ ผู้ปกครองก็เช่นกัน ครูเองแนะนำเองก็ด้วยก็คือต้องวางแผนล่วงหน้าต้องมีความพร้อมทุกฝ่าย ให้เด็กเขาไม่สู้เพียงลำพัง

4.3.2.2 อาจารย์แอม ตัวแทนอาจารย์โรงเรียนเอกชนต่างจังหวัด

1. ข้อมูลพื้นฐาน การทำงานและความสัมพันธ์ในโรงเรียน

ตัวแทนอาจารย์โรงเรียนเอกชนต่างจังหวัดชื่อ อาจารย์แอม อายุ 40 ปี จบการศึกษาจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปัจจุบันเป็นครูที่โรงเรียนแห่งหนึ่งย่านปากเกร็ดนนทบุรี สอบบรรจุมาเป็นครูทันทีหลังจบการศึกษาไม่ได้ทำอาชีพอื่นมาก่อนหน้า ภาระหน้าที่สอนปัจจุบันคือ รายวิชาสังคมศึกษา และวิชาแนะแนวศึกษา ซึ่งการควมรายวิชาสอนครูแอมให้ข้อมูลกับผู้วิจัยเป็นการส่วนตัวว่า โรงเรียนนี้จ้างบุคลากรมาไม่สมดุลกับรายวิชาและจำนวนห้องเรียนชั้นเรียนของเด็ก และฝ่ายบริหารบุคลากรจะมอบหมายหน้าที่ภาระงานสอนมากกว่าหนึ่งวิชาขึ้นไป และรายวิชานั้นๆ มักจะไม่ตรงกันกับความถนัดเฉพาะที่ครูท่านนั้นจบการศึกษามา เช่น ครูบางท่านจบเอกภาษาไทยแต่ต้องรับหน้าที่สอนวิชาประวัติศาสตร์ เนื่องจากครูสูงวัยที่สอนวิชาประวัติศาสตร์อยู่แล้วจะไม่ยอมปล่อยให้ครูรุ่นใหม่เข้ามาแบ่งการสอนของตนเองไป เลยทำให้ครูที่เข้ามาต้องไปรับหน้าที่สอนวิชาอื่นแทน ทำให้ครูแอมมีความสัมพันธ์ค่อนข้างดีกับครูวัยเดียวกันหรือวัยน้อยกว่าแต่ความสัมพันธ์ค่อนข้างติดลบกับครูสูงวัยในโรงเรียน ครูแอมกล่าวว่า ในโรงเรียนจะยังมีบุคลากรครูเก่าๆอายุมากอยู่หลายคนซึ่งส่วนใหญ่จะมีโอกาสสูงและไม่ค่อยเปิดรับความคิดเห็นหรือการทำงานในแบบครูรุ่นใหม่ๆเลยทำให้มีปัญหาในการทำงานบ้างกับครูที่สูงวัยกว่า

2. การแนะแนวและตัวแปรของโรงเรียนที่มีผลต่อการเข้าอุดมศึกษาของนักเรียน

ครูแอมให้ข้อมูลว่า การแนะแนวของโรงเรียนนี้อยู่ในสถานะเป็นรายวิชาไม่มีหมวดสาระ โดยตรงของตัวเอง การเรียนการสอนแนะแนวส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อให้เด็กค้นหาความชอบความถนัดของตนเอง และให้นักเรียนพอมเห็นแนวการศึกษาต่อในอนาคตตามที่นักเรียนต้องการ ผ่านการทำแบบสำรวจแบบสอบถามทางจิตวิทยาต่างๆ รวมทั้งจะให้นักเรียนทำแบบสำรวจบุคลิกภาพของนักเรียนด้วย การแนะแนวของโรงเรียนจะมีลักษณะแยกกันระหว่างแนะแนวระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการแนะแนวมัธยมศึกษาตอนต้นจะแนะแนวการเรียนการสอนภาพรวม การเลือกวิชาเรียน แนะแนวให้นักเรียนที่เข้ามาใหม่ให้สามารถปรับตัวได้ และแนะแนวนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สามที่กำลังจะต้องศึกษาต่อมัธยมปลายให้เลือกแผนการเรียนหรือรูปแบบการเรียนที่เหมาะสมกับเด็กและห้องเรียนนั้นๆ เพราะโรงเรียนนี้จะมีแผนการเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายแบบทั้งปกติและแบบพิเศษซึ่งจะเป็นห้องพิเศษที่สามารถต่อเนื่องไปถึงการเข้ามหาวิทยาลัยได้เลย ซึ่งการศึกษาต่อมัธยมปลายของโรงเรียนนี้ส่วนใหญ่จะต้องการเด็กนักเรียนที่จบการศึกษามัธยมต้นของโรงเรียนมาก่อน มีไม่มากที่จะเปิดรับจากข้างนอก และมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนนี้จะมีแผนการเรียนแบบปกติอย่าง วิทยุคณิต คณิตอังกฤษ อังกฤษกับภาษาต่างประเทศอื่นๆ แต่โรงเรียนนี้จะมีแผนการเรียนแบบพิเศษเป็นหลักสูตรห้องพิเศษเฉพาะสำหรับนักเรียนที่รับรู้ความชอบความสนใจของตนเองและมีความพร้อมในการเรียนและความพร้อมของครอบครัวในการส่งเสริม ซึ่งห้องหลักสูตรพิเศษนี้จะสามารถศึกษาต่อเนืองยาวไปถึงการเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยได้ โดยการแนะแนวก็จะ

บทบาทอีกหนึ่งในการแนะนำ คัดกรอง และประเมินความพร้อมของนักเรียนที่มีความต้องการไปอยู่ห้องพิเศษและมีเป้าหมายไปเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยที่สัมพันธ์กับหลักสูตรพิเศษของโรงเรียน

ผู้วิจัยได้สอบถามเรื่องห้องพิเศษและการเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยได้ข้อมูลเพิ่มเติมจากครูแอมว่า โรงเรียนนี้ได้จัดแผนการเรียนพิเศษร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยเปิดห้องพิเศษสองแบบ คือ หลักสูตรการบิน และหลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์ ด้วยความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และทางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ก็จะส่งอาจารย์จากมหาวิทยาลัยมาสอนนักเรียนในหลักสูตรเป็นผู้สอนหลัก และมีครูในโรงเรียนเป็นครูสอนในบางวิชาเท่านั้น ส่วนการจัดแนะแนวของโรงเรียนนี้จึงมีแนวทางสนับสนุนให้นักเรียนที่มีความพร้อมและรู้ความชอบตนเองให้ได้เข้าหลักสูตรพิเศษนี้ตั้งแต่มัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อให้เข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัย(เกษตรศาสตร์)ได้ต่อเนื่อง ส่วนสำหรับนักเรียนในแผนการเรียนปกติทั่วไปก็จะจัดแนะแนวเพื่อให้นักเรียนค้นหาความชอบความถนัดและนำรุ่นพี่ศิษย์เก่าหรือวิทยากรอาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่างๆเข้ามาแนะนำให้เป็นทางเลือกตัดสินใจแก่นักเรียน โรงเรียนจึงสนับสนุนให้นักเรียนศึกษาต่อมหาวิทยาลัยได้ทั้งมหาวิทยาลัยที่มีสัมพันธ์กับโรงเรียนและมหาวิทยาลัยของรัฐต่างๆ ทำให้อัตราการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนจะค่อนข้างสูง แต่ทางโรงเรียนจะมุ่งให้แนะแนวดำเนินการและวัดผลลัพท์จากความสามารถในการส่งเสริมให้เข้าศึกษาในหลักสูตรพิเศษและสามารถทำให้เด็กเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยที่เป็นพันธมิตรกับโรงเรียนได้

ตัวแปรอื่นจากโรงเรียนที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อของนักเรียนได้แก่ โรงเรียนจะจัดการติวสอบโดยเชิญรุ่นพี่ที่มีความสามารถหรือติวเตอร์มาติววิชาสอบไว้ในรายวิชาหลักๆอย่างคณิตศาสตร์ภาษาอังกฤษ ส่วนวิชาวิทยาศาสตร์ทางโรงเรียนจะมีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มาสอนให้ห้องเรียนหลักสูตรพิเศษอยู่แล้วทางโรงเรียนก็จะเชิญอาจารย์เหล่านั้นมาสอนหรือติวสอบให้นักเรียนห้องปกติบ้างในบางครั้ง แต่โดยปกติแล้วการจัดติวสอบจะไม่ได้อยู่ในระเบียบการดำเนินหลักของแนะแนวเพราะโรงเรียนไม่ได้จัดสรรงบประมาณโดยตรงไว้สำหรับเรื่องนี้ แต่ทุกปีแนะแนวจะทำเรื่องขอและโรงเรียนก็จะอนุมัติให้เพราะถือว่าเป็นการช่วยนักเรียนให้สามารถแข่งขันกับการเข้ามหาวิทยาลัยได้มากขึ้น ซึ่งก็ส่งผลให้นักเรียนทั้งที่เข้ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ตามหลักสูตรพิเศษและนักเรียนห้องแผนการเรียนปกติก็สามารถเข้าแข่งขันในสนามสอบต่างๆและส่วนใหญ่ก็จะสามารถเข้ามหาวิทยาลัยได้ทั้งรัฐและเอกชนจากที่แนะแนวเก็บสอบถามหลังจบการศึกษาไปจากโรงเรียนหรือบรรดาศิษย์เก่าที่ยังติดต่อกลับโรงเรียน ซึ่งแนะแนวก็จะมีดึงศิษย์บางคนที่โดดเด่นมาเป็นวิทยากรบอกต่อรุ่นน้อง

ครูแอมให้ข้อมูลว่านักเรียนเกือบทั้งหมดในแต่ละรุ่นจะมีความต้องการศึกษาต่อ ไม่ค่อยพบนักเรียนที่จะไม่ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาซึ่งสำหรับนักเรียนบางส่วนของโรงเรียนนี้ที่ไม่สามารถสอบติดเข้ามหาวิทยาลัยได้ครูแอมให้ข้อมูลว่า เกิดจากที่เด็กบางส่วนตั้งเป้าหมายสูงเกินไปจนเกินตัว เช่น การลองสอบหรือยื่นคะแนนในมหาวิทยาลัยที่คะแนนสูงซึ่งค่อนข้างเสี่ยง ทำให้บางส่วนสอบไม่

ติดและผิดหวัง แต่นักเรียนเหล่านั้นครูแอมเห็นว่าจะจะเป็นเด็กที่พร้อมยอมรับความผิดหวังและมีช่องทางอื่นรองรับ เมื่อสอบเข้าไม่ติดจริงๆนักเรียนเหล่านั้นส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดก็จะมุ่งไปมหาวิทยาลัยเอกชนที่มีชื่อเสียงอย่างมหาวิทยาลัยกรุงเทพกับมหาวิทยาลัยรังสิต เป็นสองมหาวิทยาลัยที่นักเรียนมักจะนำมาเป็นตัวเลือกว่าจะรับหลังประกาศผลการสอบเข้าของนักเรียน

3. ทักษะต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียน

ครูแอมกล่าวว่า ครูอยากให้นักเรียนทุกคนมีที่เรียนศึกษาต่อตามที่ต้องการ ตามความถนัดกับความพร้อมด้วยเพราะการเรียนต่อก็ต้องใช้เงินทุนค่าใช้จ่ายพอสมควร จากตัวอย่างของหลักสูตรพิเศษของโรงเรียนที่มีค่าใช้จ่ายสูงเหมือนกันซึ่งผู้ปกครองก็ต้องพร้อมพอสมควร

สำหรับเรื่องการเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษาของเด็กครูแอมมองว่า ตนเองเคยผ่านจุดนั้นมาก่อนในยุคอินเทอร์เน็ตที่ต้องสอบต่างๆ ซึ่งครูมองว่ายังคงจำเป็นกับเด็กเพราะความรู้จากโรงเรียนระดับมัธยมอาจยังไม่พอถ้าต้องการทำงานดีๆรายได้มั่นคง ครูกล่าวว่า คือปฏิเสธไม่ได้ว่าการเข้าศึกษาต่อ การมาเรียนก็ได้มีผลต่อการหางาน การทำงานและก็ได้รายได้เหมือนกัน ตัวอย่างที่ครูแอมยกขึ้นมาคือการมาเป็นครูก็มีความต่างระหว่างการศึกษาจากมหาวิทยาลัยคณะสอนครูมาโดยตรงกับการจบการศึกษาแบบอื่นที่น้อยกว่าหรือเทียบเท่าก็ตาม ก็มีจุดเริ่มต้นต่างกัน เงินเดือนตั้งต้นต่างกัน รวมถึงการต่อยอดในอาชีพก็ต่างกันเช่นระหว่างการเป็นอัตราจ้างกับการบรรจุได้ ครูแอมเลยมองว่าการศึกษาอุดมศึกษายังคงสำคัญกับเด็กนักเรียน

นอกเหนือจากนี้ครูแอมยังเสนอมุมมองต่อการเข้าศึกษาอุดมศึกษาของนักเรียนมุ่งไปที่เรื่องการเปลี่ยนแปลงระบบวิธีการใดๆเกี่ยวกับการเข้ามหาวิทยาลัย ครูแอมรู้สึกวาระบบเปลี่ยนหลายครั้งเกินไป และไม่เหมือนกันสักครั้ง ซึ่งทำให้เด็กกับผู้ปกครองรวมถึงโรงเรียนเองสับสนมันงงแล้วก็ต้องรีบปรับตัวกระหน่ำในหลายๆครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งในบางปีการแนะนำก็ตามไม่ทันในบางข้อมูลแต่เด็กก็สามารถหาวิธีหาทางแก้ปัญหา ซึ่งบางคนก็ไปทราบจากที่เรียนพิเศษแล้วก็เอามาบอกต่อกัน ซึ่งทำให้แนะนำต้องพิจารณาเป็นปีๆและบางครั้งก็ไม่สามารถให้รุ่นพี่ศิษย์เก่ามาแนะนำได้มากนัก เพราะระบบถูกปรับเปลี่ยนจะยิ่งทำให้เด็กสับสน ครูแอมเลยอยากเสนอให้ระบบถูกจัดให้เสถียรชัดเจนมากกว่านี้ ควรรอบคอบกว่านี้ก่อนจะจัดระบบแต่ละรอบออกมา อย่าโยนหินถามทางเหมือนที่เคยเกิดขึ้นหลายๆครั้ง

4.3.3 สรุปรณศึกษาอาจารย์

จากข้อมูลสัมภาษณ์จะมีกรณีศึกษาอาจารย์แนะนำทั้งหมด 4 คน ได้แก่ ครูโมท ครูตึก ครูแอม และครูมิ่ง โดยเป็นอาจารย์ในโรงเรียนรัฐ 2 คน ได้แก่โรงเรียนรัฐย่านนางเลิ้งในกรุงเทพฯ และโรงเรียนรัฐในจังหวัดร้อยเอ็ด และเป็นอาจารย์ในโรงเรียนเอกชน 2 คน ได้แก่โรงเรียนเอกชนย่านปทุมวันในกรุงเทพฯ และ โรงเรียนเอกชนในจังหวัดนนทบุรี โดยกรณีศึกษาอาจารย์ทั้งหมดจะจบ

การศึกษาจากคณะครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียงในวิชาชีพครู ในประเด็นการเรียนการสอนแนะแนวจะเห็นได้ว่าทั้งหมดจะไปในทิศทางเดียวกันบนฐานตั้งต้นของวัตถุประสงค์ของการแนะแนวเพื่อให้นักเรียนได้รู้จักตนเองในความถนัดรายวิชา ความชอบและความต้องการทางอาชีพในอนาคตและการวางแผนการศึกษาต่างๆรวมถึงการศึกษาต่อแต่มีความต่างของระดับการให้ความสำคัญและทิศทางของการแนะแนวศึกษาต่อที่แตกต่างกันไป และอาจารย์ส่วนใหญ่จะมีมุมมองต่อการศึกษาต่อที่สูงขึ้นในระดับที่มีความสำคัญต่อตัวนักเรียนจากประสบการณ์ของอาจารย์ผู้ให้ข้อมูลซึ่งผ่านการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและเข้าสู่วิชาชีพครูด้วยวุฒิการศึกษาระดับปริญญาจึงทำให้กรณีศึกษาอาจารย์ค่อนข้างให้คุณค่ากับการศึกษาต่อ แต่ด้วยอาจารย์ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของสถานศึกษาในสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานแบบต่างๆที่ต้องอยู่ภายใต้การกำกับของระบบบริหารภายในและยังมีความแตกต่างของตัวสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานเองทั้งความต่างในรูปแบบระหว่างโรงเรียนรัฐและโรงเรียนเอกชนหรือการจัดสรรซึ่งทรัพยากรที่แตกต่างระหว่างโรงเรียนในเมืองและโรงเรียนต่างจังหวัดและรวมถึงแนวทางการจัดการศึกษานโยบายภายในหรือความจำเป็นในการสนองนโยบายจากรัฐที่ต้องการสนับสนุนการศึกษารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจึงทำให้กรณีศึกษาอาจารย์หลายคนประสบปัญหาไม่สามารถจัดการเรียนการสอน การแนะแนว หรือจัดหาทรัพยากรทางการเรียนพิเศษหรือติวสอบและการช่วยเหลือเพื่อประโยชน์ในการศึกษาต่อให้แก่นักเรียนได้มากนักซึ่งมีแค่สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานบางรูปแบบอย่างโรงเรียนเอกชนเท่านั้นที่จะวางระบบนโยบายภายในมุ่งชัดเจนในการผลักดันการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนจึงส่งผลต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอน การแนะแนว การช่วยเหลือผ่านกิจกรรมพิเศษเช่นการเรียนพิเศษและการติวสอบ ที่จะสอดคล้องกับความต้องการศึกษาต่อของนักเรียนได้รวมถึงการให้ช่องทางเพิ่มเติมที่ช่วยเพิ่มโอกาสในการศึกษาต่ออุดมศึกษาให้แก่แก่นักเรียน ดังนั้น จากข้อมูลสัมภาษณ์กรณีศึกษาอาจารย์จะให้เห็นจุดตัดแบ่งสองรูปแบบของการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีผลต่อการศึกษาต่ออุดมศึกษาของนักเรียนคือความเหมือนต่างระหว่างประเภทสถานศึกษาระหว่างโรงเรียนรัฐกับโรงเรียนเอกชน และ ความเหมือนต่างระหว่างโรงเรียนในเมืองกับโรงเรียนต่างจังหวัดซึ่งจะเป็นประเด็นเชิงบริบทพื้นที่ซึ่งผู้วิจัยจะได้ถอดรื้อเพื่อขยายความสังเคราะห์ วิเคราะห์ และเชื่อมโยงปรากฏการณ์ในเนื้อหาบทถัดไป

บทที่ 5

ปัจจัยและผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย

การศึกษางานวิจัยนี้ได้้นำแนวคิดทฤษฎีความเหลื่อมล้ำมาเป็นฐานคิดและกรอบในการวิเคราะห์โดยจากการทบทวนวรรณกรรมมีการนิยามรูปแบบความเหลื่อมล้ำที่งานวิจัยนี้นำมาเป็นกรอบซึ่งมีสามรูปแบบตามการจัดแบ่งโดยสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2563) ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งและรายได้ ความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายโอกาส และ ความเหลื่อมล้ำด้านอำนาจ ซึ่งนำมาสู่การเชื่อมโยงรูปแบบความเหลื่อมล้ำทั้งสามกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในการเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษาของนักเรียน โดยสามารถแบ่งออกเป็นสามปัจจัยได้ดังนี้ 1. ปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม 2. ปัจจัยสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐหรือเอกชน และ 3. ปัจจัยระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา และนำแนวคิดความเหลื่อมล้ำสำนึกคิดแนวสมรรถภาพมนุษย์เพื่อเชื่อมโยงความเหลื่อมล้ำภายในตัวแปรปัจจัยทั้งสาม รวมถึงงานศึกษาที่ได้นำแนวคิดการจัดการศึกษาบนฐานปรัชญาแนวพิพัฒนาการนิยมทางการศึกษาไทยใช้เป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษามาร่วมวิเคราะห์การเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของนักเรียนเชื่อมโยงกับผลการศึกษาจากกรณีศึกษา เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำที่มีต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย

5.1 ความเหลื่อมล้ำในปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม

จากการทบทวนวรรณกรรมจะพบว่าปัจจัยเรื่องทุนมีส่วนสำคัญของการผลิตสร้าง ความเหลื่อมล้ำขึ้นซึ่งเกิดจากความแตกต่างในการถือครองและการแสวงหาทุนทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะความต่างของปัจเจกและครอบครัวในทุนทางเศรษฐกิจอันเป็นต้นทางของความเหลื่อมล้ำและการพัฒนาแนวคิดความเหลื่อมล้ำในสังคมซึ่งส่งผลกระทบให้เกิดความเหลื่อมล้ำในปัจจัยรูปแบบอื่นๆตามมา แต่ความต่างดังกล่าวมิได้เกิดจากความสามารถของปัจเจกเพียงอย่างเดียว การที่ปัจเจกหรือครอบครัวจะสามารถเลื่อนชั้นทางสังคมได้หรือไม่ได้นั้นมีบริบทตัวแปรเกื้อหนุนที่ส่งผลต่อการเลื่อนชั้นหรือการได้รับซึ่งโอกาสทั้งบริบทของการสั่งสมทุนในอดีตระหว่างชนชั้นนำและชนชั้นแรงงานที่ต่างกัน โครงสร้างทางสังคมที่เอื้อต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งและกีดกันกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไปพร้อมกัน ทำให้การเลื่อนชั้นทางสังคมและการเข้าถึงโอกาสเป็นไปได้ยาก งานศึกษานี้จะชี้ให้เห็นถึงปัจจัยในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาจากผลการศึกษาในกรณีศึกษา โดยผู้วิจัยจะมุ่งนำเสนอในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมเป็นหลัก ดังนี้

5.1.1 ทูทางเศรษฐกิจ

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้วิจัยสามารถจำแนกกรณีศึกษาที่มีลักษณะของทุนทางเศรษฐกิจต่างกันได้สี่ลักษณะได้แก่ กรณีศึกษาในครอบครัวมีฐานะปานกลางแบบมีเงินทุนเก็บ กรณีศึกษาที่ในครอบครัวมีฐานะปานกลางแบบไม่มีเงินทุนเก็บ กรณีศึกษาในครอบครัวที่มีหนี้สิน และ กรณีศึกษาในครอบครัวที่หาเช้ากินค่ำ ดังนี้

กรณีศึกษาในครอบครัวมีฐานะปานกลางแบบมีเงินทุนเก็บคือน้องโพนและน้องปอที่ครอบครัวพอมีรายได้และเงินเก็บพอที่จะสนับสนุนการศึกษาต่อของเด็กซึ่งน้องทั้งสองมีจุดร่วมเดียวกันคือความต้องการศึกษาต่อมหาวิทยาลัยในพื้นที่กรุงเทพแต่มีที่ไปที่มาของความต่างต่างกันไป กล่าวต่างกัน โดยกรณีศึกษาน้องปอได้รับความคาดหวังของคุณแม่ที่ต้องการให้ศึกษาภายในกรุงเทพและไม่ห่างจากที่บ้านด้วยเหตุผลที่คุณแม่เป็นกังวลในการใช้ชีวิตรวมถึงคุณแม่ยังต้องการให้น้องปอศึกษาในสาขาพยาบาลจากมุมมองที่เห็นว่าเป็นวิชาชีพชัดเจนสามารถหารายได้ได้มั่นคง “แม่ไม่อยากจะปอเรียนนิเทศ อยากให้เรียนพวกสาขาที่เป็นวิชาชีพชัดเจนไปเลยหาเงินได้มั่นคงแน่นอน แม่พอเลยพยายามอยากให้ปอเลือกพวกพยาบาลแต่ปอไม่อยากจะเรียน ” เป็นส่วนหนึ่งที่น้องปอบอกกล่าวกับผู้วิจัย ในขณะที่กรณีศึกษาน้องโพนต้องการศึกษาในสาขาคหกรรมซึ่งไม่ค่อยมีเปิดให้ศึกษาในพื้นที่บ้านเกิดอาศัยรวมถึงน้องโพนมองว่าถ้าต้องการศึกษาในด้านอาหารที่การเติบโตอาชีพเป็นไปได้ยากจึงต้องสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยที่มีชื่อในสาขานี้เป็นตั้งต้นเพื่อส่งผลต่อการประกอบอาชีพและรายได้ในอนาคต ซึ่งจากกรณีศึกษาทั้งสองเห็นได้ว่าเรื่องราวของทั้งสองมีความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษากับการประกอบอาชีพในอนาคตทั้งการมองการศึกษาต่อในสาขาที่เป็นวิชาชีพโดยตรงและการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อในสาขาบางสาขาเพื่อความมั่นคงในการประกอบอาชีพและการแสวงหารายได้ในอนาคต

กรณีศึกษาในครอบครัวมีฐานะปานกลางแบบไม่มีเงินทุนเก็บซึ่งเป็นกรณีศึกษาที่ครอบครัวแม้จะไม่มีหนี้สินแต่มีได้มีเงินทุนเก็บสะสมมากพอที่จะส่งให้กรณีศึกษาได้เรียนต่อระดับอุดมศึกษาเช่นกรณีของน้องมายด์ที่ครอบครัวไม่ได้มีหนี้สินมากมายมีเพียงภาระผ่อนชำระหนี้สองแต่ไม่ได้มีเงินทุนสะสมมากพอเนื่องจากคุณแม่เป็นทำงานหารายได้เพียงคนเดียวและมีพี่สาวที่อยู่ในวัยการศึกษาซึ่งมีค่าใช้จ่ายเช่นกันหรือกรณีศึกษาน้องกุกที่คุณพ่อทำงานในไซต์ก่อสร้างและเป็นคุณพ่อเลี้ยงเดี่ยวที่ทำงานหาเงินเพียงคนเดียวและน้องกุกยังมีอาการป่วยส่วนตัวที่ต้องมีค่ารักษาพยาบาลเมื่อพบแพทย์หรือกรณีศึกษาน้องดาที่อยู่กับคุณพ่อเลี้ยงเดี่ยวเช่นกันและมีรายได้ครอบครัวแต่ละเดือนไม่สม่ำเสมอขึ้นอยู่กับงานที่คุณพ่อจะได้รับ จุดร่วมของกรณีศึกษาที่กล่าวมาคือการวางแผนและตัดสินใจศึกษาต่อซึ่งมุ่งไปที่ความต้องการเข้าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นภาคปกติมิใช่ภาคพิเศษให้ได้เท่านั้นเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายและเพื่อให้สอดคล้องกับฐานะและเงินทุนของครอบครัว เช่นกรณีของน้องไค้ดซึ่งแยกตนเองออกมาจากครอบครัวเพื่อใช้ชีวิตของตนเองโดยมีได้มีเงินเก็บสะสมพอที่จะศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นภาคพิเศษต่างๆจากที่น้องไค้ดได้กล่าวกับ

ผู้วิจัยถึงเหตุผลที่มีได้ยื่นคะแนนสอบหลังรอบแอดมิชชั่นว่า “รอบหลังแอดมิชชั่นแต่พวกค่าเทอมแพงๆ ผมเลยไม่ได้ยื่นใหม่ที่ไหนเลย ตอนแรกผมก็กะจะรอชีวิตต่อไป แต่พอขายของไปเรื่อยแล้วมันเลยตามเลย มันได้เงินเลยแต่เรียนมันก็ใช้เวลากว่าจะออกมาทำงานหาเงินได้ ตอนนี่เลยขายของอย่างเดียวเลยครับ” ซึ่งเห็นได้ว่าเงินทุนสะสมส่งผลต่อการตัดสินใจและโอกาสในการศึกษาต่อของปัจเจก

กรณีศึกษาในครอบครัวที่มีหนี้สินเป็นกรณีศึกษามีปัญหาชัดเจนเกี่ยวกับภาระหนี้สินที่สมาชิกในครอบครัวจำเป็นต้องกู้ยืมมาเพื่อประกอบอาชีพเช่นกรณีศึกษาน้องเนมที่อยู่กับคุณป้าและพี่ชายโดยคุณป้าได้กู้เงินเพื่อต่อทุนให้กับร้านขายส้มตำรายได้แต่ละวันจำเป็นต้องปันส่วนเพื่อใช้หนี้สินหรือการกู้ยืมเพื่อพยุงความเป็นอยู่ของทางครอบครัวอันเกิดจากวิกฤติภายในเช่นกรณีศึกษาของน้องทัสซึ่งทางบ้านล้มละลายทำให้ต้องกู้เงินเพื่อดำรงชีพของครอบครัว หรือกรณีศึกษาน้องแอมที่อยู่กับพี่ชายและมีน้องสาวหนึ่งคนโดยมีพี่ชายเป็นเสาหลักครอบครัวซึ่งพี่ชายเปิดร้านขายกล้วยเตี้ยลูกขึ้นปิ้งซึ่งได้กู้เงินมาเพื่อซื้อเฟรนดีไซน์รถเข็นร้านกล้วยเตี้ยและยังมีภาระค่าเช่าพื้นที่ขายซึ่งทำให้รายได้แต่ละวันจำเป็นต้องปันส่วนไว้ใช้หนี้ต้องชำระค่าเช่าที่จนแทบไม่เหลือกำไรจนต้องตัดสินใจย้ายไปในที่ที่แม่ลูกค้าสัญจรน้อยกว่าแต่ไม่เสียค่าเช่าที่เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายซึ่งน้องแอมได้ช่วยพี่ชายขายอยู่ตลอดและเมื่อน้องแอมกำลังจะจบระดับชั้นมัธยมพี่ชายได้ใช้เวลาออกทำงานเสริมวิ่งรับจ้างรถจักรยานยนต์เพิ่มเพื่อหารายได้อีกทางเพราะยังมีน้องสาวอีกคนที่ยังอยู่ในวัยการศึกษาและด้วยทุนทางเศรษฐกิจลักษณะนี้ของครอบครัวทำให้น้องแอมตัดสินใจมาช่วยพี่ชายหารายได้เต็มตัวเพื่อเก็บออมทุนไว้ให้น้องสาวคนเล็กได้ศึกษาต่อแทน ซึ่งเห็นได้ว่าทุนทางเศรษฐกิจส่งผลอย่างมากต่อการตัดสินใจและโอกาสในการศึกษาต่อในการศึกษาที่สูงขึ้นอย่างระดับอุดมศึกษาของปัจเจกที่ต้องขึ้นกับความพร้อมในทุนของครอบครัวและตนเองเป็นหลักซึ่งลดทอนโอกาสทางการศึกษาของกรณีศึกษาให้ลดหลั่นลงมา

กรณีศึกษาในครอบครัวที่หาเช้ากินค่ำซึ่งเป็นกรณีศึกษาที่สมาชิกของครอบครัวซึ่งเป็นผู้หารายได้หลักมีการดำรงชีพแบบหาเช้ากินค่ำและมีรายได้วันต่อวันอย่างกรณีศึกษาน้องฟิล์มที่ครอบครัวมีปู่กับพ่อรับจ้างทำงานในสวนผลไม้เป็นรายได้เพียงทางเดียวของครอบครัว ซึ่งทำให้น้องฟิล์มไม่ได้ศึกษาต่อและต้องเข้าสู่การทำงานทันทีหลังจบการศึกษาระดับมัธยม “ที่บ้านฟิล์มไม่ยอมให้เรียนมหาลัย เขาบอกว่าฟิล์มโตแล้ว เรียนประมาณนี้พอแล้วไปทำงานได้แล้ว บ้านเราไม่มีเงินมากแล้วงานบ้านเราเขาไม่ต้องเอาคนจบสูงหรอก ฟิล์มก็เลยไม่ได้เรียนต่อเพราะที่บ้านไม่ให้” เป็นข้อความบางส่วนที่น้องฟิล์มได้กล่าวกับผู้วิจัย และกรณีศึกษาน้องป้อซึ่งมีความใกล้เคียงกันกับน้องฟิล์ม โดยกรณีศึกษาน้องป้ออยู่ในครอบครัวที่รายได้หลักมาจากการขายของชำและการขับรถตู้โรงเรียนของคุณตาและมีพี่ชายที่มีร่างกายไม่สมบูรณ์อันเกิดจากอุบัติเหตุต้องดูแลรวมถึงการเกษียณอายุของการขับรถตู้ของคุณตาซึ่งจะทำให้ขาดรายได้ไปอีกส่วนและส่งผลกระทบต่อภาระค่าใช้จ่ายด้วยทุนทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ค่อนข้างลำบากทำให้น้องป้อตัดสินใจระงับความต้องการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาและตัดสินใจทำงานจากเดิมที่ทำเป็นรายชั่วโมงแบบพาร์ทไทม์ให้เป็นพนักงานประจำในร้านสะดวกซื้อเพื่อหารายได้มาทดแทนในส่วนที่คุณตาจะต้องยุติการขับรถตู้โรงเรียนและเพื่อ

พยางฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งเห็นได้ว่าทางบ้านของกรณีศึกษาทั้งสองมีจุดร่วมของความจำเป็นต้องให้ปัจเจกรุ่นลูกหลานเข้าสู่การทำงานให้เร็วที่สุดเพื่อหารายได้มาพียงครอบครัวซึ่งมิได้พิจารณาความต้องการของเด็กและอาชีพที่เด็กจะสามารถทำได้ และทำให้การศึกษาต่อเป็นสิ่งที่เกินความสามารถและความพร้อมของครอบครัว

จากผลการศึกษาจะพบว่า กรณีศึกษาส่วนใหญ่มีการต่อรองกับทุนทางเศรษฐกิจของครอบครัวโดยการทำงานเสริมเพื่อหารายได้ไว้สำหรับปัจเจกและครอบครัวรวมถึงบางกรณีศึกษาที่หารายได้เพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นซึ่งจำเป็นต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายด้วยปัจเจกเอง ในขณะที่บางกรณีศึกษาไม่ได้ทำงานเสริมหารายได้และอาจไม่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทางการศึกษาด้วยมีครอบครัวสนับสนุนแต่กรณีศึกษาเหล่านั้นยังคงมีจุดร่วมในข้อจำกัดเดียวกันที่การตัดสินใจในการศึกษาต่อขึ้นกับความพร้อมในทุนทางเศรษฐกิจของครอบครัวและปัจเจกเป็นสำคัญ ซึ่งกรณีศึกษาเกือบทั้งหมดประสบปัญหาในความพร้อมของทุนเพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นกว่าการศึกษาภาคบังคับซึ่งเป็นภาระโดยตรงของปัจเจกและครอบครัว ดังนั้น ความไม่พร้อมในทุนทางเศรษฐกิจได้ส่งผลอย่างมากต่อโอกาสในการศึกษาต่ออุดมศึกษาของปัจเจก

5.1.2 ทุนทางสังคม

จากผลการศึกษาพบว่า ทุนทางสังคมของกรณีศึกษามีส่วนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจและการเข้าถึงการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา โดยผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอตามแง่มุมที่เกี่ยวข้องจากผลการศึกษาได้ ดังนี้

ในส่วนแรกผู้วิจัยเชื่อมโยงผลการศึกษากับการทบทวนวรรณกรรมในบริบทเชิงพื้นที่ของความต่างและความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและต่างจังหวัดในการเข้าถึงซึ่งทรัพยากร โดยจะพบว่ากรณีศึกษานักเรียนในกรุงเทพฯสามารถเข้าถึงการสอบในรายวิชาสำคัญที่จำเป็นต่อการยื่นคะแนนในการเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยและสามารถเข้าถึงระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษาได้โดยกรณีศึกษาจำนวน 6 คนจาก 7 คนที่มีการตัดสินใจยื่นเข้าศึกษาต่อในระบบการคัดเลือกเข้า ในขณะที่กรณีศึกษานักเรียนในต่างจังหวัดมีจำนวนถึง 4 คนจาก 5 คนที่ตัดสินใจชะลอหรือระงับการเข้าสู่งานการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา และพบสามกรณีศึกษาที่มีความเชื่อมโยงระหว่างบริบทเชิงพื้นที่กับปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจซึ่งพบว่ากรณีศึกษาที่อยู่ในครอบครัวลักษณะหาเช้ากินค่ำที่มีรายได้วันต่อวันสองกรณีศึกษาและอีกหนึ่งกรณีศึกษาที่เข้าข่ายการกู้หนี้ยืมสินมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดซึ่งส่งผลต่อการประกอบอาชีพและการแสวงหารายได้อย่างกรณีศึกษาน้องฟิล์มที่สมาชิกในบ้านมีรายได้จากการประกอบอาชีพรับจ้างในสวนผลไม้ซึ่งไม่เพียงพอต่อการเก็บออมและสนับสนุนในการศึกษาต่อของปัจเจก รวมถึงกรณีศึกษาน้องป้อที่ครอบครัวมีรายได้จากร้านขายของชำ และของใช้ทางการเกษตรซึ่งสอดคล้องกับบริบทของการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่แต่ด้วยผู้ประกอบอาชีพเกษตรที่มีได้อยู่ในสถานะนายจ้างแต่อยู่ในสถานะลูกจ้างซึ่งมีรายได้ไม่มากและต้องปันส่วนเงินเพื่อมาซื้ออุปกรณ์ทางการ

เกษตรกรสำหรับใช้งานทำให้สินค้าหรือของใช้ทางการเกษตรไม่สามารถตั้งราคาขายที่สูงได้จึงส่งผลกระทบต่อกำไรที่ได้น้อยรวมถึงการขายของจีปาะทั้งขนมและน้ำซึ่งมิได้มีกำไรมากเช่นกัน รายได้จากร้านของชำครอบครัวน้องป๋อจึงพอแค่รายวันต่อวันและคุณตาน้องป๋อจึงต้องขับรถโรงเรียนเพื่อเพิ่มรายได้แต่ทุนคลังของครอบครัวก็ยังไม่มากพอต่อการส่งน้องป๋อศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาได้ และอีกหนึ่งกรณีศึกษาน้องแอมที่สมาชิกในบ้านมีรายได้จากการขายกล้วยเตี้ยบรรณเช่นซึ่งกู้ยืมเงินเพื่อตั้งทุนและจำต้องปรับเปลี่ยนย้ายที่ด้วยภาระค่าเช่าที่และค่าใช้จ่ายต่างๆซึ่งไม่เพียงพอต่อการศึกษาต่อของปัจเจกเช่นกัน จึงเห็นได้ว่าบริบทความต่างและเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่มีผลต่อการเข้าถึงการประกอบอาชีพและแสวงหารายได้ของครอบครัวซึ่งส่งผลสืบเนื่องมายังโอกาสทางการศึกษาของปัจเจกในรุ่นอื่นๆด้วย และจากผลการศึกษาเห็นได้ว่าบริบทความต่างและเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ยังส่งผลต่อการเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาเช่นกัน โดยมีบางกรณีศึกษาที่ประสบปัญหาในการเข้าถึงการสอบรายวิชาสำคัญที่จำเป็นต่อการเข้ามหาวิทยาลัยด้วยปัญหาการกระจุกตัวของสนามสอบ ระยะทางและค่าใช้จ่ายของการสอบ รวมถึงการเข้าถึงทรัพยากรอย่างตำราอ่านสอบ อาทิ กรณีศึกษาน้องแอมที่บอกเล่ากับผู้วิจัยว่า “แอมซื้อหนังสืออ่านเองค่ะ แต่ซื้อมาไม่กี่เล่มเพราะหนังสือแต่ละเล่มก็แพงอยู่จะซื้อทุกเล่มหรือทุกวิชาก็ไม่ไหว ละครหนังสือในร้านที่แอมไปซื้อก็ไม่ได้มีให้เลือกเยอะนะค่ะ อย่างวิชาสามัญแทบไม่มีเลยค่ะ แพทครูก็เหมือนกันค่ะ ซึ่งถ้าจะให้แอมไปหาจากที่อื่นต่อก็คงไม่ไหวแอมเลยเลือกซื้อมาเท่าที่ได้ค่ะ” และส่งผลต่อการไปแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมจากกิจกรรมเปิดมหาวิทยาลัยหรือ Open House ซึ่งมีกรณีศึกษาน้องป๋อและน้องโพนที่ได้กล่าวถึงและเห็นความต่างชัดของการเข้าถึงโดยกรณีศึกษาน้องป๋อสามารถเดินทางในเมืองไปยังมหาวิทยาลัยต่างๆที่สนใจได้ในขณะที่กรณีศึกษาน้องโพนจะต้องอาศัยรถบัสของโรงเรียนอื่นจากการติดสอยห้อยตามเพื่อนไปเพื่อไปกิจกรรมของมหาวิทยาลัยซึ่งอยู่ห่างออกไปจากพื้นที่อยู่อาศัยและโรงเรียนของปัจเจก ความแตกต่างของภูมิสำเนาอาศัยในการดำรงชีวิตระหว่างพื้นที่เมืองกับต่างจังหวัดจึงมีผลต่อทรัพยากรและส่งผลสืบเนื่องถึงการเข้าถึงการศึกษาต่อที่สูงขึ้นของกรณีศึกษาโดยเฉพาะกรณีศึกษาในต่างจังหวัดที่มีข้อจำกัดในบริบทพื้นที่อยู่อาศัยและข้อจำกัดของรูปแบบการศึกษาซึ่งจะกล่าวในส่วนถัดไป

ในส่วนที่สองผู้วิจัยแบ่งการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาของกรณีศึกษาที่พบได้สองรูปแบบคือ การศึกษาสายสามัญ และ การศึกษาสายอาชีพ ซึ่งสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาในสายสามัญ และสายอาชีพมีความต่างกัน กล่าวคือ กรณีศึกษาที่ศึกษาและจบการศึกษาจากสถาบันการศึกษาสายสามัญจะพบว่าสามารถเข้าถึงการสอบต่างๆได้ทั้งการสอบ Onet GAT PAT และ วิชาสามัญ ซึ่งเป็นการสอบเพื่อนำคะแนนยื่นต่อการเข้าศึกษาต่อในอุดมศึกษาสายสามัญ ซึ่งในบางการสอบอย่าง Onet จะเป็นการสอบภาคบังคับซึ่งทางโรงเรียนจะจัดส่งชื่อนักเรียนและสนามสอบของโรงเรียนให้ ในขณะที่กรณีศึกษาที่ศึกษาและจบการศึกษาจากสถาบันการศึกษาสายอาชีพจะพบข้อจำกัดของความต้องการในการศึกษาต่อสายสามัญ กล่าวคือ รูปแบบการศึกษาของสายอาชีพจะมีการจัดสอบเฉพาะที่เรียกว่า Vnet เพื่อสำหรับยื่นในการศึกษาต่อสายอาชีพขั้นสูงโดยเฉพาะซึ่งทางสถาบันสายอาชีพจะส่งชื่อและให้นักเรียนได้สอบวิชา Vnet แทนการสอบ Onet นักเรียนจากสถาบัน

สายอาชีพจึงเข้าถึงการสอบ Vnet ได้แต่ไม่สามารถเข้าถึงการสอบ Onet ได้ด้วยรูปแบบการศึกษาของสถาบันที่ศึกษาอยู่ จึงเป็นปัญหาสำคัญของการศึกษาต่อในสายสามัญที่จำเป็นต้องใช้คะแนน Onet ในการยื่นเข้าระบบหรือพิจารณาพร้อมด้วย ซึ่งทำให้นักเรียนจากสายอาชีพที่ต้องการศึกษาต่อจะต้องเลือกยื่นคะแนนในรูปแบบอื่นที่ไม่ใช้คะแนนจากบางรายวิชาที่ไม่สามารถสอบได้อย่าง Onet ซึ่งข้อกำหนดของระบบคัดเลือกในรอบรับตรงและรอบแอดมิชชั่นจะใช้คะแนนส่วนนี้ในรูปแบบของเกณฑ์คัดเลือกและรูปแบบของการยื่นคิดสัดส่วนคะแนน กล่าวคือ การใช้เป็นเกณฑ์คัดเลือกคือการไม่นำคะแนนมารวมในสัดส่วนของคะแนนการเข้าแต่ละพิจารณาจากเกณฑ์ขั้นต่ำของที่กำหนดไว้เทียบกับคะแนนของนักเรียน เช่น นักเรียนจะต้องได้คะแนน Onet ในวิชาภาษาอังกฤษไม่ต่ำกว่าตามที่กำหนด เป็นต้น และการยื่นคิดคะแนนคือการนำคะแนนรวมของแต่ละรายวิชา Onet เข้าคิดคำนวณตามเปอร์เซ็นต์ที่กำหนดเพื่อยื่นคะแนนเข้าระบบ จึงเห็นได้ว่าการเข้าอุดมศึกษาจำเป็นต้องใช้คะแนนจากการสอบต่างๆ ซึ่งจากผลการศึกษาจะเห็นว่านักเรียนที่ศึกษาสายอาชีพจะมีข้อจำกัดในการเข้าถึงการสอบบางประเภทรวมถึงการสลับเปลี่ยนสายการศึกษาที่ต่างจากนักเรียนในการศึกษาสายสามัญ ซึ่งมีข้อจำกัดน้อยกว่า เห็นได้ว่ารูปแบบการศึกษาที่ต่างกันมีผลต่อโอกาสในการเข้าถึงการยื่นคะแนนรูปแบบต่างๆในระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยของปัจเจกด้วยเช่นกัน

ในส่วนที่สามผู้วิจัยพิจารณาผลการศึกษาผ่านบริบทสภาพแวดล้อมชุมชนและทัศนคติร่วมในสังคมชุมชนซึ่งพบว่ามีผลต่อการศึกษาของปัจเจก กล่าวคือ จากผลการศึกษาจะเห็นว่าชุมชนที่อยู่ต่างจังหวัดจะมีบริบทที่มีความสัมพันธ์ร่วมกันหลายประการทั้งการใช้ชีวิต การสื่อสาร และทัศนคติร่วมที่หล่อหลอมให้ชุมชนนั้นมีวิถีคิดบางอย่างร่วมกัน จากกรณีศึกษาน้องฟิล์มซึ่งเป็นนักเรียนมีภูมิลำเนาอาศัยในต่างจังหวัดมีลักษณะเป็นครอบครัวขยายที่อยู่กันสามรุ่นซึ่งน้องฟิล์มได้บอกเล่าถึงมุมมองที่มีต่อการศึกษาต่อของครอบครัวว่า “ที่บ้านฟิล์มไม่ยอมให้เรียนมหาลัย เขาบอกว่าฟิล์มโตแล้ว เรียนประมาณนี้พอแล้วไปทำงานได้แล้ว บ้านเราไม่มีเงินมากแล้วงานบ้านเราเขาไม่ต้องเอาคนจบสูงหรอก ฟิล์มก็เลยไม่ได้เรียนต่อเพราะที่บ้านไม่ให้” เห็นได้ชัดว่าครอบครัวมีเกณฑ์แบ่งชัดของวัยการศึกษาและวัยทำงานโดยมองว่ากรณีศึกษาน้องฟิล์มซึ่งจบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่หกได้รับการศึกษาเพียงพอแล้วสำหรับการเข้าสู่การทำงานในบริบทของชุมชนแห่งนั้นซึ่งชุมชนมีทัศนคติร่วมต่อการศึกษาที่สูงขึ้นร่วมกันจากคำบอกเล่าของน้องฟิล์มที่ว่า “คนแถวนี้มองว่าจบสูงจบมหาลัยไม่ได้จำเป็น งานที่มีให้ทำก็ไม่ได้ต้องจบสูง และเขามองว่าเรียนมหาลัยมันต้องใช้เงิน ใช้เวลา และมองว่าถ้าลูกหลานไปเรียนมหาลัยไกลๆหรือไปอยู่ในเมืองจะทำให้ลืมพ่อแม่ลืมบ้านตัวเอง อาจจะไม่กลับมาดูแลครอบครัวแล้ว เด็กแถวนี้ก็เลยเรียนแถวนี้ ทำงานแถวนี้ ไกลสุดก็คือไปในตัวเมืองแค่นั้น” วิถีคิดในลักษณะนี้จึงมีอิทธิพลที่ส่งผลต่อการกระทำและการตัดสินใจซึ่งทำให้กรณีศึกษาน้องฟิล์มไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวให้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นตามความต้องการได้ ซึ่งวิถีคิดและทัศนคติร่วมดังกล่าวผู้วิจัยมองว่าเป็นผลจากความเหลื่อมล้ำด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ในชุมชนซึ่งมีบริบทสภาพแวดล้อมที่ความเหลื่อมล้ำทำให้มีข้อจำกัดในการประกอบอาชีพและการแสวงหารายได้รวมถึงการอยู่ร่วมกันของครอบครัวซึ่งมีสมาชิกหลายคนมีความจำเป็นต้องให้สมาชิกแต่ละรุ่นเข้าสู่การ

ทำงานเป็นแรงงานให้เร็วที่สุดเพื่อเพิ่มความสามารถในการแสวงหารายได้เพื่อการดำรงอยู่รอดของสมาชิกในครอบครัวทุกคนยังสามารถผลิตและส่งให้สมาชิกครอบครัวแต่ละรุ่นเข้าสู่การเป็นแรงงานได้มากและสามารถหารายได้เข้าสู่ครอบครัวได้ยิ่งทำให้ครอบครัวได้รับการยอมรับและพูดถึงกันในลักษณะเชิงเปรียบเทียบกับครอบครัวอื่น นื่องฟิล์มเป็นกรณีศึกษาที่ได้รับผลกระทบจากทัศนคติร่วมและบริบทของชุมชนในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นอย่างมากส่งผลให้นื่องฟิล์มต้องหมั่นหมายกับสามีและเข้าสู่การเป็นคุณแม่ลูกหนึ่ง การวิเคราะห์ส่วนนี้ผู้วิจัยถอดรื้อจากการบอกเล่าของกรณีศึกษานื่องฟิล์มที่ว่า “บ้านฟิล์มกับคนแถวนี้เขามีลูกเร็ว บ้านไหนมีลูกโตทันใช้จบบอดันมอปลายแล้วทำงานส่งเงินให้ที่บ้านได้จะถูกพูดถึงมาก บ้านฟิล์มเลยอยากให้ฟิล์มรีบมีลูก” ซึ่งเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้นื่องฟิล์มไม่สามารถศึกษาต่อในการศึกษาระดับที่สูงขึ้นได้ เห็นได้ว่าทุนทางสังคมในบริบทของชุมชนและทัศนคติร่วมของชุมชนซึ่งได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำได้ส่งผลสืบเนื่องต่อโอกาสทางการศึกษาและการเข้าถึงการศึกษาที่สูงขึ้นของปัจเจกด้วยเช่นกัน

ในส่วนที่ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตผลการศึกษาระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างสถานะทางครอบครัวของปัจเจกกับการตัดสินใจในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา โดยพบว่า จากกรณีศึกษาทั้งหมด 12 คนมีกรณีศึกษาซึ่งตัดสินใจไม่ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาจำนวน 5 คนโดยจาก 3 ใน 5 คนเป็นกรณีศึกษาที่มีสถานะทางครอบครัวแบบพิเศษซึ่งปัจเจกจะอยู่ในกา รอุปถัมภ์จากผู้ปกครองในเครือญาติแทนบิดามารดาและมีการใช้คำในเรื่องเล่าและความรู้สึกถึงความลำบากใจในการศึกษาต่อซึ่งมีความคล้ายคลึงกันในกรณีศึกษา กล่าวคือ กรณีศึกษาได้บอกเล่าถึงการตัดสินใจไม่ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาโดยมีส่วนที่ได้กล่าวถึงสาเหตุของการตัดสินใจดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับสถานะทางครอบครัวที่มีความพิเศษเนื่องจากปัจเจกจะอยู่ในการดูแลอุปถัมภ์รวมถึงการสนับสนุนในค่าใช้จ่ายต่าง ๆ จากผู้ปกครองที่เป็นเครือญาติเดียวกันแทนบิดามารดาของตนส่งผลให้กรณีศึกษามีความรู้สึกร่วมในความลำบากใจต่อการศึกษาที่สูงขึ้นของกรณีศึกษา อาทิ กรณีศึกษานื่องเนมมีคุณป้าเป็นผู้ปกครองและเป็นผู้สูญเสียในการศึกษาและการใช้ชีวิตซึ่งได้ส่งนื่องเนมจนจบระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย “ตอนจบมอปลายเนมก็อยากไปเข้ามหาลัยเหมือนเพื่อนแต่เนมรู้สึกว่าการจะเข้าเนมจะมากขึ้น ค่าเทอมมหาลัยมันไม่ถูกเหมือนตอนเรียนมัธยมเนมเลยยังไม่เรียนต่อแล้วเนมไปทำพาร์ทไทม์ร้านสตาร์บัคแล้วเขาดูแลพนักงานดีคะ เนมเลยขอเลื่อนทำเป็นเต็มเวลางานไปเลย” เห็นได้ว่ากรณีศึกษามองการศึกษาต่อที่สูงขึ้นในลักษณะของภาระที่เพิ่มขึ้นของผู้ปกครอง ความลำบากใจส่งผลให้ปัจเจกตัดสินใจหารายได้เพื่อส่งเสียตนเอง ซึ่งสอดคล้องกันกับกรณีศึกษานื่องแอมซึ่งมีพี่ชายเป็นผู้ปกครองและผู้สูญเสียหลักโดยพี่ชายทำงานหารายได้มากขึ้นเพื่อต้องการส่งให้นื่องแอมศึกษาต่อตามที่ต้องการแต่นื่องแอมตัดสินใจยังไม่ศึกษาต่อ “พี่เขาบอกแอมว่าเรียนถึงขนาดนี้แล้วก็เรียนต่ออีกหน่อยก็จบแล้วพี่เขาอยากให้เรียนมหาลัยไม่อยากให้เรียนสายอาชีพเพราะเป็นผู้หญิง พี่เขาก็ทำงานมากขึ้นเพราะนื่องสาวแอมก็ยังเรียนอยู่ ช่วงนั้นแอมก็คิดหนักมากว่าจะเอาอย่างไรดี แอมไม่อยากจะให้พี่ทำงานหนักคนเดียว” เห็นได้ว่ากรณีศึกษามีความไม่สบายใจเกิดขึ้นในลักษณะเดียวกันสอดคล้องกับกรณีศึกษานื่องโพนซึ่งมีคุณลุงกับคุณป้าเป็นญาติสนิทที่เป็นผู้ปกครองและผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายของนื่องรวมถึงมีความ

พร้อมในการสนับสนุนการศึกษาต่อของน้องโหมแต่น้องโหมเลือกที่จะปฏิเสธและตัดสินใจยังไม่ศึกษาต่อ “ผมคิดอยู่สองอย่าง อันแรกคือไปเรียนต่อเลย กับ อันสองคือขอเก็บเงินเองก่อน ผมไม่ยอมรับกวนลูกกับป้าผมเท่าไร” ผู้วิจัยจึงให้น้องโหมขยายความและพบว่า มีลักษณะคล้ายกันกับสองกรณีศึกษาในข้างต้น “ลูกกับป้าผมเขาส่งผมเรียนมาตลอด ให้เงินใช้จ่ายทั้งที่เขาก็ไม่ได้ร่ำรวยมากเป็นข้าราชการบำนาญแค่นั้น ถ้าผมเรียนต่อก็คงไปรบกวนเงินเก็บของเขาซึ่งผมเกรงใจ กลัวเป็นภาระของเขา” เห็นได้ว่าทั้งสามกรณีศึกษามีการใช้คำร่วมกันในคำว่า ภาระ และความรู้สึกของความลำบากใจในการศึกษาต่อที่สูงขึ้นของปัจเจกซึ่งเป็นส่วนหนึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจในการศึกษาต่อของปัจเจกซึ่งทั้งสามกรณีศึกษาตัดสินใจชะลอและระงับการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในลักษณะเดียวกัน

5.1.3 สรุปความเหลื่อมล้ำในปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม

ปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมของปัจเจกและครอบครัวมีส่วนสำคัญต่อโอกาสในการศึกษาต่อในการศึกษาที่สูงขึ้นในระดับอุดมศึกษาของปัจเจก ซึ่งความต่างในต้นทุนทางเศรษฐกิจและต้นทุนทางสังคมที่ผูกโยงกับปัจเจกแต่กำเนิด อาทิ สถานะครอบครัว รายได้หนี้สินและความมั่งคั่งในเงินทุนออมของครอบครัว การเข้าถึงการประกอบอาชีพของปัจเจกและครอบครัว ภูมิลำเนาอาศัย โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาทั้งการศึกษาสายสามัญและสายอาชีพ ทั้งบริบทที่แวดล้อมปัจเจก อาทิ สภาพแวดล้อมทัศนคติร่วมของชุมชน และความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและต่างจังหวัดได้ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงซึ่งทรัพยากรในทุนทั้งทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมส่งผลสืบเนื่องถึงโอกาสและการตัดสินใจในการศึกษาต่อโดยอิงจากผลการศึกษาและการวิเคราะห์ในข้างต้น ซึ่งพบว่าความเหลื่อมล้ำในด้านความมั่งคั่งและรายได้และความเหลื่อมล้ำในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมได้กระทำการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของปัจเจกนักเรียน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

5.2 ความเหลื่อมล้ำในปัจจัยสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐหรือเอกชน

จากการทบทวนวรรณกรรมจะพบว่าสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐและเอกชนมีความแตกต่างในเชิงคุณภาพของการจัดการศึกษาทั้งระหว่างความแตกต่างระหว่างภูมิภาคของสถานศึกษา ความแตกต่างภายในภูมิภาคของสถานศึกษา ความแตกต่างระหว่างสถานศึกษาในเมืองและสถานศึกษาในต่างจังหวัด รวมถึงความแตกต่างระหว่างสถานศึกษาในจังหวัดเดียวกัน ซึ่งมีความต่างในบริบทแวดล้อม สภาพสังคมชุมชน วัฒนธรรมและลักษณะทางทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมของนักเรียนที่แตกต่างส่งผลต่อการกระจายงบประมาณและการเข้าถึงซึ่งทรัพยากรของสถานศึกษา บุคลากรในสถานศึกษาและนักเรียนโดยมีลักษณะกระจุกตัวอยู่ในตัวเมืองและโรงเรียนขนาดใหญ่ โดยเฉพาะในพื้นที่เมืองใหญ่อย่างกรุงเทพมหานคร โดยการทบทวนวรรณกรรมจะเห็นว่างานศึกษาส่วนใหญ่มุ่งอธิบายผ่านเกณฑ์การตัดแบ่งด้วยบริบทเชิงพื้นที่เป็นหลักซึ่งงานศึกษานี้ผู้วิจัยมุ่งใช้เกณฑ์การแบ่งด้วยประเภทของสถานศึกษาระหว่างสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐและ

สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของเอกชนโดยอิงจากผลการศึกษาค้นคว้าจากอาจารย์แนะแนว 4 คนเป็นตัวแทนจากโรงเรียนรัฐในกรุงเทพและต่างจังหวัดและโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพและต่างจังหวัดซึ่งผู้วิจัยพบความต่างระหว่างโรงเรียนรัฐและโรงเรียนเอกชนในบางลักษณะที่ไม่ยึดโยงกับบริบทความต่างเชิงพื้นที่แต่ยึดโยงกับบริบทเชิงอำนาจในการกำหนดรูปแบบการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนรัฐและโรงเรียนเอกชน รูปแบบของสถานศึกษาที่ต่างกันส่งผลต่อการได้รับและเข้าถึงทรัพยากร การว่าจ้างบุคลากรทางการศึกษาและลักษณะพื้นฐานของนักเรียนที่เข้าศึกษาซึ่งได้ส่งผลต่อคุณภาพของการศึกษาและคุณภาพในการส่งต่อนักเรียนไปสู่การศึกษาที่สูงขึ้นในระดับอุดมศึกษาตามความต้องการของนักเรียนให้สอดคล้องกับกระบวนทัศน์แนวคิดการจัดการศึกษาในแนวปรัชญาพัฒนาการนิยมซึ่งยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนเป็นหลักสำคัญและต้องจัดบริบทสภาพแวดล้อมทางการศึกษาให้เอื้อและเกื้อหนุนต่อความก้าวหน้าทางการศึกษาของนักเรียน ซึ่งงานศึกษานี้ได้เก็บข้อมูลจากกรณีศึกษาซึ่งเป็นตัวแทนนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่าจากสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานและมีความต้องการในศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา

จากผลการศึกษาพบว่า สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนสำคัญต่อการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนซึ่งพบทั้งทางบวกและทางลบในลักษณะของการเกื้อหนุนและการบั่นทอน โดยจากผลการศึกษาพบว่าปัจจัยในสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานกับสิ่งที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนมี 4 ส่วนที่เกี่ยวข้องได้แก่ 1.รูปแบบการจัดการเรียนการสอน 2.การแนะแนวการศึกษาต่อ 3.การประเมินผลการศึกษา และ 4.การสนับสนุนหรือช่วยเหลือ

5.2.1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอน

จากผลการศึกษาพบว่าจัดการเรียนการสอนระหว่างโรงเรียนรัฐและโรงเรียนเอกชนมีการจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่มีส่วนต่อการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนที่ต่างกัันดังนี้

จากผลการศึกษาพบว่าโรงเรียนของรัฐจะมีการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามแบบแผนนโยบายภาครัฐและตามทรัพยากรและงบประมาณที่ได้รับอย่างกรณีศึกษาของครูตึกที่ให้ข้อมูลว่ารายวิชาที่รับผิดชอบสอนต้องสวมรับกับนโยบายของฝ่ายบริหารโรงเรียนซึ่งรับมาจากนโยบายรัฐอีกทอดหนึ่งโดยไม่สามารถจัดการเรียนการสอนหรือการสนับสนุนการศึกษาต่อของนักเรียนตามความต้องการของครูผู้สอนได้เนื่องจากไม่มีอำนาจและไม่มียงบประมาณมากพอโดยอุปสรรคด้านงบประมาณจะเกิดกับโรงเรียนรัฐในต่างจังหวัดในขณะที่โรงเรียนรัฐในกรุงเทพจะไม่ประสบปัญหาด้านงบประมาณแต่จะพบอุปสรรคในอำนาจการดำเนินงานในการจัดการเรียนการสอนของครูซึ่งกรณีศึกษาครูโมทให้ข้อมูลว่าการจัดการเรียนการสอนเพิ่มหรือกิจกรรมบางอย่างที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อของนักเรียนจำเป็นต้องขออนุมัติจากกรรมการฝ่ายบริหารโรงเรียนสอดคล้องกับข้อมูลจากกรณีศึกษาครูตึกซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ในขณะที่การเรียนการสอนปกติตามแบบแผนของโรงเรียนรัฐมีทั้งด้านบวก

และด้านลบ ในด้านบวกคือการจัดสรรให้จำนวนคาบเรียนในรายวิชาหลักเป็นไปตามแผนการเรียนของนักเรียน เช่น เน้นวิชาคณิตศาสตร์ เน้นวิชาวิทยาศาสตร์ หรือเน้นวิชาภาษาอังกฤษเป็นต้น อย่างไรก็ตามกรณีศึกษานี้นองมาดีที่พอใจกับการศึกษาในช่วงมัธยมศึกษาปีที่สี่และห้าของโรงเรียนเนื่องจากพอใจในเนื้อหาการเรียนและการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนหรือกรณีศึกษานี้นองนอร์ทที่ไม่พบปัญหาและมีความเข้าใจในชั้นเรียนได้และภายในชั้นเรียนได้นำเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อการสอบเข้าศึกษาต่อมาให้ นักเรียนได้ฝึกทำและความเข้าใจในชั้นเรียนจะส่งผลต่อผลการศึกษาอย่างที่ดีกรณีศึกษานี้นองปอที่พอใจในผลการศึกษาของตนเอง รวมถึงเนื้อหาในชั้นเรียนส่วนใหญ่สามารถเป็นความรู้ในการสอบวัดผลวิชา Onet ได้ตามการบอกเล่าของกรณีศึกษานักเรียน ในขณะที่ด้านลบคือการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาต่อเน้นเก็บคะแนนในชั้นเรียนและเนื้อหาตามตำราซึ่งไม่สอดคล้องกับการสอบเข้ามหาวิทยาลัยของนักเรียนที่ต้องใช้ผลจากการสอบสำคัญหลายวิชานอกเหนือจากวิชา Onet อย่างที่ดีกรณีศึกษานี้นองมาดีได้ให้ข้อมูล ในทางเดียวกันแม้การจัดการเรียนการสอนตามแบบแผนของโรงเรียนรัฐดูเสมือนว่ามีความเท่าเทียมระหว่างห้องเรียนในแผนการเรียนเดียวกันแต่ผลการศึกษากลับพบว่า การจัดการเรียนการสอนในแต่ละแผนการเรียนมีสถานศึกษาซึ่งแบ่งประเภทระดับของชั้นเรียนในแผนการเรียนต่างลักษณะเดียวกันคือการแบ่งชั้นเรียนโดยเรียกแทนชั้นเรียนนั้นๆว่า ห้องคิง ห้องควีน และห้องธรรมา ซึ่งเป็นลักษณะการแบ่งภายในแผนการเรียนนั้นๆผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเช่น ในโรงเรียนที่มีแผนการเรียนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์มีจำนวน 5 ห้องโดยมีหนึ่งห้องเป็นห้องคิง หนึ่งห้องเป็นห้องควีน และอีกสามห้องเป็นห้องธรรมา โดยมีกรณีศึกษานักเรียนจำนวน 2 คนคือน้องไค้ดและน้องปอที่ได้กล่าวถึงการแบ่งชั้นเรียนซึ่งจัดแบ่งตามการกำหนดของโรงเรียนอาทิ จัดแบ่งตามผลการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จัดแบ่งตามผลคะแนนการสอบเข้าชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยน้องปอให้ข้อมูลว่าทางโรงเรียนของน้องมีความแตกต่างในการเรียนการสอนและการได้รับข้อมูลและทรัพยากรที่มีผลต่อการศึกษาต่อของนักเรียนโดยทรัพยากรและข้อมูลสำคัญจะถูกส่งมอบให้กับห้องคิงและห้องควีนของแต่ละแผนการเรียน รวมถึงสองห้องนี้จะมีโอกาสในการเข้าถึงการสนับสนุนและการช่วยเหลือด้านอื่นๆจากทางโรงเรียนเช่นการอบรมแนะแนวศึกษาต่อ การจัดติวสอบ และการแนะแนวในชั้นเรียนที่จะกล่าวในส่วน 5.2.2 ถัดไป ข้อมูลในความต่างในการจัดการเรียนการสอนซึ่งส่งผลต่อทรัพยากรและการได้รับโอกาสที่ต่างกันระหว่างประเภทชั้นเรียนจากกรณีศึกษานักเรียนสอดคล้องกันกับข้อมูลจากกรณีศึกษาครูโมทที่ให้ข้อมูลในการจัดการศึกษาซึ่งห้องคิงและห้องควีนถูกยกกว่าเป็นห้องที่นักเรียนมีศักยภาพและความเหมาะสมมากกว่าห้องธรรมาในการได้รับโอกาสต่างๆด้วยการผ่านการคัดกรองและข้อจำกัดในด้านงบประมาณสนับสนุนจากโรงเรียนที่ไม่สามารถจัดให้เท่าเทียมได้และจำเป็นต้องมอบโอกาสให้กับชั้นเรียนและนักเรียนที่โรงเรียนพิจารณาถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการศึกษาต่อที่สูงขึ้น ดังนั้น กรณีศึกษานักเรียนบางคนที่ศึกษาในห้องเรียนธรรมาจึงประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างห้องเรียนทั้งที่ศึกษาในแผนการเรียนเดียวกันแต่ได้รับโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและทรัพยากรบางประการไม่เท่าเทียมกัน ความเหลื่อมล้ำนี้จึงแสดงให้เห็นถึงการกระจายโอกาสที่ไม่เท่าเทียมส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในโอกาสทาง

การศึกษาของการได้รับการศึกษาที่ไม่เท่าเทียมกันและส่งผลกระทบต่อถึงการเปลี่ยนผ่านสู่การศึกษาที่สูงขึ้นในระดับอุดมศึกษาของนักเรียนในทางตรง

จากผลการศึกษาพบว่าโรงเรียนของเอกชนจะมีอำนาจบางลักษณะในการจัดรูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสถาบันศึกษาและความต้องการของนักเรียน โดยเฉพาะจุดมุ่งหมายในการศึกษาต่อที่สูงขึ้น จากข้อมูลของกรณีศึกษา ครูมิ่งตัวแทนอาจารย์จากโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพฯ ให้ข้อมูลว่า ทางโรงเรียนที่ครูมิ่งเป็นอาจารย์ประจำอยู่ได้มีการจัดตารางการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายให้เสร็จสิ้นตามหลักสูตรภายในสองปีและจัดตารางสอนในมัธยมศึกษาปีที่หกให้มีลักษณะเป็นการเตรียมความพร้อมในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา โดยนำอาจารย์จากภายนอกมาร่วมสอนในรายวิชาสำคัญต่างๆและจัดติวสอบให้แก่ นักเรียน และเพิ่มรายวิชา GAT วิชา PAT วิชาสามัญและวิชา Onet เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่หกทุกแผนการเรียน และเพิ่มการทบทวนสอบช่วงเย็นหลังเลิกเรียนเป็นทางเลือกแก่นักเรียน และทางโรงเรียนจะจัดการเรียนการสอนรวมถึงการสอบภายในให้เสร็จสิ้นก่อนช่วงการสอบเข้ามหาวิทยาลัยของนักเรียนอย่างน้อยหนึ่งเดือน และจะจัดตารางติวเข้มข้นภายในหนึ่งเดือนก่อนสอบจริงให้ทุกชั้นเรียนและทุกแผนการเรียน ในขณะที่กรณีศึกษาครูแอมตัวแทนอาจารย์โรงเรียนเอกชนในต่างจังหวัด ให้ข้อมูลว่า ทางโรงเรียนที่ครูแอมเป็นอาจารย์ประจำอยู่ได้จัดการเรียนการสอนสองรูปแบบได้แก่ รูปแบบปกติคือการศึกษาในแผนการเรียนต่างๆเช่นโรงเรียนอื่น และรูปแบบพิเศษซึ่งเป็นห้องเรียนพิเศษที่สามารถศึกษาต่อเนื่องและส่งต่อเข้าสู่มหาวิทยาลัยได้ทันทีหลังจบการศึกษา ทางโรงเรียนจะเปิดรับนักเรียนจากภายในโรงเรียนที่มีความพร้อมทั้งปัจเจกและครอบครัวในการสนับสนุนและมีเป้าหมายการศึกษาต่อในสาขาที่ทางโรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนรูปแบบพิเศษไว้โดยร่วมจัดทำกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในหลักสูตรการบินและหลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์ โดยจะมีอาจารย์จากทางมหาวิทยาลัยมาเป็นอาจารย์ผู้สอนหลักในรายวิชาต่างๆของห้องเรียนพิเศษและนักเรียนจากห้องเรียนพิเศษจะได้รับโควต้าสำหรับเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรทั้งสองของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ทันที ส่วนรูปแบบปกติจะมีการจัดการเรียนการสอนไปตามแผนการเรียนแต่จะเน้นรายวิชาหลักอย่างคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษให้กับทุกแผนการเรียนและจะเชิญรุ่นพี่หรืออาจารย์ภายนอกมาติวเสริมในบางวิชาและจะเชิญอาจารย์จากเกษตรศาสตร์ซึ่งทำการสอนให้กับห้องเรียนพิเศษให้มาสอนห้องรูปแบบปกติในบางครั้ง การเรียนการสอนของโรงเรียนเอกชนมีส่วนที่ทำให้นักเรียนจากทางโรงเรียนในแผนการเรียนต่างๆรวมถึงห้องเรียนพิเศษในบางโรงเรียนมีโอกาสในการทำคะแนนสอบและโอกาสในการศึกษาต่อได้ค่อนข้างมาก จากการจัดการเรียนการสอนที่ต่างกันและการได้รับโอกาสทางการศึกษาที่ไม่เท่าเทียมกันยิ่งทำให้ความเหลื่อมล้ำในคุณภาพการจัดการศึกษาถ่างขยายมากขึ้นสอดคล้องกันกับข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมในความเหลื่อมล้ำของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.2.2 การแนะแนวกับการศึกษาต่อของนักเรียน

ในระบบการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการแนะแนวเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนซึ่งพบว่าระบบแนะแนวภายในสถาบันการศึกษามีบทบาทและอำนาจในบางลักษณะที่ส่งผลเนื่องต่อโอกาสและการศึกษาต่อในการศึกษาที่สูงขึ้นของนักเรียน ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า การเรียนการสอนแนะแนวของแต่ละสถาบันการศึกษามีลักษณะและวัตถุประสงค์ของการศึกษาไม่แตกต่างกันแต่มีลักษณะของการแนะแนวเพื่อการศึกษาต่อของนักเรียน การให้ข้อมูลและการช่วยเหลือจากการแนะแนวที่มีความแตกต่างกันของแต่ละสถาบันการศึกษา รวมถึงบทบาทร่วมของฝ่ายแนะแนวที่ส่งผลต่อการจัดสรรทรัพยากรและโอกาสทางการศึกษาแก่นักเรียนและส่งผลต่อการศึกษาต่อที่สูงขึ้นของนักเรียน โดยสามารถแบ่งผลการศึกษาออกเป็นสามส่วนได้แก่ 1.การเรียนการสอนแนะแนว 2.การแนะแนวกับการศึกษาต่อของนักเรียน 3.บทบาทร่วมของฝ่ายแนะแนว ดังนี้

1.การเรียนการสอนแนะแนว

จากผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนและวัตถุประสงค์ของการแนะแนวของสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐและเอกชนมีความไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ การเรียนการสอนแนะแนวในสถาบันการศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนสามารถรับรู้ความชอบ ความถนัด และความปรารถนาในการเรียนและการประกอบอาชีพในอนาคต ซึ่งโรงเรียนบางแห่งอย่างข้อมูลจากครูมิ่งจากโรงเรียนเอกชนให้ข้อมูลว่าทางโรงเรียนจะมีฝ่ายแนะแนวเป็นหน่วยให้การปรึกษานักเรียนและผู้ปกครองทั้งปัญหาในการเรียนและปัญหาส่วนตัวรวมถึงเป็นตัวกลางในการประสานให้ผู้ปกครองและนักเรียนเกิดความเข้าใจตรงกันโดยเฉพาะการปรึกษาเรื่องการเรียนต่อของนักเรียน ในขณะที่โรงเรียนบางแห่งใช้คาบเรียนแนะแนวในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กับนักเรียนและทำให้นักเรียนสามารถรับรู้และได้แรงบันดาลใจในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพในอนาคตจากกิจกรรมต่างๆ อย่างที่กรณีศึกษาน้องแอมได้เล่าถึงการใช้คาบเรียนแนะแนวในการจัดกิจกรรมอย่างกิจกรรมตลาดนัดคุณธรรมและนำไปบริจาคและซื้อของให้กับผู้ป่วยเด็กในโรงพยาบาลทำให้น้องแอมรู้สึกอยากทำงานที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ในขณะที่บางโรงเรียนไม่ได้มีการจัดการเรียนการสอนแนะแนวที่ชัดเจนแต่จะแทรกลงในช่วงเวลาบางช่วงของการเรียนอย่างช่วงเช้าก่อนเข้าคาบเรียนปกติในการแนะแนวและแนะนำนักเรียนโดยอาจารย์ซึ่งมุ่งให้นักเรียนได้ทบทวนการเรียนของตนเองทั้งเรื่องงาน การเก็บคะแนนและการสอบวัดผลต่างๆเพื่อให้นักเรียนได้พิจารณาความรับผิดชอบมากขึ้นอย่างที่กรณีศึกษาน้องป้อได้ให้ข้อมูลไว้ และแนะแนวยังเป็นส่วนช่วยในการปรับตัวของนักเรียนในช่วงเปลี่ยนผ่านการศึกษาทั้งการเข้าสู่ระดับชั้นเรียนใหม่และการขึ้นศึกษาช่วงมัธยมศึกษาตอนต้นหรือตอนปลายเพื่อให้นักเรียนทราบแนวทางการศึกษาในชั้นเรียนและสามารถตัดสินใจในการเลือกแผนการเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการในการเรียนและการศึกษาต่อของนักเรียน เห็นได้ว่าการเรียนการสอนแนะแนวมีผลต่อมุมมองและการรับรู้ความต้องการทางการศึกษาของนักเรียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ

แนวความคิดการจัดการศึกษาตามปรัชญาพัฒนาการนิยมของการศึกษาที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลางซึ่งนอกเหนือจากการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนแล้วสำคัญต้องให้นักเรียนรับรู้ในความต้องการของตนเองเพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจในการศึกษาทั้งในช่วงของการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อในในระดับอุดมศึกษาหรือในสายวิชาชีพตามความต้องการของปัจเจกนักเรียน นอกเหนือจากนี้การแนะนำในสถาบันการศึกษาบางแห่งสามารถทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงให้ผู้ปกครองและนักเรียนได้แลกเปลี่ยนมุมมองและความต้องการทางการศึกษาอย่างการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นร่วมกับพิจารณาในความพร้อมและความเป็นไปได้เพื่อเป็นอีกหนึ่งการหนุนเสริมให้นักเรียนสามารถบรรลุความต้องการทางการศึกษาอย่างการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้อย่างมั่นคง

2. การแนะนำกับการศึกษาต่อของนักเรียน

จากผลการศึกษาพบว่าแนวทางการแนะนำกับการศึกษาต่อของนักเรียนมีลักษณะสองรูปแบบคือ รูปแบบที่หนึ่ง แนวทางการแนะนำกับการศึกษาต่อของนักเรียนที่สอดคล้องกับรูปแบบการศึกษาของโรงเรียนสายสามัญและโรงเรียนสายอาชีพ และ รูปแบบที่สอง แนวทางการแนะนำกับการศึกษาต่อของนักเรียนที่มุ่งข้ามรูปแบบการศึกษาระหว่างการศึกษาสายสามัญและการศึกษาสายอาชีพ ดังนี้

ในรูปแบบที่หนึ่ง การแนะนำกับการศึกษาต่อของนักเรียนที่สอดคล้องกับรูปแบบการศึกษาโดยพบว่ารูปแบบการศึกษาของโรงเรียนมีผลต่อแนวทางการแนะนำการศึกษาต่อซึ่งโรงเรียนสายสามัญจะมีการแนะนำการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาสายสามัญเป็นหลักซึ่งทางโรงเรียนจะมุ่งให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อมหาวิทยาลัยแก่นักเรียนทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐและของเอกชนโดยมีอาจารย์และฝ่ายแนะนำเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักรวมถึงการเชิญวิทยากรจากภายนอกมากแนะนำนักเรียนทั้งเป็นอาจารย์ ครูสอนพิเศษ รุ่นพี่ที่อยู่ในสถาบันอุดมศึกษาต่างๆมาแนะนำนักเรียน และพบว่าโรงเรียนที่มีรูปแบบการศึกษาสายอาชีพจะมุ่งให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาสายอาชีพเป็นหลักเพื่อให้การศึกษาของนักเรียนมีความต่อเนื่องกันจากประกาศนียบัตรวิชาชีพจนถึงประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงซึ่งจะมีความต่อเนื่องทั้งการได้รับการศึกษา การฝึกฝนทำงานและการสอบวัดระดับความสามารถในสายวิชาชีพโดยเฉพาะเช่นการสอบ Vnet ที่นักเรียนในสายวิชาชีพจะสามารถต่อรองกับการศึกษาต่อได้สะดวกขึ้น ซึ่งการแนะนำการศึกษาต่อของโรงเรียนทั้งสองสายมีการจัดการการแนะนำการศึกษาต่อรวมถึงการนำบุคลากรจากภายนอกเข้ามาโดยมีฝ่ายแนะนำเป็นผู้รับผิดชอบและตัดสินใจหลักซึ่งขึ้นกับนโยบาย งบประมาณจากโรงเรียนและศักยภาพของนักเรียนซึ่งมีความแตกต่างกันในระหว่างโรงเรียนโดยเฉพาะความต่างกันระหว่างโรงเรียนในเมืองใหญ่กับโรงเรียนต่างจังหวัด กล่าวคือ พบว่าในโรงเรียนสายการศึกษาเดียวกันมีการแนะนำการศึกษาต่อของนักเรียนที่ต่างกันซึ่งส่งผลจากความแตกต่างเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ระหว่างโรงเรียนในเมืองใหญ่กับโรงเรียนต่างจังหวัดที่ทำให้การเข้าถึงข้อมูล การได้รับการจัดสรรทรัพยากร

และการได้รับการศึกษาของนักเรียนแตกต่างกันทำให้ศักยภาพของนักเรียนต่างกันซึ่งส่งผลให้ทางโรงเรียนและฝ่ายแนะแนวต้องทำการประเมินความเป็นไปได้ของการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นตามศักยภาพของนักเรียนและตามทรัพยากรของทางโรงเรียน

ในรูปแบบที่สอง การแนะแนวกับการศึกษาต่อของนักเรียนที่มุ่งข้ามรูปแบบการศึกษาระหว่างการศึกษาสายสามัญและการศึกษาสายอาชีพโดยการศึกษาในรูปแบบการแนะแนวการย้ายข้ามรูปแบบการศึกษาจากโรงเรียนการศึกษาสายสามัญสู่โรงเรียนการศึกษาสายอาชีพ โดยพบว่าส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนของรัฐทั้งในเมืองและต่างจังหวัดซึ่งการแนะแนวการศึกษาต่อข้ามสายการศึกษามีส่วนมาจากการตอบรับนโยบายการส่งเสริมการศึกษาต่อสายอาชีพของรัฐ ทั้งมีส่วนจากการประเมินศักยภาพของนักเรียนจากทางโรงเรียนที่มองว่าเหมาะสมและบริบทของการศึกษาในพื้นที่อย่างกรณีศึกษาอาจารย์ตัวแทนโรงเรียนรัฐต่างจังหวัดซึ่งให้ข้อมูลในการศึกษาต่อของนักเรียนในท้องถิ่นซึ่งส่วนใหญ่ศึกษาต่อในสายอาชีพและส่วนหนึ่งไม่ศึกษาต่อมีเพียงส่วนน้อยที่เข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยการแนะแนวจึงต้องเป็นไปตามสภาพบริบททางการศึกษาของนักเรียนในพื้นที่รวมถึงทรัพยากรงบประมาณและแนวทางนโยบายจากโรงเรียนที่ทำให้การแนะแนวมีรูปแบบแนวทางให้นักเรียนข้ามสายการศึกษาจากสายสามัญสู่สายอาชีพให้สอดคล้องกับรูปแบบการประกอบอาชีพในพื้นที่ที่นักเรียนจะสามารถเข้าสู่การทำงานได้หลังจบการศึกษา อย่างไรก็ตามสำหรับโรงเรียนรัฐในเมืองผู้วิจัยพบว่าการแนะแนวศึกษาต่อข้ามสายการศึกษามีส่วนมาจากการประเมินศักยภาพของนักเรียนในโรงเรียนโดยฝ่ายแนะแนวและขึ้นกับทรัพยากรที่ทางโรงเรียนมีและการตอบรับนโยบายจากภาครัฐในลักษณะเดียวกันกับโรงเรียนรัฐต่างจังหวัด แต่พบว่าภายในการประเมินศักยภาพของนักเรียนมีความเหลื่อมล้ำเกิดขึ้นภายในโรงเรียนจากที่กรณีศึกษาน้องไค้ได้เล่าถึงการประเมินความเหมาะสมของการได้รับการแนะแนวการศึกษาต่อของฝ่ายแนะแนวทางโรงเรียนซึ่งแบ่งแยกระหว่างนักเรียนห้องที่มีผลการเรียนดีความประพฤติดีกับนักเรียนห้องที่มีผลการเรียนไม่ดีและความประพฤติไม่ดีซึ่งทางแนะแนวโรงเรียนจัดไว้ร่วมกันและมีการแนะแนวทางการศึกษาต่อที่ต่างกันโดยห้องเรียนที่ทางแนะแนวและโรงเรียนประเมินว่าเป็นห้องเรียนที่นักเรียนมีคุณภาพในผลการเรียนและความประพฤติจะได้รับการแนะแนวการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยในสายสามัญในขณะที่ห้องเรียนซึ่งถูกประเมินว่ามีคุณภาพไม่มากพอจะได้รับการแนะแนวให้ศึกษาต่อสายอาชีพเท่านั้นซึ่งการประเมินในลักษณะนี้ของอาจารย์อยู่บนทัศนคติเชิงลบที่มีต่อการศึกษาสายอาชีพจากที่กรณีศึกษาน้องไค้ดังกล่าวกับผู้วิจัยว่า “ผมจำประโยคหนึ่งของครูได้ว่า พวกเด็กเก(เกเร)ชอบตีรันฟันแทงก็ควรไปต่อช่างกลละเหมาะสมแล้ว” โดยละเลยความต้องการของนักเรียนไม่สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาในปรัชญาพัฒนาการนิยมซึ่งการจัดสรรข้อมูลและแนวทางการศึกษาต่อควรยึดในความต้องการของนักเรียนเป็นสำคัญและต้องส่งเสริมให้ข้อมูลในทุกด้านโดยให้นักเรียนเป็นผู้พิจารณาและตัดสินใจการประเมินศักยภาพของนักเรียนจากกรณีนี้จึงเป็นการประพฤตินานพฤติกรรมนักเรียนมากกว่าการประเมินผ่านความสามารถทางวิชาการหรือความต้องการของนักเรียน

ทั้งผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำระหว่างนักเรียนภายในสถาบันการศึกษาและความเหลื่อมล้ำในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นของนักเรียน

3. บทบาทร่วมของฝ่ายแนะแนว

จากผลการศึกษาพบว่าฝ่ายแนะแนวมีบทบาทร่วมอื่นที่ส่งผลต่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นของนักเรียนโดยพบว่าภายในสถาบันการศึกษาชั้นพื้นฐานบางแห่งฝ่ายแนะแนวมีบทบาทร่วมซึ่งเป็นบทบาทของฝ่ายที่ทำหน้าที่ประเมินและคัดเลือกความเหมาะสมเพื่อการจัดสรรทรัพยากรและการจัดการศึกษาแก่นักเรียน กล่าวคือ สถาบันการศึกษาชั้นพื้นฐานหลายแห่งทั้งของรัฐและเอกชนทั้งอยู่ในพื้นที่เมืองและต่างจังหวัดจะมีการแบ่งระดับของห้องภายในชั้นเรียนและภายในแผนการเรียนนั้นๆ ห้องเรียนจึงถูกแบ่งเป็นประเภทต่างๆ อาทิ ห้องคิง ห้องควีน ห้องพิเศษและห้องธรรมดาทั่วไป การแบ่งระดับดังกล่าวกระทำผ่านผลการศึกษาและผลการสอบของนักเรียนเป็นหลัก ซึ่งพบว่าโรงเรียนบางแห่งฝ่ายแนะแนวมีการให้ความสำคัญและจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาต่างกัน โดยฝ่ายแนะแนวจะมุ่งผลักดันให้ห้องเรียนประเภทห้องคิง ห้องควีนและห้องพิเศษสามารถศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆ ผ่านการแนะนำให้ข้อมูล การจัดและบังคับเลือกรายวิชาสำคัญ การนำบุคลากรจากภายนอกมาแนะแนวจนถึงการส่งต่อนักเรียนสู่มหาวิทยาลัยในคณะสาขาวิชาที่มีการจัดแผนการศึกษาร่วมกันระหว่างโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ซึ่งจากข้อมูลการสัมภาษณ์กรณีศึกษาอาจารย์แนะแนวตัวแทนจากโรงเรียนต่างๆ พบว่าฝ่ายแนะแนวจะมีขั้นตอนต่อห้องเรียนที่คัดสรรไว้นี้ว่าเป็นห้องเรียนที่นักเรียนมีคุณภาพมีความพร้อมและมีศักยภาพเพียงพอสำหรับการผลักดันและส่งเสริมให้สามารถศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาและมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงได้ เพื่อเป็นชื่อเสียงให้แก่โรงเรียนอีกทางหนึ่ง ในขณะที่โรงเรียนบางแห่งซึ่งมีและได้รับทรัพยากรไม่มากทางฝ่ายแนะแนวจะมุ่งผลักดันให้นักเรียนส่วนใหญ่กู้ยืมศึกษาและให้นักเรียนที่แนะแนวคัดเลือกไว้แล้วให้สามารถขอทุนได้ตามที่กรณีศึกษาน้องโพนได้เล่าถึงโรงเรียนของน้องโพนซึ่งเป็นโรงเรียนรัฐในต่างจังหวัดที่แนะแนวจะมีบทบาทในการคัดเลือกนักเรียนที่เหมาะสมสำหรับการขอทุนการศึกษาโดยพิจารณาจากผลการเรียน การทำกิจกรรม สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวให้สอดคล้องกับรูปแบบทุนการศึกษา ดังนั้นนักเรียนที่ทางแนะแนวได้คัดเลือกจะไว้จะได้รับการสนับสนุนแตกต่างกับนักเรียนปกติทั่วไปในขณะที่นักเรียนอื่นซึ่งอาจจะมีสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวค่อนข้างลำบากไม่ต่างจากนักเรียนขอทุนแต่ด้วยนักเรียนอื่นมีผลการเรียนและการทำกิจกรรมที่ต่างกับนักเรียนขอทุนของฝ่ายแนะแนวซึ่งอาจมีความต้องการศึกษาต่อที่สูงขึ้นและต้องการโอกาสทางการศึกษาไม่ต่างกับนักเรียนขอทุนแต่ด้วยการจัดสรรโอกาสที่เหลื่อมล้ำของการคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมกับทุนซึ่งในกรณีนี้คือบทบาทหน้าที่ของฝ่ายแนะแนวซึ่งมีการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษามาจากความเหมาะสมและความคุ้มค่าในการได้รับซึ่งอาจผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมต่อนักเรียนที่มีข้อจำกัดและมีความต้องการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไม่แตกต่างกันแต่มีผลการศึกษา การทำกิจกรรม ความประพฤติผ่านการพิจารณาและการประเมินในศักยภาพและความเหมาะสมจากฝ่ายแนะแนวและทางโรงเรียนที่ต่างกันส่งผลต่อความไม่เท่าเทียมทางโอกาสที่เกิดขึ้นในสถาบันการศึกษา

5.2.3 การประเมินผลการศึกษา

จากผลการศึกษาพบว่าผลการเรียนหรือเกรด (GPAX) มีผลต่อการศึกษาต่อของนักเรียนซึ่งพบว่าการประเมินผลการศึกษาของสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานมีมาตรฐานการประเมินผลการศึกษาขึ้นกับผลงานในเชิงวิชาการจากผลการเรียนและผลการสอบของนักเรียนเป็นหลักและบางส่วนจากการนำคะแนนพฤติกรรมจิตพิสัยมาเป็นส่วนหนึ่งของคะแนนรวม ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าการประเมินผลการศึกษาของสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความแตกต่างกันในบางลักษณะที่ส่งผลต่อโอกาสในการศึกษาต่อของนักเรียน กล่าวคือ โรงเรียนบางแห่งนำผลการเรียนมาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาการเปลี่ยนผ่านช่วงระดับชั้นเรียนของนักเรียนส่งผลให้มีการสลับปรับห้องเรียนใหม่ในทุกชั้นปีเพื่อให้นักเรียนแต่ละห้องอยู่ในระดับผลการศึกษาใกล้เคียงกันซึ่งทำให้นักเรียนที่มีผลการเรียนสูงกระจุกตัวอยู่ในชั้นเรียนเดียวกันที่โรงเรียนนิยมเรียกว่า ห้องคิง และ ห้องควีน อย่างที่กล่าวใน 5.2.2 รวมถึงห้องพิเศษต่างๆที่ทางโรงเรียนคัดนักเรียนตามความพร้อมโดยส่วนหนึ่งใช้ผลการเรียนเป็นการพิจารณา อีกทั้งพบว่ามีการใช้ผลการเรียนในการพิจารณาการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและการเลือกแผนการเรียนของนักเรียนซึ่งพบว่าชั้นเรียนในแต่ละแผนการเรียนก็มีการจัดแบ่งตามผลการเรียนและผลการสอบด้วยเช่นกัน การนำผลการเรียนเป็นเกณฑ์ในการพิจารณานักเรียนจำเป็นต้องมีมาตรฐานการประเมินที่เป็นธรรมแต่จากผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนบางแห่งมีการประเมินผลการเรียนด้วยคะแนนส่วนอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนอย่างที่กรณีศึกษาน้องไค้ได้เล่าถึงการนำคะแนนความประพฤติจิตพิสัยและทัศนคติมาเป็นส่วนหนึ่งของการคำนวณผลการเรียนโดยฝ่ายปกครองของทางโรงเรียนจะแจ้งมาที่อาจารย์ที่ปรึกษาของแต่ละชั้นเรียนเพื่อให้พิจารณาตัดคะแนนนักเรียนที่มีความประพฤติไม่สอดคล้องกับระเบียบความต้องการของโรงเรียนซึ่งส่งผลต่อผลการเรียนภาพรวมหรือเกรด (GPAX) ของนักเรียน โดยสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานจะให้อำนาจแก่อาจารย์ในการพิจารณาและการประเมินผลการเรียนของนักเรียนซึ่งพบว่านอกเหนือจากการประเมินตามมาตรฐานการประเมินในเกณฑ์ที่กำหนดไว้อาจารย์บางโรงเรียนมีการนำอำนาจการประเมินผลการเรียนมาใช้ในการลงโทษนักเรียนอย่างไม่เป็นธรรมอย่างที่กรณีศึกษาน้องนอร์ทได้เล่าถึงประสบการณ์ของการศึกษาในโรงเรียนและกรณีพิพาทในประเด็นระหว่างบุคคลกับอาจารย์ภายในโรงเรียนซึ่งอาจารย์ใช้อำนาจในการประเมินผลการเรียนมาเป็นเครื่องมือลงโทษนักเรียนนอกเหนือจากการพิจารณาในส่วนจิตพิสัยและทัศนคติทางอาจารย์ได้ประเมินผลเรียนรายวิชาที่รับผิดชอบให้นักเรียนติดสถานะไม่ผ่านในรายวิชานั้นซึ่งนักเรียนจะต้องแก้ผลการเรียนกับอาจารย์โดยตรงและให้อาจารย์เป็นผู้แจ้งผลการแก้ผ่านแก่ทางโรงเรียนซึ่งกรณีศึกษาน้องนอร์ทได้เล่าว่าทางอาจารย์ไม่ยอมให้นักเรียนแก้ไขผลการเรียนและทำให้โรงเรียนไม่สามารถออกผลการศึกษาเป็นทางการของการจบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้จนกว่านักเรียนจะผ่านการเรียนซ่อมแบบรวมที่โรงเรียนจัดขึ้นโดยห้ามขาดเรียนและห้ามขาดสอบเพื่อให้นักเรียนที่ติดค้างสถานะสามารถจบการศึกษาได้พร้อมนักเรียนส่วนใหญ่ซึ่งการเรียนซ่อมรวมของโรงเรียนเป็นช่วงเวลาตรงกันกับการสอบเข้ามหาวิทยาลัยของส่วนกลางส่งผลให้กรณีศึกษาน้องนอร์ทไม่สามารถไปสอบในบางรายวิชาได้

และทำให้ขาดคะแนนสอบบางส่วนไปทำให้ประสบปัญหาในการยื่นคะแนนเข้าระบบคัดเลือกกลาง และส่งผลต่อการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของกรณีศึกษา เห็นได้ว่าสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของทั้งรัฐและเอกชนมีเกณฑ์การประเมินผลการเรียนของนักเรียนต่างกันและมีมาตรฐานการประเมินผลการเรียนต่างกัน แต่การประเมินผลการศึกษาของนักเรียนอยู่ภายใต้อำนาจของอาจารย์ผู้สอน ดังนั้นการประเมินผลการเรียนในสถาบันการศึกษาที่มีความแตกต่างเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมได้ส่งผลกระทบต่อผลการเรียนหรือเกรด (GPAX) ของนักเรียนและส่งผลต่อเนื่องถึงการศึกษาต่อที่สูงขึ้นของนักเรียนด้วยเช่นกัน

5.2.4 การสนับสนุนหรือช่วยเหลือ

จากผลการศึกษาพบว่าสถาบันการศึกษาบางแห่งทั้งของรัฐและเอกชนมีการสนับสนุนช่วยเหลือให้นักเรียนให้สามารถเข้าสู่ระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาผ่านการจัดอบรมแนะนำข้อมูลสำคัญของการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นทั้งสายสามัญและสายอาชีพ มีการใช้ทรัพยากรบุคคลทั้งจากภายนอกและภายในเพื่อเป็นวิทยากรถ่ายทอดในสวนที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนแนะแนว และสถานศึกษาบางแห่งมีการจัดเรียนเสริมในเนื้อหาและการสอบทั้งรายวิชาหลักสำคัญและรายวิชาที่นอกเหนือจากการศึกษาในโรงเรียนซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นต่อการยื่นเข้าระบบศึกษาต่อของทั้งสถาบันอุดมศึกษาและส่วนกลางซึ่งการสนับสนุนช่วยเหลือดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนให้สามารถต่อรองกับระบบสอบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาได้อย่างที่กรณีศึกษาน้องมายด์ได้เล่าถึงการจัดติวสอบวิชา Onet ของทางโรงเรียนซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในการสอบสอดคล้องกันกับข้อมูลจากน้องเนมและน้องนอร์ท และการส่งรายชื่อนักเรียนเพื่อเข้าสอบรายวิชา Onet ซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของทางโรงเรียนก็มีส่วนให้นักเรียนสามารถเข้าถึงการสอบได้สะดวกขึ้นรวมทั้งโรงเรียนบางแห่งโดยเฉพาะสถาบันการศึกษายาอาชีพก็ได้มีการจัดติวสอบวิชา Vnet และจัดส่งรายชื่อนักเรียนเพื่อสอบวิชา Vnet เพื่อให้นักเรียนสามารถศึกษาต่อในสายวิชาชีพชั้นสูงได้อย่างที่กรณีศึกษาน้องทัสและน้องฟิล์มได้ให้ข้อมูลไว้

อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาพบว่าการสนับสนุนช่วยเหลือของทางโรงเรียนยังพบความเหลื่อมล้ำโดยเฉพาะความแตกต่างของโรงเรียนของรัฐทั้งในเมืองและต่างจังหวัด กล่าวคือในส่วนของ การติวสอบรายวิชาสำคัญของโรงเรียนรัฐจะมีลักษณะยึดถือในหลักสูตรแบบแผนการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลักซึ่งทำให้การจัดติวสอบจะจัดขึ้นเฉพาะรายวิชาหลักสำคัญพื้นฐานเท่านั้นที่สอดคล้องกับการสอบ Onet ในขณะที่การต่อรองกับระบบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาจำเป็นต้องมีคะแนนจากการสอบอื่นๆร่วมด้วยทั้งวิชา GAT PAT แก้ววิชาสามัญและอื่นๆ ที่ถูกกำหนดและอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกระทรวงอุดมศึกษาซึ่งอยู่นอกเหนือการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการส่งผลให้นักเรียนจากโรงเรียนรัฐบางแห่งไม่สามารถเข้าถึงการสนับสนุนช่วยเหลือในการติวสอบรายวิชาอื่นที่สำคัญผ่านการศึกษาในโรงเรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและต้องไปแสวงหาข้อมูลและการติวสอบจากภายนอกโรงเรียนทั้งการศึกษาผ่านตำราและการกวดวิชาซึ่งล้วนต้องใช้ทุน

ทรัพย์ ในขณะที่โรงเรียนรัฐบางแห่งโดยเฉพาะในต่างจังหวัดจำเป็นต้องพึ่งพิงโรงเรียนอื่นที่มีขนาดใหญ่กว่าซึ่งมีและได้รับทรัพยากรทางการศึกษามากกว่าและมีความพร้อมสูงกว่าในการส่งเสริมสนับสนุนและช่วยเหลือนักเรียนในการศึกษาต่ออย่างที่กรณีศึกษาน้องป๋อได้เล่าถึงโรงเรียนของกรณีศึกษาที่มีความจำเป็นต้องพึ่งพาโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดซึ่งมีความพร้อมมากกว่าและโรงเรียนดังกล่าวได้เปิดโอกาสให้นักเรียนจากโรงเรียนอื่นได้เข้าร่วมกิจกรรมการอบรมและการติวสอบในบางวิชาซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อของนักเรียน เห็นได้ว่าความเหลื่อมล้ำของสถาบันการศึกษาส่งผลต่อการได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือของนักเรียนจากโรงเรียนให้เกิดความต่างขึ้นและส่งผลกระทบต่อกระบวนการต่อรองกับระบบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยและการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียน

5.2.5 สรุปความเหลื่อมล้ำในปัจจัยสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐหรือเอกชน

ปัจจัยสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐและเอกชนมีส่วนส่งผลกระทบต่อการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนโดยมีการจัดการศึกษา การแนะแนว การประเมินผลการศึกษาและการสนับสนุนหรือช่วยเหลือในการศึกษาต่อของนักเรียนที่แตกต่างกันซึ่งขึ้นกับนโยบายทางการศึกษา ทรัพยากรและงบประมาณของแต่ละสถาบันการศึกษาซึ่งมีความต่างกันอันเป็นผลจากความเหลื่อมล้ำทั้งความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ระหว่างโรงเรียนในเมืองและโรงเรียนต่างจังหวัด ความเหลื่อมล้ำเชิงการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนรัฐและโรงเรียนเอกชนและความเหลื่อมล้ำเชิงรูปแบบการศึกษาระหว่างโรงเรียนสายสามัญและโรงเรียนสายอาชีพ ความเหลื่อมล้ำรูปแบบต่างกันภายใต้ความเหลื่อมล้ำในปัจจัยสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานส่งผลกระทบต่อโอกาสทางการศึกษาในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.3 ความเหลื่อมล้ำในปัจจัยระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา

จากการทบทวนวรรณกรรมในการจัดการศึกษากับการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทยเห็นได้ว่าระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษาเป็นส่วนสำคัญของการศึกษาต่อในการศึกษาที่สูงขึ้นซึ่งระบบคัดเลือกในทุกๆระบบจากอดีตถึงปัจจุบันได้ผลิตสร้างและผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนโดยเฉพาะระบบคัดเลือกในระยะหลังยุค Entrance รุ่นสอง เป็นต้นมาซึ่งมีการปรับเปลี่ยนแก้ไขระบบในส่วนต่างๆที่มีส่วนต่อการสร้างปัญหาความเหลื่อมล้ำให้บรรเทาลงโดยยึดในความเท่าเทียมเสมอภาคมากยิ่งขึ้นตามแนวทางการจัดการศึกษาของชาติ อย่างไรก็ตามกลับพบว่าระบบที่ปรับเปลี่ยนใหม่ในทุกครั้งตั้งแต่การเปลี่ยนผ่านจาก Entrance สู่อระบบ Admission และการเปลี่ยนผ่านจากระบบ Admission สู่อระบบ Tcas ซึ่งเป็นระบบที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบันนั้นระบบ Tcas มีการปรับปรุงระบบในทุกๆรุ่นตามปัญหาที่พบหลังจากผ่านการใช้ระบบในแต่ละปีจึงทำให้ระบบ Tcas ตั้งแต่รุ่นปี 61 ปี 62 ปี 63 และปี 64 มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบกฎเกณฑ์

ภายในระบบที่แตกต่างกันในแต่ละรุ่น ซึ่งการปรับเปลี่ยนระบบล้วนส่งผลต่อการต่อรองและการตัดสินใจในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียน อีกทั้ง ภายใต้ระบบคัดเลือกในทุกรุ่นที่ผ่านมา ตั้งแต่มีการปรับเปลี่ยนระบบทั้งระบบ Admission และระบบ Tcas มีการระบุคุณสมบัติและสิ่งที่นักเรียนจำเป็นต้องมีและต้องใช้ในการคัดเลือกเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษา ซึ่งสิ่งและคุณสมบัติดังกล่าว จากผลการศึกษาพบว่ามีความเหลื่อมล้ำที่เชื่อมโยงไปยังความเหลื่อมล้ำในทุนและความเหลื่อมล้ำในการศึกษาขั้นพื้นฐานและส่งผลเนื่องต่อความเหลื่อมล้ำในปัจจุบันการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้จัดแบ่งการนำเสนอเป็นสองส่วนได้แก่ 1. การต่อรองของกรณีศึกษานักเรียนภายใต้ระบบคัดเลือก และ 2. สิ่งที่เป็นต่อการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาในระบบการคัดเลือก ดังนี้

5.3.1 การต่อรองของกรณีศึกษานักเรียนภายใต้ระบบการคัดเลือก

จากผลการศึกษาพบว่ากรณีศึกษานักเรียนทั้งหมด 12 คน มีนักเรียนจำนวน 7 ใน 12 คนที่ตัดสินใจต่อรองกับระบบคัดเลือกโดยเป็นนักเรียนจากในเมืองจำนวน 6 คนและเป็นนักเรียนจากต่างจังหวัดจำนวน 1 คน ซึ่งทำให้เห็นความต่างชัดของการตัดสินใจต่อรองกับระบบระหว่างนักเรียนในเมืองและนักเรียนในต่างจังหวัด โดยพบว่านักเรียนในต่างจังหวัดจากทั้งหมด 5 คนมี 1 คนที่ตัดสินใจต่อรองกับระบบคัดเลือก จากตัวแทนนักเรียนทั้งหมด 12 คนมีนักเรียนตัดสินใจไม่ต่อรองกับระบบจำนวน 5 คนซึ่งภายใน 5 คนเป็นนักเรียนจากต่างจังหวัดถึง 4 คนในขณะที่นักเรียนในเมืองจากทั้งหมด 7 คนมีการเข้าต่อรองกับระบบคัดเลือกถึง 6 คน

จากผลการศึกษาพบว่าในกรณีศึกษานักเรียนที่ตัดสินใจต่อรองกับระบบคัดเลือกจำนวน 7 คนเป็นนักเรียนที่อยู่ในช่วงของระบบคัดเลือกสองระบบคือ ระบบ Admission ในรุ่นปี 60 จำนวน 1 คน และระบบ Tcas ซึ่งอยู่ในรุ่นปี 61 จำนวน 2 คน รุ่นปี 62 จำนวน 2 คน และรุ่นปี 63 จำนวน 2 คน ซึ่งพบว่าภายใต้ระบบคัดเลือกที่ต่างกันหรือระบบคัดเลือกเดียวกันแต่ต่างรุ่นปีซึ่งมีความต่างภายในระบบตามการปรับเปลี่ยนของหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงได้ส่งผลให้นักเรียนกรณีศึกษามีการต่อรองที่แตกต่างกันแต่ประสบกับผลลัพธ์ในลักษณะเดียวกันของการถูกปฏิเสธและคัดออกจากระบบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษา

การต่อรองของนักเรียนภายใต้ระบบการคัดเลือก Admission60

ระบบ Admission60 เป็นระบบแอดมิชชันรุ่นสุดท้ายก่อนการปรับเปลี่ยนระบบใหม่โดยมีกรณีศึกษา น้องไค้ดเป็นกรณีศึกษานักเรียนที่อยู่ภายใต้ระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษา รุ่น Admission60 โดยน้องไค้ดได้ยื่นต่อรองกับระบบคัดเลือกด้วยเกรดที่ไม่สูงมากจากปัญหาภายในโรงเรียนรวมถึงด้วยคะแนนสอบอย่าง Onet ที่ไม่สูงมากจากการต้องเริ่มทำงานเสริมและหารายได้ด้วยตนเองจากปัญหาภายในครอบครัว การยื่นต่อรองกับระบบของน้องไค้ดอยู่ในช่วงของระบบที่มีการจัดการยื่นเข้าโดยส่วนกลางหนึ่งรอบเท่านั้นซึ่งคือการ Admission ที่นักเรียนสามารถเลือกคณะสาขาได้สี่อันดับและมีสิทธิ์ได้อันดับเดียวเท่านั้นโดยนักเรียนต้องพิจารณาให้รอบคอบและเป็นรอบที่มี

การแข่งขันสูงในขณะที่การรับตรงอื่น ๆ อยู่ในอำนาจของแต่ละมหาวิทยาลัยจะจัดการรับนักเรียนทั้งรอบรับตรงก่อนแอดมิชชันและรอบรับตรงหลังแอดมิชชันซึ่งน้องไคด์เล่าว่าไม่ได้สมัครรับตรงก่อนแอดมิชชันเนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในการสมัครทุกแห่งและไม่สามารถชำระได้ทุกแห่งโดยไม่มีค่านอนในผลลัพธ์น้องไคด์จึงเลือกยื่นต่อตรงกับระบบแอดมิชชันจากส่วนกลางรอบเดียวซึ่งภายหลังจากระบบประกาศผลว่าไม่ผ่านการคัดเลือกน้องไคด์ไม่ได้ยื่นรอบหลังตรงหลังแอดเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นคณะสาขาที่มีค่าใช้จ่ายในการเรียนอย่างค่าเทอมและค่าพิเศษอื่น ๆ ก่อนข้างสูงในขณะที่น้องไคด์ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายทางการศึกษาด้วยตนเองจึงเลือกไม่ยื่นรอบรับตรงหลังแอดมิชชันและมีความคิดที่จะลองยื่นใหม่ในปีถัดไปซึ่งน้องไคด์ได้ทำงานและเห็นว่าสามารถทำรายได้จึงยังไม่ตัดสินใจเข้าสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษาตามที่ต้องการแต่ต้น เห็นได้ว่าภายใต้ระบบนี้อาจลดทอนความสามารถในการต่อของนักเรียนซึ่งมีทุนทางเศรษฐกิจและทุนสังคมที่แตกต่างกันส่งผลให้นักเรียนที่มีทุนน้อยกว่าและมีข้อจำกัดมากกว่าไม่สามารถต่อตรงกับระบบคัดเลือกได้

การต่อของนักเรียนภายใต้ระบบการคัดเลือก Tcas61

ภายใต้ระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษาในระบบ Tcas61 มีกรณีศึกษาน้องมายด์และกรณีศึกษาน้องปอที่อยู่ภายใต้ระบบนี้ซึ่งเป็นการปรับใช้ระบบใหม่ในครั้งแรกจากระบบ Admission มาเป็นระบบ Tcas รุ่นแรกที่ได้ปรับเปลี่ยนและรวบรวมการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาเข้ามาอยู่ในระบบกลางเกือบทั้งหมดโดยจัดแบ่งเป็นรอบคัดเลือกต่างๆ 5 รอบหลักซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่จะมุ่งยื่นเข้าในรอบที่สามซึ่งคือรอบรับตรงและรอบที่สี่ซึ่งคือรอบแอดมิชชัน จากระบบแอดมิชชันในรุ่นก่อนจึงปรับมาเป็นส่วนหนึ่งของการรับจากส่วนกลางและมีการบังคับใช้ระบบ Clearing House ในแต่ละรอบของการคัดเลือกทั้งห้ารอบเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนเหลื่อมล้ำของการเข้าอุดมศึกษาของนักเรียนแต่เนื่องด้วยเป็นรูปแบบระบบใหม่ที่ปรับใช้ในปีแรกจึงทำให้รอบการคัดเลือกบางรอบได้ผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำของการเข้าอุดมศึกษาของนักเรียนที่มีต้นทุนและโอกาสต่างกันโดยเฉพาะในรอบที่สามซึ่งเป็นรอบรับตรงโดยระบบได้กำหนดให้นักเรียนมีสิทธิ์เลือกยื่นได้หกอันดับโดยไม่เรียงลำดับและมีสิทธิ์ได้มากกว่าหนึ่งคณะสาขาและมีสิทธิ์ติดได้ทุกอันดับโดยกรณีศึกษาน้องมายด์และกรณีศึกษาน้องปอได้เล่าสอดคล้องกันถึงระบบที่ให้โอกาสแก่ผู้ที่มีคะแนนสูงซึ่งสามารถยื่นและมีโอกาสในการเลือกคณะสาขาที่เข้าได้ตามที่ต้องการหรือสละสิทธิ์ได้เพื่อไปรอบถัดไปแต่ระหว่างตัดสินใจตำแหน่งจะถูกกันไว้ให้กับผู้สอบได้เมื่อเสร็จสิ้นรอบรับตรงจึงเกิดปัญหาที่ว่างจำนวนมากซึ่งระบบที่ปรับใช้ใหม่นี้ไม่ได้รองรับการถ่ายโอนที่นั่งไปยังรอบแอดมิชชันถัดไปและจะให้ผู้ที่ไม่ได้ในรอบรับตรงไปยื่นต่อในรอบแอดมิชชันซึ่งจำนวนที่นั่งเท่าเดิมแต่การแข่งขันสูงขึ้นจากการตกหล่นของนักเรียนในรอบรับตรงทั้งมีบางส่วนที่สละสิทธิ์จากรอบรับตรงมาเพื่อยื่นรอบแอดมิชชันหรือกลุ่มนักเรียนที่มุ่งยื่นรอบแอดมิชชันเพียงรอบเดียวโดยน้องมายด์ได้เล่าถึงสาเหตุของการกวาดที่นั่งจากกลุ่มนักเรียนที่มีคะแนนสูงโดยเกิดจากระบบได้ให้นักเรียนที่ต้องการยื่นเข้าสายวิชาชีพแพทย์สามารถยื่นแยกส่วนจากรอบรับตรงได้แต่สามารถยื่นรอบรับตรงหกอันดับได้ด้วย กล่าวคือ นักเรียนที่ต้องการยื่นสายวิชาชีพทางการแพทย์จะมีสิทธิ์ยื่นคณะสาขาในสายทางการแพทย์ได้สี่อันดับไม่รวมกับการรับตรงปกติและ

สามารถนำคะแนนที่มีมายื่นในรอบรับตรงหกอันดับได้ถ้าต้องการตั้งนั้นนักเรียนที่ประสงค์ยื่นสายทางการแพทย์แต่มีคะแนนที่ได้สอบไว้จะมีโอกาสยื่นในรอบรับตรงนี้ได้ถึงสิบอันดับและมีสิทธิ์ติดได้ทุกอันดับที่เลือกหรือเป็นที่มาของคำว่ากำกวมที่นิ่งตามที่กรณีศึกษาน้องปอได้เล่าไว้ซึ่งขณะนั้นระบบได้แก้ปัญหาโดยจัดการรับตรงซ่อมขึ้นแต่ใช้รูปแบบและเกณฑ์การรับเดียวกันกับรอบรับตรงปกติซึ่งประสบปัญหานักเรียนตกหล่นเป็นจำนวนมากโดยนำที่นิ่งตกค้างมารับนักเรียนเพิ่มในรอบรับตรงซ่อมก่อนที่จะไปสู่ระบบแอดมิชชันรอบถัดไป นักเรียนที่อยู่ใต้ระบบใหม่ในช่วงเวลานั้นจึงเผชิญกับความไม่เสถียรของระบบรวมถึงการกำหนดรูปแบบและเกณฑ์การคัดเลือกที่ไม่เป็นธรรมกับนักเรียนที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างนักเรียนขึ้น

การต่อรองของนักเรียนภายใต้ระบบการคัดเลือก Tcas62

ภายใต้ระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษา Tcas62 มีกรณีศึกษาน้องดากับกรณีศึกษาน้องกุกอยู่ในช่วงของระบบรุ่นปี62นี้ โดยระบบ Tcas62 ได้ปรับเกณฑ์ใหม่บางส่วนจากปัญหาความเหลื่อมล้ำของนักเรียนจากปัญหานักเรียนตกหล่นและความซ้ำซ้อนจากการกันที่นิ่งที่เกิดขึ้นจึงได้ปรับให้รอบรับตรงนักเรียนมีสิทธิ์ยื่นได้สูงสุดหกอันดับแต่มีสิทธิ์ได้ที่นั่งอันดับเดียวเท่านั้น และแยกส่วนการรับตรงของนักเรียนสายวิชาชีพทางการแพทย์โดยเฉพาะเพื่อลดความซ้ำซ้อนและความเหลื่อมล้ำลง อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาพบว่าระบบนี้ยังมีความแตกต่างของรอบการคัดเลือกซึ่งได้กำหนดเกณฑ์การยื่นจากประเภทการสอบที่แตกต่างกันซึ่งทำให้นักเรียนที่ไม่มีผลคะแนนการสอบบางประเภทไม่สามารถยื่นในบางรอบการคัดเลือกได้ กล่าวคือ ในระบบ Tcas62 มีรอบรับตรงและรอบแอดมิชชันเช่นเดียวกับกับระบบ Tcas61 แต่รอบทั้งสองใช้คะแนนจากการสอบที่แตกต่างกันโดยรอบรับตรงจะใช้คะแนนจากการสอบแก้วิชาสามัญเป็นหลักร่วมกับ GATและPAT ในบางคณะสาขาวิชาและเกรดซึ่งในรอบนี้ GAT PAT และเกรดบางคณะสาขาจะใช้เป็นเกณฑ์ขั้นต่ำเพื่อคัดคุณสมบัติของผู้ยื่นแต่ไม่นำมาคำนวณคะแนนที่ใช้ยื่นทำให้คะแนนส่วนใหญ่ที่ใช้คำนวณมาจากแก้วิชาสามัญ ในขณะที่รอบแอดมิชชันจะใช้คะแนนจาก Onet และเกรดเป็นหลักโดยทั้งสองรวมเป็นห้าสิบเปอร์เซ็นต์ของคะแนนทั้งหมดและใช้คะแนน GAT และ PAT อีกห้าสิบเปอร์เซ็นต์ตามแต่คณะสาขาจะกำหนดคะแนนจากรายวิชาและสัดส่วนที่ต้องการแต่จะไม่ใช้แก้วิชาสามัญมาคำนวณหรือเป็นเกณฑ์ในรอบนี้ จากการกำหนดคะแนนจากรายวิชาที่ต่างกันของรอบคัดเลือกส่งผลต่อนักเรียนซึ่งมีคะแนนจากการสอบในรายวิชาไม่ครบอย่างกรณีศึกษาน้องดาที่ไม่มีคะแนนแก้วิชาสามัญอันเกิดจากความสับสนจากความซ้ำซ้อนของรายวิชาสอบระหว่างรายวิชาของ Onet กับรายวิชาของแก้วิชาสามัญซึ่งสอบในวิชาหลักแบบเดียวกันทำให้นักเรียนเกิดความสับสนในความซ้ำซ้อนของรูปแบบการสอบจึงทำให้นักเรียนน้องดาไม่ได้สอบรายวิชาแก้วิชาสามัญทำให้น้องดาไม่สามารถยื่นคะแนนในรอบรับตรงได้น้องดาจึงมีโอกาสยื่นในรอบแอดมิชชันเป็นหลัก ในลักษณะเดียวกันกับกรณีศึกษาน้องกุกซึ่งไม่มีคะแนนสอบวิชา Onet อันเกิดจากการศึกษาในสายอาชีพที่ไม่ได้จัดสอบรายวิชา Onet แก่นักเรียนแต่น้องกุกได้ไปสมัครสอบในรายวิชาที่จำเป็นต้องใช้ยื่นเข้าระบบน้องกุกจึงมีโอกาสในรอบรับตรงเป็นหลักแต่ด้วยข้อจำกัดบางประการอาทิ ประเด็นปัญหาเรื่องสุขภาพที่ทำให้

ผู้ปกครองต้องการให้ศึกษาในพื้นที่ที่อยู่อาศัยและทำงานเพื่อให้สามารถดูแลกรณีศึกษาได้รวมถึงข้อจำกัดต่างๆทำให้นักศึกษาไม่สามารถยื่นเลือกอันดับได้ครบทั้งหกอันดับ โอกาสที่น้อยลงจึงทำให้นักศึกษานักศึกษาไม่สามารถต่อรองกับระบบได้ เห็นได้ว่ากรณีศึกษาถูกลดทอนโอกาสจากความซ้ำซ้อนและรูปแบบของระบบที่สร้างความสับสนและการกำหนดคะแนนจากรายวิชาที่แตกต่างกันโดยนักเรียนที่สามารถเข้าถึงการสอบทุกรูปแบบมีโอกาสมากกว่าในขณะที่นักเรียนบางส่วนตกหล่นในบางการสอบการขาดคะแนนในบางรายวิชาทำให้นักเรียนไม่สามารถยื่นต่อรองกับรอบคัดเลือกของระบบได้ทั้งหมดและระบบได้ละเลยข้อจำกัดของปัจเจกที่แตกต่างกันซึ่งข้อจำกัดบางประการได้ส่งผลกระทบต่อการต่อรองกับระบบคัดเลือกทำให้โอกาสของการเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษาของนักเรียนถูกลดทอนลง

การต่อรองของนักเรียนภายใต้ระบบการคัดเลือก Tcas63

ภายใต้ระบบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษา Tcas63 มีกรณีศึกษาน้องทัสกับกรณีศึกษาน้องนอร์ท อยู่ในช่วงของระบบรุ่นปี 63 ซึ่งระบบ Tcas63 เป็นระบบที่มีความใกล้เคียงกับระบบ Tcas62 โดยจัดรอบการรับทั้งหมดห้ารอบและมีเกณฑ์การรับในรอบรับตรงและรอบแอดมิชชันใกล้เคียงกัน โดยรอบรับตรงนักเรียนสามารถยื่นได้หกอันดับและรอบแอดมิชชันสามารถยื่นได้สี่อันดับซึ่งมีสิทธิ์ติดได้หนึ่งแห่งในแต่ละรอบเท่านั้นและจะต้องตัดสินใจเพื่อ Clearing House ก่อนเข้าสู่การยื่นรอบถัดไป ซึ่งระบบ Tcas63 นี้ได้ปรับสัดส่วนจำนวนที่นั่งแตกต่างจากปีก่อนให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และความต้องการของนักเรียนมากขึ้น ภายใต้ระบบนี้นักเรียนที่สามารถยื่นอันดับได้ทุกอันดับทั้งในรอบรับตรงและรอบแอดมิชชันย่อมมีโอกาสมากกว่านักเรียนที่มีข้อจำกัดในความพร้อมที่ส่งผลต่อโอกาสในการยื่นอันดับอย่างกรณีศึกษาน้องทัสที่มีข้อจำกัดในทุนทางเศรษฐกิจส่งผลให้ไม่สามารถเลือกอันดับได้ทั้งหมดตามที่ต้องการด้วยเรื่องค่าใช้จ่ายที่มากขึ้นรวมถึงการพิจารณาในตัวเลือกซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาไปถึงค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษาซึ่งลดทอนโอกาสการศึกษาต่ออุดมศึกษาของกรณีศึกษา รวมถึงระบบที่ยังใช้รูปแบบเกณฑ์การใช้คะแนนไม่ต่างจากรุ่นที่ผ่านมาซึ่งมีความซ้ำซ้อนและแยกส่วนระหว่างรอบรับตรงและรอบแอดมิชชันในการใช้คะแนนจากการสอบบางรายวิชาที่แตกต่างกันซึ่งทำให้นักเรียนที่ตกหล่นการสอบในบางรายวิชาไม่สามารถยื่นต่อรองกับระบบได้ในบางรอบอย่างกรณีศึกษาน้องนอร์ทที่มีความใกล้เคียงกับกรณีศึกษาน้องดาใน Tcas รุ่นปี 62 ที่ตกหล่นการสอบแก้วิชาสามัญจึงทำให้ไม่สามารถยื่นต่อรองกับระบบในรอบรับตรงได้กรณีศึกษาจึงถูกลดทอนโอกาสให้สามารถยื่นได้ในรอบแอดมิชชันและรอบพิเศษอื่นๆที่ไม่ใช่แก้วิชาสามัญเท่านั้นโดยในรอบแอดมิชชันเป็นรอบที่ใช้สัดส่วนจากคะแนน GAT PAT ค่อนข้างสูงโดยเฉพาะบางคณะสาขาที่กำหนดสัดส่วนของคะแนนจากวิชา PAT ค่อนข้างสูงซึ่งเป็นวิชาที่ต้องใช้ทักษะการทำข้อสอบสูงเนื่องจากเป็นวิชาเฉพาะและเป็นวิชาที่ใช้เนื้อหาออกสอบนอกเหนือและแตกต่างจากการศึกษาในห้องเรียนดังนั้นนักเรียนที่สามารถเข้าถึงการทำข้อสอบ GAT PAT ย่อมมีโอกาสมากกว่าในระบบนี้ในขณะที่กรณีศึกษาน้องนอร์ทแม้มีคะแนนจากเกรดเฉลี่ยสะสมและวิชา ONET ค่อนข้างดีแต่มีคะแนนจากวิชา GAT PAT ไม่สูงมากเนื่องจากเข้าถึงการทำข้อสอบไม่มากและคาดการณ์ในการใช้เนื้อหาจากการศึกษาในห้องเรียนเพื่อใช้ในการสอบในขณะที่การสอบวิชา PAT เป็นเนื้อหาที่อยู่นอกเหนือจาก

การศึกษาในห้องเรียนเกือบทั้งหมดซึ่งในการยื่นรอบแอดมิชชันที่ใช้สัดส่วนจากคะแนนจากส่วนนี้ค่อนข้างมากในขณะที่กรณีศึกษามีคะแนนไม่สูงมากทำให้คะแนนในภาพรวมที่ใช้ยื่นไม่สูงพอส่งผลให้กรณีศึกษาได้รับการคัดออกจากระบบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษา

5.3.2 ความเหลื่อมล้ำในองค์ประกอบที่ใช้ยื่นต่อรองกับระบบคัดเลือก

จากผลการศึกษาและการต่อรองของกรณีศึกษานักเรียนภายใต้ระบบคัดเลือกใน 5.3.1 พบความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในองค์ประกอบที่ใช้ยื่นต่อรองกับระบบคัดเลือกด้วยกัน 3 องค์ประกอบได้แก่ ผลการศึกษา ผลคะแนนสอบ และการเลือกอันดับและการชำระค่าธรรมเนียม ดังนี้

ในผลการศึกษาหรือเกรดเฉลี่ยสะสมของนักเรียนเป็นองค์ประกอบที่ระบบใช้ในลักษณะทั้งเป็นเกณฑ์กำหนดคุณสมบัติและรวมคำนวณในคะแนนรวมซึ่งกรณีศึกษานักเรียนส่วนใหญ่ที่ยื่นต่อรองกับระบบคัดเลือกประสบข้อจำกัดในเรื่องเกรดเฉลี่ยสะสมซึ่งการประเมินผลการศึกษาที่มีมาตรฐานวิธีการที่แตกต่างกันในสถาบันการศึกษาซึ่งทำให้กรณีศึกษาบางรายได้รับการประเมินเกรดที่ไม่เป็นธรรมจากสถาบันการศึกษาชั้นพื้นฐานจึงประสบข้อจำกัดเมื่อระบบนำเกรดเป็นตัวชี้วัดเพื่อทำการคัดเลือก

ในผลคะแนนสอบจากรายวิชาต่างๆทั้ง ONET GAT PAT แก่วิชาสามัญและอื่นๆ เป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของการยื่นต่อรองกับระบบคัดเลือกซึ่งเห็นได้ว่าการสอบหลายวิชามีความซ้ำซ้อน แยกส่วน และอยู่นอกเหนือเนื้อหาจากการศึกษาในห้องเรียนซึ่งส่งผลให้นักเรียนมีความสับสนและนักเรียนที่เข้าถึงการติวสอบและการสอบได้น้อยกว่ามีผลคะแนนสอบไม่สูงมากหรือรวมถึงนักเรียนที่ตกหล่นในบางการสอบได้ถูกกลทอนโอกาสทางการศึกษาลงจากเกณฑ์ความต้องการเชิงบังคับในผลคะแนนจากการสอบต่างๆของระบบคัดเลือก

ในการเลือกอันดับและการชำระค่าธรรมเนียมเป็นองค์ประกอบที่เชื่อมโยงกับปัจจัยในทุนทั้งทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมซึ่งการเลือกอันดับมีค่าใช้จ่ายในทุกอันดับที่เลือกซึ่งส่งผลต่อโอกาสที่มากกว่าในขณะที่กรณีศึกษาซึ่งมีข้อจำกัดในทุนทำให้ไม่สามารถเลือกอันดับและชำระค่าธรรมเนียมได้ในการเลือกทุกอันดับเพื่อซื้อโอกาสเนื่องจากการแบกรับค่าใช้จ่ายจากการสอบต่างๆและการศึกษาเพิ่มเติมนอกห้องเรียนซึ่งนักเรียนจำเป็นต้องแสวงหาในกรณีที่สถาบันการศึกษาไม่สามารถสนับสนุนในส่วนนี้ได้ รวมถึงข้อจำกัดในทุนที่ส่งผลต่อการพิจารณาในค่าใช้จ่ายต่อเนื่องทางการศึกษาทั้งค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายอื่นๆข้อจำกัดดังกล่าวได้ลดทอนโอกาสทางการศึกษาต่อของนักเรียนและส่งผลให้นักเรียนไม่สามารถศึกษาต่อตามความต้องการของปัจเจกได้

5.3.3 สรุปลความเหลื่อมล้ำในปัจจัยระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา

ปัจจัยระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษามีส่วนสำคัญต่อโอกาสทางการศึกษาต่อที่สูงขึ้นของนักเรียนจากการคัดเลือกตามรูปแบบระบบเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ซึ่งทั้งระบบคัดเลือกรูปแบบ

Admission หรือ Tcas ในแต่ละรุ่นปีซึ่งเห็นได้ว่าผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงอย่างนักเรียนไม่สามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดหรือแสดงความคิดเห็นหรือความต้องการของปัจเจก ร่วมกับการก่อสร้างระบบคัดเลือก รวมถึงไม่มีอำนาจในการร่วมออกแบบระบบในทุกการเปลี่ยนผ่านของระบบจึงใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพเพื่อปรับเปลี่ยนแก้ไขในรุ่นระบบถัดไปในขณะที่ปัญหาดังกล่าวจากระบบได้ผลิตสร้างนักเรียนตกหล่นจำนวนไม่น้อยอย่างกรณีศึกษาของงานศึกษานี้ รวมถึงความเหลื่อมล้ำในองค์ประกอบที่ระบบกำหนดขึ้นทั้งผลการศึกษา ผลคะแนนสอบและการเลือกอันดับและชำระค่าธรรมเนียมเป็นความจำเป็นเชิงบังคับที่ระบบต้องการจากนักเรียนอย่างเท่าเทียมภายใต้กติกาเดียวกันของแต่ละระบบซึ่งจากส่วนทบทวนวรรณกรรมเห็นได้ว่าการจัดการระบบคัดเลือกอยู่บนมโนทัศน์เรื่องความร่วมมือเป็นหลักโดยการศึกษาที่สูงขึ้นกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานถือเป็นภาระความรับผิดชอบโดยตรงของปัจเจกนักเรียนและผู้ปกครองที่ต้องมีความพร้อมในทุกด้านเพื่อการศึกษาต่อที่สูงขึ้นของนักเรียน มโนทัศน์ดังกล่าวอยู่บนฐานของความเท่าเทียมภายใต้ระบบกติกาเดียวกันแต่ไม่เป็นธรรมต่อนักเรียนที่ได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำในปัจจุบันทั้งทุนเศรษฐกิจ ทุนทางสังคมและปัจจัยสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลให้กรณีศึกษานักเรียนมีต้นทุนที่แตกต่างและได้เข้าต่อรองกับระบบคัดเลือกในจุดที่ไม่เท่าเทียมกับนักเรียนที่ประสบกับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำน้อยกว่าหรือมีต้นทุนมากกว่า แม้ภายใต้ระบบคัดเลือกเดียวกันแต่จากผลการศึกษาเห็นว่าปัจเจกนักเรียนมิได้อยู่บนจุดเริ่มต้นเดียวกันความเหลื่อมล้ำได้สร้างข้อจำกัดบางประการรวมทั้งระบบคัดเลือกที่กำหนดรูปแบบเกณฑ์กติกาเพื่อคัดเลือกปัจเจกที่มีความพร้อมมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้มีอำนาจกำหนดระบบคัดเลือกซึ่งได้ลดทอนโอกาสทางการศึกษาต่อที่สูงขึ้นและส่งผลให้ปัจเจกนักเรียนอย่างกรณีศึกษาในงานศึกษานี้ถูกระบบคัดออกและไม่สามารถต่อรองกับระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษาได้อย่างเป็นธรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.4 ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย

5.4.1 ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำภายใต้แนวคิดและปรากฏการณ์

จากผลการศึกษาในตัวแปรสามปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทยได้แก่ ปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม ปัจจัยสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐและเอกชน และ ปัจจัยระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา โดยพบว่า ปัจจัยหลักความเหลื่อมล้ำในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนล้วนเป็นปัจจัยภายนอกที่แวดล้อมและกระทำต่อปัจเจกในลักษณะลดทอนสมรรถภาพในการต่อรองและการตัดสินใจในการศึกษาต่อของปัจเจกนักเรียนตามกรอบแนวคิดความเหลื่อมล้ำแนวสมรรถภาพมนุษย์ซึ่งทำให้นักเรียนสูญเสียโอกาสทางโอกาสทางการศึกษาจนนำไปสู่ผลกระทบตามมา โดยปัจจัยแต่ละด้านสามารถเชื่อมโยงกันเป็นลำดับ โดยมีปัจจัยด้านทุนทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักตั้งต้นของการผลิตปัจเจกนักเรียนที่มีความเหลื่อมล้ำ

ในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมติดตัวมาแต่กำเนิดภายใต้สถานะครอบครัว สภาพแวดล้อม สถานภาพทางเศรษฐกิจ บริบทเชิงพื้นที่ การเข้าถึงโอกาสรวมถึงทัศนคติร่วมในชุมชนภูมิลำเนาที่แตกต่างกันซึ่งทำให้ปัจเจกเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานและเข้าถึงการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาที่ต่างกัน ภายใต้การได้รับการศึกษาที่ต่างกันส่วนหนึ่งเป็นผลจากความเหลื่อมล้ำในปัจจุบัน สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐและเอกชนซึ่งมีความแตกต่างเหลื่อมล้ำทั้งรูปแบบการจัดการศึกษา แผนการเรียน การจัดการเรียนการสอน การแนะแนวการศึกษาต่อ รวมถึงมาตรฐานการประเมินผลการศึกษาและการสนับสนุนช่วยเหลือจากสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานยิ่งส่งผลต่อสมรรถภาพในการต่อรองกับระบบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาของปัจเจกซึ่งเป็นระบบที่ประกอบสร้างบนฐานมโนทัศน์เรื่องความพร้อมในด้านทุนและด้านความสามารถด้วยถือเป็นการศึกษาทางเลือกโดยทำการคัดกรองปัจเจกผ่านองค์ประกอบและคุณสมบัติที่ต้องใช้ในการยื่นเข้าต่อรองกับระบบ ดังนั้นปัจเจกที่อยู่ภายใต้ความเหลื่อมล้ำในปัจจุบันทุนทางเศรษฐกิจและสังคมและปัจจัยสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานและต้องเข้าต่อรองกับระบบที่ผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำซ่อนอยู่ภายใต้ความเท่าเทียมบนเกณฑ์กติกาเดียวกันแต่ไม่เป็นธรรมต่อปัจเจก ทำให้ปัจเจกนักเรียนไม่สามารถเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาได้ทั้งเกิดการตกหล่น ถูกคัดออกจากระบบ หรือตัดสินใจไม่ต่อรองกับระบบตั้งแต่ต้นและไม่ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาและออกจากระบบการศึกษาไป ด้วยเป็นเหตุจากความเหลื่อมล้ำในแต่ละปัจจัยหลักภายนอกที่ลดทอนสมรรถภาพในการต่อรองและการตัดสินใจกับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของนักเรียนจนนำไปสู่ผลกระทบต่อนักเรียน ดังนี้

จากผลการวิจัยพบว่ามีผลกระทบต่อโอกาสของนักเรียนสองด้าน ได้แก่ 1. โอกาสด้านการศึกษา 2. โอกาสด้านเศรษฐกิจ โดยมีผลการวิจัยดังนี้

1. โอกาสด้านการศึกษา ผลการวิจัย พบว่า ความเหลื่อมล้ำได้ส่งผลกระทบต่อกรณีศึกษานักเรียนที่ตัดสินใจต่อรองกับระบบคัดเลือกด้วยต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาแต่ไม่สามารถต่อรองกับระบบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาได้ ด้วยองค์ประกอบที่ต้องใช้ยื่นต่อรองกับระบบไม่ผ่านเกณฑ์ตามที่ระบบกำหนดไว้ รวมถึงข้อจำกัดที่ทำให้ไม่สามารถยื่นเข้าต่อรองกับรอบคัดเลือกภายในระบบได้ถูกรวบจึงถูกคัดกรองให้ออกจากระบบและกรณีศึกษานักเรียนนี้ไม่สามารถเข้าศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนหรือยื่นต่อรองกับรอบรับตรงอิสระของแต่ละมหาวิทยาลัยได้ ความเหลื่อมล้ำจึงส่งผลกระทบในลักษณะลดทอนโอกาสด้านการศึกษาของนักเรียนทำให้นักเรียนไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาได้ตามที่ต้องการ

2. โอกาสด้านเศรษฐกิจ ผลการวิจัย พบว่า ความเหลื่อมล้ำได้ส่งผลกระทบต่อกรณีศึกษานักเรียนที่ตัดสินใจไม่ศึกษาต่ออุดมศึกษาซึ่งเป็นนักเรียนที่มีข้อจำกัดในทุนทางเศรษฐกิจ โดยมีความจำเป็นต้องหารายได้พิเศษระหว่างเรียนเพื่อหนุนเสริมสถานะครอบครัวและภาระทางการศึกษา และด้วยข้อจำกัดทางเศรษฐกิจทำให้ไม่สามารถศึกษาต่อได้ตามความต้องการซึ่งพบกรณีศึกษาที่มีความจำเป็นต้องสะสมทุนไว้เพื่อส่งต่อให้กับตัวแทนของครอบครัวเพื่อการศึกษาต่อแทนตนเองโดย

ได้ตัดสินใจออกจากระบบการศึกษาเพื่อเข้าสู่ระบบการทำงานเต็มตัวด้วยวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งส่งผลต่อตัวเลือกทางอาชีพของกรณีศึกษาซึ่งพบว่าส่วนใหญ่ทำงานเป็นแรงงานในระบบโดยอยู่ในร้านอาหาร สถานีบริการน้ำมัน ร้านกาแฟ เกษตรกรรม และก่อสร้าง โดยบางรายจำเป็นต้องเลือกอาชีพตามที่มีสมาชิกในครอบครัวทำอยู่และไม่สามารถเลือกตามที่ต้องการได้ ทำให้รายได้ที่ได้รับเพียงพอสำหรับการดำรงชีพแต่ยังไม่เพียงพอสำหรับการศึกษาต่อที่สูงขึ้นและการเลื่อนขั้นทางสังคม ความเหลื่อมล้ำจึงส่งผลต่อโอกาสด้านเศรษฐกิจโดยลดทอนโอกาสในการแสวงหารายได้ซึ่งเป็นผลจากการเข้าไม่ถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ส่งผลต่อการรองรับรายได้และการประกอบอาชีพของกรณีศึกษา

5.4.2 ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำในมิติเชิงลึก

5.4.2.1 ผลกระทบในค่านิยมการศึกษาต่ออุดมศึกษากับโอกาสในอนาคต

โครงสร้างทางสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำในมิติต่างๆล้วนส่งผลกระทบต่อลักษณะที่สัมพันธ์โยงใยโดยเฉพาะสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำและมีได้ทำให้ผู้คนในสังคมหรือผู้ที่กำลังศึกษาในคณะสาขาวิชาต่างๆรับรู้หรือมีความรู้สึกที่ทุกอาชีพสามารถศึกษา มีคุณค่า และสามารถนำไปประกอบสัมมาอาชีพที่สามารถแสวงหารายได้ที่มั่นคง ด้วยความเหลื่อมล้ำที่ฝังรากลึกซึ่งทำให้สังคมให้คุณค่ากับบางอาชีพ ทั้งเรื่องรายได้และความมั่นคงรวมถึงการให้คุณค่าที่แปลงสภาพไปสู่ค่านิยมทางสังคมที่มีต่อบางสาขาวิชาบางอาชีพเท่านั้นโดยเฉพาะในสายวิชาชีพที่มีลักษณะทางอาชีพที่ชัดเจน รวมถึงความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและต่างจังหวัดซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาและคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาและค่านิยมของการเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยในเมืองที่มีชื่อเสียงผนวกกับค่านิยมทางสาขาวิชาอาชีพ ทำให้การเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของนักเรียนมีอัตราการแข่งขันและความต้องการกระจุกตัวอยู่ในบางแห่งโดยไม่กระจายเฉลี่ยออกไปตามมหาวิทยาลัยต่างๆที่ยังมีที่นั่งว่างและต้องการรับผู้เข้าศึกษาซึ่งทำให้หลังกระบวนการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระบบแอดมิชชันหรือ TCAS นั้นมีปริมาณของที่นั่งว่างอยู่ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาในกระบวนการรับเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาที่พบว่าตัวระบบเองก็มีส่วนต่อการผลิตซ้ำที่นั่งว่างและการกีดกันที่นั่งของนักเรียนและการยืนยันหรือสละสิทธิ์หรือไม่ต้องการสิทธิ์โดยเกินความจำเป็นของนักเรียนบางกลุ่มสร้างความเหลื่อมล้ำระหว่างนักเรียนขึ้นเมื่อผนวกรวมกับการแข่งขันที่กระจุกตัวยิ่งนำไปสู่ผลลัพธ์ของการไม่สามารถเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษาได้ของนักเรียนบางส่วนเช่นกรณีศึกษาของงานศึกษานี้เป็นต้น ซึ่งนักเรียนกรณีศึกษาของงานศึกษานี้ได้อยู่ภายใต้ระบบการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาและการแข่งขันที่เห็นได้ว่าการกรณีศึกษา มีการเลือกคณะสาขาวิชาและมหาวิทยาลัยรวมถึงบริบทเชิงพื้นที่ของสถานศึกษาที่มีความต้องการเข้ามาศึกษาในเมืองของนักเรียนต่างจังหวัดและนักเรียนในเมืองที่ต้องการศึกษาต่อในเมืองเช่นกันซึ่งเห็นภาพชัดของค่านิยมการศึกษาต่อมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงในเมืองที่ยังคงทำงานและผลิตซ้ำอยู่ในสังคม ซึ่งงานศึกษานี้จะเห็นได้ว่านักเรียนที่อยู่ภายใต้ระบบการคัดเลือกและการทำงานของค่านิยมทางสังคมเมื่ออยู่ภายใต้การแข่งขันแล้วนักเรียนเหล่านี้จะไม่สามารถรองรับกับระบบ

คัดเลือกและการแข่งขันได้หรือมีประสิทธิภาพในการต่อรองกับการแข่งขันในระบบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาที่ต่ำกว่านักเรียนบางกลุ่มที่มีทุนและมีความได้เปรียบหลายประการซึ่งได้มาก่อนการเข้าสู่การแข่งขัน อาทิ ความแตกต่างของการได้รับการศึกษาในสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความแตกต่างในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมของตนเองและครอบครัว รวมถึงความแตกต่างของการวางแผนการยื่นเข้าแข่งขันในระบบซึ่งเห็นได้ชัดว่านักเรียนกรณีศึกษาของงานศึกษานี้มีปัญหาของการวางแผนต่อรองกับระบบคัดเลือกเข้าทั้งเรื่องการยื่นคะแนน การสอบ และการเลือกอันดับ ซึ่งเกิดจากการศึกษาในสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งคุณภาพการศึกษา การแนะแนว การช่วยเหลือ ซึ่งเห็นได้ว่าแต่ละสถานศึกษามีความแตกต่างกันโดยเฉพาะระบบการแนะแนวซึ่งโดยปกติต้องให้ข้อมูลการวางแผนการศึกษาต่อแก่นักเรียนตามความต้องการของนักเรียนแต่เห็นได้ว่ามิใช่ทุกสถานศึกษาที่จะสามารถสนับสนุนในส่วนนี้ต่อนักเรียนได้อย่างมีคุณภาพซึ่งเป็นผลมาจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในมิติความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายโอกาส ความเหลื่อมล้ำในทรัพยากรที่ได้รับระหว่างสถานศึกษาในเมืองและต่างจังหวัดรวมถึงทุนและนโยบายภายในต่างๆ ซึ่งส่งผลให้นักเรียนมีปัญหาในการวางแผนการศึกษาต่อและการเข้าถึงข้อมูลซึ่งแม้ในปัจจุบันจะมีคลังข้อมูลช่วยเหลือด้านการวางแผนของนักเรียนในโลกออนไลน์แต่สำหรับนักเรียนที่หวังพึ่งการศึกษาในโรงเรียนและนักเรียนที่มีข้อจำกัดในการวางแผนการศึกษาต่อและข้อจำกัดในชีวิตซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้เวลาส่วนใหญ่เพื่อจัดการกับข้อจำกัดในชีวิตโดยเฉพาะข้อจำกัดทางทุนเศรษฐกิจผนวกกับความเหลื่อมล้ำในการได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการศึกษาต่อยิ่งส่งผลให้นักเรียนเหล่านี้ไม่สามารถวางแผนการศึกษาต่อและการยื่นต่อรองกับระบบคัดเลือกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่รัดกุมรอบคอบและไม่มี ความละเอียดในรายละเอียดของเกณฑ์ภายในระบบหรือเกณฑ์ของสถานศึกษาที่กำหนดไว้ในระบบซึ่งในประเด็นนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลจากความบกพร่องของครอบครัวและผู้ปกครองที่ไม่สามารถให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือด้านข้อมูลและการวางแผนของนักเรียนกรณีศึกษาได้แต่ยังคงมีอิทธิพลในการเสนอหรือส่งต่อการเลือกคณะสาขาวิชาต่อนักเรียนหรือแม้แต่ส่งต่อการตัดสินใจการศึกษาต่อหรือไม่ศึกษาต่อของนักเรียนโดยเฉพาะครอบครัวที่นักเรียนยังต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจอยู่ จึงมีการพบกรณีศึกษาที่ต้องการหลุดพ้นจากการครอบงำของครอบครัวโดยการออกมาตั้งตัวเองซึ่งกรณีศึกษาเหล่านี้จำเป็นต้องแบกรับภาระในชีวิตมากกว่านักเรียนทั่วไปเนื่องด้วยต้องใช้ทุนและหาทุนเพื่อการศึกษาและเพื่อดำรงชีพไปพร้อมกันแม้ระบบการศึกษาของประเทศไทยจะมีระบบช่วยเหลือนักเรียนผ่านกองทุนในรูปแบบต่างๆทั้งกองทุนกยศ.และกองทุนกรอ.ก็ตาม แต่เห็นได้ว่ากองทุนยังมีข้อจำกัดหรือข้อกำหนดกฎเกณฑ์บางประการที่ไม่สอดคล้องหรือตอบสนองผู้ได้ทุกกลุ่มรวมไปถึงปัญหาของแต่ละกองทุนที่ต้องเผชิญยังทำให้กองทุนยังไม่สามารถเป็นทางเลือกหนึ่งของการช่วยเหลือนักเรียนกรณีศึกษาบางกลุ่มได้ตึ้นัก กรณีศึกษานักเรียนที่ต้องรับผิดชอบตนเองทั้งทางการศึกษาและการดำรงชีพทำให้ไม่สามารถเลือกศึกษาได้ตามอิสระและจำต้องเลือกศึกษาตามจำนวนทุนที่มีในมือและเลือกศึกษาในสาขาวิชาที่อาจสามารถตอบโจทย์ทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพได้ภายใต้ค่านิยมของสังคมที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงในข้างต้นซึ่งเห็นได้ว่ากรณีศึกษาที่ออกมารับผิดชอบต่อตนเองจึงให้ความสำคัญ

กับการหาเลี้ยงดำรงชีพมากกว่าการใช้เวลาวางแผนทางการศึกษาซึ่งจำต้องถูกลดระดับความสำคัญลง ในขณะที่กรณีศึกษานักเรียนที่ยังอยู่ภายใต้การดูแลของผู้ปกครองและพึ่งพาทางเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่นั้นจากทุนทางสังคมของครอบครัวเห็นได้ว่าบางครอบครัวมิได้สูญเสียทางการศึกษานักเรียนด้วยเงินเก็บออมแต่มีลักษณะการส่งเสียทางการศึกษาขอบุตรหลานด้วยเงินรายได้ต่อเดือนหรือเงินจากการกู้หนี้ยืมสินมาทำให้การกู้ยืมเรียนของบุตรหลานถูกมองว่าเป็นการเพิ่มภาระและสร้างหนี้ผูกพันของครอบครัวแม้จะศึกษาจบและทยอยใช้หนี้สินก็ตาม แต่ด้วยคำว่า หนี้สิน ก็มีผลทำให้บางครอบครัวซึ่งติดพันกับหนี้สินที่มีอยู่หรือผ่านเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างการล้มละลายและเผชิญกับความลำบากมากน้อยมาหรือครอบครัวที่ยังหาเช้ากินค่ำนั้นไม่สามารถส่งต่อโอกาสทางการศึกษาให้กับบุตรหลานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นนอกเหนือจากสภาพการณ์สถานะของครอบครัวในปัจจุบันแล้วประสบการณ์ในอดีต การรับรู้และการได้รับผลกระทบต่อนื่องจากอดีตถึงปัจจุบันล้วนส่งผลต่อการลดทอนโอกาสทางการศึกษาของบุตรหลาน โดยเฉพาะนักเรียนกรณีศึกษาของงานศึกษาครั้งนี้เห็นได้ว่าความเหลื่อมล้ำได้ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นทั้งในระดับข้ามรุ่นและระดับรุ่นเดียวกัน กล่าวคือ พบการส่งต่อความเหลื่อมล้ำข้ามรุ่นจากรุ่นจากรุ่นปู่ย่าตายายสู่กรณีศึกษา รุ่นพ่อแม่สู่กรณีศึกษา รุ่นผู้ปกครองอุปถัมภ์ที่มีพ่อแม่สู่กรณีศึกษา ไปจนถึงรุ่นพี่น้องในอุทรกลายมาเป็นผู้อุปถัมภ์หลักของครอบครัวแทนพ่อแม่สู่กรณีศึกษา โดยส่งต่อผ่านทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทั้งทางกายภาพและทางจิตใจความรู้สึกภายในของกรณีศึกษาที่ทำให้กรณีศึกษารู้สึกด้อยกว่า มีน้อยกว่าหรือมีไม่เท่ากับคนอื่น จึงเกิดการประเมินตนเองในระดับที่ต่ำและทำให้กรณีศึกษาเหล่านี้มองว่าตนเองอยู่ภายใต้ระบบที่ไม่เป็นธรรมต่อคนที่ด้อยกว่าและเสียเปรียบง่ายในการแข่งขัน ซึ่งการพุ่งเป้าไปที่ปัญหาของระบบโครงสร้างภายนอกของกรณีศึกษานั้นผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าส่วนหนึ่งเป็นผลจากวิธีการมองโลกมองสังคมของประชากรในช่วงวัยรุ่นใหม่ที่มีลักษณะร่วมของการมองโลกในแบบไม่เห็นด้วยต่อการโทษเหยื่อหรือโทษตนเองเป็นหลักหรือมุมมองลักษณะที่ว่าปัญหาเกิดที่ปัจเจกต้องแก้ที่ปัจเจก ซึ่งเป็นความคิดที่ถูกส่งต่อภายในสังคมมาแต่ประชากรรุ่นใหม่มองค่อนข้างไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดดังกล่าวและมีแนวความคิดแบบปัจเจกชนนิยมใหม่เป็นมุมมองที่แสดงผ่านการให้ข้อมูลของประสบการณ์ตนเอง ด้วยสังคมที่กดทับผู้คนผ่านการปิดกั้นหรือลดทอนโอกาสด้านต่างๆของปัจเจก ล้วนทำให้ปัจเจกรู้สึกถึงการถูกกระทำด้วยโครงสร้างระบบสังคม ระบบการศึกษาหรือแม้แต่วัยครอบครัวภายใน ในลักษณะที่ปัจเจกมองว่าตนเองไม่สามารถเลือกหรือตัดสินใจใดๆได้ตามความต้องการของตนเองจึงมีแนวโน้มจะจัดการทุกอย่างรอบตัวเพื่อเติมเต็มความเป็นตัวเอง (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2560) ผู้วิจัยเห็นว่าส่วนหนึ่งคือการจัดการทางความคิดความรู้สึกโดยบอกเล่าประสบการณ์มุ่งไปยังปัญหาเชิงโครงสร้างสังคมและระบบอย่างปัญหาการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา บริบทเชิงพื้นที่ของเมืองและต่างจังหวัด ระบบคัดเลือก ระบบการศึกษาในโรงเรียนหรือแม้แต่เรื่องภายในครอบครัว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมองว่าความเหลื่อมล้ำทั้งความเหลื่อมล้ำเชิงอำนาจ ความเหลื่อมล้ำของเมืองและต่างจังหวัด ความเหลื่อมล้ำในการกระจายโอกาส ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางทุนเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงความเหลื่อมล้ำภายในครอบครัว มีส่วนต่อการก่อรูปและสร้างสำนึกใน

ปัจเจกชนนิยมใหม่ของประชากรช่วยวัยรุ่นในปัจจุบัน นอกเหนือจากผลกระทบทางกายภาพแบบรูปธรรมแล้วความเหลื่อมล้ำได้ส่งผลกระทบทางนามธรรมในเชิงความคิดความรู้ที่ก้าวร้าวด้วยเช่นกัน และทำให้นักเรียนกรณีศึกษามองมุ่งไปที่การกระทำของระบบคัดเลือก การศึกษาในโรงเรียน หรือครอบครัวที่ได้กระทำตนเองนำไปสู่ผลกระทบจนทำให้ตนเองเสียเปรียบหรือด้อยกว่าคนอื่นในการแข่งขันภายใต้ระบบเดียวกัน

5.4.2.2 ผลกระทบในด้านเศรษฐกิจการลงทุนเพื่ออนาคต

นอกเหนือจากนี้สังคมที่มีความเหลื่อมล้ำนั้นความเหลื่อมล้ำได้ทำให้บางครอบครัวต้องเผชิญกับภาวะหนี้สินหรือการต้องแสวงหารายได้ทั้งรายเดือนรายสัปดาห์หรือรายวัน จะเห็นได้ว่าสมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะหัวหน้าหรือเสาหลักของครอบครัวที่ต้องทำงานหารานได้นั้นจะมีความเครียดสะสมและทำให้สภาพแวดล้อมในครอบครัวมีความเป็นพิษและความกดดัน รวมถึงภายใต้สถาบันการศึกษาของรัฐหรือเอกชนที่อาจารย์ได้สร้างสภาพแวดล้อมที่กดดันนักเรียนซึ่งมีข้อจำกัดและลดทอนโอกาสทางการศึกษาของนักเรียน ทำให้กรณีศึกษานักเรียนที่อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมและได้รับการส่งต่อความกดดันหรือถูกลดทอนโอกาสยิ่งถูกบั่นทอนทั้งภายนอกและภายในจนบางส่วนเลือกที่จะปฏิเสธความสามารถของตนเอง ละทิ้งความพยายามอย่างสุดความสามารถ ไม่วางแผนหรือสู้เพื่อตนเองโดยเฉพาะกรณีศึกษาที่ภายในครอบครัวมีปัญหา ยิ่งละทิ้งความพยายามในการวางแผนหาข้อมูลหรือต่อรองกับสถานการณ์เพื่อความต้องการทางการศึกษาของตนเองจนนำไปสู่การตัดสินใจทั้งการไม่ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา การออกจากระบบการศึกษาและการเข้ายื่นต่อระบบการคัดเลือกแต่ไม่ได้วางแผนอย่างมีประสิทธิภาพและไม่ต่อรองกับระบบต่อหลังจากที่ไม่ผ่านการคัดเลือกในรอบคัดเลือกต่างๆ ซึ่งเป็นผลจากภายในของตัวปัจเจกนักเรียนในขณะที่ปัจเจกภายนอกก็อาจมีส่วนเช่นกันเนื่องด้วยเป็นตัวแปรปัจจัยที่ควบคุมยากที่ทำให้การแข่งขันเพื่อเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษาอยู่บนความเสี่ยงที่ไม่สามารถคาดการณ์หรือคาดคะเนได้เนื่องจากค่านิยมวิชาชีพหรือความนิยมของบางอาชีพมีความเปลี่ยนแปลงในทุกปี กระแสสังคมทำให้คุณค่าต่อบางสาขาวิชาที่ยังผลิตซ้ำอยู่ ทำให้การยื่นเข้าระบบคัดเลือกมีความเสี่ยงทั้งปริมาณของคนยื่นเข้าแข่งขัน ความเหวี่ยงของคะแนนและปัญหาอื่นๆภายในระบบ ซึ่งกรณีศึกษาบางส่วนอาจเลือกสาขาวิชาที่เป็นมาตรฐานของกระแสสังคมและได้ประเมินความเสี่ยงไว้แล้วว่าพอจะมีโอกาสแต่ก็มีได้เป็นไปตามที่ประเมินจากความไม่แน่นอนของการแข่งขัน ซึ่งกรณีศึกษานักเรียนส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษาช่วงมัธยมศึกษาที่ไม่สามารถตอบสนองการเข้าศึกษาต่อรวมถึงอยู่ภายใต้ครอบครัวที่ผู้ปกครองอาจไม่สามารถช่วยเหลือในด้านการวางแผนและข้อมูลและส่งต่อโอกาสต่อบุตรหลานได้มากนักอาจมีส่วนจากระดับการศึกษาของผู้ปกครองหรือปัญหาภายในครอบครัวซึ่งเห็นได้ว่าบางครอบครัวต้องการผลักดันการศึกษาบุตรหลานแต่ศักยภาพไม่พอหรือบางครอบครัวที่มองว่าการศึกษาสูงไม่จำเป็นแล้วสำหรับบุตรหลานในการทำงานจึงปิดกั้นโอกาสในการศึกษาต่อของบุตรหลาน และกรณีศึกษาที่มีความไม่ลงรอยกับผู้ปกครองและย้ายออกมารับผิดชอบตนเองและรวมถึงในหลาย

กรณีศึกษาที่จำเป็นต้องมีบทบาทภาระอื่นนอกเหนือจากการเป็นนักเรียนคือการแบกรับภาระการรับผิดชอบต่อการดำรงชีพทั้งของตนเองและของครอบครัวซึ่งเห็นได้ว่าความเหลื่อมล้ำทำให้ครอบครัวของกรณีศึกษาจำเป็นต้องพึ่งพากรณีศึกษาและให้นักเรียนต้องมีส่วนช่วยในการรับผิดชอบสมาชิกในครอบครัวเพื่อพุงความอยู่รอดและให้ครอบครัวมั่นคงขึ้น กรณีศึกษาเหล่านี้จึงมีประสิทธิภาพต่ำในการแข่งขันและต่อรองกับระบบคัดเลือกและมีความเสี่ยงสูงที่จะไม่ผ่านการคัดเลือกจากระบบ อีกทั้งความเหลื่อมล้ำได้ทำให้กรณีศึกษาเหล่านี้ประเมินโอกาสของการศึกษาต่อไว้ระดับต่ำโดยมองว่าการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษามีเพียงโอกาสเดียวคือการยื่นเข้าระบบคัดเลือกในมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยมองว่ามีโอกาสในการเลือกคณะสาขาวิชาที่ต้องการได้เพียงครั้งเดียวผ่านการยื่นเข้าระบบเพื่อให้ได้มหาวิทยาลัยของรัฐและเลือกคณะสาขาวิชาที่มองว่าสามารถศึกษาได้ ทำงานได้หรือมีความต้องการศึกษาเป็นพิเศษด้วยความชอบความใฝ่ฝันส่วนตัวหรือเลือกตามข้อจำกัดของตนเองหรืออิทธิพลจากครอบครัว และปฏิเสธการเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนหรือมหาวิทยาลัยของรัฐภาคพิเศษที่มีค่าใช้จ่ายสูงกว่าปกติ กรณีศึกษาเหล่านี้จึงมีลักษณะการตัดสินใจที่รับรู้ข้อจำกัดแต่ก็พยายามต่อรองกับข้อจำกัดเช่นกันโดยเห็นได้ว่ากรณีศึกษาจะไม่ได้เลือกตามที่คาดหวังว่าสามารถเข้าได้แน่นอน ยังยินดีเผชิญกับความเสี่ยงและบางส่วนไม่เลือกตามข้อจำกัด แต่จะเลือกตามที่ตนเองต้องการอยากศึกษาด้วยเช่นกันให้ตอบสนองตามเป้าหมายความชอบความฝันตามที่คาดหวังของตนเองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแนวความคิดเชิงปัจเจกชนนิยมใหม่เช่นกันซึ่งปัจเจกที่สามารถดำเนินตามแนวทางนี้ได้คือปัจเจกที่มีความได้เปรียบในทุนทั้งเศรษฐกิจและทุนทางสังคมสูงในขณะที่ปัจเจกซึ่งมีศักยภาพที่ต่ำกว่าคนอื่นการยึดมั่นในแนวความคิดนี้อาจไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของตนเองทำให้เสียเปรียบภายใต้การแข่งขันเดียวกันและทำให้ไม่ผ่านการคัดเลือกและไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังได้ ดังนั้น กรณีศึกษาที่ไม่สามารถศึกษาต่อได้จากการตั้งความหวังที่สูงเกินตัวแม้มิใช่ความคิดที่ผิดพลาดแต่เป็นความคิดที่จะย้อนกลับมาทำร้ายตนเองจากการที่ไม่ประเมินศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ซึ่งไม่เท่าเทียมกับผู้อื่นโดยอาจสามารถพยายามหลีกเลี่ยงการแข่งขันในลักษณะที่ตนเองจะเสียเปรียบได้ผ่านการวางแผนให้ตนเองเข้าไปอยู่ในจุดในตำแหน่งที่ว่างของระบบคัดเลือกได้ ซึ่งการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงหรือลักษณะที่ตนเองทราบดีว่าอยู่ภายใต้ความเสี่ยงอาจสามารถเพิ่มโอกาสที่มากขึ้นให้กับตนเอง ลดโอกาสของการไม่ผ่านการคัดเลือกที่จะนำไปสู่การคาดโทษไปยังระบบโครงสร้าง สถานศึกษาหรือครอบครัวซึ่งแม้อาจมีส่วนที่ความเหลื่อมล้ำจากปัจจัยเหล่านี้กระทำต่อปัจเจก แต่ปัจเจกก็มีส่วนในการจัดการรับผิดชอบตนเองผ่านการหลีกเลี่ยงหรือวางแผนมิให้อยู่ภายใต้สถานการณ์ที่มีความเสี่ยงสูงหรือเสียเปรียบมากเกินไป และอาจเป็นวิธีที่ชาญฉลาดกว่าการพุ่งไปเผชิญหน้ากับความเสี่ยงที่ตนเองเสียเปรียบภายใต้ระบบที่มีได้เอื้อต่อตนเองขนาดนั้นแม้ระบบจะพยายามปรับเปลี่ยนเพื่อให้เอื้อต่อคนทุกกลุ่มเท่าเทียมกันก็ตาม

5.4.2.3 ผลกระทบในความเหลื่อมล้ำทางเพศ

งานศึกษานี้ยังพบผลกระทบของความเหลื่อมล้ำที่ลดทอนโอกาสทางการศึกษาและสร้างข้อจำกัดในการศึกษาต่อของนักเรียนผ่านความเหลื่อมล้ำในมิติต่างๆที่เกี่ยวข้องภายใต้ปรากฏการณ์เดียวกันซึ่งบางกรณีศึกษาที่มีความเหลื่อมล้ำทางเพศปรากฏขึ้นโดยเป็นกรณีศึกษาที่ถูกจำกัดพื้นที่และคณะสาขาวิชาที่ต้องการศึกษาต่อผ่านครอบครัวเนื่องด้วยเป็นกรณีศึกษาเพศหญิงซึ่งทำให้ครอบครัวเป็นห่วงและมีความต้องการให้ศึกษาในสาขาวิชาที่เหมาะสมกับเพศภาวะและศึกษาในพื้นที่ในเมืองที่ใกล้กับที่อยู่อาศัยของทางบ้านซึ่งเห็นได้ว่าข้อจำกัดนี้ปรากฏกับกรณีศึกษาเพศหญิงโดยมุมมองของครอบครัวที่มีต่อการศึกษาต่อในลักษณะนี้แสดงถึงคุณภาพชีวิตในสังคมที่ไร้อิสรภาพซึ่งความปลอดภัยโดยเฉพาะต่อผู้หญิงรวมถึงคณะสาขาวิชาบางส่วนที่สังคมมีทัศนคติครอบงำความเหมาะสมกับเพศในการศึกษาไว้ซึ่งทำให้บางคณะสาขาวิชามีส่วนของเพศชายมากกว่าเพศหญิงสูงและทำให้เกิดความกังวลของเพศหญิงในการเข้าศึกษาต่อปรากฏการณ์นี้เห็นได้ว่าลักษณะทางสังคมและความเหลื่อมล้ำทางเพศต่อการศึกษาในคณะสาขาวิชาอุดมศึกษายังคงปรากฏอยู่และนำไปสู่แนวความคิดที่ครอบครัวจะต้องปกป้องระวังภัยหรือความเสี่ยงให้กับบุตรหลานโดยเฉพาะเพศหญิงเป็นพิเศษซึ่งได้สร้างข้อจำกัดต่อการเลือกศึกษาต่อให้กับนักเรียนกรณีศึกษาไม่น้อย

5.4.2.4 ผลกระทบในความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพ

นอกจากนี้ยังพบความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพของนักเรียนด้วยพบว่าบางกรณีศึกษาเป็นนักเรียนที่มีปัญหาทางสุขภาพซึ่งทำให้สมรรถภาพทางการศึกษาในโรงเรียนลดลงซึ่งเห็นได้ว่าภายในสถานศึกษาที่แตกต่างกันยังบ่งพร่องในเรื่องการปรึกษาทางสุขภาพหรือ Health Care หรือปรึกษาในด้านจิตวิทยาต่อนักเรียนซึ่งยังลดทอนความรู้สึทางจิตใจและมีได้ให้การช่วยเหลือหรือปรึกษาเป็นพิเศษได้โดยมุมมองที่ว่าปัญหาสุขภาพถือเป็นปัญหาส่วนบุคคลที่มีได้เกิดขึ้นกับนักเรียนส่วนใหญ่ที่ผู้มีปัญหาต้องจัดการกับข้อจำกัดและรับผิดชอบตนเองและมองว่าการช่วยเหลือนักเรียนส่วนน้อยหรือรายบุคคลเป็นพิเศษจะถือเป็นการลำเอียงหรือไม่เท่าเทียมกับคนส่วนใหญ่จากปรากฏการณ์นี้เห็นได้ว่ามุมมองลักษณะนี้ของครูเป็นมุมมองของ Majority ซึ่งเกิดขึ้นอย่างมากในสังคมที่ให้คุณค่าความสำคัญกับคนส่วนใหญ่และลดทอนความสำคัญของคนส่วนน้อยในสังคมละเลยความแตกต่างและมองว่าความเท่าเทียมเสมอภาคคือการได้รับเหมือนกันทุกคนไม่มีแบ่งแยกอย่างในกรณีนี้ที่เกิดความเหลื่อมล้ำของนักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพซึ่งทำให้มีข้อจำกัดมากกว่านักเรียนทั่วไปดังนั้นการส่งเสริมความเท่าเทียมจึงต้องสร้างเสริมหรือช่วยเหลือให้นักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพเหล่านี้มีสมรรถภาพทางการศึกษาและความสามารถในการแข่งขันได้เท่าเทียมกับนักเรียนปกติทั่วไปแต่เห็นได้ว่าสถาบันการศึกษาชั้นพื้นฐานโดยเฉพาะของรัฐและทัศนคติของครูในโรงเรียนยังด้อยคุณภาพในการส่งเสริมความเท่าเทียมของนักเรียนซึ่งนำไปสู่การสร้างข้อจำกัดในการศึกษาต่อของนักเรียนกรณีศึกษาเช่นกัน

5.4.2.5 ผลกระทบในการพึ่งพาทางทุนเพื่อการศึกษา

นอกจากนี้ยังพบความเหลื่อมล้ำในสถานะของนักเรียนด้วยมุมมองของรัฐและหน่วยงานทางการศึกษาที่มีต่อนักเรียนจะมองว่านักเรียนส่วนใหญ่ยังอยู่ในการอุปถัมภ์ของผู้ปกครองและยังพึ่งพาทางเศรษฐกิจอยู่ซึ่งงานศึกษานี้พบว่ามีการศึกษานักเรียนที่ออกจากครอบครัวไม่พึ่งพาทางเศรษฐกิจและออกมารับผิดชอบตนเองทั้งทางเศรษฐกิจและการศึกษาแม้จะถือเป็นส่วนน้อยของนักเรียนทั้งหมดแต่ในสังคมยังคงมีนักเรียนที่หาเลี้ยงชีพซึ่งค่อนข้างมีข้อจำกัดและความลำบากมากกว่านักเรียนที่ยังพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับครอบครัวอยู่แม้ระบบการศึกษาจะพยายามเกื้อหนุนผ่านระบบช่วยเหลืออย่างกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาประเภทต่างๆแต่ผลการศึกษาเห็นได้ว่าระบบได้บีบกรอบนักเรียนที่ต้องการกู้ยืมค่อนข้างเกินพอดีทั้งตัวชี้วัดเรื่องเกณฑ์ผลการศึกษา ผลการสอบ การค้าประกันโดยพ่อแม่ผู้ปกครอง การพิสูจน์ความยากจน การประกอบการตัดสินใจในการเลือกคณะสาขาวิชาอาชีพของผู้กู้ เหล่านี้ล้วนจำกัดสิทธิ์และการเข้าถึงเงินกู้ยืมของผู้ที่ไม่เข้าข่ายรวมถึงนักเรียนที่ออกจากครอบครัวเพื่อหาเลี้ยงชีพเองมิได้มีผู้ค้าประกันหรืออยู่ภายใต้โรงเรียนที่มีกฎไม่เป็นธรรมและส่งผลต่อผลการศึกษาและจิตพิสัยของนักเรียนยิ่งลดทอนโอกาสในการเข้าถึงทุนเพื่อการศึกษาของนักเรียนและเห็นได้ว่าในขณะที่นักเรียนทั่วไปซึ่งมีทุนและอยู่ใต้การพึ่งพาทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองมีอิสระทางการศึกษามากกว่านักเรียนที่ได้พึ่งพาทางเศรษฐกิจกับครอบครัวแล้วซึ่งมีข้อจำกัดในชีวิตสูงและความรับผิดชอบที่ต้องจัดลำดับใหม่โดยสถานะนักเรียนของกรณีศึกษาเหล่านี้หน้าที่จะมีใช่แค่เรียนหนังสืออย่างเดียวแต่ลำดับแรกของความสำคัญจะตกที่การพึ่งพาหาเลี้ยงรับผิดชอบตนเองเป็นหลักและให้การศึกษาเป็นเรื่องรองลงมายังนักเรียนที่ต้องการพึ่งพาทุนกู้ยืมต้องแลกกับการพิสูจน์สถานะ พิสูจน์ความสามารถทางการศึกษาและอยู่ภายใต้กรอบเกณฑ์ที่รัฐกำหนดเพื่อแลกกับโอกาสทางการศึกษา นักเรียนบางส่วนจึงเลี่ยงการกู้ยืมและเข้าต่อรองกับระบบคัดเลือกศึกษาต่อด้วยศักยภาพที่ตนเองมีซึ่งนอกจากการศึกษาล้วนแล้วนักเรียนเหล่านี้ต้องแบกรับปากท้องตนเองด้วยและนำไปสู่ข้อจำกัดที่ส่งผลต่อการศึกษาต่ออุดมศึกษาของนักเรียนเช่นกัน

5.4.2.6 ผลกระทบในความเหลื่อมล้ำภายในครอบครัว

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบความเหลื่อมล้ำภายในครอบครัวซึ่งมีสองลักษณะแต่มีความเชื่อมโยงกัน กล่าวคือ พบว่าในบางกรณีศึกษาที่มีความเหลื่อมล้ำระหว่างพี่น้องที่ได้รับทุนและโอกาสไม่เท่าเทียมกันโดยอยู่ภายในครอบครัวที่มีความจำเป็นต้องเลือกให้โอกาสกับบุตรบางคนและต้องให้บุตรบางคนเสียสละหรือจ่ายอ้อมกับการถูกลดทอนจากศักยภาพในการแสวงหาทุนที่ไม่เพียงพอต่อบุตรทุกคนซึ่งปรากฏการณ์นี้เชื่อมโยงกับอีกกรณีศึกษา โดยพบว่ามีการศึกษาที่ความเหลื่อมล้ำได้ซ่อนอยู่เบื้องหลังโดยเป็นกรณีศึกษาที่เบื้องหน้าสามารถเข้าถึงการศึกษาในโรงเรียนเข้าถึงการศึกษากวดวิชาและเข้าถึงกระบวนการสอบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาซึ่งดูเหมือนเป็นกรณีศึกษาที่สามารถเข้าถึงทุนและโอกาสได้มากพอสมควรแต่ในเบื้องหลังแล้วพบว่า ผู้ปกครองต้องเจียดแบ่งเงินจำนวนมากทั้งเงินรายเดือนและเงินเก็บไปจนถึงการกู้หนี้ยืมสินและจำขีตจำเขียดการใช้จ่ายเพื่อให้บุตรหลานนักเรียนได้เข้าถึง

การศึกษาได้เทียบเท่ากับนักเรียนคนอื่นๆ จากสองปรากฏการณ์นี้มีความเชื่อมโยงโดยเกิดจากความเหลื่อมล้ำในทุนอย่างทุนทางเศรษฐกิจซึ่งทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำภายในครอบครัวชั้นของการได้รับโอกาสไม่เท่าเทียมกันระหว่างพี่น้องและการเข้าถึงโอกาสที่ต้องแลกกับความลำบากและความไม่มั่นคงของสมาชิกในครอบครัวเพื่อให้กรณีศึกษาเข้าถึงการศึกษาศึกษาและโอกาสได้เทียบเท่ากับนักเรียนคนอื่นๆ เหล่านี้ล้วนสร้างข้อจำกัดหรือส่งผลกระทบต่อการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของนักเรียนเช่นกันและเป็นมิติของความเหลื่อมล้ำที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังและมีความเชื่อมโยงกันภายใต้สังคมที่มีความเหลื่อมล้ำสูง

ภายใต้โครงสร้างทางสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำสูงได้สร้างผลกระทบในหลากหลายรูปแบบผ่านมิติความเหลื่อมล้ำแต่ล้วนมีความเชื่อมโยงและนำไปสู่ผลกระทบปลายทางเดียวกัน ซึ่งเห็นได้ว่านักเรียนกรณีศึกษาที่มีความต้องการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาแต่ได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทั้งในระดับโครงสร้างสังคม นโยบาย ระบบคัดเลือกเข้าศึกษา สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน จนถึงในระดับที่เล็กสุดคือภายในครอบครัว ซึ่งจากการศึกษาผู้วิจัยมองว่ามีความคั่งงำกันระหว่างการผลิตซ้ำส่งต่อความเหลื่อมล้ำและการบรรเทาลดทอนความเหลื่อมล้ำให้ลดลงซึ่งทำให้เกิดความอิหลักอิเหลื่อของปรากฏการณ์ความเหลื่อมล้ำของการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษานี้ที่แม้มิใช่ความเหลื่อมล้ำที่มีความรุนแรงที่สุดแต่ก็ถือเป็นความเหลื่อมล้ำในรูปแบบที่เกิดขึ้นกับสังคมและนักเรียนไทย อย่างไรก็ตามแม้ความเหลื่อมล้ำบางส่วนอาจต้องบรรเทาผ่านโครงสร้างระบบแต่ผู้วิจัยมองว่าในฐานะปัจเจกที่รับรู้ถึงการมีอยู่และผลกระทบของความเหลื่อมล้ำก็ต้องมีส่วนในการรับผิดชอบและจัดการกับความเหลื่อมล้ำด้วยเช่นกัน อย่างในกรณีศึกษาของงานวิจัยนี้ที่ยังบกพร่องในความพยายามต่อรองกับการวางแผนและระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อซึ่งแม้ต้องอยู่ภายใต้ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำแต่ปัจเจกที่ยังพอมีโอกาสก็ควรวางแผนต่อรองกับข้อจำกัดของตนเองและระบบคัดเลือกด้วยกลยุทธ์ต่างๆที่แม้จะหวังพึ่งการให้คำปรึกษาจากโรงเรียนมิได้แต่ก็ควรแสวงหาช่องทางและใช้เวลากับการวางแผนกลยุทธ์เพื่อให้ตนเองสามารถเข้าไปสู่การศึกษาต่อในที่ว่างของระบบคัดเลือก ดังนั้นแม้ความเหลื่อมล้ำในปัจจุบันทั้งความเหลื่อมล้ำในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม ความเหลื่อมล้ำในสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความเหลื่อมล้ำในระบบการคัดเลือกเข้า และความเหลื่อมล้ำในมิติต่างๆที่ล้วนสัมพันธ์กันภายใต้สังคมไทยที่มีความเหลื่อมล้ำสูงและส่งต่อผลกระทบสู่นักเรียนแต่ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษานี้อาจสามารถบรรเทาลงได้ส่วนหนึ่งขึ้นกับปัจเจกนักเรียนด้วยเช่นกัน

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

งานศึกษาเรื่อง ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย ได้ศึกษาด้วยระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีกรณีศึกษานักเรียนไทยที่มีความเป็นตัวแทนจำนวน 12 คนโดยเป็นนักเรียนที่มีลักษณะสอดคล้องและเป็นประโยชน์เชิงบวกกับการศึกษา ในประเด็นความเหลื่อมล้ำในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาเพื่อให้เห็นมิติของความเหลื่อมล้ำที่กระทำต่อกรณีศึกษา และมีกรณีศึกษาอาจารย์แนะแนวที่มีความเป็นตัวแทนจำนวน 4 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์อย่างแบบเจาะจงและการสัมภาษณ์เชิงลึก จากข้อมูลพื้นฐานของกรณีศึกษาเป็นนักเรียนจากกรุงเทพมหานครจำนวน 7 คนและนักเรียนจากต่างจังหวัดจำนวน 5 คนได้แก่จังหวัดลพบุรี กาญจนบุรี เลย เพชรบุรีและปทุมธานี โดยเป็นกรณีศึกษาที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าจากสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐและเอกชน และเป็นกรณีศึกษาที่มีความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาซึ่งพบกรณีศึกษานักเรียนจำนวน 7 คนซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในกรุงเทพมหานครที่ตัดสินใจต่อรองกับระบบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาและนักเรียนจำนวน 5 คนซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเรียนจากต่างจังหวัดที่ตัดสินใจไม่ต่อรองกับระบบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษา การต่อรองกับระบบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาของกรณีศึกษาอยู่ภายใต้ระบบคัดเลือกสองรูปแบบใหญ่ได้แก่ระบบ Admission และ ระบบ TCAS โดยอยู่ในช่วงของรุ่นปี 2560 ถึง 2563 ซึ่งเป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่านระบบคัดเลือกและรูปแบบเกณฑ์กติกากายในระบบที่แตกต่างกันในทุกรุ่นโดยกรณีศึกษานักเรียนที่ตัดสินใจต่อรองกับระบบคัดเลือกอยู่ภายใต้ระบบ Admission60 TCAS61 TCAS62 และ TCAS63 ตามลำดับ รวมถึงงานศึกษานี้ได้เก็บข้อมูลรองจากกรณีศึกษาอาจารย์แนะแนวที่มีความเป็นตัวแทนจากสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐและเอกชนทั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานครและพื้นที่ต่างจังหวัดจำนวน 4 คนเพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเสริมในการวิเคราะห์ผลการศึกษผ่านกรอบแนวคิดความเหลื่อมล้ำและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อศึกษาปัจจัยและผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย

งานศึกษาเรื่อง ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย มีวัตถุประสงค์ได้แก่ 1. เพื่อศึกษาการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาและปัจจัยหลักที่มีส่วนต่อการเข้าศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทย 2. เพื่อศึกษาความเหลื่อมล้ำในปัจจัยหลักที่มีส่วนต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย และ 3. เพื่อศึกษาผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย ซึ่งจากผลการศึกษาสามารถสรุปผลในวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

6.1.1 เพื่อศึกษาการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาและปัจจัยหลักที่มีส่วนต่อการเข้าศึกษา ระดับอุดมศึกษาของไทย

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมในเอกสารเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การศึกษาไทยที่นำมาสู่การจัดการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาซึ่งปรากฏขึ้นครั้งแรกหลังจากที่การศึกษาไทยได้ทำการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยและขยายขอบข่ายการศึกษาสู่ระดับปริญญาบัณฑิตและบัณฑิตศึกษาในช่วงพ.ศ.2504 ซึ่งอยู่ภายใต้ความร่วมมือของมหาวิทยาลัยในขณะนั้นและภายหลังทบวงมหาวิทยาลัยหรือสำนักคณะกรรมการอุดมศึกษาได้เป็นตัวกลางในการจัดการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาโดยมีระบบ Entrance เป็นระบบแรก ต่อมาปรับเปลี่ยนเป็นระบบ Admission และปัจจุบันการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาอยู่ภายใต้ระบบ TCAS ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าการศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานของนักเรียนถือเป็นภาระร่วมกึ่งระหว่างปัจเจกนักเรียนผู้ปกครองและภาครัฐ โดยต้องขึ้นกับกำลังความสามารถและความพร้อมของปัจเจกนักเรียนและผู้ปกครองเป็นหลักตามกระบวนการจัดการศึกษาของรัฐซึ่งส่งผลต่อกระบวนการจัดการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาที่ระบบถูกออกแบบเพื่อคัดเลือกรักเรียนที่มีความพร้อมตามอุดมคติของรัฐในขณะที่แผนพัฒนาการศึกษาได้มุ่งความเท่าเทียมและเสมอภาคในโอกาสของการเข้าถึงการศึกษาทุกระดับตามความประสงค์ของผู้เรียนซึ่งพบว่าระบบการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาได้มีพัฒนาการปรับเปลี่ยนเพื่อสนองในการลดความเหลื่อมล้ำของนักเรียนเพิ่มความเท่าเทียมมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะระบบ TCAS ที่กำลังใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นระบบที่พัฒนาขึ้นโดยมุ่งหวังให้ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างนักเรียนและลดการกว้านที่นั่งและการสละสิทธิ์เกินความพอดีของนักเรียนที่มีโอกาสและทุนมากกว่าซึ่งงานศึกษานี้พบว่า แม้ระบบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษา TCAS จะยังคงพบปัญหาจากการเป็นระบบใหม่ที่รวมศูนย์การดูแลไว้ที่ส่วนกลางตั้งแต่การรับเข้าอุดมศึกษารุ่นปี 61 เป็นต้นมาและพบปัญหาจากช่องว่างของระบบที่ทำให้ยังมีนักเรียนที่ได้เปรียบและนักเรียนที่เสียเปรียบหรือเกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างนักเรียนอยู่แต่ส่วนกลางก็ได้พยายามปรับปรุงระบบลดช่องว่างและจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกส่วนของ TCAS ที่ผ่านมารวมถึงระบบได้พยายามกำหนดอัตราการรับเข้าที่พอเสมอเท่ากับจำนวนของผู้สมัครคัดเลือกและพยายามลดการสละสิทธิ์หรือกว้านที่นั่งที่เกินความพอดีของนักเรียนผ่านระบบเคลียร์สิทธิ์เฮาส์ ซึ่งทำให้เห็นอัตราของการสละสิทธิ์ที่ลดลงและอัตราของการยืนยันสิทธิ์เข้าศึกษาที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตามจากสถิติยังพบว่าในแต่ละรอบคัดเลือกของระบบ TCAS แต่ละรุ่นยังมีปริมาณของที่นั่งว่างแต่ละรอบสูงเนื่องจากมีผู้ผ่านการคัดเลือกไม่สอดคล้องกับจำนวนที่ระบบตั้งรับไว้ หมายความว่าระบบได้คัดเลือกผู้สมัครตามเกณฑ์ที่กำหนดซึ่งอาจจะกำหนดคุณสมบัติที่สูงหรือมีผู้ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวนมากทำให้ปริมาณของผู้ไม่ผ่านการคัดเลือกค่อนข้างสูงโดยเฉพาะรอบคัดเลือกแรกของระบบและทำให้มีที่นั่งว่างสูงและในระบบบางรุ่นไม่ได้มีที่นั่งว่างมารวมกับรอบคัดเลือกหลังๆซึ่งทำให้เกิดที่นั่งว่างโดยไม่จำเป็นและทำให้รอบคัดเลือกรอบหลังๆมีการแข่งขันที่สูงขึ้นจากนักเรียนที่ไม่ผ่านการคัดเลือกในรอบแรกๆต้องลงแข่งขันต่อในรอบหลังซึ่งผู้วิจัยมองว่าการที่ระบบได้ตั้งปริมาณการรับเข้าไว้ค่อนข้างสูงก็ควรปรับลดเกณฑ์หรือข้อกำหนด

คุณสมบัติบางประการลงอย่างในรอบคัดเลือกรอบแรกๆ เพื่อให้ นักเรียน ผู้สมัคร ได้สามารถเข้าสู่ อุดมศึกษาในที่นั่งว่างตั้งแต่รอบนั้นๆ และจำกัดการสละสิทธิ์เกินความจำเป็นผ่านระบบเคลียร์ฮีโร่เฮาส์ ซึ่งถือว่าช่วยลดความเหลื่อมล้ำได้พอสมควรแล้ว เมื่อนักเรียนสามารถเข้าสู่ที่นั่งว่างได้ตั้งแต่รอบแรกๆ ก็จะทำให้การแข่งขันรอบหลังๆ ลดลงและสามารถที่จะรองรับนักเรียนให้เข้าสู่อุดมศึกษาได้ในทุกที่นั่ง นอกเหนือจากการเข้าสู่ที่นั่งของนักเรียนส่วนหนึ่งก็ต้องเกิดจากตัวปัจเจกนักเรียนด้วยเช่นกันในการ วางแผนหรือกลยุทธ์เพื่อให้สามารถเข้าคัดเลือกภายใต้ข้อจำกัดที่มีในระบบคัดเลือกเดียวกันซึ่งการ วางแผนของนักเรียนอาจต้องอาศัยข้อมูลข่าวสารและการแนะนำของระบบโรงเรียนหรือการแสวงหา ข้อมูลด้วยตนเองซึ่งอาจยังเป็นความบกพร่องหรือข้อจำกัดของนักเรียนและโรงเรียนอยู่ที่ไม่สามารถ กระทำตรงนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าระบบและส่วนกลางของรัฐพยายามลดความ เหลื่อมล้ำผ่านโครงสร้างที่ทำได้และพยายามช่วยเหลือผ่านระบบกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาที่แม้จะยัง พบปัญหาและข้อจำกัดของระบบกองทุนแต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของการลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาส ในการศึกษาต่อได้บ้าง ซึ่งในส่วนนี้รัฐอาจต้องขยายวงขอบเขตของการสนับสนุนการศึกษาผ่านกองทุน ไปยังกลุ่มนักเรียนให้หลากหลายระดับมากยิ่งขึ้นและเข้าถึงยังกลุ่มที่มีความต้องการอย่างแท้จริง ดังนั้น การคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาของรัฐแม้ภายใต้ระบบสอบทุกระบบจะยังประสบกับปัญหาความ เหลื่อมล้ำของนักเรียนอยู่บ้างและนักเรียนที่มีความแตกต่างกันแต่ระบบก็ได้พยายามจัดการกับปัญหา นี้ผ่านการปรับระบบคัดเลือก TCAS ในแต่ละรุ่นและผ่านระบบช่วยเหลือในกองทุนอุดหนุนเพื่อ การศึกษา ซึ่งการเข้าอุดมศึกษาส่วนหนึ่งอาจต้องขึ้นกับการวางแผนกลยุทธ์ภายใต้ข้อจำกัดที่มีและ ภายใต้ระบบคัดเลือกนั้นๆของผู้สมัคร คัดเลือกด้วยเช่นกันเพื่อต่อตรงกับอุดมการณ์เงื่อนไขของรัฐ ต่อตรงกับ ระบบ คัดเลือกและต่อตรงกับข้อจำกัดที่มีเพื่อบรรลุป่าประสงค์ในการศึกษาต่อ ระดับอุดมศึกษาของปัจเจกเอง

6.1.2 เพื่อศึกษาความเหลื่อมล้ำในปัจจุบันหลักที่มีส่วนต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา ของนักเรียนไทย

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ข้อมูลจากกรณีศึกษาตามประเด็นในปัจจุบันหลักที่มี ส่วนต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนได้แก่ 1. ปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจและทุนทาง สังคม 2. ปัจจัยสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐหรือเอกชน และ 3. ปัจจัยระบบคัดเลือกเข้าศึกษา ต่ออุดมศึกษา โดยใช้วิธีการศึกษาผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกในกรณีศึกษานักเรียนที่มีความเป็นตัวแทน และอาจารย์แนะแนวที่มีความเป็นตัวแทนทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด โดยมีผลการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยด้านทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม ผลการวิจัย พบว่า ในปัจจัยด้านทุน ทางเศรษฐกิจผู้วิจัยสามารถจำแนกกรณีศึกษานักเรียนและครอบครัวผ่านความต่างในลักษณะทุนทาง เศรษฐกิจได้สี่ลักษณะ ดังนี้ หนึ่ง กรณีศึกษาในครอบครัวมีฐานะปานกลางแบบมีเงินทุนเก็บไม่มาก สอง กรณีศึกษาที่ในครอบครัวมีฐานะปานกลางแบบไม่มีเงินทุนเก็บ สาม กรณีศึกษาในครอบครัวที่มี

หนี้สิน และสี่ กรณีศึกษาในครอบครัวที่หาเช้ากินค่ำ โดยกรณีศึกษานักเรียนในลักษณะที่สอง สาม และสี่จะมีการต่อรองกับทุนทางเศรษฐกิจของครอบครัวโดยต้องทำงานเสริมเพื่อหารายได้สนับสนุนครอบครัวและสะสมทุนเพื่อการศึกษาต่อของตนเอง ในขณะที่กรณีศึกษานักเรียนลักษณะที่หนึ่งจะมีเงินทุนของครอบครัวสนับสนุนการศึกษาแต่ไม่มากพอกับการใช้จ่ายเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษา และพบว่า กรณีศึกษาลักษณะที่สามและสี่จะตัดสินใจออกจากระบบการศึกษาชั่วคราวเพื่อไปหารายได้สร้างความพร้อมในทุนหรือเพื่อส่งต่อโอกาสการศึกษาต่อให้แก่ตัวแทนของครอบครัวแทน โดยกรณีศึกษาทั้งหมดนี้มีข้อจำกัดของการตัดสินใจในการศึกษาต่อที่ต้องขึ้นกับความพร้อมในทุนทางเศรษฐกิจ เป็นหลักซึ่งประสบปัญหาในความพร้อมของทุนที่ส่งผลต่อโอกาสในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา และ ในปัจจัยด้านทุนทางสังคม ผลการวิจัย พบว่า บริบทเชิงพื้นที่ของความต่างและความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและต่างจังหวัดในการเข้าถึงทรัพยากรส่งผลกระทบต่อการต่อรองและการตัดสินใจศึกษาต่อของกรณีศึกษานักเรียน โดยพบว่า นักเรียนในกรุงเทพฯสามารถเข้าถึงการสอบรายวิชาสำคัญที่จำเป็นต่อการยื่นเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยและสามารถเข้าถึงระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษาได้โดยกรณีศึกษานักเรียนในกรุงเทพฯจำนวน 6 คนจาก 7 คนมีการตัดสินใจเข้าต่อรองกับระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อ ในขณะที่กรณีศึกษานักเรียนในต่างจังหวัดมีจำนวนถึง 4 คนจาก 5 คนที่ตัดสินใจไม่ต่อรองกับระบบและไม่ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา และพบว่า บริบทสภาพแวดล้อมชุมชนและทัศนคติร่วมในสังคมชุมชนมีผลต่อการศึกษาของปัจเจก โดยภายในชุมชนที่อยู่ต่างจังหวัดจะมีบริบทสภาพแวดล้อมที่ความเหลื่อมล้ำทำให้มีข้อจำกัดในการประกอบอาชีพและการแสวงหารายได้และการอยู่ร่วมกันของครอบครัวที่มีสมาชิกหลายคนซึ่งมีความจำเป็นต้องให้สมาชิกแต่ละรุ่นเข้าสู่การทำงานเป็นแรงงานให้เร็วที่สุดเพื่อเพิ่มความสามารถในการแสวงหารายได้เพื่อการดำรงอยู่รอดของสมาชิกในครอบครัวทุกคน จึงทำให้กรณีศึกษานักเรียนต่างจังหวัดได้รับการศึกษาถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่หกและเข้าสู่การทำงานเต็มตัวภายใต้บริบทของชุมชนและครอบครัวที่มองว่าการศึกษาสูงยังไม่จำเป็นสำหรับการทำงานในพื้นที่นั้นและการศึกษาต่อจำเป็นต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูงและต้องขาดแรงงานไปชั่วคราวจะทำให้ครอบครัวไม่มั่นคง ดังนั้น สังคมที่มีความเหลื่อมล้ำจึงมีส่วนต่อการลดทอนโอกาสในการศึกษาต่อของกรณีศึกษานักเรียน

2. ปัจจัยด้านสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐหรือเอกชน ผลการวิจัย พบว่า ตัวแปรปัจจัยในสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานกับสิ่งที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนมี 4 ส่วนที่เกี่ยวข้องได้แก่ 1) รูปแบบการจัดการเรียนการสอน 2) การแนะแนวการศึกษาต่อ 3) การประเมินผลการศึกษา และ 4) การสนับสนุนหรือช่วยเหลือ โดยงานวิจัยนี้ใช้เกณฑ์การแบ่งด้วยประเภทของสถานศึกษาระหว่างสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐและสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของเอกชนซึ่งพบความต่างในบางลักษณะที่ไม่ยึดโยงกับบริบทความต่างเชิงพื้นที่แต่ยึดโยงกับบริบทเชิงอำนาจในการกำหนดรูปแบบการจัดการศึกษาภายในระหว่างโรงเรียนรัฐและโรงเรียนเอกชน ซึ่งพบการจัดการเรียนการสอน การแนะแนว การประเมินผลการศึกษาและการสนับสนุนหรือช่วยเหลือในการศึกษาต่อของนักเรียนที่แตกต่างกัน รวมถึงความต่างของรูปแบบการจัดการศึกษาระหว่าง

การศึกษาสายสามัญ และการศึกษาสายอาชีพ โดยนักเรียนที่ศึกษาจากสถาบันการศึกษาสายสามัญ จะพบว่าสามารถเข้าถึงการสอบที่จัดโดยสถาบันการทดสอบแห่งชาติได้มากกว่านักเรียนที่ศึกษาจาก สถาบันการศึกษาสายอาชีพซึ่งมีข้อจำกัดในรูปแบบการศึกษาที่ต่างกันและส่งผลต่อการศึกษาต่อ อุดมศึกษาในสายสามัญ ดังนั้น ความแตกต่างเหลื่อมล้ำของสถาบันการศึกษาชั้นพื้นฐานจากการ กระจายโอกาสที่ไม่เท่าเทียมกันจึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการศึกษาและคุณภาพในการส่งต่อนักเรียน ไปสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษาตามความต้องการของนักเรียน

3. ปัจจัยด้านระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า ระบบ ที่ปรับเปลี่ยนใหม่ในทุกครั้งโดยเฉพาะการเปลี่ยนผ่านจากระบบ Admission ปี 60 สู่อระบบ Tcas ซึ่ง เป็นระบบที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบันตั้งแต่รุ่นปี 61 ปี 62 และปี 63 ซึ่งเป็นช่วงที่กรณีศึกษานักเรียน ของงานวิจัยนี้ประสบกับปัญหาจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบกฎเกณฑ์ภายในระบบ รวมถึงการระบุ ความต้องการในคุณสมบัติของนักเรียนและองค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับการยื่นเพื่อคัดเลือกเข้าศึกษา ต่ออุดมศึกษาโดยจากผลการวิจัยพบว่ามี ความเหลื่อมล้ำในองค์ประกอบที่ใช้ยื่นต่อรองกับระบบ คัดเลือกด้วยกัน 3 องค์ประกอบได้แก่ 1) ผลการศึกษา 2) ผลคะแนนสอบ และ 3) การเลือกอันดับ และการชำระค่าธรรมเนียม ซึ่งทำให้นักเรียนกรณีศึกษามีการต่อรองที่แตกต่างกันแต่ประสบกับ ผลลัพธ์ในลักษณะเดียวกันของการถูกคัดออกจากระบบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษา ซึ่งเชื่อมโยงไปยัง ปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมและปัจจัยในการศึกษาชั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อเนื่องต่อมายังความ เหลื่อมล้ำในปัจจุบันการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาผ่านองค์ประกอบทั้งสามในช่วงต้นและการผลิตซ้ำความ เหลื่อมล้ำจากตัวระบบคัดเลือกที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถและผลลัพธ์ในการต่อรองกับระบบของ นักเรียน ดังนั้น ความเหลื่อมล้ำจึงทำให้นักเรียนมีความแตกต่างไม่เท่าเทียมกันโดยมิได้อยู่บน จุดเริ่มต้นเดียวกันในการเข้าต่อรองกับระบบรวมถึงได้สร้างข้อจำกัดบางประการผ่านการคัดกรอง คุณสมบัติด้วยเกณฑ์อย่างความพร้อมและความพึงประสงค์ที่อุดมศึกษาต้องการซึ่งได้ลดทอนโอกาส ทางการศึกษาต่อทำให้กรณีศึกษานักเรียนในงานวิจัยนี้ถูกระบบคัดออกและไม่สามารถต่อรองกับ ระบบคัดเลือกและไม่สามารถเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาได้ตามที่ต้องการ รวมถึงความเหลื่อมล้ำเชิงอำนาจที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงอย่างนักเรียนไม่สามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดหรือแสดง ความคิดเห็นรวมถึงไม่มีอำนาจในการร่วมออกแบบระบบในทุกการเปลี่ยนผ่านของระบบจึงใช้ปัญหาที่ เกิดขึ้นเป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพเพื่อปรับเปลี่ยนแก้ไขในรุ่นระบบถัดไปในขณะที่ปัญหาจากระบบได้ ผลิตซ้ำนักเรียนตกหล่นจากการที่ไม่สามารถต่อรองกับระบบได้อย่างเท่าเทียม

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวผู้วิจัยพบว่า ความเหลื่อมล้ำได้กระทำต่อปัจจัยหลักทั้งสามส่งผลให้ ภายในปัจจัยหลักแต่ในละปัจจัยได้ผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำให้ถ่างขยายมากขึ้นและส่งผลทางตรงต่อ นักเรียนอย่างเชื่อมโยงต่อเนื่องโดยพบว่า ปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมเป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่สุดของการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของนักเรียนซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าส่งผลต่อการตัดสินใจ ในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นโดยมีกรณีศึกษานักเรียนจำนวนหนึ่งที่ต้องตัดสินใจชะลอหรือระงับ การศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาด้วยปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมเป็นเหตุ ความเหลื่อมล้ำใน

ปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมจึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่กระทำต่อนักเรียนส่งผลให้เกิดการลดทอนโอกาสและประสิทธิภาพในการเข้าถึงการศึกษาซึ่งสืบเนื่องต่อไปปัจจัยสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชนที่พบว่านักเรียนมีการเข้าถึงและได้รับการศึกษาในสถาบันการศึกษาที่มีความแตกต่างกันไม่เท่าเทียมกันหรือมีความเหลื่อมล้ำของคุณภาพการจัดการศึกษาและการหนุนเสริมในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียน ความเหลื่อมล้ำในปัจจัยสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชนได้กระทำต่อกรณีศึกษานักเรียนที่อยู่ภายใต้การได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษาที่มีความแตกต่างกันซึ่งส่งผลต่อการต่อรองกับระบบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาของนักเรียนในปัจจัยระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาโดยพบว่า ระบบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาในแต่ละระบบมุ่งคัดเลือกนักเรียนผ่านการกำหนดเกณฑ์กติกาและองค์ประกอบสำคัญต่อการเข้าอุดมศึกษาเพื่อวัดคุณสมบัติและความพร้อมของนักเรียนและผู้ปกครองซึ่งมีลักษณะเท่าเทียมภายใต้กติกาเดียวกันของระบบแต่ไม่เป็นธรรมแม้ระบบคัดเลือกและรัฐจะมีแนวโน้มและความพยายามในการปรับปรุงระบบคัดเลือกแต่ละรุ่นปีแต่ยังคงพบช่องว่างและปัญหาของระบบคัดเลือกแต่ละรุ่นอยู่และยังคงพบความเหลื่อมล้ำของปัจเจกนักเรียนซึ่งถูกกระทำจากความเหลื่อมล้ำในทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงและได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการต่อรองกับระบบคัดเลือกของกรณีศึกษานักเรียนที่สามารถมองผ่านต้นทุนขององค์ประกอบที่นักเรียนจำเป็นต้องยื่นต่อระบบอันได้แก่ผลการเรียน ผลคะแนนสอบ และการวางอันดับและชำระค่าธรรมเนียมในการเลือกอันดับ ซึ่งทำให้นักเรียนที่ได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำในปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องนี้รวมถึงปัญหาจากปัจจัยภายในของตัวกรณีศึกษาเองและผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำในมิติต่างๆ ทำให้กรณีศึกษานักเรียนมีความไม่เท่าเทียมกับปัจเจกนักเรียนอื่นภายใต้ระบบเกณฑ์กติกาเดียวกันส่งผลให้กรณีศึกษาประสบกับการต่อรองที่ไม่สำเร็จผลและไม่ผ่านการคัดเลือกจากระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา

6.1.3 เพื่อศึกษาผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวในส่วนแรกผู้วิจัยเชื่อมโยงผลการศึกษากับทฤษฎีความเหลื่อมล้ำแนวสมรรถภาพมนุษย์เป็นผลกระทบภายใต้แนวคิดและปรากฏการณ์ โดยพบว่าความเหลื่อมล้ำในปัจจัยหลักที่มีส่วนต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนทั้งสามปัจจัยได้แก่ 1. ความเหลื่อมล้ำในปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม 2. ความเหลื่อมล้ำในปัจจัยสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐหรือเอกชน และ 3. ความเหลื่อมล้ำในปัจจัยระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษา มีลักษณะของการกระทำและสร้างผลกระทบต่อปัจเจกที่เชื่อมโยงและส่งผลกระทบต่อเนื่องเป็นลำดับขึ้นจากความเหลื่อมล้ำในปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญตั้งต้นที่ความเหลื่อมล้ำจากปัจจัยได้ส่งผลกระทบต่อโอกาสและการตัดสินใจในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของปัจเจกนักเรียนด้วยเหตุจากความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งและรายได้ ส่งผลเนื่องถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงและการได้รับการศึกษารวมถึงคุณภาพการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐหรือเอกชนซึ่งมี

ความต่างด้วยเหตุจากความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายโอกาส ซึ่งส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการต่อรองกับระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษาของปัจเจกนักเรียนและถูกคัดออกจากระบบด้วยความพร้อมที่มีข้อจำกัดของปัจเจกซึ่งเป็นผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำจากทั้งสามปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันนำไปสู่ความไม่เป็นธรรมในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย และนำไปสู่ผลกระทบกับโอกาสสองด้านสำคัญของปัจเจกคือ โอกาสด้านการศึกษา และโอกาสด้านเศรษฐกิจ โดยส่วนใหญ่เป็นผลกระทบที่เกิดจากความเหลื่อมล้ำในปัจจัยเศรษฐกิจ และนำไปสู่การผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำจากการที่ปัจเจกไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาได้ทั้งนักเรียนในเมืองและนักเรียนต่างจังหวัดและต้องเข้าสู่ระบบการทำงานทันทีที่ขาดโอกาสทั้งทางด้านการศึกษาและโอกาสทางเศรษฐกิจในการต่อรองกับอาชีพและรายได้ไป

ในส่วนที่สองผู้วิจัยเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ผลกระทบในมิติเชิงลึก โดยพบว่าภายใต้โครงสร้างสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำสูงอย่างความเหลื่อมล้ำเชิงบริบทพื้นที่ระหว่างเมืองและต่างจังหวัดที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำในการกระจายโอกาสและคุณภาพของสถาบันศึกษาชั้นพื้นฐานรวมไปถึงค่านิยมในการศึกษาต่อในคณะสาขาวิชาที่เป็นที่นิยมและสังคมให้คุณค่าและมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงเมื่อผนวกประเด็นทั้งสองร่วมกันจะพบว่าทิศทางของการเลือกเข้าอุดมศึกษาของกรณีศึกษาจะมีทิศทางในลักษณะดังกล่าวของการเลือกคณะสาขาวิชาและมหาวิทยาลัยที่อยู่ภายใต้ค่านิยมและการให้คุณค่าของสังคมและมุ่งต้องการศึกษาในพื้นที่เมืองเป็นหลักจึงทำให้ทิศทางของการแอดมิชชันในระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อนั้นมีกรณีศึกษาต้องเผชิญกับการแข่งขันที่สูงด้วยการตัดสินใจเลือกในความต้องการเข้าศึกษาต่อในคณะสาขาวิชาและมหาวิทยาลัยที่อาจมีความเสี่ยงในขณะที่กรณีศึกษาก็มีข้อจำกัดของปัจเจกเองที่ติดตัวมาหรือมีอยู่ภายในข้อจำกัดทางทุนที่ได้กล่าวในส่วนที่หนึ่งซึ่งส่งผลให้นักเรียนกรณีศึกษาไม่ผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อ นอกเหนือจากนี้ความเหลื่อมล้ำยังได้ส่งผลกระทบผ่านมิติต่างๆ ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำภายในครอบครัวที่พบว่ามีความเหลื่อมล้ำระหว่างพี่น้องของการได้รับทุนและโอกาสไม่เท่าเทียมกันและความเหลื่อมล้ำที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังของครอบครัวที่ดูเหมือนจะสามารถส่งให้กรณีศึกษาได้รับการศึกษาและเข้าถึงการกวดวิชาและเข้าถึงกระบวนการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาได้เทียบเท่ากับนักเรียนอื่นๆ แต่แลกมากับการจำขีตจำเขียดการใช้จ่ายของเงินรายเดือนหรือเงินเก็บหรือการกู้หนี้ยืมสินและทำให้ครอบครัวมีความลำบากซึ่งซ่อนอยู่เบื้องหลังและทั้งสองปรากฏการณ์นี้สามารถเชื่อมโยงไปยังความเหลื่อมล้ำทางรายได้ทุนทางเศรษฐกิจได้ที่ส่งผลกระทบต่อบางครอบครัวที่เปราะบางกว่าครอบครัวที่มีทุนมากกว่าทำให้ภายในครอบครัวมีความเหลื่อมล้ำขึ้นและส่งผลกระทบต่อบุตรหลานในลักษณะส่งต่อความเหลื่อมล้ำจากรุ่นสู่รุ่นอันได้แก่การส่งต่อต้นทุนทางเศรษฐกิจ หนี้สิน โอกาสการได้รับการศึกษาทั้งระดับสถาบันการศึกษาชั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา รวมถึงอิทธิพลทางความคิดและการตัดสินใจที่ส่งผลต่อการศึกษาต่อของกรณีศึกษารวมถึงยังพบว่ามีความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพของนักเรียนซึ่งมีความเชื่อมโยงกับคุณภาพการศึกษาและการแนะนำของสถาบันการศึกษาชั้นพื้นฐานที่ยังไม่สามารถให้การปรึกษาในด้านจิตวิทยาและระบบดูแลสุขภาพทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตของนักเรียนโดยภายในบางโรงเรียนและอาจารย์บางส่วนที่

มีลักษณะมุมมองแบบ Majority ที่มองว่าปัญหาสุขภาพเป็นปัญหาส่วนบุคคลที่ต้องจัดการตนเองโดยไม่สามารถให้การดูแลเป็นพิเศษรายบุคคลได้ ทั้งที่ปัญหาสุขภาพของนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ประสิทธิภาพทางการศึกษาของนักเรียนมีความต่างกันส่งผลต่อผลการเรียน ผลการสอบ การคิดวางแผนการศึกษาต่อ และการต่อรองกับกระบวนการในระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อซึ่งสถาบันการศึกษาชั้นพื้นฐานบางแห่งยังบกพร่องในการลดความเหลื่อมล้ำนี้อยู่ นอกเหนือจากนี้ยังพบความเหลื่อมล้ำทางสถานะของนักเรียนโดยเชื่อมโยงกับทัศนคติของรัฐที่มองว่านักเรียนอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของผู้ปกครองและมีการพึ่งพาทางเศรษฐกิจซึ่งส่วนหนึ่งสามารถสังเกตได้ผ่านข้อกำหนดคุณสมบัติของระบบกองทุนช่วยเหลือทางการศึกษาที่ระบุถึงคุณสมบัติของผู้กู้ในวัยนักเรียนที่จะต้องเป็นผู้ปกครองค้ำประกันการกู้และจะต้องอยู่ในสถานะนักเรียนและไม่ประกอบอาชีพทางเศรษฐกิจอื่นใด ตามกฎเกณฑ์ของตัวกองทุน ซึ่งจากงานศึกษานี้จะพบว่ามีการศึกษาที่มีได้อยู่ภายใต้การดูแลของผู้ปกครองโดยย้ายออกมาใช้ชีวิตพึ่งพาตนเองและมีการแสวงหารายได้ผ่านการประกอบอาชีพในระหว่างที่ทำการศึกษาอยู่ ดังนั้น นอกเหนือจากกรณีศึกษาเหล่านี้จะไม่เข้าข่ายที่จะสามารถกู้ยืมกองทุนได้แล้วยังทำให้กรณีศึกษาเหล่านี้ซึ่งมีการระดมทุนมากกว่านักเรียนทั่วไปที่รับผิดชอบในด้านการศึกษาเท่านั้นแต่กรณีศึกษาเหล่านี้จะต้องรับผิดชอบในการแสวงหารายได้เพื่อดำรงชีพ การกินอยู่อาศัยที่แยกออกมาจากครอบครัว และด้านทางการศึกษา ดังนั้น ความเหลื่อมล้ำของสถานะนักเรียนนี้อาจให้สามารถทำความเข้าใจในการให้ความสำคัญต่อการวางแผนการศึกษาต่อซึ่งเห็นได้ว่ากรณีศึกษาประเภทนี้จะมีการลำดับความสำคัญที่ต้องมุ่งประเด็นทางเศรษฐกิจในการแสวงหารายได้เป็นหลักและมีทุนทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ และมีประเด็นการศึกษาต่อเป็นเรื่องรองที่ต้องขึ้นกับทุนที่มีเช่นกันและอาจมีได้ให้เวลากับการวางแผนกลยุทธ์ศึกษาต่อมากนักจากการลำดับความสำคัญและความจำเป็นในการรับผิดชอบตนเองซึ่งนำไปสู่ข้อจำกัดในการศึกษาต่อของกรณีศึกษาเช่นกัน นอกเหนือจากนี้ยังพบความเหลื่อมล้ำทางเพศซึ่งพบกรณีศึกษาที่มีข้อจำกัดในการศึกษาต่อด้วยประเด็นทางเพศโดยเป็นความกังวลของครอบครัวและส่งอิทธิพลทางการตัดสินใจสู่นักเรียนที่ต้องการศึกษาต่อโดยมีข้อจำกัดให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในเมืองเท่านั้นให้อยู่ใกล้ความดูแลของผู้ปกครองและเป็นคณะสาขาวิชาที่เหมาะสมกับกรณีศึกษาซึ่งเป็นเพศหญิงซึ่งในส่วนนี้จะเห็นได้ว่าสังคมปัจจุบันมีลักษณะที่ไม่มั่นคงและไม่มีความปลอดภัยรวมถึงพฤติกรรมของคนในสังคมที่ทำให้ความเชื่อมั่นใจความปลอดภัยของการใช้ชีวิตของคนในสังคมลดลงซึ่งมีการให้คุณค่าที่ต่างกันระหว่างชีวิตในเมืองและต่างจังหวัดและในระดับที่เล็กลงคือภายใต้สถาบันอุดมศึกษาในคณะสาขาวิชาที่ยังปรากฏความเหลื่อมล้ำทางเพศในการเหมารวมสาขาวิชาอาชีพยึดติดกับภาพลักษณ์ทางเพศเช่นสาขาวิศวกรรมช่างกลกับเพศชายเป็นต้น ประเด็นนี้ก็มีส่วนที่สร้างข้อจำกัดในการศึกษาต่อของกรณีศึกษานักเรียนเช่นเดียวกัน งานศึกษานี้จึงเห็นได้ว่าความเหลื่อมล้ำได้สร้างผลกระทบต่อการศึกษาต่อของนักเรียนผ่านมิติต่างๆที่มีความเชื่อมโยงจากโครงสร้างสังคมผ่านระบบคัดเลือกระบบการศึกษาและระบบภายในครอบครัวที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่ความเหลื่อมล้ำจากโครงสร้างทางสังคมในระดับมหภาคได้

นอกเหนือจากผลกระทบที่กล่าวในข้างต้นแล้วผู้วิจัยพบว่าความเหลื่อมล้ำที่กระทำการต่อนักเรียนกรณีศึกษาผ่านมิติต่าง ๆ นั้นมีส่วนต่อการก่อรูป ผลิตซ้ำแนวความคิดปัจเจกชนนิยมใหม่ของเยาวชนรุ่นใหม่ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ในการให้ข้อมูลของกรณีศึกษาจากประสบการณ์ของปัจเจกจะมีแนวโน้มของการให้ข้อมูลที่เห็นได้ว่าปัจเจกรับรู้ถึงโครงสร้างอย่างระบบคัดเลือกที่มีปัญหา รวมถึงระบบการศึกษาภายในโรงเรียนและปัญหาภายในครอบครัวของปัจเจกซึ่งได้ให้ข้อมูลในลักษณะที่มุ่งไปยังปัญหาจากปัจจัยภายนอกเป็นหลักและส่วนใหญ่ไม่ได้กล่าวถึงการวางแผนกลยุทธ์หรือกระบวนการสำรองเพื่อการศึกษาต่อของตนเอง ซึ่งทำให้ผู้วิจัยพบว่าลักษณะของการให้ข้อมูลทางประสบการณ์ในรูปแบบนี้เป็นลักษณะของมุมมองแบบปัจเจกชนนิยมใหม่ที่กำลังเป็นมุมมองกระแสหลักของเยาวชนรุ่นใหม่ในปัจจุบันซึ่งมีลักษณะของการไม่เห็นด้วยในมุมมองที่ให้โทษตนเองหรือปัญหาเกิดที่ตนเองต้องรับผิดชอบจัดการที่ตนเองเป็นหลักโดยปราศเลือนปัญหาเชิงโครงสร้างไว้เบื้องหลัง ดังนั้น ปัจเจกจึงมีการให้ข้อมูลที่มุ่งพุ่งไปยังปัญหาในปัจจัยภายนอกเป็นส่วนใหญ่ทั้งในระบบคัดเลือกเข้า ระบบการศึกษาในโรงเรียนและระบบภายในครอบครัว ซึ่งถือเป็นการจัดการทางความคิดรูปแบบหนึ่งเพื่อตอบสนองความคิดในแบบปัจเจกชนนิยมใหม่ให้เห็นปัญหาจากปัจจัยภายนอก ทั้งที่ในด้านผลกระทบนั้นผู้วิจัยเห็นว่าในปัจจัยภายนอกและโครงสร้างยังคงผลิตซ้ำปัญหาความเหลื่อมล้ำแต่ส่วนหนึ่งของการบรรเทาความเหลื่อมล้ำนั้นปัจเจกเองก็ต้องมีส่วนในการรับผิดชอบตนเองผ่านการศึกษาค้นหาข้อมูลใช้เวลาวางแผนวางกลยุทธ์เพื่อสำรองกับระบบคัดเลือกภายใต้ข้อจำกัดของปัจเจกเองและไม่ตกอยู่ในกับดักค่านิยมทางการศึกษาของสังคมซึ่งอาจทำให้ปัจเจกสามารถเข้าสู่ที่นั่งที่ว่างของระบบคัดเลือกเข้าอุดมศึกษาได้โดยหลีกเลี่ยงความเสี่ยงและการแข่งขันที่สูงผ่านการวางแผนอย่างรอบคอบ ดังนั้น ภายใต้สังคมที่มีความเหลื่อมล้ำและสร้างผลกระทบต่อนักเรียนโดยนักเรียนเองก็รับรู้ถึงผลกระทบดังกล่าวโดยเฉพาะจากปัจจัยภายนอกนั้นปัจเจกก็ต้องมีส่วนต่อการรับผิดชอบต่อตนเองผ่านการวางแผนจัดการกับข้อจำกัดของตนเองและสำรองกับความเหลื่อมล้ำซึ่งแม้จะเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างไม่ได้แต่อาจสามารถบรรเทาผลกระทบของความเหลื่อมล้ำที่มีต่อปัจเจกนักเรียนลงได้ให้สามารถเข้าสู่การศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาได้ตามที่ต้องการ

6.2 ข้อเสนอแนะ

6.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การศึกษาระดับอุดมศึกษาควรได้รับการขยายเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานผ่านการตรากฎหมายพระราชบัญญัติการศึกษาตามรัฐธรรมนูญ เพื่อขยายการศึกษาให้ครอบคลุมกระจายโอกาสมากขึ้น
2. กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมควรร่วมมือเพื่อจัดการเปลี่ยนผ่านการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนให้มี

ประสิทธิภาพ ต่อเนื่อง และสอดคล้องกัน โดยให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาสอดคล้องกับการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาเพื่อลดภาระของผู้ปกครองและนักเรียน

3. สถาบันการทดสอบแห่งชาติและที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) ควรปรับลดเกณฑ์การคัดเลือกบางประการของแต่ละรอบคัดเลือกของระบบ TCAS ลงเพื่อให้แต่ละรอบมีผู้ผ่านการคัดเลือกมากขึ้นโดยเฉพาะในรอบคัดเลือกแรกๆ ได้แก่ Portfolio หรือโควตา เพื่อให้สอดคล้องกับปริมาณของจำนวนที่นั่งที่สูงกว่าจำนวนนักเรียนที่สมัครและที่ผ่านการคัดเลือก เพื่อให้ นักเรียนบางส่วนสามารถผ่านการคัดเลือกเข้าไปและเพื่อลดการแข่งขันในรอบหลังๆ ลง

4. สถาบันการทดสอบแห่งชาติและที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) ควรมีการจัดพิมพ์คู่มือทั้งเอกสารอิเล็กทรอนิกส์และเอกสารสิ่งพิมพ์ที่ระบุถึงรายละเอียดทั้งหมดระบบคัดเลือกในแต่ละรุ่น การปรับเปลี่ยนจากรุ่นที่ผ่านมา ระเบียบการ เกณฑ์กำหนด และอื่นๆ ที่สำคัญ และจำเป็นให้แก่สถาบันการศึกษาชั้นพื้นฐานทุกแห่งเพื่อกระจายต่อไปยังนักเรียนทุกคน เนื่องจาก ข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันมีความกระจุกกระจายและสร้างความสับสนแก่นักเรียนอยู่เสมอ ดังนั้นจึงควรจัดทำเอกสารจากศูนย์กลางเพื่อกระจายให้ทั่วถึงให้นักเรียนสามารถทำความเข้าใจได้ด้วยตนเอง

6.2.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การวิจัยครั้งต่อไปอาจทำการศึกษาโดยขยายขอบเขตของกรณีศึกษาและพื้นที่ให้หลากหลายขึ้นในประเทศไทย รวมทั้งผสมผสานรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงสำรวจที่แสดงอีกหนึ่งมิติของกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง

2. ควรมีการศึกษาในผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อประเด็นการศึกษาต่อในระดับ อุดมศึกษา อย่างผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและผู้ออกแบบระบบการคัดเลือกกลางเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและอาจนำแนวคิดการวิพากษ์นโยบายมาร่วมวิเคราะห์

3. ผลการวิจัยนี้อาจนำไปทบทวนมโนทัศน์การจัดการศึกษาในสายศึกษาศาสตร์หรือ ครุศาสตร์เพื่อทบทวนสถานะของการศึกษาว่าควรอยู่ในรูปแบบการแข่งขันวัดผลหรือควรอยู่ในรูปแบบสวัสดิการพื้นฐานที่เสมอภาค

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาระบบใหม่.
- วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร. (2564). เหตุใดนโยบายสนับสนุนโอกาสที่เท่าเทียมกลับบ่อนทำลายสังคม. The 101.world: <https://www.the101.world/meritocracy-harm-society/>
- ชาลววิทย์ เกษตรศิริ. (2529). สังคมจีนในประเทศไทย:ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ (*Chinese society in Thailand : an analytical history*). สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- วศิน โภภุท. (2560). คะแนน O-NET ภาพสะท้อนคุณภาพการศึกษาท้องถิ่น. วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 1-38.
- เฉลิมพงษ์ คงเจริญ. (2563). การศึกษาตัวชี้วัดแนวโน้มความเหลื่อมล้ำ และความกีดกันที่อยู่อาศัยของครัวเรือนในประเทศไทย ("ชีวิตที่เหลื่อมล้ำ: เหลื่อมล้ำตลอดชีวิต", Issue. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- วัชรภรณ์ จันทนกุล และ สัญญา เคณาภูมิ. (2561). กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา: สาเหตุของการค้างชำระหนี้. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 123-130.
- นันทรัตน์ เจริญกุล. (2564). การบริหารนโยบายและกลยุทธ์การศึกษา. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระวิทยา ญาณเวที. (2563). ประสิทธิภาพการศึกษากับรูปแบบการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยในสังคมไทย. วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์, 1-17.
- จรรยา พุคยาภรณ์. (2557). การพัฒนา และ แก้ไข ความเหลื่อมล้ำ ทางสังคม ใน กรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาชุมชนโรงซ็อน 45 แขวง ลาดยาว เขต จตุจักร กรุงเทพฯ. *Journal of the Association of Researchers*, 19(1), 135-145.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2544). การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ:แนวคิดวิธีและเทคนิคการสอน1. บริษัทเดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์ จำกัด.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์. (2553). ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจกับประชาธิปไตย. มูลนิธิ 14 ตุลา.
- ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันท์. (2561). พื้นฐานการศึกษา. ห.จ.ก.มีน เซอร์วิส ซัพพลาย.
- อรอนงค์ ทวีปรีดา. (2559). การกระจายและความเท่าเทียมของโอกาสทางการศึกษาและบทบาทการใช้จ่ายของภาครัฐ [วิทยานิพนธ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- วิชุดา ธนมิตรามณี. (2562). ปัญหากฎหมายในการบังคับชำระหนี้กองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาตามพระราชบัญญัติกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา พ.ศ.2560. วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี รัชใช้สังคม, 95-106.
- อาวูธ ธีระเอก. (2560). ภาษาเจ้า ภาษานาย การเมืองเบื้องหลังการศึกษาภาษาอังกฤษ. สำนักพิมพ์มติชน.
- ณภัช บรรณการ. (2562). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, 1-11.
- อาริยา ภูระหงษ์ และ กิรติ บุญเจือ. (2559). แนวคิดเรื่องผู้เรียนเป็นสำคัญกับการปฏิบัติในประเทศไทย:การศึกษาเชิง

วิเคราะห์ วิจัย และวิจารณ์

- มัทยา บุตรงาม. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในประเทศไทย [วิทยานิพนธ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- สิทธิพร ประวีตรุ่งเรือง. (2556). สิทธิมนุษยชนทางการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ. สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- อุทัย ปริญญาสุทินันท์. (2563). การพัฒนาชุมชน:แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา ประเด็นปัจจุบันและกรณีศึกษา. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ. (2563). เหลื่อมล้ำในวัยเรียน: สองทศวรรษของความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพการศึกษา และการจัดสรรทรัพยากรระดับพื้นที่ของประเทศไทย ("ชีวิตที่เหลื่อมล้ำ: เหลื่อมล้ำตลอดชีวิต", Issue. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2558). ทูมนมนุษย์ การเลือกอาชีพ และความเสี่ยงที่จะเป็นคนจน. วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ, 38-60.
- พลเดช ปิ่นประทีป. (2562). ความเหลื่อมล้ำด้านสาธารณสุข. คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.
- ไพรวลัย ผลชู. (2561). การปฏิรูปการเรียนรู้เชิงพื้นที่ที่โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 55-66.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2556). ภาพรวมความเหลื่อมล้ำกับความขัดแย้ง สู่สังคมไทยเสมอหน้า. มติชน.
- สมบูรณ์ พรธรรมาภพ. (2524). ประวัติและปรัชญาการศึกษาไทย. โอเดียนสโตร์.
- สุรียานนท์ พลสิม. (2563). แนวคิดและทฤษฎีการศึกษานโยบายสังคม. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นาวิน พิชญวิศิษฏ์กุล. (2560). ปรัชญาหลังนวยุค อะไร อย่างไร และทำไม. วารสารปรัชญาปริทรรศน์, 147-155.
- พัฒนรัชช พักจันทร์. (2562). TCAS กับปัญหาการจับคู่ที่เสถียร:ทฤษฎีและการนำไปใช้. วารสาร *International Journal of East Asian Studies*, 116-147.
- ดนุชญา ภูมिरัตนไพศาล. (2559). การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน:การดำเนินงานของรัฐและปัญหาทางกฎหมายในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- สุรศักดิ์ มีบัว. (2561). การวิเคราะห์"ร่างพระราชบัญญัติ(พ.ร.บ.)กองทุนเพื่อการศึกษา พ.ศ." ที่เหมาะสมกับการบังคับใช้. วารสารการเมืองการปกครอง, 191-208.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2529). การปฏิรูปการศึกษาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. ไทยวัฒนาพานิช.
- วาที นี ย วิชัย ยา. (2561). การ กวด วิชา ใน ฐานะ ปฏิบัติการ ทาง สังคม: กรณี ศึกษา นักเรียน ชั้น มัธยมศึกษา ปี ที่ 6 ใน จังหวัด เชียงใหม่. *Journal of Sociology and Anthropology*, 37(2), 13-43.
- เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา. (2550). นโยบายการสอนภาษาต่างประเทศของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน. วารสารอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 1-13.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. ศิริวัฒนา.
- นิภาภรณ์ ธรรมสอน และ สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ. (2560). การเรียนกวดวิชา:การบริโภคสัณยะของนักเรียนไทย. วารสาร *MFU-Connection*, 127-158.
- ชาญชัย ฤทธิร่วม. (2562). วิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้านการศึกษาของพลเมืองชายขอบ. วารสารวิชาการ

- วิทยาลัยบริหารศาสตร์, 49-60.
- ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์. (2553). ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษากับแนวโน้มค่าจ้างในประเทศไทย การสัมมนาวิชาการประจำปี 2553 กรุงเทพฯ.
- จุมพจน์ วณิชกุล และคณะ. (2560). การบริหารการศึกษาเพื่อการพัฒนาการศึกษาเปรียบเทียบกับประชาคมอาเซียน. วารสารสารสนเทศ, 13-30.
- รุ่งโรจน์ ฝ่ายเยื่อ และคณะ. (2564). แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ของกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.). *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 199-213.
- วินิจ ผาเจริญ และคณะ. (2564). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของพลเมืองไทยวัยเรียนกับสถานการณ์การเรียนออนไลน์ในยุคไวรัสโควิด-19. วารสารปัญญาภิธาน, 1-14.
- วีไลลักษณ์ บุญเคลือบ และคณะ. (2544). ความคิดเห็นของบุคลากรเขตการศึกษา 8 เกี่ยวกับการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาระบบใหม่ ปีการศึกษา 2543. คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมชัย จิตสุชน และคณะ. (2549). ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจกับความขัดแย้งในสังคม: ทฤษฎี ประสพการณ์ และแนวทางสมานฉันท์. สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย.
- สุดท่าย จันทิก และคณะ. (2560). การพัฒนารูปแบบการให้เงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาของภาครัฐในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย. วารสารบัณฑิตศึกษา, 173-192.
- นพนนท์ วรรณเทพสกุล. (2556). ชีวิตที่จ่ายอ้อมความเหลื่อมล้ำซ่อนเร้นในสังคมไทยสู่ชีวิตที่ดีกว่าเดิม. สำนักพิมพ์สยาม.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2555). ปรัชญาการศึกษา. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2545). หลักการจัดการศึกษา. บริษัทจุดทอง จำกัด.
- สิวะโชติ ศรีสุทธยากร. (2562). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและปัจจัยที่ส่งผล: การวิเคราะห์ร่วมกับดัชนีเอ็นโทรปีนัยทั่วไปอิงมาตรฐาน. วารสารวิธีวิทยาการวิจัย, 341-379.
- สถาบันบัณฑิตธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2563). โครงการศึกษาวิจัยประเด็นนโยบายเชิงลึกด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนและสังคมไทยภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่หลังวิกฤติเศรษฐกิจ. <http://social.nesdb.go.th/>
- สมาคมที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย. (2561). ระบบคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาระดับอุดมศึกษา TCAS ปีการศึกษา 2561. <http://tcas.cupt.net>
- ชัยอนันต์ สมุทวนิช. (2542). การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้. โครงการวิถิทรรศน์.
- สำนักงบประมาณรัฐสภา. (2558). วิเคราะห์การบริหารงบประมาณกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ; การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ; ปัญหาและอุปสรรคการบริหารกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ; กยศ. ส. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2557). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย. <http://social.nesdb.go.th/>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580 ฉบับย่อ.

https://www.nesdc.go.th/download/document/SAC/NS_SumPlanOct2018

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.2560-2579. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). รายงานการติดตามความก้าวหน้าการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย ภายใต้ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม แผนพัฒนาฯฉบับที่ 12. <http://social.nesdb.go.th/>

ศุภการ สิริไพศาล. (2552). ยิวแห่งบูรพาทิศ:ชาวจีนโพ้นทะเลในทัศนะชนชั้นปกครองสยาม. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 79-102.

ธนาชัย สุนทรอนันต์ชัย. (2556). หลักความเสมอภาคกับการรับบุคคลเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา. วารสารวิชาการ วิทยาลัยบริหารศาสตร์, 72-81.

ปธาน สุวรรณมงคล. (2562). การสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น:ภารกิจที่ท้าทายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สถาบันพระปกเกล้า.

รัชวี แสงมหะหมัด. (2560). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา:คุณภาพที่สังคมไทยมองเห็น. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 33-66.

อดิวิชัย แสงสุวรรณ. (2558). ความเหลื่อมล้ำ. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

นภเรณู สัจจรักษ์ และ ปิยากร หวังมหาพร. (2553). การศึกษาและพัฒนาระบบการจัดตั้งองค์กรกลางเพื่อคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา(ระบบรับตรง). วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 227-257.

ลินจี หะวานนท์. (2526). การศึกษากับสังคมไทยก่อนสมัยปฏิรูปการศึกษา วิเคราะห์จากศิลาจารึกหลักที่1. กรุงเทพฯ.

ภรณ์ยุ มายूर และ อลงกรณ์ อรรคแสง. (2561). บทบาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. วารสารการเมืองการปกครอง, 81-94.

สฤณี อาชวานันทกุล. (2554). ความเหลื่อมล้ำฉบับพกพา. เป็นไปพิบลีซิ่ง.

ธีรศักดิ์ อุโปไมยอชชัย. (2557). พื้นฐานการจัดการศึกษา. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2553). ความเหลื่อมล้ำ. มติชนสุดสัปดาห์.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	chner วรพิทักษานนท์
วัน เดือน ปี เกิด	3 มีนาคม 2540
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาบัณฑิต สาขาการวิจัยทางสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ที่อยู่ปัจจุบัน	142/30 ซอยลูกหลวง9 ถนนลูกหลวง แขวงสวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY